

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CULTURII ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA
INSTITUTUL DE CERCETĂRI JURIDICE, POLITICE ȘI SOCIOLOGICE

**IMPLEMENTAREA PRACTICĂ A CONCEPTULUI
„POLITICI BAZATE PE DOVEZI”:
EXPERIENȚA INTERNAȚIONALĂ ȘI BUNE
PRACTICI PENTRU REPUBLICA MOLDOVA**

**Materialele conferinței științifice cu participare
internațională din 2 decembrie 2020**

Chișinău • 2021

Culegerea de materiale este recomandată pentru publicare de către Consiliul Științific al Institutului de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice. Lucrarea este elaborată în baza rapoartelor științifice prezentate la conferința științifică cu participare internațională „Implementarea practică a conceptului” politici bazate pe dovezi”; experiența internațională și bune practici pentru Republica Moldova” (Chișinău, 02 decembrie 2020) din cadrul Proiectului 20.70086.20/COV Politici bazate pe dovezi în perioada pandemiei COVID-19: perspectivele aplicării practice a conceptelor „Guvernării deschise” și „Științei deschise” în Republica Moldova” (director de proiect: doctor în științe politice Alexandru S. Roșca).

Coordonator: Victor Juc, doctor habilitat în științe politice
Redactor: Tamara Osmochescu
Procesare computerizată: Elena Curmei
Copertă: Vitalie Leca

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții din Republica Moldova

„Implementarea practică a conceptului ”Politici bazate pe dovezi”: experiența internațională și bune practici pentru Republica Moldova”, conferință științifică cu participare internațională (2020; Chișinău). Implementarea practică a conceptului ”Politici bazate pe dovezi”: experiența internațională și bune practici pentru Republica Moldova: Materialele conferinței științifice cu participare internațională din 2 decembrie 2020 / coordonator: Victor Juc. – Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, 2021 (ÎS FEP ”Tipografia Centrală”). – 248 p.: fig.

Antetit.: Min. Educației, Culturii și Cercet. al Rep. Moldova, Inst. de Cercet. Juridice, Politice și Sociologice. – Text: lb. rom., rusă. – Rez.: lb. engl. – Cuprins paral.: lb. rom., engl. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art.

ISBN 978-9975-157-24-7.

3:616-036.21(082)=135.1=161.1

I-48

Cuprins

Victor JUC. Cuvânt înainte	5
Alexandru ROȘCA. Răspunsul public la pandemia COVID-19: eficiență versus constituționalism	6
Irina CEACÎR. Transparența în procesul decizional în perioadele de pandemie și postpandemie de coronavirus Studiu comparativ.	28
Ruslana GROSU. Pandemia COVID-19 – o oportunitate de adaptare a potențialului științific din Republica Moldova la paradigma unei noi culturi de cercetare	58
Lilia BRAGA. Политический процесс и политическое участие в Республике Молдова: между теоретическим идеалом и реальностью наших дней	80
Svetlana CIUMAC. Marina BĂDILEANU. Acțiuni ale Comisiei Europene în domeniul combaterii pandemiei COVID-19 ...	114
Maria DIACON. Direcțiile de dezvoltare ale politicii educaționale și de formare profesională a Uniunii Europene în condițiile provocărilor pandemice	153
Ludmila RUSTANOVICI. Ценностно-политические ориентации и пути повышения социальной активности молодежи Республики Молдова	194
Marina GORBATIUC. Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе в период COVID-19.....	231

Contents

Victor JUC. Foreword	5
Alexandru ROȘCA. Public response to the COVID-19 pandemic: efficiency versus constitutionalism	6
Irina CEACÎR. The transparency in the decision-making process in the periods of coronavirus pandemic and postpandemic. Comparative study	28
Ruslana GROSU. COVID-19 pandemic - an opportunity to adapt the scientific potential of the Republic of Moldova to the paradigm of a new research culture	58
Lilia BRAGA. The political process and political participation in the Republic of Moldova: between theoretical ideal and nowaday reality	80
Svetlana CIUMAC. Marina BĂDILEANU. European Commission's actions tackling the COVID-19 pandemic	114
Maria DIACON. Development directions of the European Union's educational and vocational training policy under pandemic challenges	153
Ludmila RUSTANOVICI. Value – political orientations and ways for youth social activity increase in the Republic of Moldova	194
Marina GORBATIUC. The organization for security and co-operation in Europe amid pandemic.....	231

Cuvânt înainte

Pandemia de coronavirus de tip nou a demonstrat vulnerabilitățile Republicii Moldova la toate capitolele și, totodată, a marcat la modul concret indispensabilitatea apropierii europene, chiar dacă Uniunea Europeană și statele membre parcurg o perioadă destul de dificilă și trebuie, incontestabil, să respecte principiul solidarității, dar pot apela, în același timp, la aplicabilitatea principiului subsidiarității. Apropierea europeană a Republicii Moldova se exprimă, la etapa actuală, prin identificarea, preluarea în mod critic și implementarea bunelor practici în vederea facilitării integrării în spațiul european. Perioada romantismului în relațiile dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană practic a devenit istorie: bidimensionalitatea voințelor politice și deschiderea părților rămân, însă trebuie de ținut cont și de eventualitatea unor situații de răcire, similare celei din jumătatea a doua anului 2018 – prima jumătate a anului 2019.

Lucrarea este elaborată în baza rapoartelor științifice prezentate de către echipa expresiei de interes la conferința științifică cu participare internațională „Implementarea practică a conceptului” politici bazate pe dovezi”; experiența internațională și bune practici pentru Republica Moldova” (Chișinău, 02 decembrie 2020) din cadrul proiectului 20.70086.20/COV Politici bazate pe dovezi în perioada pandemiei COVID-19: perspectivele aplicării practice a conceptelor „Guvernării deschise” și „Științei deschise” în Republica Moldova”.

Victor Juc,
doctor habilitat în științe politice,
coordonator al ediției

RĂSPUNSUL PUBLIC LA PANDEMIA COVID-19: EFICIENȚĂ *VERSUS* CONSTITUȚIONALISM

PUBLIC RESPONSE TO THE COVID-19 PANDEMIC: EFFICIENCY *VERSUS* CONSTITUTIONALISM

Alexandru ROȘCA, *doctor în științe politice,*
cercetător științific coordonator,
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice

Summary

Crises are always a tough test for governance. During a crisis, a true liberal democracy can only rely on the use of open information and the consent of the population. Unlike them, authoritarian regimes may as well add up force, fear and manipulation to the act of governing. Furthermore, unlike authoritarian regimes, democracies cannot hide their failures for too long. Once citizens lose confidence in the legitimacy of democracy as the best form of government, because its institutions cannot function effectively during a crisis, that very moment democracies are at serious risk of failure. That's even more true once the idea that authoritarian regimes manage the crisis more „efficiently” starts spreading quickly. This article documents various public health responses in different countries, including those less ideal in terms of classical liberal democracy, just to test the idea that authoritarian regimes are more efficient during public health crises, such as the COVID-19 pandemic.

Crizele sunt mereu un test dur pentru guvernare. Spre deosebire de regimurile autoritare, care pot folosi forța, frica și fraudă pentru a-și controla populațiile, democrațiile se bazează pe utilizarea informațiilor deschise și pe consimțământul celor guvernați. La fel de adevărat este și faptul că, spre deosebire de regimurile autoritare,

democrațiile nu își pot ascunde eșecurile prea mult timp. Odată ce cetățenii își pierd încrederea în legitimitatea democrației ca cea mai bună formă de guvernare, în momentul în care instituțiile nu pot funcționa eficient în timpul unei crize, și mai ales dacă se încetățenește ideea că regimurile autoritare gestionează criza mai „eficient”, din acel moment democrațiile sunt expuse unui risc grav de eșec. Acest studiu vine să documenteze răspunsurile de sănătate publică din diferite țări, inclusiv cele mai puțin ideale din punctul de vedere al democrațiilor liberale clasice, pentru a testa ideea că regimurile autoritare sunt mai eficiente în condițiile crizelor de sănătate publică, pe exemplul pandemiei COVID-19.

COVID-19 s-a dovedit a fi o provocare pentru guvernele din întreaga lume, schimbând percepțiile existente cu privire la disponibilitatea statului de a reacționa la situațiile de urgență. Concluziile preliminare, ce pot fi făcute, sunt următoarele:

1) Unele dintre guverne considerate a avea cea mai înaltă capacitate de răspuns la o izbucnire pandemică nu au reușit să răspundă eficient la COVID-19. Prin urmare, în lumina COVID-19 se pune problema modificării înțelegerii conceptelor de capacitate de reacționare și disponibilitate. În plus, capacitatea politică trebuie încorporată în conceptualizarea pregătirii și reacționării la situațiile de criză pandemică.

2) Unele mecanisme tipice statelor democratice în domeniul sănătății publice au funcționat precar după izbucnirea COVID-19, ceea ce i-a făcut pe unii experți să afirme că instrumentele de natură autoritară ar putea fi mai eficiente pentru performanțele guvernamentale în stăvilirea pandemiei și depășirea situațiilor de criză legate de aceasta.

3) După decenii, în care măsurile coercitive de sănătate publică au fost considerate contraproductive, COVID-19 a adus implementarea pe scară largă a izolării și carantinei, supravegheate, une-

ori, de forțele de ordine. Printre măsurile guvernamentale din cele mai laudate se numără carantinile rigide, care în alt context și alte circumstanțe n-ar fi fost etichetate ca și etice. Acest lucru implică o analiză detaliată a rezultatelor atinse de reacțiile coercitive, mai ales din moment ce acestea continuă să fie aplicate în prezent.

Pandemia COVID-19 nu a fost o surpriză pentru cei inițiați în subiectul și istoria epidemiilor. În 2010, după pandemia H1N1, Bill Gates, apreciind că numărul victimelor acesteia a putut fi mult mai mare din cauza capacităților reduse de contracarare, a afirmat, că „rămâne să sperăm ca această izbucnire să servească drept un apel să investim în creșterea capacităților, pentru că în decadele ce vin vor urma alte epidemii, și nu avem nicio garanție că vom avea noroc de acea dată”[1]. În 2018, Tedros Adhanom Ghebreyesus, directorul general al OMS, a afirmat că „nu avem cum să știm când anume va izbucni o nouă pandemie globală, însă știm că aceasta va impune un preț imens atât în termenii vieților umane, cât și al economiei globale»[2].

Anterior, izbucnirea pandemiei SARS (sindrom respirator acut sever) în Wuhan, China, a devenit prima pandemie a secolului XXI. În urma ei, statele membre ale ONU au revizuit Regulamentele Internaționale de Sănătate (RIS) în numeroase moduri, inclusiv prin includerea angajamentului comun de a consolida opt capacități de pregătire și reacție în domeniul sănătății publice: 1) legislație națională, politică și finanțare; 2) coordonarea și comunicarea punctelor focale naționale; 3) supraveghere; 4) reacție; 5) pregătire; 6) comunicarea riscurilor; 7) resurse umane; 8) laborator[3].

Astfel, s-a consolidat paradigma siguranței sanitare globale, ce presupune că lacunele de gestionare a unei crize sanitare într-o țară ar putea amenința rapid sănătatea și bunăstarea economică a oamenilor din întreaga lume. Această paradigmă a fost conso-

lidată și de izbucnirea de Ebola în 2014 în Africa de Vest. Drept urmare, au fost întreprinse eforturi considerabile pentru a depista țările cele mai puțin pregătite să răspundă la izbucnirile de boli infecțioase. În cadrul RIS au fost efectuate oficial evaluările externe comune, OMS a efectuat și ea diferite evaluări, dar mai ales se evidențiază și Indicele Global al Siguranței Sanitare (Global Health Security Index), elaborat de un grup de think tank-uri și conceput pentru a „evalua capacitatea unei țări de a preveni și atenua epidemiile și pandemiile”. Indicele cuprinde 6 categorii, 34 indicatori și 85 subindicatori, măsurând o gamă de capacități - de la capacitatea de laborator și forța de muncă din domeniul sănătății până la conformitatea cu normele internaționale, capacitatea de planificare și stabilitatea politică (de exemplu, nivelul de tulburări sociale și transferul ordonat de putere).

O asemenea conceptualizare a capacității de pregătire pentru pandemie este strâns asociată conceptului mai larg al capacității statului: cât de capabil este acesta să elaboreze politici eficiente și să furnizeze bunuri publice precum securitatea, siguranța sanitară și infrastructura fizică. Conceptul capacității de pregătire se aliniază strâns cu indicele Băncii Mondiale a guvernării (Worldwide Governance Indicators, WGI[4]) la capitolul eficacității guvernării, astfel încât de multe ori pozițiile ierarhice ale GHS și WGI se intersectează. SUA sunt clasate pe primul loc în ratingul GHS cu un scor de 83.5 (având în WGI cu un punctaj de 91.35/100, unde 0 se atribuie celei mai inferioare poziționări), pe locul doi urmând Marea Britanie, cu un scor de 77.9 (WGI – 90.38), pe locul 11 vine Franța – 68.2 (WGI – 89.42), pe locul 31 vine Italia – 56.2 (WGI – 69.23), pe locul 15 vine Spania – 65.9 (WGI – 79.81). China vine pe locul 51 (WGI – 71.63). Republica Moldova se situează pe locul 78 (scor GHS 43.9; scor WGI – 37.98).

Asemenea evaluări au fost în repetate rânduri etichetate ca incomplete și părtinitoare față de țările bogate. De exemplu, ele tind să acorde un scor mai mare atunci când țările cheltuiesc mai mulți bani pentru sănătate în principiu, fără să reflecte o prioritizare de succes atunci când resursele sunt limitate, măsurând astfel uneori bogăția relativă și nu calitatea luării deciziilor. Oricum însă, aceste măsuri reflectă totuși perceperea dominantă a ceea ce înseamnă conceptul de capacitate.

Pandemia COVID-19 marchează necesitatea revizuirii limitelor acestei conceptualizări și a gradului, în care o asemenea capacitate sinonimizează cu posibilitatea unui răspuns eficient.

Așa cum se vede în *Fig. 1*, primele 35 de țări clasate în conformitate cu Indicele Global al Siguranței Sanitare au avut rezultate foarte diferite la situația din data de 1 mai 2020. Astfel, în SUA, Marea Britanie și Coreea de Sud s-a raportat un număr relativ limitat de infectări de COVID-19 până la jumătatea lunii februarie, care după aceasta a crescut vertiginos, mai ales în aglomerările urbane. Însă spre începutul lunii mai, Coreea de Sud a reușit să ia situația sub control (cel puțin temporar) - cu un număr total de cazuri marcând doar 10% din cele din Marea Britanie și 1% din cele din SUA. Coreea de Sud a înregistrat mai puțin de 1 deces la 100.000 de oameni de pe urma COVID-19, în timp ce SUA și Marea Britanie au înregistrat 19 și, respectiv, 40 de decese.

Scara acestor diferențe oferă un tablou al variației semnificative între țări, care sugerează că acestea nu au fost pregătite pentru pandemie în mod similar.

Variația arătată între țările presupuse cele mai pregătite ridică problema reflectării mai complexe a capacității politice de a răspunde la epidemii, din moment ce o infrastructură dezvoltată și stabilitatea politică nu mai sunt condiții suficiente. Statul, cu

toată capacitatea sa, se mobilizează prin procese politice. Factori extrem de diverși, de la organizarea administrativ-teritorială până la polarizarea politică și prioritățile ideologice ale partidelor de guvernământ sau dinamismul și competența liderilor, accentuează diferențele dintre țări în ceea ce privește valorificarea capacității în sănătatea publică.

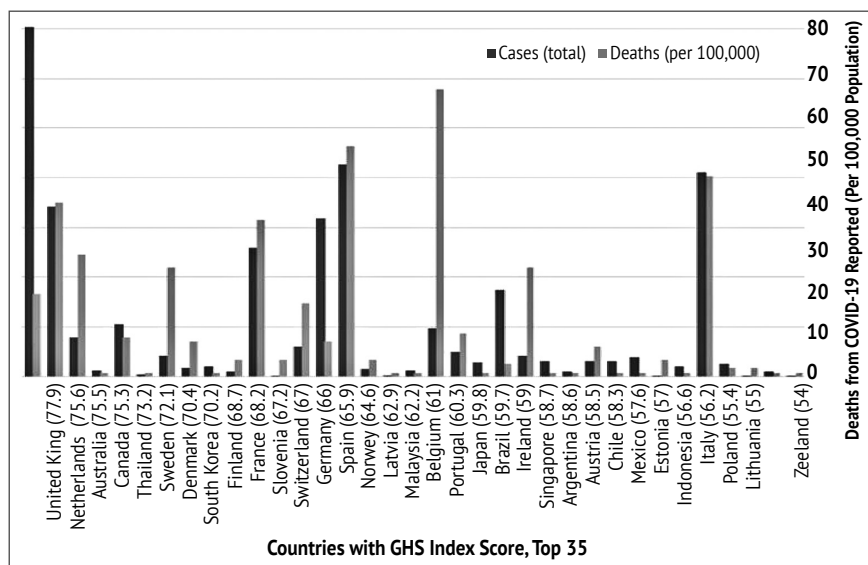

Fig. 1. Top 35 de state din Indicele Global al Siguranței Sanitare. Numărul absolut de cazuri de COVID-19 coraportat la 100000 de decese. Situația din 1 mai 2020

De exemplu, Președintele Coreei de Sud, Moon Jae-In, a intrat în politică în calitate de militant pro-democrație și a devenit președinte în urma demiterii pașnice a predecesorului său. Coreea de Sud pare să exemplifice un fir comun care traversează istoriile de succes din Germania, Noua Zeelandă, Vietnam, Singapore și Africa de Sud a unei conduceri care a luat în serios amenințarea,

a ascultat de experți și a reușit să pună politicile necesare în aplicare rapid și eficient. Exemplul lui Moon Jae-In a fost edificator și în sensul feedbackului societății pentru politicile implementate într-o perioadă tumultuoasă. Alegerile parlamentare din aprilie 2020 au înregistrat o participare la 66,2%, cea mai înaltă din ultimii 28 de ani. Victoria Partidului Democrat, din care face parte Președintele Moon, este interpretată ca o aprobare clară a deciziilor guvernamentale în combaterea eficientă a COVID-19. Coreea de Sud a fost una dintre primele țări afectate de virus, ceea ce nu este surprinzător, având în vedere traficul său masiv de turism și afaceri cu China. Însă strategia sud-coreeană de diagnosticare și urmărire a persoanelor infectate, testare masivă, izolare eficientă a contactelor, carantină și tratamentul prompt au dus la o limitare rapidă a epidemiei. Strategia sud-coreeană a fost laudată pe scară largă atât de experți, cât și de OMS pentru promptitudine, cuprindere la nivel național, claritate și eficiență.

Coreea de Sud a reușit să aplatizeze curba cazurilor COVID-19 până pe 15 martie fără să introducă un lockdown complet și strict. Cu aproximativ 10.000 de cazuri, a fost exemplul cel mai de succes, printre top-10 țări cele mai afectate, în privința controlului pandemiei. Accentul a fost pus pe testarea pe scară largă a posibilelor cazuri de contact, după ce membrii Bisericii „Shinchionjee” au fost identificați ca sursă principală de infecție. Deja spre mijlocul lunii ianuarie 2020, autoritățile sanitare, instituțiile de cercetare și dezvoltare și reprezentanții industriei farmaceutice au fost mobilizați pentru a produce cantități masive de truse de testare și alte echipamente. Cu o populație de 50 de milioane de locuitori, Coreea de Sud a recurs la o testare agresivă de 18.000 de teste pe zi (pentru comparație, India, cu o populație de 1.35 miliarde, făcea 15.000 de teste pe zi în aprilie). În luna aprilie, în țară existau 650 de centre

de testare, unde oricine putea fi testat în câteva minute și primi rezultatul prin SMS chiar a doua zi. În consecință, Coreea de Sud, împreună cu Singapore și Hong Kong, a reușit să mențină deschise majoritatea fabricilor, centrelor comerciale și chiar a restaurantelor. Pierderea locurilor de muncă și perturbarea vieții de zi cu zi a oamenilor obișnuiți au fost, așadar, minimizate.

Coreea de Sud a folosit masiv strategia numită „Trace-Test-Treat” („umărește-testează-tratează”). Folosind inteligența artificială și nivelul extrem de înalt al penetrării Internet, Coreea de Sud a recurs la o analiză în timp real a datelor de pe telefoanele mobile, tranzacțiile cu cardul de credit și camerele de supraveghere pentru a cartografia deplasările și contactele purtătorilor de virusi reali și suspecti. Persoanele identificate ca fiind expuse la contact cu un transportator de COVID-19 au fost rapid testate și puse în carantină. Ca urmare, ratingul de aprobare al Președintelui Moon Jae-In este de peste 52%, după ce s-a aflat în intervalul 45-47% pentru o lungă perioadă de timp. Pentru Președintele Moon Jae-in, strategia de combatere a COVID-19 a funcționat atât din perspectiva unui rezultat pozitiv, cât și din perspectiva ameliorării percepției publice a guvernării. În contrast, încercările Președintelui american Donald Trump de a câștiga lupta pentru percepția eficacității pe terenul combaterii COVID-19 în vederea realegerii sale a fost dezastruoasă, ca rezultat al abordării sale cinice și a uzului de fals, ceea ce a fost penalizat de către poporul american.

Răspunsul Africii la COVID-19 a câștigat recunoaștere globală pentru promptitudine și eficiență. Centrul African pentru Controlul Maladiilor a contribuit la direcționarea celor 54 de țări ale continentului pentru un răspuns concertat la această provocare. Pe 22 februarie 2020 miniștrii din 40 de țări africane s-au întrunit la Addis-Ababa pentru a produce Strategia Continentală Comună Afri-

cană pentru COVID-19, un plan pentru coordonarea acțiunilor guvernamentale pentru combaterea coronavirusului. În Africa de Sud, un lockdown a fost implementat pe 27 martie 2020, înainte de a fi înregistrate chiar și primele 1.000 de cazuri de COVID-19. Numărul cazurilor în țări precum Africa de Sud ar fi putut fi de peste două ori mai mare dacă nu ar fi fost luate astfel de măsuri drastice. Așa sau altfel, Africa de Sud a fost prima țară pe continental african, care a efectuat testarea comunității la scară largă, dar s-a confruntat cu critici privind restanțele masive și o perioadă de timp de două săptămâni pentru obținerea rezultatelor. RAS a fost prima țară africană ce a depășit cifra de 100.000 de infectări, ei revenindu-i aproape jumătate din cazurile de coronavirus pe continent[5].

În iunie 2020, Centrul African pentru Controlul Maladiilor a lansat o platformă comună de achiziții publice, astfel încât guvernele să poată obține echipament personal de protecție și alte consumabile medicale. O campanie de testare a dus la realizarea a peste 15 milioane de teste pe tot continentul până la începutul lunii octombrie 2020[6].

Totodată, în cazul Africii, trebuiesc luați în calcul factori precum condițiile climatice, vârsta medie mult mai tânără a cetățenilor, genetica și prezența anticorpilor din infecțiile preexistente, un număr sporit de populație ce folosește medicamente antivirale. Însă capacitatea de a acționa prompt și concertat, în condițiile finanțării infinit mai modeste decât cea a altor state din top-35 al GHS, vorbește edificator despre aspectele variate ale conceptului de capacitate în sfera sanitară.

În cadrul științei sociale, până recent, părea să existe un acord unanim cu privire la faptul că democrația este benefică pentru sănătatea publică. COVID-19 a ridicat întrebări importante cu privire la această afirmație, deoarece unele exemple notorii arată că țările

autoritare uneori pot să aibă o reacție foarte eficientă, în timp ce democrațiile de vârf au eșuat la acest capitol. Acest lucru complică explorarea relației dintre democrație și sănătatea publică.

Teoretic, valoarea democrației pentru sănătate este greu de contestat. Presiunile electorale și libertățile politice ale regimurilor democratice contribuie la îmbunătățirea sănătății și la o viață mai lungă. O serie de mecanisme proprii democrației explică relația sa eficientă cu sănătatea publică:

- *stimulente* – alegătorul mediu dorește redistribuire, și o promisiune a egalizării șanselor în domeniul sănătății crește sprijinul acestuia pentru serviciile de sănătate accesibile;
- *informație* – mass-media deschisă și opoziția asigură faptul că informațiile despre sănătate circulă atât către public, cât și de la public la guvern, oferindu-i datele despre modul de calibrare a politicii; *responsabilitate* - alegătorii pot penaliza liderii care eșuează;
- *asociere* – permițând rețelelor de cunoștințe și grupurilor de interese să promoveze o politică bună.

Exemplele succesului chinez și al eșecului SUA au trezit îngrijorarea cu privire la potențialul guvernării democratice în situații de criză sanitară. Anumite studii realizate deja indică o corelație nefastă dintre democrație și izbucniri mai grave ale COVID-19, precum și răspunsuri politice mai puțin eficiente. Răspunsul la o pandemie cere un efort de o natură calitativă sporită, capacitatea de a acționa rapid, de a implementa politici în mod eficient și, totodată, de a obține susținerea populației. Cu excepția HIV, relația dintre epidemii și instituțiile politice a fost insuficient studiată de politica comparativă, o mare parte din literatura de specialitate fiind axată pe mortalitatea infantilă sau pe speranța de viață, adică tendințe de lungă durată cu mecanisme totalmente diferite de o pandemie. În cazul regimului democratic, mecanismele de responsabilizare, care

le ajută să funcționeze mai bine, pot să nu fie la fel de benefice. Liderii politici cu orizonturi scurte de timp de guvernare pot avea stimulente relativ neconvingătoare pentru a investi în pregătirea și răspunsul la o pandemie. Unele dintre beneficiile rețelelor asociative și ale societății civile pot fi abandonate în fața unei situații de urgență. Democrațiile se confruntă și cu provocarea suplimentară de a gestiona facțiuni și instituții politice concurente, unele dintre care pot avea stimulente politice pentru a submina reacția eficientă la o pandemie. Însă, odată ce epidemia a izbucnit și guvernul chinez a fost nevoit să acționeze, acesta a reușit să închidă rapid piața din Wuhan, să oprească mișcarea a zeci de milioane de oameni, să examineze și să izoleze bolnavii și chiar să construiască două spitale timp (cu un total de 2600 de internați) la interval de două săptămâni din momentul anunțării construcției acestora[7].

Exemplul Chinei a și fost crucial pentru apariția narațiunii mediatice și politice, care încearcă să acrediteze ideea conform căreia controlul semi-totalitar sau cel puțin autoritar al oamenilor și informațiilor este singura modalitate de a gestiona o astfel de pandemie. După parametrii democrației liberale contemporane, o atare narațiune ar fi greșită din două puncte de vedere. În primul rând, instinctul autoritar al Chinei de a suprima veștile proaste a permis virusului să explodeze la Wuhan în decembrie, când acesta ar fi putut fi stăvilit de fluxul liber de informații și de o reacție urgentă. În al doilea rând, așa cum am văzut parțial, societățile democratice din Asia - Coreea de Sud și în special Taiwanul (împreună cu o nedemocrație mai transparentă, Singapore) - au reușit să conțină virusul fără măsurile draconice ale Chinei. În mare măsură, au reușit acest lucru, deoarece au învățat lecțiile epidemiei SARS și bazându-se pe sisteme de sănătate puternice și fundamentele solide de legitimitate și încredere publică pentru a testa rapid populația pe scară largă și pentru a urmări deplasările în spațiu ale persoanelor infectate.

Singapore este o autocrație care a câștigat laudele experților și a comunității internaționale pentru răspunsul său rapid la pandemie, explorarea experienței SARS fiind una notorie în acest caz. Singapore a făcut multe concluzii din izbucnirea SARS-CoV din 2002, care, fiind asociată cu o morbiditate și mortalitate scăzute, a expus, totuși, slaba pregătire a țării pentru a face față pandemiilor. Pentru a depăși această situație, autoritățile au înființat în toată țara 900 de clinici de răspuns rapid de pregătire în domeniul sănătății publice (rapid response public health preparedness clinics, PHPC), menite să asigure o reacție sanitară mai performantă la pandemii și focare de maladii. Acestea servesc ca intermediar între comunitate și spitale, examinând toți pacienții cu simptome asemănătoare gripei sau pneumonie în grupuri cu risc scăzut și cu risc ridicat. Grupul cu risc crescut este trimis apoi la un spital de boli infecțioase pentru evaluare și gestionare ulterioară. Examinarea tuturor pacienților cu simptome asemănătoare gripei a fost importantă, deoarece la prima vedere simptomele COVID-19 erau slab definite și adesea confundate cu gripa sezonieră. Deși modelul din Singapore al clinicilor permanente de reacție rapidă pentru pandemii (care, din fericire, se întâmplă destul de rar) pare a fi o risipă de resurse și un lucru inaccesibil statelor subdezvoltate, acest model poate fi adoptat în sistemele de sănătate cu resurse limitate prin înființarea aripilor de tip PHPC în clinicile obișnuite, care pot fi utilizate pentru alte scopuri în timpuri obișnuite, însă reprofile rapid în cazul emergenței unei epidemii.

Prima linie de apărare, adoptată de Singapore, a fost diminuarea importului bolii prin efectuarea screeningului de temperatură la porțile de intrare. În plus, Singapore a distribuit măști pentru fiecare gospodărie spre a fi purtate în cazul prezenței persoanelor infectate asimptomatic cu SARS-CoV-2, astfel încât să protejeze indivizii din

jurul lor. Autoritățile din Singapore nu s-au limitat la screeningul la porturile de intrare, extinzând aceste măsuri la nivelul comunității, prin efectuarea de verificări ale temperaturii la intrările în restaurante și magazine.

Un alt factor-cheie, care a făcut din Singapore un exemplu de înfruntare a pandemiei, a fost testarea în masă. Pe termen scurt, testarea în masă părea o opțiune costisitoare, însă comparată cu costurile pe termen lung ale spitalizării și ale altor resurse utilizate pentru tratarea pacienților cu COVID-19, controlul rapid se dovedea a fi singura alegere potrivită. Testarea în masă a devenit o caracteristică comună a statelor care o puteau permite, necesitând o capacitate sporită de prevenire a transmiterii nosocomiale. Astfel, triajul extern (de exemplu, prin clinicile private) pentru testarea SARS-CoV-2 a crescut la nivel global. Producător de masă al testelor COVID-19, Singapore este unul dintre liderii exercițiului testării masive, la nivel regional și internațional, raportând 4.68, teste pe o mie de locuitori/zi (comparabil cu țări precum Statele Unite – 2.86, Canada – 1.83, Germania – 1.35; dar mult mai masiv decât Coreea de Sud cu 0.97, Japonia cu 0.43 sau Indonezia cu 0.13[8]. Însă testarea singură este puțin eficientă, dacă efectele ei nu sunt augmentate de urmărirea contactelor celor infectați și carantină. Or, identificarea timpurie a contactelor unei persoane infectate cu SARS-CoV-2 este esențială pentru ruperea lanțului de transmitere. Majoritatea țărilor au aplicat chestionarea, menită să confirme unde a fost pacientul, cu cine a contactat și să verse lumină asupra clusterelor locale de potențiali infectați. Această abordare s-a dovedit a fi foarte limitată, deoarece capacitatea de amintire completă a informațiilor poate fi slabă sau, alternativ, de teama stigmatizării, pacienții omit unele informații pertinente. Astfel, în Singapore s-au raportat situații în care pacienții cu COVID-19 au ignorat instrucțiunile de carantină și nu au dorit să raporteze istoricul că-

lătoriiilor efectuate. Pentru a îmbunătăți urmărirea contactelor și respectarea normelor de carantină, Singapore a devenit prima țară din lume unde au fost dezvoltate două aplicații mobile care funcționează prin Bluetooth, *TraceTogether* (<https://www.tracetogogether.gov.sg>) și *SafeEntry* (<https://www.safeentry.gov.sg>), pentru a detecta persoane aflate în rază de contact și durată de timp limitate cu o persoană infectată. TraceTogether este descărcată voluntar, în timp ce SafeEntry este obligatorie pentru toate companiile, ce operează în timpul pandemiei. În mod similar, Israelul a dezvoltat o aplicație mobilă de urmărire a locației, generând un mesaj de avertizare dacă utilizatorii au fost în contact strâns cu cineva care a fost testat pozitiv de COVID-19. Coreea de Sud, așa cum am punctat, a folosit urmărirea telefoanelor prin sistemul de poziționare globală (GPS), precum și urmărirea cardurilor de credit, recurgând, după necesitate, și la videoclipurile de supraveghere, ca resurse auxiliare de urmărire.

Există diferențe marcante ce țin de cadrul juridic al accesării datelor de urmărire a contactelor. De exemplu, atât TraceTogether, cât și aplicațiile mobile concepute în Israel solicită consimțământul prealabil, exprimat atunci când aplicația este descărcată. Cu toate acestea, nu s-ar cunoaște amploarea datelor extrase și alte aspecte posibile ale utilizării lor, ceea ce face dificilă aplicarea acestor metode în democrații eficiente, ce acordă o atenție cuvenită legilor privind confidențialitatea datelor. Spre deosebire de aplicațiile mobile, în țările care utilizează urmărirea prin GPS și informațiile despre operațiunile cu cardul de credit, nu există un consimțământ prealabil al persoanei urmărite. Desigur, guvernele proclamă că datele colectate vor fi utilizate exclusiv pentru informațiile ce țin de panemia COVID-19 și nu pentru alte motive. Oricum, cu recunoașterea firească a potențialului benefic, utilizarea tehnologiilor de comunicații pentru urmărirea contactelor ridică controverse de ordin etic și legal:

când exact este oportună și motivată suspendarea intimității personale pentru binele public?

Implementarea tehnologiilor de urmărire a contactelor în țări asiatice, cum ar fi Singapore și China, a fost o sarcină mai ușoară, deoarece aceste state deja dispuneau de un sistem de supraveghere extins, cu control centralizat, menit să mențină ordinea socială și să protejeze securității și intereselor naționale. Exact același lucru ridică și îngrijorări cu privire la impactul tehnologiilor asupra guvernantei democratice și asupra vieții cotidiene. Pe de altă parte, Legea privind protecția datelor cu caracter personal (Personal Data Protection Act, 2014) din Singapore este destul de permisivă pentru implementarea tehnologiilor de supraveghere într-un context de confidențialitate[9], însă sfera și capacitatea la care se efectuează supravegherea în practică rămân neclare. Aceasta ar oferi Singapore un avantaj suplimentar în ceea ce privește eficiența urmăririi digitale, ridicând în același timp îngrijorări cu privire la impactul social mai larg al unei supravegheri pe scară atât de largă, cum este aceea legată de urmărirea contactelor.

Aplicarea unui asemenea model în statele cu protecție strictă a confidențialității prezintă un risc sporit de acuzare a erodării libertăților civice, care sunt asociate cu drepturile de confidențialitate și intimitate. Astfel, preluarea unor practice de succes se poate dovedi mai dificilă în altă parte. Succesul, analizat mai atent, uneori poate părea și el dubios: conform datelor oferite de Privacy International, răspândirea aplicațiilor a fost una slabă. *TraceTogether* a fost descărcat de doar 13% din populație[10], deși alte surse indică cifra de 40%[11]. Tocmai de aceea, deja în iunie 2020, Singapore intenționa să introducă un dispozitiv portabil (*TraceTogetherToken*) care să identifice persoanele care au interacționat cu purtătorii de coronavirus pentru fiecare dintre cei 5,7 milioane de locuitori ai săi, ceea ce ar putea deveni unul dintre cele mai cuprinzătoare eforturi de urmărire

a contactelor la nivel global. În septembrie 2020, programul a trecut în stadiu de implementare, după ce guvernul a aplanat îngrijorările publicului cu privire la datele personale, declarând că dispozitivele nu sunt dotate cu GPS sau conectivitate prin internet sau telefon. Însă acest exercițiu a demonstrat că, chiar și într-o țară cu nivel înalt al centralizării și digitalizării, implementarea unui asemenea modus operandi de urmărire a contactelor trebuie să conștientizeze reacția adversă a publicului larg, care ar invoca o încălcare a libertăților civile.

Concluzii

Începând cu secolul al XIV-lea și pandemia de ciumă, măsurile coercitive, inclusiv examinarea forțată, carantina, izolarea, cordoanele sanitare și actele publice de sănătate au fost consacrate de lege, pentru a reduce contactul dintre cei bolnavi sau potențial expuși la boli infecțioase și cei care sunt sensibili la boală. Odată cu scăderea dramatică a bolilor infecțioase din ultimele decenii s-a produs și o distanțare de la măsurile forțate, care au ajuns să fie privite ca ineficiente și contraproductive în majoritatea cazurilor, subminând încrederea și înstrăinând comunitățile. Un consens internațional în continuă creștere a sprijinit menținerea forțelor de ordine în afara punerii în aplicare a măsurilor de sănătate publică și s-a pronunțat pentru luarea măsurilor voluntare în măsura posibilului.

Dar, în cadrul COVID-19, o mare parte din acest consens s-a spulberat, iar măsurile coercitive au început să domine. China a impus un cordon sanitar fără precedent, restricționând circulația a peste 50 de milioane de oameni în întreaga provincie Hubei (pe când contorul deceselor globale nu a ajuns decât la cifra de 130!) Mulți experți au exprimat atunci frica că măsurile, pe care unii le consideră inumane, ar putea provoca panică și neîncredere în guvern și, în cele din urmă, ar putea împiedica eforturile de

prevenire[12]. Peste 80 de orașe au aplicat politici de blocare cu un modus operandi, ce prescria în multe locuri că doar o persoană din fiecare gospodărie avea voie să părăsească locuința într-o anumită zi. În loc să avertizeze împotriva măsurilor excesiv de coercitive, directorul general al Organizației Mondiale a Sănătății, Tedros Adhanom Ghebreyesus, a lăudat China pentru a „stabili un nou standard pentru răspunsul la focar”[13]. Acest lucru a provocat o serie de discuții despre faptul dacă alte societăți mai deschise ar putea împrumuta abordarea dată a stăvilirii COVID-19, fără a avea și capacitatea Chinei de control social. Oricum, țările din întreaga lume au urmat exemplul, gradul de constrângere impus nefiind aliniat cu tipul de regim politic. Italia, bunăoară, a aplicat unele dintre cele mai restrictive politici din lume - aplicarea măsurilor de blocare cu amenzi impunătoare (\$232, plus până la șase luni de închisoare) și utilizarea dronelor de către poliție, autorizată de Autoritatea Națională a Aviației Civile[14]. În Spania, mii de soldați au fost dislocați în orașe aflate în carantină pentru a patrula străzile și a impune blocarea[15].

Dintr-o perspectivă, aceste măsuri coercitive ar putea părea, mai curând, o anomalie, acceptată în calitate de răspuns idiosincratic și izolat la o amenințare fără precedent a unui virus nou, mortal, cu răspândire rapidă, într-o eră a interconectării globale. Într-adevăr, nici măcar nu este clar cum ar trebui să fie clasificate blocajele impuse în multe țări. Carantinele se referă în general la izolarea indivizilor asimptomatici despre care se crede că incubează o boală. Cordoanele sanitare extind carantina la o zonă geografică mai largă. La carantină regulată se recurge în întreaga lume atunci când persoanele sunt expuse, de exemplu, la tuberculoză rezistentă la medicamente sau Ebola. Cordoanele sanitare la nivel de cartier sau oraș au fost impuse în China și Canada în 2003, în perioa-

da epidemiei SARS, sau în Liberia, în timpul epidemiei Ebola din 2014. Pandemia COVID-19 prezintă un contrast puternic cu aceste exemple, din moment ce provinciile sau țări întregi au primit ordine de a rămâne acasă - în parte, deoarece testarea insuficientă a creat situația în care nu se putea cunoaște cu certitudine cine a fost expus. Scopul urmărit nu a fost acela de a-i separa pe cei expuși de cei care, probabil, nu au fost expuși, ci de a reduce mișcarea generală a populației, pentru a opri transmisia infecției dincolo de gospodăriile casnice. Luând în calcul variația largă de semnificație, implementare și aplicare a ordinelor de ședere la domiciliu, este nevoie de un efort de înțelegere și clasificare a acestor utilizări ale puterii de stat. În unele privințe, acestea sunt mai aproape de exercitarea legii marțiale decât de aplicarea tradițională a carantinei și, probabil, dincolo de contextul extraordinar impus de COVID-19 nu vor fi relevante.

Aceste politici pot fi analizate în lumina unor întrebări mai largi despre exercitarea puterii, constrângerii și controlului de către stat, deoarece în viitor amenințările vor continua, cel mai curând, să crească. O concluzie ar fi că aceste politici funcționează prin schimbarea paradigmei de gândire cu privire la sănătatea publică. Dovezile din diferite țări au sugerat că distanțarea socială a fost o componentă importantă a exercițiului de „aplatizare a curbei”. Totodată, unii cercetători au sugerat că anumite măsuri au întârziat, mai degrabă decât au prevenit infectarea (așa cum a fost în cazul carantinei, introduse în Wuhan începând cu 23.01.2020, care doar a întârziat progresul epidemic cu 3 până la 5 zile în cadrul Chinei, în timp ce restricțiile de călătorie au întârziat același proces până la jumătatea lunii februarie 2020)[16]. Ceea ce nu este încă clar în mod definitiv este rolul constrângerii și al executării. Dacă succesul Chinei este autentic și susținut, exemplul ei, al controlului social

strict și al aplicării rigide a dispozițiilor guvernamentale, ar fi un exemplu de bune practici. Atunci cum rămâne cu țările care au aplicat constrângerea la un grad mai redus, dar cu rezultate remarcabile, cum ar fi Coreea de Sud? Ultima s-a concentrat pe combinarea măsurilor de sănătate publică cu măsuri voluntare, combinate cu sugerarea unor modele comportamentale dezirabile. Prin urmare, Coreea de Sud a obținut rezultate care ar întrece rezultatele unor țări ce au aplicat mobilizarea armatei pentru patrularea străzilor. Însă și aici dezlegarea lanțului causal este foarte complicată.

O concluzie prealabilă ar fi aceea că, coerciția este eficientă inițial, însă reduce încrederea, subminând eficacitatea răspunsului anti-pandemic pe termen mediu și lung. Astfel, sondajele timpurii au arătat sprijinul populației pentru distanțarea forțată. În Statele Unite, 80% dintre americani au spus că ordinele de lockdown sunt justificate; sondajele din Italia, Spania și Franța au arătat peste 85% de suport pentru măsurile de blocaj; iar în Africa de Sud, 84% din populație, conform unui sondaj online, a susținut un „blocaj total”[17]. Cu toate acestea, există o îngrijorare rezonabilă că utilizarea pe scară largă a măsurilor coercitive ar putea da naștere reacțiilor adverse. Până la implementarea masivă a vaccinelor, majoritatea autorităților de sănătate publică vor menține distanțarea socială, ceea ce va necesita un nivel ridicat de respectare a ordinelor de sănătate publică, chiar dacă unele restricții vor fi ridicate. În plus, implementarea blocajului și distanțării sociale impun costuri economice imense, care se suprapun cu costurile economice ale respectării propziu-zise ale acestor măsuri. În India, sute de mii de oameni au sfidat recomandările de sănătate publică și au evadat din orașele mari spre zone rurale din moment ce a fost anunțat blocajul, potențial răspândind virusul în toată țara[18]. S-au înregistrat proteste anti-lockdown pretutindeni în lume, care

nu doar au creat circumstanțe propice răspândirii virusului, dar și au arătat potențialul unei reacții adverse.

Având în vedere amploarea politicilor coercitive asumate de statele din întreaga lume în timpul COVID-19, putem constata că la unele dintre acestea nu se va renunța nici după depășirea pandemiei. Acest efect este bine documentat în istoricul elaborării politicilor în perioade de criză. Prerogativele de urgență, asumate după atacurile teroriste, descrise inițial ca fiind temporare, au devenit permanente: de la US Patriot Act la puterile de supraveghere adoptate în Franța după atentatele de la Paris din 2015. Ca răspuns la coronavirus, Belgia a înființat puncte de control ale poliției pe străzi pentru a spori monitorizarea respectării comenzilor de ședere la domiciliu. Supravegherea în timpul pandemiei implică din ce în ce mai multe parteneriate cu companii private pentru a urmări deplasările individuale și focarele de contagiune în numele sănătății publice. Întrebarea retorică este dacă liderii de stat și managerii de top ai corporațiilor private se vor putea abține de la utilizarea abuzivă a mecanismelor și tehnicilor de control al deplasărilor populației în timpul viitoarelor crize sanitare și non-sanitare, cu care omenirea se va ciocni inevitabil?

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Bill Gates. A better response to the next pandemic. January 18, 2010// <https://www.gatesnotes.com/Health/A-Better-Response-to-the-Next-Pandemic>
2. <https://www.who.int/dg/speeches/2018/pandemic-free-world/en/>
3. Lessons learnt from implementation of the International Health Regulations: a systematic review. <https://www.who.int/bulletin/volumes/96/2/16-189100/en/>
4. Vezi: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/Home/Reports>

5. Vezi: How Africa has tackled covid-19// <https://www.bmj.com/content/370/bmj.m2830>
6. Vezi: <https://www.voanews.com/africa/tackling-covid-19-africa-gives-world-lesson>
7. Vezi: How China Built Two Coronavirus Hospitals in Just Over a Week // <https://www.wsj.com/articles/how-china-can-build-a-coronavirus-hospital-in-10-days-11580397751>
8. Conform datelor interactive pe portalul <https://ourworldindata.org/coronavirus-testing#how-many-tests-are-performed-each-day> (actualizat 10.01.2001)
9. Vezi: PDPA – Singapore’s Personal Data Protection Act. https://www.cookiebot.com/en/singapore-pdpa/?gclid=Cj0KCQjA6Or_BRC_ARI-sAPzuer8-uWK1GckfMFHzDWWyQAwLc9bcnUu140sSATLL2Ye2PQp0MLQb_lMaAi8cEALw_wcB
10. Vezi: Apps and Covid-19. <https://privacyinternational.org/examples/apps-and-covid-19>
11. Singapore to begin nationwide distribution of COVID-19 contact tracing wearables. <https://www.zdnet.com/article/singapore-to-begin-nationwide-distribution-of-covid-19-contact-tracing-wearables/>
12. Coronavirus: China has quarantined 50 million people. Experts worry that might backfire. 28.01.2020. <https://www.latimes.com/science/story/2020-01-28/wuhan-chinas-coronavirus-50-million-people-quarantined>
13. WHO Director-General’s statement on IHR Emergency Committee on Novel Coronavirus (2019-nCoV). 30.01.2020 [https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-statement-on-ihr-emergency-committee-on-novel-coronavirus-\(2019-ncov\)](https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-statement-on-ihr-emergency-committee-on-novel-coronavirus-(2019-ncov))
14. Italian police can now use drones to monitor people’s movements, aviation authority says. 24.03.2020. https://edition.cnn.com/world/live-news/coronavirus-outbreak-03-24-20-intl-hnk/h_b5c-13ce244635a6e5b945f6462b4a374

15. Armies are mobilising against the coronavirus. 23.03.2020. <https://www.economist.com/international/2020/03/23/armies-are-mobilising-against-the-coronavirus>
16. Chinazzi, Matteo et al. "The effect of travel restrictions on the spread of the 2019 novel coronavirus (COVID-19) outbreak." *Science* (New York, N.Y.) vol. 368,6489 (2020): 395-400. doi:10.1126/science.aba9757
17. As we head into level 4, South Africans strongly support lockdown. 30.04.2020. <https://www.ipsos.com/en-za/we-head-level-4-south-africans-strongly-support-lockdown>
18. Covid-19: One Lakh Daily Wagers Flee Mumbai ahead of Lockdown. *Times of India*, 22.03.2020. <https://timesofindia.indiatimes.com/city/mumbai/covid-19-one-lakh-daily-wagers-flee-mumbai-ahead-of-lockdown/articleshow/74755595.cms>

TRANSPARENȚA ÎN PROCESUL DECIZIONAL ÎN PERIOADELE DE PANDEMIE ȘI POSTPANDEMIE DE CORONAVIRUS. STUDIU COMPARATIV

THE TRANSPARENCY IN THE DECISION-MAKING PROCESS IN THE PERIODS OF CORONAVIRUS PANDEMIC AND POSTPANDEMIC. COMPARATIVE STUDY

Irina CEACÎR, *doctor în științe politice,
cercetător științific superior,
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice*

Summary

2020 is a year of global change. The spread of the COVID-19 virus was an impetus for transformation. The entire globe confronts impediments hard-to-anticipate, but who endangers people's life. This article refers to the transparency of the decision-making process in the pandemic period. Also, it is explained the communication problems that can appear in complicated situations between the public administration and the citizen. Both the authorities of the European Union, in general, and of the Republic of Moldova, in particular, encounter social problems, which must be resolved in a very short period. Many decisions must be made promptly and unforeseen. It is important that this process does not affect the quality of public services provided and does not infringe on the rights of citizens. Thus, the decision-making process must be transparent and accessible to citizens.

Societatea Republicii Moldova se consideră a fi una deschisă, astfel încât orice cetățean se poate manifesta în viața politică și socială a țării. Legislația prevede clar că cetățenii pot participa la procesul de luare a deciziilor, la formularea politicilor publice, la

monitorizarea etapelor de aplicare în practică și la evaluarea rezultatelor. Eficiența actului de guvernare poate spori odată cu implicarea cetățenilor. Orice activitate ce ține de interesul public trebuie să fie transparentă. Transparența procesului decizional se manifestă prin furnizarea în formă deschisă, clară și adecvată situației de către guvernanți și membrii administrației publice a informațiilor de interes public privind actul de guvernare și orice activitate care poate să afecteze cetățeanul de rând. Astfel, necesitatea participării cetățeanului la toate etapele de luare a deciziilor reprezintă singura cale de eficientizare a întregului proces decizional. Interacțiunea dintre administrația publică și societatea civilă trebuie să permită ca cetățeanul să se poată implica în procesul de luare a deciziilor fără careva impedimente, deoarece schimbările care se produc în ultima perioadă în sfera administrației publice cer tot mai mult implicare cetățenească și comunitară. Cu cât mai strânsă este colaborarea dintre administrația publică și comunitate, cu atât mai mult sporește încrederea cetățeanului în actul guvernării, și viceversa, cu cât mai greu se poate de implicat, cu atât mai mici șanse ca cetățeanul să sprijine reformele care vor să fie implementate.

Principiul transparenței este în conexiune strânsă cu dreptul la informație, la administrarea treburilor publice, precum și cu dreptul la petiționare, fapt stabilit la nivel național și internațional. Declarația Universală a Drepturilor Omului prevede în art. 19 dreptul persoanei de a primi informații prin orice mijloace, iar art. 21 stabilește dreptul de a lua parte la conducerea treburilor publice ale țării sale, în consecință toate statele lumii, care sunt parte la Declarația Universală a Drepturilor Omului, acceptă prevederile acesteia și le transpun în legislația lor internă. La nivel național, Republica Moldova consacră principiul transparenței în procesul decizional în Constituția Republicii Moldova, în art. 34 Dreptul la informație, care prevede dreptul persoanei de a avea acces la orice

informație de interes public și obligația autorităților statului de a asigura informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal, precum și obligativitatea de a proteja acest drept al cetățeanului [1]. Pe lângă prevederile constituționale, există și o serie de alte acte legislative care vin să reglementeze, într-un mod mai exact, implementarea principiului transparenței în procesul decizional [2].

Legea nr. 239 din 13.11.2008 privind transparența în procesul decizional stabilește normele aplicabile pentru asigurarea transparenței în procesul decizional din cadrul autorităților administrației publice centrale și locale, altor autorități publice și reglementează raporturile lor cu cetățenii, cu asociațiile constituite în corespundere cu legea, cu alte părți interesate în vederea participării la procesul decizional. La fel, sunt menționate principiile transparenței procesului decizional: informarea, în modul stabilit, a cetățenilor, a asociațiilor constituite în corespundere cu legea, a altor părți interesate despre inițierea elaborării deciziilor și despre consultarea publică pe marginea proiectelor de decizii respective; asigurarea de posibilități egale pentru participarea cetățenilor, asociațiilor constituite în corespundere cu legea, altor părți interesate la procesul decizional. Cetățenii, asociațiile, alte părți interesate au dreptul: să participe, la orice etapă a procesului decizional; să solicite și să obțină informații referitoare la procesul decizional, inclusiv să primească proiectele de decizii însoțite de materialele aferente; să propună autorităților publice inițierea elaborării și adoptării deciziilor; să prezinte autorităților publice recomandări referitoare la proiectele de decizii supuse discuțiilor. În același context, autoritățile publice sunt obligate să: întreprindă măsurile necesare pentru asigurarea posibilităților de participare a cetățenilor, a asociațiilor constituite în corespundere cu legea, a altor părți intere-

sate la procesul decizional, inclusiv prin: diseminarea informației referitoare la programele (planurile) anuale de activitate prin plasarea acestora pe pagina web oficială a autorității publice, prin afișarea lor la sediul acesteia într-un spațiu accesibil publicului și/ sau prin difuzarea lor în mass-media centrală sau locală, după caz; informarea, în modul stabilit, asupra organizării procesului decizional; instituționalizarea mecanismelor de cooperare și de parteneriat cu societatea; recepționarea și examinarea recomandărilor cetățenilor, asociațiilor constituite în corespundere cu legea, ale altor părți interesate în scopul utilizării lor la elaborarea proiectelor de decizii; consultarea opiniei tuturor părților interesate de examinarea proiectelor de decizii [3].

Astfel, cadrul legislativ stipulează foarte clar care ar trebui să fie modalitățile de informare a publicului larg în procesul decizional. Deja dacă se ține cont de toate aceste aspecte, sau nu este de datoria cetățeanului să verifice și să ceară atunci când nu i se oferă. Acesta trebuie să se implice, să fie informat și ținut la curent cu tot ceea ce se petrece. Un aspect relevant, care ar trebui să se evidențieze, este modalitatea de informare în cadrul consultărilor publice. Astfel, informarea privind procesul decizional se face pe calea informării generale, pentru un public larg nedefinit, și pe calea informării direcționate, pentru părți interesate definite, sau alte părți interesate care au solicitat în scris informarea. Informarea generală este obligatorie în cazul anunțării despre inițierea elaborării proiectului de decizie și organizarea tuturor consultărilor publice, iar cea direcționată poate fi aplicată complementar informării generale, la decizia autorității publice. Solicitarea în scris din partea părților interesate privind informarea despre procesul decizional din cadrul autorităților publice este expusă în forma unei cereri în care se consemnează: doleanța de a recepționa informații despre

procesul decizional al autorității și despre inițierea consultărilor publice, după caz, denumirea proiectului de decizie elaborat de autoritatea publică și supus consultării publice, numele, prenumele cetățeanului sau denumirea, în cazul asociațiilor constituite în corespundere cu legea sau altor părți interesate, modalitatea preferabilă de recepționare a informației (adresa poștală, poșta electronică). Informarea generală se efectuează prin plasarea informației pe pagina web oficială a autorității publice, afișarea la sediul său într-un spațiu accesibil publicului, difuzarea, după caz, a unui comunicat de presă în mijloacele de informare centrale sau locale. Informarea direcționată se efectuează prin transmiterea informației privind procesul decizional prin intermediul poștei electronice sau expedierea scrisorilor la adresa părților interesate sau cea indicată de solicitant. Informarea despre inițierea elaborării deciziei se face prin intermediul unui anunț redactat și difuzat în condițiile Legii nr.239-XVI din 13 noiembrie 2008 privind transparența în procesul decizional.

În scopul facilitării accesului părților interesate la informația privind procesul de elaborare și adoptare a deciziilor de către autoritatea publică, pe pagina web oficială a acesteia sunt create compartimente dedicate transparenței decizionale, unde se plasează informația cu privire la: regulile interne privind procedurile de informare, consultare și participare în procesul de elaborare și adoptare a deciziilor; numele și informația de contact ale coordonatorului procesului de consultare publică în procesul decizional în cadrul autorității publice; programele anuale (trimestriale) de elaborare a proiectelor de acte normative, cu indicarea proiectelor de decizii care urmează a fi supuse consultării publice; anunțurile privind inițierea elaborării deciziei; anunțurile privind organizarea consultării publice; proiectele de decizii și materialele aferente acestora, precum și deciziile adoptate; rezultatele consultării publice (proces-verbale

ale întrunirilor publice consultative, sinteza recomandărilor); raportul anual al autorității publice privind transparența procesului decizional; alte informații.

Autoritățile publice sunt obligate să facă publice programele (planurile) anuale de activitate, programele anuale (trimestriale) de elaborare a proiectelor de acte normative, elaborate conform Legii nr. 317-XV din 18 iulie 2003 privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale [4], cu indicarea proiectelor de decizii care urmează a fi supuse consultării publice.

Alt aspect relevant de care trebuie să se țină cont este anunțul privind organizarea consultării publice. Informația despre organizarea consultărilor publice pe marginea unui proiect de decizie este redactată în forma unui anunț care include obligatoriu: argumentarea necesității de a adopta decizia; data plasării anunțului; termenul-limită de prezentare a recomandărilor; modalitatea în care părțile interesate pot avea acces la proiectul de decizie; modalitatea consultărilor publice; modalitatea în care părțile interesate pot prezenta sau expedia recomandări; numele și informația de contact (numărul de telefon, adresa poștei electronice, adresa poștală) ale persoanelor responsabile de recepționarea și examinarea recomandărilor referitoare la proiectul de decizie supus consultării. Anunțul este însoțit de proiectul deciziei și materialele aferente acestuia (note informative și, după caz, studii analitice, acte de analiză a impactului de reglementare, alte materiale care au stat la baza elaborării proiectului de decizie etc.). Anunțul de organizare a consultării publice este făcut public cu cel puțin 15 zile lucrătoare înainte de inițierea procedurii de întocmire a variantei finale a proiectului deciziei. Anunțul se face public prin informarea generală a publicului larg și informarea direcționată a părților interesate.

Argumentarea necesității elaborării și aprobării proiectului de decizie este formulată într-un limbaj concis, explicit și accesibil publicului larg, cu explicarea termenilor de specialitate. Argumentarea se referă la scopul urmărit de proiectul deciziei, impactul acestuia, compatibilitatea proiectului cu legislația în vigoare, prevederile corespondente ale legislației comunitare și cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, alte detalii relevante. Proiectele de decizii asupra cărora a fost inițiată procedura de consultare publică sunt puse la dispoziția părților interesate.

Al treilea aspect relevant este informarea despre rezultatele consultării publice. Rezultatele consultării (procese-verbale, sinteza recomandărilor), după aprobarea acestora de către conducerea autorității publice, sunt făcute publice prin informarea general până la adoptarea deciziei respective [5]. Deciziile adoptate ale autorităților publice, supuse consultării publice, sunt făcute publice, conform Legii nr.982-XIV din 11 mai 2000 privind accesul la informație .

Pentru a nu i se încălca dreptul la informare, fiecare cetățean ar trebui să cunoască că furnizorii de informații au anumite obligații pe care trebuie să le respecte. Astfel, furnizorul de informații, în conformitate cu competențele care îi revin, este obligat: să asigure informarea activă, corectă și la timp a cetățenilor asupra chestiunilor de interes public și asupra problemelor de interes personal; să garanteze liberul acces la informație; să respecte limitările accesului la informație, prevăzute de legislație, în scopul protejării informației confidențiale, vieții private a persoanei și securității naționale; să respecte termenele de furnizare a informației, prevăzute de lege; să dea publicității propriile acte adoptate în conformitate cu legea; să păstreze, în termenele stabilite de lege, propriile acte, actele instituțiilor, ale căror succesoare sunt, actele ce stabilesc statutul lor juridic; să asigure protejarea informațiilor ce se află

la dispoziția sa de accesul, distrugerea sau modificarea nesancționate; să mențină informațiile, documentele aflate la dispoziția sa, în formă actualizată; să difuzeze de urgență pentru publicul larg informația care i-a devenit cunoscută în cadrul propriei activități, dacă această informație: poate preântâmpina sau diminua pericolul pentru viața și sănătatea oamenilor; poate preântâmpina sau diminua pericolul producerii unor prejudicii de orice natură; poate opri răspândirea informației neveridice sau diminua consecințele negative ale răspândirii acesteia; comportă o deosebită importanță socială. să asigure furnizarea datelor din registrele de stat prin intermediul platformei de interoperabilitate.

În scopul garantării liberului acces la informațiile oficiale, furnizorul de informații: va asigura un spațiu amenajat pentru documentare, accesibil solicitanților; va numi și va instrui funcționarii responsabili pentru efectuarea procedurilor de furnizare a informațiilor oficiale; va elabora, în conformitate cu prezenta lege, regulamente cu privire la drepturile și obligațiile funcționarilor în procesul de furnizare a documentelor, informațiilor oficiale; va acorda asistența și sprijinul necesar solicitanților pentru căutarea și identificarea informațiilor; va asigura accesul efectiv la registrele furnizorilor de informații, care vor fi completate în conformitate cu legislația cu privire la registre; va asigura accesul efectiv, prin intermediul platformei de interoperabilitate, la registrele furnizorilor de informații, care vor fi completate în conformitate cu legislația cu privire la registre; va desfășura întrunirile și ședințele sale în mod public, în conformitate cu legislația; în scopul facilitării liberului acces la informație, furnizorul de informații va publica sau va face în alt mod general și direct accesibile populației informațiile ce conțin: descrierea structurii instituției și adresa acesteia; descrierea funcțiilor, direcțiilor și formelor de activitate ale instituției;

descrierea subdiviziunilor cu competențele lor, programului de lucru al acestora, cu indicarea zilelor și orelor de audiență a funcționarilor responsabili de furnizarea informațiilor, documentelor oficiale; deciziile finale asupra principalelor probleme examinate.

În scopul asigurării transparenței activității instituțiilor, eficientizării accesului la informație, creării condițiilor pentru căutarea, identificarea operativă a documentelor și informațiilor, autoritățile publice, instituțiile publice vor edita, cel puțin o dată pe an, îndrumare ce vor conține liste ale dispozițiilor, hotărârilor, altor documente oficiale, emise de instituția respectivă, și domeniile în care poate furniza informații, vor pune la dispoziția reprezentanților mijloacelor de informare în masă date oficiale despre propria activitate, inclusiv despre domeniile în care poate furniza informații. Furnizorul de informații va utiliza, la necesitate, și alte forme de informare activă a cetățenilor și a mijloacelor de informare în masa [6].

Implicarea cetățenilor în procesul decizional la nivel local este reglementată în cuprinsul Legii privind administrația publică locală, în care se prevede expres că în problemele de importanță deosebită pentru unitatea administrativ-teritorială, populația poate fi consultată prin referendum local, organizat în condițiile Codului Electoral. În problemele de interes local care preocupă o parte din populația unității administrativ-teritoriale pot fi organizate, cu această parte, diverse forme de consultări, audieri publice și convorbiri, în condițiile legii. Proiectele de decizii ale consiliului local se consultă public, în conformitate cu legea, cu respectarea procedurilor stabilite de către fiecare autoritate reprezentativă și deliberativă a populației unității administrativ-teritoriale de nivelul întâi sau al doilea, după caz. Concomitent, este important că ședințele consiliului local sunt publice. Orice persoană interesată poate asista la ședințele acestuia. Cetățenii, asociațiile constituite în coresp-

pundere cu legea și alte părți interesate au dreptul: de a participa, în condițiile legii, la orice etapă a procesului decizional; de a avea acces la informațiile privind bugetul localității și modul de utilizare a resurselor bugetare, la proiectele de decizii și la ordinea de zi a ședințelor consiliului local și ale primăriei; de a propune inițierea elaborării și adoptării unor decizii; de a prezenta autorităților publice locale recomandări, în nume propriu sau în numele unor grupuri de locuitori ai colectivităților respective, privind diverse proiecte de decizie supuse dezbaterilor. Autoritățile publice locale și funcționarii publici ai unităților administrativ-teritoriale respective sunt obligați să întreprindă măsurile necesare pentru asigurarea posibilităților efective de participare a cetățenilor, a asociațiilor constituite în corespundere cu legea și a altor părți interesate la procesul decizional, inclusiv prin intermediul: informării adecvate și în timp util asupra subiectelor dezbătute de consiliul local; recepționării și examinării, în timp util, a tuturor recomandărilor, sesizărilor, scrisorilor, adresate de către cetățeni autorităților lor reprezentative, la elaborarea proiectelor de decizii sau a programelor de activitate; promovării unei politici de comunicare și dialog cu cetățenii; publicării programelor, strategiilor, agendei ședințelor pe diverse suporturi informaționale [7, p. 35-36].

M. Platon menționa că participarea cetățeanului nu trebuie redusă la simpla exprimare a opțiunilor electorale, la desemnarea democratică a aleșilor și organismelor puterii locale, ci trebuie creat un parteneriat continuu între aleși și public, între ofertanții de servicii publice și utilizatorii lor, îmbunătățirea managementului în administrația publică locală, presupune expres stabilirea și perfecționarea mecanismelor de consultare și de participare a publicului. O participare reușită nu apare însă spontan, mai ales când partenerii implicați nu au experiența acestui gen de acțiune

civică. Este importantă prezența unor forme de încurajare, de formare și de susținere pentru ca tentativele de participare să aibă succes. Trebuie organizată o infrastructură formativă în materie de însușire a participării, mergând de la chestiuni dintre cele mai simple până la chestiuni legate de luarea deciziilor [8, p.60-61]. În acest sens, subliniază S. Cobăneanu, consiliile locale trebuie să găsească soluțiile optime pentru o comunicare eficientă cu cetățenii, rezolvarea problemelor locale, să găsească modelul cel mai reușit de dezvoltare pentru zona respectivă [9, p.9]. Rolul autorităților publice locale ține de rezolvarea problemelor publice locale potrivit necesităților, cerințelor exprimate de comunități, aflându-se într-o relație strânsă cu specificul unității administrativ-teritoriale. Exerțând atribuțiile, autoritățile administrației publice locale dispun de autonomie garantată prin Constituție, tratatele internaționale, prin Carta Europeană a autonomiei locale la care Republica Moldova este parte, precum și prin alte acte normative. În această bază rezultă expres că menirea administrației publice locale constă în rezolvarea și în gestionarea prin autoritățile sale autonome în numele propriu și sub responsabilitatea sa o parte foarte importantă a afacerilor publice în interesul colectivităților locale [10].

În Republica Moldova, tendința de implicare a comunității crește pentru că se încearcă a se identifica problemele majore văzute prin prisma cetățenilor și găsirea soluțiilor în acest sens. Astfel, surprindem un cadru sociopolitic transformator al societății în schimbare, însoțit de factori evolutivi, complecși și multivalenți ca semnificație și rezonanță socială majoră pentru binele comun, dar și pentru binele în parte a fiecărui cetățean. La astfel de factori se raportează îndeosebi modernizarea sociopolitică și democratizarea (fără de care transparența ar fi imposibil de realizat), considerați drept factori decisivi în realizarea obiectivelor strategice ale

societății în schimbare. Factorii în cauză, percepuți în întreaga lor arie valorică de manifestare și influență, depinde de ordinea politică din societate, aceasta, la rândul său, fiind dependentă, în bună parte, după cum remarcă Samuel P. Huntington, citat de V. Saca, de „dezvoltarea instituțiilor politice și mobilizarea noilor forțe sociale în politică” [11, p.55]. Ceea ce se necesită a înțelege în acest context este faptul că autoritățile administrației publice trebuie să perceapă orice schimbare ca o necesitate, iar forțele politice, care nu ar trebui, conform prevederilor legale, să se implice direct în activitatea administrației publice să manifeste totuși o atitudine binevoitoare și deschidere spre colaborare cu cetățenii și societatea civilă. Interesul cetățeanului nu ar trebui să intereseze clasa politică doar înainte de alegeri, dar pe întreaga durată a mandatului. Întrebările incomode trebuie adresate permanent, pentru a se lua atitudine. Un proces decizional transparent va facilita soluționarea problemelor primordiale ale societății, iar cetățeanul trebuie să fie subiectul de bază pentru care se iau decizii. Funcționarii publici și oficialii aleși trebuie să perceapă cetățeanul prin prisma următoarelor categorii: cetățeanul este persoana cea mai importantă pentru funcționarul public - prin telefon, prin poștă sau când vine personal; cetățeanul nu depinde de autoritățile locale - autoritățile locale depind de el; cetățeanul nu este cel care întrerupe din muncă - dar este chiar scopul acestei munci; cetățeanul nu este în afara activității administrației publice locale - dar o parte a acesteia; cetățeanul este persoana care comunică dorințele sale administrației publice locale. Menirea administrației publice locale este să le trateze într-o manieră avantajoasă pentru ambele părți. În același context menționăm că cetățeanul achită taxe și impozite locale, plătește servicii. Cetățeanul are dreptul să cumpere servicii de calitate și să cumpere acele servicii de care are nevoie, iar aceasta

o poate face prin participarea directă sau indirectă (prin oficialii aleși de ei) la procesul decizional. Cadrul normativ al Republicii Moldova asigură dreptul cetățenilor de a participa în procesul decizional, dar în același timp cetățenii au și reponsabilități: să observe ce face administrația locală și în ce scop; să fie pregătiți să își aducă o contribuție când administrația planifică să facă ceva ce poate să le afecteze interesele; să abordeze reprezentanții administrației cu o atitudine pozitivă; să manifeste interes în a înțelege problemele, incluzând restricțiile cu privire la ceea ce poate să facă administrația; să-și exprime interesele și ideile clar și complet; în situațiile potrivite, să încerce să colaboreze constructiv cu oficialii administrației locale pentru a găsi și implementa soluții satisfăcătoare pentru ambele părți [12, p.23-24]. Un lucru cert este că la moment, în perioada de pandemie COVID-19, este mult mai complicat să participi la procesul de luare a deciziilor. Restricțiile impuse pot crea o barieră între cetățean și funcționarii publici, astfel încât cetățeanul să se simtă limitat în acțiuni și drepturi. Majoritatea deciziilor pot fi luate inopinat, fără consultări publice sau cu acces minim, ceea ce creează mari probleme de comunicare în relația comunitate-administrație publică. Tergiversarea adoptării unor decizii drept rezultat al restricțiilor impuse pot avea impact negative în timp. Cetățeanul își simte bariere deoarece se ciocnește de realitatea, care este altfel decât era înainte și anume: nu poate participa la ședințele Consiliului, rezolvarea problemelor cetățenilor (considerate de către funcționarii publici minore) sunt amânate, activitatea redusă a funcționarilor publici poate crea impedimente în timp în soluționarea unor probleme urgente, frica unor persoane de a relaționa scade performanța, înăsprirea sistemului de birocratizare din cauza nesiguranței în ziua de mâine. Toate acestea sunt consecințele care apar din cauza acestei pandemii, situație

neprevăzută atât în Republica Moldova, cât și în întreaga lume. Încrederea cetățenilor în forțele de guvernare era destul de șubredă, acum a diminuat și mai mult, iar autoritățile trebuie să muncească mult pentru a recâștiga încrederea deplină a cetățenilor. Liderii Republicii Moldova trebuie să își dubleze eforturile pentru a combate corupția și pentru a asigura o justiție imparțială pentru toți cetățenii. Reforma reală a justiției necesită o viziune pe termen lung, o consultare extinsă și continuă cu societatea civilă și partidele politice și un angajament constant de consolidare a statului de drept. Redresarea economică a Republicii Moldova, care este deja o sarcină dificilă, va fi și mai grea dacă corupția va continua să înflorească. Corupția facilitează imixtiunile exterioare în sistemele de justiție și financiar, descurajează investițiile străine și antreprenoriatul, încetinește procesul de creare a noilor locuri de muncă și îi impune pe tinerii talentați să caute oportunități în altă parte. Efectele negative ale corupției vor fi doar agravate de actuala criză economică [13]. De asemenea, transparența trebuie să fie omniprezentă și să nu se manipuleze cu opinii controversate. Informațiile eronate au fost promovate la mai multe televiziuni, riscând să provoace panică. În condițiile unei pandemii globale, a situației șubrede a sistemului de sănătate, al numărului mare de cetățeni ai Republicii Moldova ce revin din zonele afectate de COVID-19, este necesară o responsabilizare maximală a întregii societăți și, în primul rând, a autorităților [14], prin informare corectă și prin imparțialitate. În această perioadă, tot mai des se poate manipula cu informațiile în defavoarea clasei politice de la guvernare, iar transparența rămâne a fi doar o noțiune din legislație, pentru că fiecare clasă politică dorește să-și exprime părera în favoarea sa, excluzând adesea unele realități. Cu toate că era digitală a deschis oportunități pentru formarea și dezvoltarea gândirii critice a cetățenilor, adesea opinia

publică poate fi dusă în eroare prin declarații neadevărate sau cu o parte din adevăr ascuns. Totuși, un cetățean activ și informat, care își cunoaște drepturile, se informează din diverse surse pentru a nu fi dus în eroare. În realitatea Republicii Moldova, unde într-un procent mare mass-media activează pe criterii politice, este mult mai complicat de depistat unde este adevăr, transparență și unde este interes. La acest capitol mai este mult de muncit. Într-un stat democratic, în care se respect legea și drepturile omului, interesul cetățeanului reprezintă scopul autorităților administrației publice. Indiferent de statutul ocupațional, poziția în societate sau viziunile politice toți sunt egali în fața legii și au dreptul să solicite servicii de calitate și oferite cu promptitudine [15, p.97], chiar dacă este pandemie. Nu trebuie criza să afecteze interesul cetățeanului, sau funcționarul public să se ascundă sub aceste pretexte. Deciziile luate în perioada pandemică nu trebuie să diminueze eficacitatea serviciilor oferite către cetățean. Chiar dacă efectele pandemiei sunt adesea neprevăzute, trebuie de acționat cu raționalitate și nu în defavoarea cetățeanului.

Conform Raportului de țară SIGMA, legislația privind accesul la informațiile de interes public este în vigoare, dar aceasta nu acoperă componenta informațiilor publice care ar trebui să fie dezvăluite în mod proactiv de către administrație, responsabilitatea pentru monitorizarea implementării legii nu a fost atribuită nici unei instituții. Prin urmare, nu există date statistice cu privire la această chestiune, și nici nu se asigură dezvăluirea proactivă a informațiilor publice sau sensibilizarea opiniei publice cu privire la dreptul de acces la informație. Asigurarea transparenței în activitatea administrației publice nu a devenit pentru autorități o regulă de urmat. Astfel, paginile web ale autorităților publice centrale nu sunt în suficientă măsură actualizate. În particular, pe web deseori

nu se publică o serie de informații obligatorii, în special: bugetele planificate și executate; rezultatele achizițiilor publice; activitățile anticorupție; rezultatele controalelor desfășurate în autorități; nu există o abordare unică a interfeței paginilor web, căutarea informațiilor este dificilă. Mai mult, nu există o lege care să stabilească cerințe față de paginile web ale autorităților publice centrale autonome; studiul privind principalele probleme și necesități în domeniu, inclusiv propuneri de modificare a cadrului normativ nu a fost elaborat; mecanismul de monitorizare permanentă a respectării prevederilor actelor normative nu a fost instituit. Obligația de instituire a acestui mecanism survine odată cu adoptarea Legii cu privire la actele normative nr. 100 din 22.12.2017 [16]. Legea reglementează categoriile și ierarhia actelor normative, etapele și regulile elaborării proiectelor, cerințele față de structura și conținutul actelor normative, precum și regulile privind monitorizarea implementării prevederilor actelor normative. Potrivit art. 75 din legea citată, monitorizarea actelor normative se va efectua în scopul evaluării gradului de aplicare și executare a acestora, identificării consecințelor neprevăzute sau negative, precum și elaborării recomandărilor de remediere a consecințelor negative. Monitorizarea implementării prevederilor actului normativ se va efectua de instituția responsabilă în cel târziu după 2 ani de la intrarea în vigoare a actului. Mecanismul de monitorizare a implementării actelor normative va fi stabilit de Guvern; modificări ale cadrului normativ, inclusiv pentru stabilirea răspunderii disciplinare a conducătorilor autorităților publice nu au fost operate [17].

Transparența în activitatea administrației publice reprezintă un concept multidimensional, care a suscitat discuții controversate în cercul savanților, analiștilor și politicienilor din diverse societăți contemporane. Aceasta nu este echivalentă doar cu dreptul cetă-

țenilor de a avea acces la informație, chiar dacă anume acesta reprezintă latura cea mai importantă și mai larg deschisă diverselor interpretări. În afara dreptului de a fi informat, o administrare pe deplin transparentă presupune recunoașterea și respectarea drepturilor cetățeanului de a înțelege procesul administrativ, dreptul de a face cunoscută propria opinie și dreptul de a expune opinia altora unei critici obiective și argumentate. Din interferența acestor două drepturi rezultă trei domenii distincte ale unei administrări publice transparente, și anume: informarea, controlul și participarea cetățenilor la procesul decizional. Dreptul cetățenilor de a fi informați și obligația autorităților de a informa sunt consfințite în norme constituționale care obligă autoritățile administrației publice să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal. Dezvoltarea și corelarea dispozițiilor constituționale cu celelalte prevederi legislative ne aduce la concluzia că dreptul cetățenilor de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit. Autoritățile administrației publice, în limita competențelor care le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice, prevedere care se referă și la mijloacele mass-media. Principiul consultării cetățenilor, prin formele prevăzute de lege, atunci când se adoptă decizii cu impact deosebit asupra colectivităților locale, exprimă ideea democrației participative [18]. Această idee, preluată de la statele comunitare care dețin deja o experiență în acest sens, se încercă a fi promovată tot mai des și în Republica Moldova. Democrația participativă a devenit o parte integrantă a modelului european de societate. În Tratatul de la Lisabona este consacrată complementaritatea dintre democrația reprezentativă și democrația participativă, menționate la art. 10, respectiv 11. În plus, art. 10 alin. (3) conferă cetățenilor dreptul de a participa la

viața democratică a Uniunii Europene și mai prevede că deciziile se iau în mod cât mai deschis și la un nivel cât mai apropiat posibil de cetățean, o trimitere la cerința de respectare a principiului subsidiarității. Astfel, participarea devine un drept cetățenesc, iar subsidiaritatea devine un pilon al democrației participative. Articolul 11 prevede că instituțiile acordă cetățenilor și asociațiilor reprezentative, prin mijloace corespunzătoare, posibilitatea de a-și face cunoscute opiniile și de a face schimb de opinii în mod public, în toate domeniile de acțiune ale Uniunii Europene. Instituțiile Uniunii Europene mențin un dialog deschis, transparent și constant cu asociațiile reprezentative și cu societatea civilă. În vederea asigurării coerenței și a transparenței acțiunilor Uniunii Europene, Comisia Europeană procedează la ample consultări ale părților interesate. La inițiativa a cel puțin un milion de cetățeni ai Uniunii Europene, resortisanți ai unui număr semnificativ de state membre, Comisia Europeană poate fi invitată să prezinte, în limitele atribuțiilor sale, o propunere corespunzătoare în materii în care acești cetățeni consideră că este necesar un act juridic al Uniunii Europene, în vederea aplicării tratatelor. Procedurile și condițiile necesare pentru prezentarea unei astfel de inițiative sunt stabilite în conformitate cu art. 24 primul paragraf din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene [19].

În general, modul de luare a deciziilor publice este o reflectare a sistemului de guvernământ. În autocrație, deciziile publice sunt luate de unul sau câțiva decidenți. În democrație, deciziile se iau direct de către cetățeni (democrație directă) sau de către reprezentanții aleși ai acestora (democrație reprezentativă). În sistemele moderne, reprezentanții aleși ai cetățenilor au, evident, drept de decizie publică. Ei pot lua această decizie singuri, pe baza discuțiilor dintre ei sau dintre ei și experți, sau dintre ei, experți și public. Implicarea cetățenilor sau a unor grupuri de interese în luarea

deciziilor face ca democrația să fie participativă. În același timp, este important a conștientiza că implicarea publicului nu înseamnă că decizia este luată de public, dar înseamnă că opiniile și sugestiile publicului cu privire la o anumită decizie publică sunt luate în considerare de către administrație. Democrația participativă deci nu poate fi confundată cu democrația directă, întrucât coordonarea politicii promovate nu presupune transmiterea prerogativelor cetățenilor, delegate persoanelor alese. Atrăgând oamenii spre participare, reprezentanții puterii își asumă obligația de a elabora soluții în corespundere cu părerile și doleanțele cetățenilor. De obicei, ei își rezervează rolul de arbitru în procesul de luare a deciziilor, cu excepția deciziilor adoptate prin referendum. Astfel, participarea reprezintă un scop distinct, dar importantă este și prin sine însăși, întrucât dreptul de a participa la procesele sociale este de facto recunoscut de către comunitatea internațională ca un drept fundamental al omului. Participarea este importantă și prin aceea că reprezintă un instrument cu ajutorul căruia pot fi realizate și alte scopuri importante. În concret, participarea contribuie la dezvoltarea democrației, la consolidarea capitalului social, la sporirea eficienței, egalității și echității sociale. Dreptul cetățenilor de a iniția proiecte de legi sau a organiza referendumuri, de a fi consultați pe diverse proiecte de decizii constituie elemente ale „democrației participative”, care vine astfel să compenseze anumite carențe ale „democrației reprezentative”. Altfel spus, „democrația participativă” este relația continuă dintre ales și alegător, dintre funcționarul public și cetățean. Este practic „dialogul cu cetățeanul”. În modul ideal, toți membrii unei comunități trebuie să aibă posibilitatea de a participa la luarea deciziilor în comun. Sintetizând esența și semnificația democrației participative, menționăm că aceasta implică în mod necesar următoarele momente importante: într-o democrație

participativă, administrația publică trebuie să fie cu și pentru oameni; dreptul cetățenilor de a fi informați cu privire la activitatea autorităților, dar și dreptul de a participa la procesul de luare a deciziilor; buna guvernare trebuie să devină un parteneriat între cetățeni și oficialii aleși, în care ei și-au investit încrederea; încrederea se manifestă prin onestitate, transparență din partea celor aleși, oportunitatea oferită cetățenilor de a avea un rol important atât în procesul guvernării, cât și în activitatea de zi cu zi; conceptul democrației participative reprezintă esența drepturilor oamenilor de a fi consultați, astfel, cetățenii, în general, asociațiile legal constituite, alte părți interesate au dreptul de a participa și de a se implica în procesul decizional al autorităților publice. În același timp, e necesar a conștientiza adevărul că democrația în sine nu garantează nimic. Ea oferă în schimb posibilitatea succesului, dar și riscul eșecului. Democrația este atât o promisiune, cât și o solicitare. Ea este promisiunea că oamenii liberi, cooperând, se pot autoguverna într-un mod în care va satisface aspirațiile lor la libertate personală, șanse economice și dreptate socială. Ea este, în același timp, și o solicitare, pentru că succesul democrației depinde de cetățenii societății respective și de nimeni altcineva [7, p. 35-36].

Perioada pandemică a pus în calea guvernării noi obstacole ce țin de democrația participativă, de posibilitatea angajării cetățeanului în monitorizarea actului guvernării și în general în realizarea reformelor care erau preconizate. Declararea stării de urgență a fost începutul unei noi și complicate perioade, atât pentru Republica Moldova, cât și pentru întreaga lume. Cu toate acestea, în Raportul privind monitorizarea crizei COVID-19 în Republica Moldova, perioada mai-septembrie 2020, Asociația pentru Democrație Participativă ADEPT cu sprijinul Departamentului Buna Guvernare al Fundației Soros Moldova, la capitolul informarea opiniei publice au venit cu

următoarele constatări. Campania de informare a cetățenilor despre ce este un coronavirus de tip nou și cum te protejezi împotriva COVID-19 a fost lansată la 24.02.2020, urmând convocarea primei ședințe a Grupului de lucru al comunicatorilor la nivel național, instituit de Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, care a discutat pe marginea Planului Național de Comunicare a Riscurilor în Urgențe de Sănătate Publică. În Grupul de lucru al comunicatorilor la nivel național au fost incluși reprezentanții Parlamentului, Președinției, Guvernului, Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, precum și ai altor autorități ale administrației publice și reprezentanți ai organizațiilor internaționale. În consecință, Grupul de lucru al comunicatorilor la nivel național a stabilit acțiunile de comunicare, care s-au rezumat la: distribuirea on-line a materialelor informative pe paginile oficiale ale instituțiilor importante din stat; crearea banerelor pe pagina web oficială a Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale cu toată informația concentrată; distribuirea pliantelor la punctele de trecere a frontierei terestre și aeriene; transmiterea mesajelor informative clienților din rețelele mobile Moldcell, Orange și Unite; difuzarea pe ecranele led din mijloacele de transport în comun a info-graficelor și ulterior plasarea afișelor informative pe panourile din oraș, cu sprijinul autorităților locale; elaborarea materialelor suplimentare pentru distribuire la punctele de frontieră, precum și elaborarea unor spoturi video cu suportul Organizației Mondiale a Sănătății, conținând instrucțiuni clare privind regulile ce trebuie respectate pentru prevenirea infectării cu COVID-19 etc [20]. Despre toate măsurile de prevenție a coronavirusului cetățenii au fost informați la maximum. Cu toate acestea problemele creșteau, iar conducerea se ciocnea cu tot mai multe bariere care trebuiau rezolvate cu maximă seriozitate și prudență. Au existat și cazuri când s-a tergiversat luarea anu-

mitor decizii din cauza pandemiei în favoarea unor grupuri de interese. În Raport se mai menționează că eficiența administrării crizei a avut de suferit din cauza implicării factorului politic în detrimentul celui profesionist în procesul adoptării și aplicării măsurilor de prevenire și combaterea a răspândirii infecției COVID-19. Discutarea și adoptarea deciziilor pe multiple platforme, cu participarea reprezentanților conducerii de vârf a țării, a fost urmată de formalizarea deciziilor respective de către instituțiile abilitate. Acest fapt a diminuat considerabil ponderea vocii profesioniștilor din domeniul medical în procesul de adoptarea a deciziilor. În general, este de remarcat că nu s-a dispus de un mecanism clar și transparent de adoptare a deciziilor. În consecință, a ieșit la iveală un șir de efecte adverse, cu impact negative, nu doar asupra evoluției stării epidemiologice, ci și asupra respectării drepturilor omului [20].

Dacă despre măsurile luate de către autorități în stoparea virusului COVID-19 cetățenii erau zilnic informați, atunci despre rezultatul deciziilor se știa mai puțin. În primul rând, autoritățile erau primordial ocupate de situațiile create de pandemie și în al doilea rând însăși cetățenii erau mai puțin interesați de ce se mai întâmplă pe lângă situația creată la nivel mondial. Cu toate acestea, unele decizii erau luate, indiferent dacă cetățenii se implicau sau nu. Conform legii, autoritățile publice trebuie să utilizeze toate instrumentele posibile pentru asigurarea transparenței și accesul la datele de interes public. Așa cum unul din instrumentele utilizate de autoritățile publice este panoul informativ, această metodă nu a fost relevantă în contextul în care cetățenilor li s-a interzis prin lege ieșirea neîntemeiată din casă. O metodă mult mai modernă și mai eficientă în era digitalizării sunt instrumentele de diseminare a informațiilor de interes public, și anume portalurile web ale autorităților administrației publice și rețelele de socializare, unde

autoritatea publică trebuie să plaseze informații relevante despre activitatea sa chiar și în timp de pandemie. Cu toate acestea, pe multe platforme guvernamentale au fost lipsă astfel de informații.

COVID-19 a evoluat rapid într-o urgență globală. Guvernele multor state au reacționat la pandemie ca la o problemă de securitate națională. De exemplu, unele țări membre ale Consiliului European au impus restricții, cu derogarea temporară de la obligațiunile asumate în tratatele în domeniul drepturilor omului, precum Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Republica Moldova nu a fost o excepție, fiind printre primele zece țări care au anunțat despre o posibilă neconformare cu prevederile Convenției din motive de securitate națională. În conformitate cu art. 15 din Convenție, derogarea se permite „în caz de război sau de alt pericol public ce amenință viața națiunii...în măsura strictă în care situația o impune”. Această prevedere permite statelor să-și exercite împuternicirile naționale în stare de urgență, care ar putea avea ca rezultat devierea de la protecția drepturilor fundamentale, inclusiv libertatea de opinie și de exprimare. Cu toate acestea, necesitatea apărării națiunii în situație de criză trebuie cântărită în raport cu o necesitate la fel de vitală – cea de a proteja drepturile fundamentale. În conformitate cu declarația comună a Oficiului Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului (OHCHR), Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) și a Comisiei interamericane pentru drepturile omului (IACHR): „Dreptul la libertatea de exprimare, care include și dreptul de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei de toate genurile... poate face obiectul doar a unor restricții restrânse” în timpul crizei de sănătate. Pentru a asigura aceste libertăți, prin această declarație țările sunt îndemnate să asigure corectitudinea, accesibilitatea și transparența informației despre pandemie pentru cetățeni și jurnaliști, precum și să elimine

riscurile reale ale dezinformării în conformitate cu standardele stricte de proporționalitate și necesitate. De asemenea, OCHCR avertizează că împuternicirile în stare de urgență trebuie utilizate pentru atingerea obiectivelor legitime de sănătate publică, și nu pentru a suprima disidența sau pentru a reduce la tăcere apărătorii drepturilor omului sau jurnaliștii. Mai mult decât atât, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) impune cerințe stricte pentru țările care invocă art. 15 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, inclusiv obligația autorităților naționale de a justifica în mod transparent caracterul relevant, adecvat și proporționalitatea ingerinței guvernului în drepturile fundamentale ale omului cu scopurile legitime urmărite”. Mai exact, pentru a demonstra proporționalitatea și necesitatea măsurilor, statul trebuie să demonstreze caracterul adecvat și aplicarea îngustă a unei restricții pentru ca aceasta să-și realizeze funcția de protecție; să demonstreze că măsura este instrumentul cel mai puțin intruziv față de alte măsuri de protecție; să asigure încetarea efectului restricțiilor impuse odată cu diminuarea și eliminarea pericolului. Primul pas decisiv care a determinat necesitatea identificării aceluși echilibru între securitatea națională și drepturile omului în Republica Moldova a fost făcut odată cu declararea de către Guvernul țării pe 16 martie 2020 a stării de urgență pentru o perioadă de 60 de zile. În rezultatul instituirii regimului de stare de urgență, Comisia pentru Situații Excepționale convocată de primul ministru, din componența căreia făceau parte membrii Cabinetului de Miniștri, a fost împuternicită să adopte măsuri extra-legale de combatere a pericolului pentru sănătatea publică, inclusiv coordonarea activității mijloacelor de informare în masă privind informarea populației despre cauzele și proporțiile situației excepționale, precum și alte restricții largi. Aceste măsuri au fost luate în conformitate cu Legea nr. 212 privind regimul

stării de urgență, de asediu și de război [21], care îi dă Guvernului dreptul de a aplica măsuri temporare cu caracter politic, economic și social de asigurare a ordinii publice în situații excepționale.

Unele state post-sovietice au adoptat măsuri de urgență împotriva răspândirii pandemiei care afectează direct libertatea mass-mediei. Printre țările care au adoptat cele mai severe măsuri sunt Belarus și Rusia. Guvernele ambelor țări au fost acuzate de impunerea unor restricții grave pentru accesul la informații și utilizarea forțelor de poliție pentru a limita mediatizarea răspândirii virusului care vine în dezacord cu mesajele transmise de guvern. Accesul la informația de interes public a fost printre primele ținte ale restricțiilor impuse în Republica Moldova în legătură cu pandemia. La data de 18 martie 2020, Comisia pentru Situații Excepționale a extins termenul de răspuns la solicitările de informații ale jurnaliștilor pentru instituțiile statului de la 15 la 45 de zile, fără vreo explicație oficială a motivelor care au stat la baza acestei decizii, decât invocarea mandatului Legii nr.212 de a sprijini ordinea publică. Neoficial, purtătorii de cuvânt guvernamentali le-au spus reporterilor că angajații lor erau prea ocupați făcând față pandemiei pentru a răspunde la solicitările de informații. Restricții problematice pentru dreptul de acces la informație au existat întotdeauna în Republica Moldova încă de la independență, iar noile prevederi adoptate în legătură cu starea de urgență agravează și mai mult problemele existente. Extinderea termenului de răspuns la solicitările de informații, pe lângă toate celelalte menționate mai sus, compromite capacitatea jurnaliștilor din Republica Moldova de a oferi cetățenilor informații vitale și la zi. Mai mult decât atât, decizia de a tripla termenul de examinare a solicitărilor de informații vine în contradicție cu standardele de proporționalitate și necesitate, pe care țara trebuie să le respecte în conformitate

cu dreptul internațional. Informarea cetățenilor Republicii Moldova în situație de urgență globală de sănătate este de o importanță majoră și trebuie să fie o prioritate clară a Guvernului în perioada stării de urgență. Prin refuzul de a veni cu o justificare de securitate națională transparentă pentru aplicarea unei astfel de măsuri, decizia Comisiei este inutilă, dar și provoacă un prejudiciu disproportionat pentru cetățenii țării [22]. Astfel, este clar că principiul transparenței a fost încălcat prejudicios pe toată perioada situației excepționale și nu doar. Perioada pandemiei COVID-19 se caracterizează prin lipsa transparenței și incertitudine. Cetățenilor le este greu să înțeleagă ceea ce se petrece cu adevărat în viața socio-economică și politică a țării, din cauza că multe fapte nu sunt aduse la cunoștință publică. Cetățenii sunt grupați în categorii: care cred și care nu cred în existența virusului. Este o perioadă stresantă cu urmări pe termen mediu și lung.

Uniunea Europeană este angajată în protejarea societăților, a cetățenilor și a libertăților împotriva amenințărilor hibride, inclusiv a acțiunilor de răspândire de informații eronate și de dezinformare, așa cum se subliniază în Agenda strategică 2019-2024. Obiectivul urmărit este intensificarea cooperării în ceea ce privește identificarea, prevenirea și contracararea atacurilor, sporind în același timp reziliența la aceste amenințări. În contextul intensificării activităților de dezinformare legate de pandemia de COVID-19, instituțiile Uniunii Europene au acționat pentru a crește gradul de sensibilizare cu privire la pericolele dezinformării și au promovat utilizarea surselor sigure. În plus, Uniunea Europeană a încurajat platformele online să contribuie la combaterea știrilor false și a altor încercări de răspândire de informații eronate prin eliminarea conținuturilor ilegale sau false. Comisia Europeană și Înalțul Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securi-

tate au publicat, la 10 iunie 2020, o comunicare comună intitulată „Combaterea dezinformării în legătură cu COVID-19 – Asigurarea unei informări corecte”, propunând acțiuni concrete de sporire a rezilienței Uniunii Europene împotriva provocării reprezentate de dezinformare. Acestea includ sporirea sprijinului Uniunii Europene pentru verificatorii de fapte și cercetători, consolidarea capacităților de comunicare strategică ale Uniunii Europene și consolidarea cooperării cu partenerii internaționali, cu garantarea, în același timp, a libertății de exprimare și a pluralității [23].

În Republica Moldova, scepticismul referitor la libertatea de exprimare și veridicitatea informațiilor este încă omniprezent. Cetățenii sunt confuzi și adesea indeciși în acțiuni. Astfel, pentru ca cetățeanul să se simtă în siguranță, trebuie să fie informat corect și să poată acționa în vederea satisfacerii necesităților sale în țara în care ar trebui să i se respecte toate drepturile, indiferent de situațiile create. Autoritățile trebuie să manifeste interes față de cetățean și să ocolească interesele personale. Situația neprevăzută, care a afectat întreaga lume prin răspândirea virusului COVID-19, a făcut mai complicată realizarea unor sarcini ale autorităților publice, dar nu ar trebui să împiedice informarea corectă și la timp a cetățenilor referitor la toate deciziile care se iau. Astfel, venim cu următoarele recomandări: implicarea activă a societății civile în monitorizarea deciziilor luate de către autoritățile publice; implicarea cetățenilor în procesul de luare a deciziilor și reclamarea cazurilor în care le sunt încălcate drepturile; colaborarea eficientă între mass-media, societatea civilă și autoritățile publice; angajarea fiecărui funcționar public onest în satisfacerea interesului public; afișarea tuturor informațiilor care ar trebui, conform legii, aduse la cunoștința publicului larg.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Constituția Republicii Moldova. [http://www.parlament.md/Cadrul-Legal/Constitution/ tabid/ 151/language/ro-RO/Default.aspx](http://www.parlament.md/Cadrul-Legal/Constitution/tabid/151/language/ro-RO/Default.aspx). (vizitat 02.11.2020).
2. Ciobanu. I. Latco. A. Asigurarea transparenței procesului decizional prin intermediul tehnologiilor informaționale. Studiul de caz în municipiul Bălți. http://dspace.aap.gov.md/bitstream/handle/123456789/1426/t_p_a_p_2020-336-339.pdf?sequence=1&isAllowed=y. (vizitat 02.11.2020).
3. Legea nr. 239 din 13.11.2008 privind transparența în procesul decizional. <http://lex.justice.md/md/329849/>. (vizitat 19.10.2020).
4. Legea nr. 317-XV din 18 iulie 2003 privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale. [https://www.legis.md/cautare /getResults?doc_id=28260&lang=ro](https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=28260&lang=ro). (vizitat 19.10.2020).
5. Hotărârea Nr. 96 din 16.02.2010 cu privire la acțiunile de implementare a Legii nr. 239-XVI din 13 noiembrie 2008 privind transparența în procesul decizional. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=22618&lang=ro. (vizitat 20.10.2020).
6. Legea nr. 982 din 15.05.2000 privind accesul la informație. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=108552&lang=ro. (vizitat 22.10.2020).
7. Pînzaru. T. Asigurarea juridică a implicării cetățeanului în procesul decizional al autorităților de guvernare și reprezentative. Teză de doctor în drept. http://www.cnaa.md/files/theses/2015/21918/pinzaru_tudor_thesis.pdf. (vizitat 25.10. 2020).
8. Platon M. Serviciul public în Republica Moldova. Chișinău: AAP, 1997. 224 p.
9. Cobăneanu S. Administrația publică: aspecte practico-științifice, probleme și perspective. În: Administrația publică: aspecte practico-științifice, probleme și perspective. Conferință științifico-practică. Chișinău: CEP USM, 2004, p. 5-13.

10. Ceacîr I. Cultura organizațională în contextual modernizării administrației publice locale: abordare politologică. Teza de doctor în științe politice. http://www.cnaa.md/files/theses/2018/53945/irina_ceacir_thesis.pdf. (vizitat 02.11.2020).
11. Saca V. Raportul dintre democratizare și modernizare în condițiile societății în schimbare. În: Republica Moldova în contextual necesităților de modernizare. Chișinău: 2018, p. 55-83.
12. Șaptefrați T. Buna guvernare prin prisma participării cetățenilor la procesul decizional. În: Administrarea publică, 2020, nr. 1, p. 22-31.
13. Chiar și în timpul pandemiei trebuie să fim atenți și la sănătatea democrației Republicii Moldova. <https://md.usembassy.gov/ro/chiar-si-in-timpul-pandemiei-trebuie-sa-fim-atenti-si-la-sanata-tea-democratiei-republicii-moldova/>. (vizitat 22.09.2020).
14. Apel COVID-19 în Republica Moldova: Vrem adevăr și transparență. <https://cpr.md/2020/03/12/apel-covid-19-in-r-moldova-vrem-adevar-si-transparenta/>. (vizitat 22.09.2020).
15. Ceacîr I. Meritocrația și rolul ei în funcția publică. În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice, 2019, nr.2 (180), p. 97-112.
16. Legea cu privire la actele normative nr. 100 din 22.12.2017. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105607&lang=ro. (vizitat 22.09.2020).
17. Palihovici S., Palihovici L. Responsabilitatea și transparența în administrația publică: element cheie în procesul de reformare a administrației publice. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/59-66_10.pdf. (vizitat 04.11.2020).
18. Fotescu V. Participarea cetățenilor la procesul de administrare publică. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/173_179_Participarea%20cetatenilor%20la%20procesul%20de%20administrare%20publica.pdf. (vizitat 19.09.2020).
19. Democrația participativă în 5 puncte. <https://www.eesc.europa.eu/resources/docs/pd-in-5-points-ro.pdf>. (vizitat 22.09.2020).

20. Raportul privind monitorizarea crizei COVID-19 în Republica Moldova. <http://www.e-democracy.md/files/raport-covid-19-moldova.pdf>. (vizitat 23.10.2020).
21. Legea nr. 212 privind regimul stării de urgență. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=27024&lang=ro. (vizitat 23.10.2020).
22. Pandemia COVID-19: Lecții pentru libertatea mass-media în Republica Moldova. https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-06/Balan%20and%20Stegniy_FINAL-RO_0.pdf. (vizitat 23.10.2020).
23. COVID-19: răspunsul UE în domeniul sănătății publice. <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/coronavirus/covid-19-public-health/>. (vizitat 12.10.2020).

**PANDEMIA COVID-19 – O OPORTUNITATE DE ADAPTARE
A POTENȚIALULUI ȘTIINȚIFIC
DIN REPUBLICA MOLDOVA LA PARADIGMA
UNEI NOI CULTURI DE CERCETARE**

**COVID-19 PANDEMIC - AN OPPORTUNITY TO ADAPT
THE SCIENTIFIC POTENTIAL
OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA
TO THE PARADIGM OF A NEW RESEARCH CULTURE**

**Ruslana GROSU, doctor în științe politice,
cercetător științific superior,
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice**

Summary

The paper has started from the idea that a huge social experiment in all fields became related to the COVID-19 pandemic, the actors being represented from the individual to the community, from the institutional level to the state level. The researcher believes that the COVID-19 pandemic has created a favorable environment for the scientific community to join forces to collect, organize, process and distribute data about the new crisis, thus providing answers to this challenge.

In the conditions of the pandemic crisis, the author pointed out that an enormous volume of scientific data was generated, being developed the problems regarding the speed of information, availability and scientific collaboration in the first stages of the pandemic. In the highlighted circumstances, the researcher identified that there are different levels of state involvement during a global crisis. Also, the existence of vulnerabilities regarding international cooperation was detected in the conditions of a geopolitical rivalry.

The author expresses the belief that scientific researchers will act like the others, find ways to comply with the rigors of the field and

reflect on the positive and benefits they can get during the pandemic by their honest involvement in research and social responsibility.

In conclusion, concludes by calling for the opportunity to promote a global and open science that deepens the interactions between the political, economic, security, environmental and social dimensions in the context of the pandemic crisis.

Pandemia COVID-19 a impactat nu doar domeniul sănătății publice, cel economic sau politic, pentru domeniul științelor sociale, în mod deosebit, aceasta a venit ca una din cele mai importante provocări capabile să aducă schimbarea în domeniul cercetării și inovării din Republica Moldova. Subiectul respectiv are două fațete ale aceleiași dileme. În opinie, una dintre acestea este pe nedrept considerată reversul medaliei, dimpotrivă, odată cu declanșarea acestei pandemii s-a creat contextul favorabil unei trieri riguroase printre reprezentanții mediului de cercetare, dar și printre instituțiile din domeniu. Deschiderea accesului pe parcursul anului 2020 la informații și conținuturi valoroase, inaccesibile în alte condiții, reprezintă o platformă de consolidare a infrastructurii existente sau reconstruirea acesteia pe lângă un sistem de publicare mult mai elaborat și pregătit pentru crizele din prezent și cele care urmează.

Eforturile conjugate ale comunităților de cercetare, prin a oferi acces deschis la baze de date, nu sunt recente, cercetătorii urmărind acest obiectiv nobil de mai bine de un deceniu prin a distribui cercetări în interesul științei fundamentale și al binelui public. [1] La baza celor realizate la etapa actuală au fost o serie de politici, metodologii, instrumente și o infrastructură cu capacități să faciliteze și să garanteze accesul la cunoștințe critice în criza pandemică. Printr-un concurs de circumstanțe, am devenit martori la fenomenul când tot mai mulți cercetători reușesc să distribuie și să-și facă vizibile publicațiile cu o rapiditate fără precedent.

Crearea noilor resurse de date deschise încurajează cercetătorii și îi stimulează să-și facă publice rezultatele cercetărilor, decât să le stocheze, mai ales dacă acestea sunt valoroase pentru domenii cum sunt medicina și sănătatea publică. Organismele internaționale își conjugă eforturile pentru a oferi un suport considerabil științei, iar în acest sens menționăm: obiectivul Comisiei Națiunilor Unite pentru Știință și Tehnologie pentru Dezvoltare (CSTD), care a devenit punctul focal al ONU în domeniul științei, tehnologiei și inovării [2], dar și scopul UNESCO, care își aduce contribuția la promovarea elementelor definitorii pentru consolidarea rezilienței, prin soluții științifice și cooperare științifică sporită. [3]

Dincolo de practica publicării elaborărilor științifice există o serie de rigidități culturale în colaborarea pe dimensiunea interdisciplinară. Abordarea fundamentată pe o anumită disciplină este susținută reieșind din modalitatea de evaluare a acesteia, dar și a resurselor disponibile. După cum afirma B. Fecher, șeful programului de cercetare „Dimensiunea cunoașterii” de la Institutul Humboldt pentru Internet și Societate, cercetările elaborate pe problematica diversă, cu referire la COVID-19, se disting printr-o abordare orientată spre probleme care au estompat granițele disciplinelor, motivul fiind unul evident – incapacitatea unei singure discipline să pătrundă în esența unei probleme complexe de cercetare. Subscriem la remarca lui B. Fecher cu privire la reușita unor cercetători de a îmbrățișa complexitatea în elaborările lor academice [4], fapt care îi stimulează să debardeze mecanismele instituționale. Cercetătorii ignoră acele granițe disciplinare artificiale, practic trec peste tradițiile sistemului și cu pricepere se fac vizibili pentru comunitatea științifică și publicul larg prin mijloacele personale.

Abordând subiectul cooperării în domeniul cercetării, identificăm o serie de noi proiecte într-un ritm rapid, cum ar fi colaborări

pe date de cercetare sau diverse subiecte extrem de sensibile și inedite. În aceeași ordine de idei, condițiile pandemiei COVID-19 impun racordarea la standardele internaționale privind cercetarea în diverse domenii, inclusiv cele conexe. Obiectivele acestei recadrări și racordări forțate ale potențialului științific la etapa actuală încă mai pierd din fezabilitate din cauza unei conectări modeste la procesul de „datificare”.

Finanțarea consistentă, direcționată spre soluționarea crizei COVID-19, reprezintă un suport fără precedent pentru sporirea performanței în domeniu, iar crearea unor platforme inteligente de colectare a ideilor, generate de cercetătorii din întreaga lume, sporesc șansele ca cele mai interesante inovații să ajungă să fie introduse în mai multe domenii de cercetare, producând efecte atât în prezent, cât și în perspectivă. În acest sens, surprindem repetat unele tendințe de a recurge la principiul interdisciplinarității și explorarea acestei modalități de transfer al cunoștințelor. Arealul aplicării interdisciplinarității variază foarte mult de la o țară la alta, iar în Republica Moldova interdisciplinaritatea cucerește teren, devenind tot mai prezentă în apelurile de finanțare a proiectelor de cercetare, la fel cum și în strategiile universitare. Cu toate acestea, rămân încă multe de făcut pentru a facilita integrarea ideilor și dialogul între domeniile de cercetare, mai ales că orientarea spre paradigma interdisciplinară a implicat întotdeauna un angajament serios față de o altă dimensiune de valorificat, cum este internaționalizarea.

Nu poate fi negat faptul că experiența realizării obiectivelor de cercetare într-un context nefavorabil, cu necunoscute în ecuația reușitei, unde certitudinea este aproape inexistentă, a fost una ce nu a lăsat sechele asupra cercetătorilor mai puțin atrași de provocări. La început, gravitatea pandemiei COVID-19 era percepută de

unii cercetători ca o depravare de a ajunge la o conferință într-o altă țară sau pe un alt continent, la fel cum a desfășura activitatea de documentare în marile biblioteci ale lumii. Partea bună a lucrurilor, una fără precedent, a fost deschiderea accesului la fondurile bibliotecilor universitare, și nu doar ale acestora, care a contribuit la transformarea unei aspirații ce a durat în timp, declarată de mai mulți cercetători, - să intre în posesia unor articole sau cărți valoroase absolut gratuit și la un clic distanță pentru a obține o finalitate a proiectului său.

Odată cu interzicerea deplasărilor, prin intermediul tehnologiilor avansate au adoptat rapid moduri neimaginabile anterior, pentru a conecta savanții, cercetătorii și profesorii din mediul universitar aflați în regiuni îndepărtate. Pentru reprezentanții mediului academic deja a devenit o realitate firească să participe în aceeași zi la diverse evenimente științifice și de informare, desfășurate în diferite colțuri ale lumii. Practic foarte puțin s-a alocat discuțiilor asupra emoțiilor de disperare și asupra sentimentului de neîncredere privind perspectiva diferitor proiecte sau impactul închiderii frontierelor interstatale asupra carierei academice și a cunoștințelor interdisciplinare atât în țările-gazdă, cât și la nivel global.

Experiența unor cercetători de a pune în comun idei interesante, pornind de la expertiză și lecțiile învățate în acest proces, ne determină să recunoaștem importanța deplasărilor, care era fundamentală pentru interdisciplinaritate din mai multe motive. Prin acestea se regăsesc: expunerea într-un cadru cultural nou, cu tradiții și practici unice; extinderea rețelei de colegi și schimbarea perspectivei, crearea unor consorții, promovarea cooperării, coordonării și colaborării internaționale și naționale; angajarea în proiecte intersectoriale și construirea resurselor; generarea unor noi programe de cercetare etc.

Cu toate acestea, este cazul să amintim de o altă categorie de cercetători și studenți, acei care nu au avut niciodată ocazia să călătorească. Barierele instituționale și intelectuale au împiedicat mulți studenți și cercetători să acceseze domenii de interes reciproc. Finanțarea și subvențiile sunt deseori modeste, astfel încât deplasările și mobilitățile internaționale au fost în general o „activitate elitistă” a facultăților consacrate și a studenților erudiți și privilegiați. Mai mult, unii cercetători și studenți cu diferite tipuri de nevoi speciale sunt deseori excluși de la participare, limitând sfera reprezentării lor. Pe lângă dezavantajele pandemiei COVID-19, totuși aceasta este o oportunitate de a ne recunoaște propriile privilegii și de a lua în considerare modul în care perspectiva, fie în format fizic sau virtual, poate deveni una mai incluzivă. Este cazul să menționăm unele avantaje ale mediului virtual oferite de așa instrumente de comunicare precum aplicațiile Zoom, GoToMeeting, Cisco Webex, Microsoft Teams, bloguri și vloguri, platforme locale pentru predare și conferințe, schimburi sincronizate de materiale ale conferințelor online. Pentru a sistematiza activitățile de interes public și a le ordona, o utilizare foarte largă au obținut-o instrumentele de coordonare: calendare partajate, soft-uri de programare a activităților, agende virtuale, afișaje vizuale, instrumente de cartografiere pentru planificare, implementare, importante în procesul decizional.

Recursul la depozitarea de informații a devenit indispensabil din cauza volumului extrem de mare al acestora în ultimul timp și necesită o sistematizare riguroasă, dar și un spațiu generos. Acestea sunt necesare pentru bazele de date cu volumul în continuă creștere, stocare (fișiere și documente partajate, portofolii electronice, pagini electronice, arhive online pentru memorie tranzacțională, editori de documente partajate, sisteme de gestionare a conținutului, seturi de instrumente online etc.). Cu toate acestea, identificăm și

unele limite pe care prestatorii de astfel de servicii depun efort să le înlăture, astfel performând în această sferă de servicii. Însă există unele impedimente ce creează doar un disconfort, în depășirea căruia se solicită fie înțelegere și receptivitate (fuse orare diferite, toleranță la diversitatea expertizei; „accesul deschis” nu presupune și gratuitate), fie promptitudine (diferențe dintre termenele limite, programul de lucru, capabilitățile locale și sentimentul de angajament), fie adaptare treptată (adecvarea pentru sarcini și obiective; diferențe între stilurile de comunicare; creșterea volumului de muncă, dar și a așteptărilor din partea superiorilor). În acest sens, cercetătorul A. Oleksiyenko susține că administrația universităților se axează mai mult pe contorizare, considerând-o mai importantă decât calitatea demersurilor intelectuale și manifestarea integrității academice. [5, p. 6]

Reflectând asupra „angajamentului dublu”, sintagmă utilizată de K. Cheas cu referire la îmbunătățirea și extinderea atât a conexiunilor fizice, cât și a conexiunilor virtuale, subliniind obiectivele internaționalizării și incluziunii [6], ne determină să consolidăm experiența respectivă. Planificarea activă a evenimentelor viitoare în lumea virtuală, urmărind în același timp creșterea accesului în persoană și atragerea experților din diverse medii, este indispensabilă, deoarece asemenea provocări complexe precum problemele generate de pandemia COVID-19 pot fi rezolvate în exclusivitate prin colaborare internațională.

În acest context, scientometria își reafirmă poziția contestată de unii cercetători, deși mai mulți au susținut cu vehemență importanța acesteia. J. Homolak și alții și-au demonstrat ipotezele de lucru în ideea că, contextul pandemic dezvoltă o serie de variabile cu valență mixtă, aceștia pornind de la ipoteza că volumul de informații științifice despre COVID-19 ar crește rapid pe

măsură ce sunt colectate și stocate altele noi. De asemenea, aceiași autori au înaintat presupuziția că în perioada de criză, oamenii de știință ar alege opțiuni transparente și deschise de partajare a datelor științifice, ca cel mai rapid și mai eficient mod de a distribui informații importante. Cercetătorii au elaborat ipoteza privind interesul la scară globală pentru acest subiect științific complex, astfel încurajând colaborări științifice internaționale masive. Aceste trei ipoteze reflectă o strategie multidirecțională pentru gestionarea optimă a datelor în acest scenariu, caracterizată printr-un accent semnificativ pe colectarea datelor mari, distribuția rapidă a datelor și disponibilitatea datelor, cu prelucrare și analiză descentralizată și deschisă. Rezultatele analizelor efectuate susțin prima ipoteză în ideea că pandemia COVID-19 ar stimula generarea unui volum mare de date pe această temă, iar surprinzător este faptul că celelalte două ipoteze de lucru nu au fost confirmate. [7, pp. 2695-2696]

Analizând dihotomic, la polul celălalt al cooperării se situează competitivitatea, care este motorul progresului, iar în acest sens unii cercetători au găsit tangențe cu domeniul geopoliticii, lansând dezbateri pe o direcție mai puțin explorată – *geopolitica științei academice*. [8, p. 130] Citându-l pe O. Smith, experții susțin același punct de vedere cu privire la faptul că investigațiile științifice sunt deseori găzduite în cadrul universităților ca un mijloc de a izola știința și oamenii de știință de presiunile politice și economice. În același sens de idei, cercetătorii sunt motivați de interesul pentru un anumit subiect și o valoare intrinsecă a cunoașterii, însă ei de asemenea operează într-un perimetru în care stimulentele de ordin politic și economic modelează considerabil știința academică. [8, p. 130]

Urmând aceeași coordonată teoretică, cercetătorii au identificat două direcții distincte și consideră că geopolitica implică competiția dintre state, iar aceasta se manifestă în diferite modalități. Cele

două direcții proeminente privind competitivitatea includ: cercetătorii „mobili” în plan internațional și dezvoltarea universităților de top. Autorii consideră că este necesar să fie identificate avantajele când un stat încearcă să-și controleze știința, punând accent pe sursele potențiale ce derivă din aceasta.

Sintagma *globalism științific*, utilizată de rând cu un alt concept similar, *globalism tehnic* [9], va constitui unul din reperele cadrului conceptual al cercetării respective, de aceea considerăm necesar să subliniem misiunea fundamentală a acesteia, care, potrivit lui C. Sá și E. Sabzalieva, constă în promovarea cunoașterii și a științei deschise, ce pot fi puse în contrast cu concentrarea *naționalismului științific* pe competitivitatea economică și construirea națiunii. [10] *Naționalismul științific*, la rândul său, promovează progresul științific și tehnologic ca o modalitate de asigurare a securității naționale, de consolidare a avantajelor economice și de semnalare a prestigiului național. Subscriem la ideea că ambele logici coexistă, în ciuda diferitelor tensiuni și contradicții în politică. S. Marginson afirmă că succesul Chinei din ultimii 40 de ani poate fi explicată după cum urmează: „... performanța Chinei în știința și învățământul superior se află, pe de o parte, în condițiile globale (știința globală în evoluție sistemică), pe de altă parte, în condițiile naționale și, în special, la camuflarea factorilor globali și naționali pe care i-a atins politica națională”. [11, p. 492]

Din punctul de vedere al *globalismului științific*, știința globală este avansată, așa cum demonstrează creșterea numărului lucrărilor științifice în coautorat, cel puțin înainte de COVID-19. În esență, *globalismul științific* (precum și *naționalismul științific*) va rezista atâta timp cât există colaborare internațională în cercetare, dar conceptele nu sunt interschimbabile. În cercetarea globală, participarea este inechitabilă și va fi întotdeauna oarecum modelată

sub aspect național, multinațional și în interes comercial. Pe baza analizei rețelelor lor sociale a științei globale, C. Wagner și L. Leydesdorff au constatat că rețeaua globală de cercetare se autoorganizează, fără nici o centrală autoritatea care conduce știința și că nu doar interesele naționale explică amploarea interacțiunilor internaționale create. Adică, rețelele de colaborare internațională „cresc în mod independent și ortogonal față de sistemele naționale de știință. Sistemele naționale continuă să funcționeze, dar sunt afectate de sistemul global emergent” [12, p. 205]. Acest sistem global emergent este, în mare măsură, modelat de state cu resurse considerabile. M. Peters a remarcat că știința globală a fost mult timp supusă controlului și favorizării occidentale, transformând colaborările internaționale într-un *proxy* imperfect al științei globale [13]. Relațiile dintre centru și periferie nu sunt întotdeauna egale sau reciproc avantajoase. Colaborările internaționale pot reflecta agende naționale competitive sau interese private și, prin urmare, nu sunt întotdeauna destinate unui bun public de nivel global. De asemenea, produsul unor cercetări la nivel național a fost pus în uzanța societății globale. Astfel, sistemul științific global trebuie înțeles în raport cu importanța că mai multe colaborări internaționale au rolul de a permite punerea în comun a resurselor și exploatarea maximă, uneori cercetările la nivel național fiind limitată. Astfel, sistemele științifice la nivel național tind să nu permită cercetări la niveluri mai ridicate de specializare, transformând colaborarea internațională în una deosebit de vitală. [14; 15]

Astfel, dincolo de concentrarea asupra bunurilor publice globale, *globalismul științific* direcționează rețelele transfrontaliere către scopul extinderii științei, indiferent de impactul social. Colaborarea internațională devine un mijloc-cheie pentru atingerea acestui obiectiv. Ca o extensie a *globalismului științific*, acest stu-

diu a luat în considerare și accesul deschis. În timp ce generarea cunoștințelor, sub forma publicațiilor de cercetare, este sinonimă cu progresul științific, accesibilitatea la cunoștințe tinde să fie asumată sau ignorată. Statele cu un PIB mai mic se află la „periferia” științifică, deoarece au fost mult timp dezavantajate de inabordabilitatea abonamentelor la diverse reviste de specialitate indexate sau cu factor de impact înalt.

Unii cercetători sunt ferm convinși de faptul că statutul economic al unei țări este strâns legat de nivelul de productivitate în domeniul cercetării. [16; 17] Prin urmare, accesul deschis permite utilizarea nerestricționată a rezultatelor științifice sub formă de publicații online gratuite. Accesul liber nu este, însă, fără limitările sale, inclusiv modele de plată, uneori fără control al calității, dând naștere unor editori controversați. În ciuda unor astfel de provocări, accesul deschis permite cercetătorilor mai puțin reprezentabili să devină parte a comunității internaționale de cercetare, oferind, în același timp, cercetătorilor din țările cu PIB înalt accesul la cercetările și cunoștințele generate de experții de nivel național în vederea soluționării unor probleme majore ale lumii. [18]

Prioritizarea interdisciplinarității și transdisciplinarității în cercetările academice devine din ce în ce mai valorificată și reprezintă un instrument relevant de cercetare a complexității diverselor fenomene, oferind posibilitatea de a supune observației și investigației varii subiecte, cu determinarea factorilor de impact și elaborarea unor analize predictive. Deja peste 40 de ani, canalizarea pe probleme din arealul metodologic constituie o direcție strategică de cercetare orientată spre abordarea sistemică. Într-un asemenea context, studiile cu caracter interdisciplinar au asigurat plenitudinea cadrului academic de cercetare, astfel deschizând un alt orizont, prin oferirea unei imagini integrale a fenomenelor și proceselor

care deseori sunt investigate separat. O asemenea situație a favorizat cercetările interdisciplinare, mai ales în contextul că mai multe domenii s-au dovedit a fi un câmp favorabil pentru desfășurarea lor și nu este absolut necesar ca fiecare știință să dispună sau să aplice în exclusivitate metodele proprii de investigație, iar tabloul științific ilustrat este cu mult mai bogat în condițiile interdisciplinarității. Deci, nu surprindem cu ideea unei flexibilități metodologice în cercetarea calitativ-cantitativă, deși unele disensiuni metodologice pe marginea paradigmei, apărute în ultimele trei decenii, și a prejudecăților persistente care au rezultat, ideea de a combina metodele calitative și cele cantitative nu are o susținere unanimă.

Un fenomen relativ nou pentru Republica Moldova, cum este „operarea cu date” sau „datificarea”, nu este singurul ingredient al revoluției în știința datelor, în viziunea cercetătorilor W.R. Clark și M. Golder [19, p. 65], celălalt ingredient fiind democratizarea analizei datelor, după cum afirmau L. Igual și S. Seguí. [20, p. 2] La începutul secolului, imensele resurse de calcul ale multor instituții le-au permis să profite de datificare utilizând tehnici analitice pentru a dezvolta politicile și chiar să ia decizii cu privire la perspectivele lor. Astăzi, decalajul analitic dintre unele instituții și restul lumii (companii și oameni) se micșorează. Accesul la serviciul *cloud* permite oricărei persoane să analizeze cantități uriașe de date în perioade scurte de timp. Cunoașterea analitică este gratuită și majoritatea algoritmilor importanți necesari pentru a crea o soluție pot fi ușor găsiți, deoarece dezvoltarea prin surse deschise constituie norma în acest domeniu. Ca urmare, posibilitatea utilizării datelor consistente pentru a lua decizii bazate pe dovezi este deschisă practic oricărei persoane sau companii.

Știința datelor este în mod obișnuit definită ca o metodologie prin care informațiile utile se pot deduce din date, aceasta

reprezentând o diferență subtilă, dar importantă față de abordările anterioare ale analizei datelor, cum ar fi statistica exploratorie. Constatăm, recursul la principiile, metodologia, instrumentele și strategiile Științei datelor facilitează procesul luării deciziilor, de aceea am abordat un asemenea subiect sensibil. În absența datelor, deciziile, în cele mai multe cazuri, se bazează pe bunele practici, lecțiile învățate sau intuiție. În acest context, Știința datelor interferează cu o altă dimensiune relevantă, cea a Politicii datelor în diverse domenii. [21] Doar prin a enumera cele patru strategii relevante în explorarea lumii prin intermediul datelor este suficient ca să fie dedusă importanța acestui domeniu: sondarea realității, descoperirea tiparului, analiza predictivă, înțelegerea individuală a persoanelor și a lumii în ansamblu. [22, p. 2-3]

Reieșind din cele afirmate, este necesar ca aceste date să fie testate pentru a le proba veridicitatea, iar în acest sens instrumentarul s-a remarcat prin diversitate. Cu referire la gradul de verificabilitate a datelor, G. Azgaldov susține că acesta reprezintă o condiție necesară prin a le transforma în rezultate științifice și un criteriu important [23, p. 50], mai ales că ponderea științei aplicate a devenit semnificativă în societatea contemporană, această tendință fiind valabilă și pentru domeniul științelor politice. Mai mult ca atât, extinderea dimensiunii interdisciplinare a contribuit la valorificarea a numeroase cercetări empirice și teoretice complexe care elucidează diverse fenomene și procese în interacțiune, acestea fiind la confluența dintre domenii, adică politic și social, și niveluri: internațional, regional, subregional sau național.

În plus, discursul științific despre sustenabilitate și rolul științei a dezvăluit că știința sustenabilă necesită mai mult decât o combinație de discipline academice, adică un nou model de generare a cunoștințelor, ceea ce presupune debordarea cadrului

interdisciplinar și interferența cu cel transdisciplinar. [24, p. 150] Societățile moderne au fost modelate și funcționează în perimetrul cunoștințelor științifice tradiționale și continuă să existe pe baza acestui model, fenomenul și problemele derivate fiind încetățenite sub genericul „modernitate reflexivă”, noțiune propusă în 1994 de Beck și colaboratorii săi. [24, p. 151] Noile rigori privind generarea cunoștințelor deja obligă științele politice și relațiile internaționale spre o deschidere către metodele matematice, prin intermediul căroră va fi posibilă integrarea cunoștințelor din cadrul diferitor discipline fundamentale și aplicative, precum și cunoașterea contextuală a actorilor concreți, prin a-i plasa relevant în poziții de variabile independente sau dependente, dar și de a măsura semnificația statistică în cazul corelațiilor pozitive sau negative.

Multitudinea de provocări teoretice și empirice semnificative abordate în manieră critică, care este în ascensiune în cadrul unui domeniu complex, determină cercetătorii să conceptualizeze cunoașterea și înțelegerea problemelor transversale puse pe tapet, atunci când explorează diverse componente ale lumii eterogene. Atunci când se aduce în discuții o perspectivă de criză sau post-criză, în aplicarea unor sisteme riguroase de evaluare și a politici etice stricte alături de standarde la lucrările prezentate este necesară o cultură a promovării cercetării de înaltă calitate a articolelor. [25] Cu toate acestea, mesajul transmite un semnal ce reflectă statutul și standardele negociabile. Adică, este necesară o conștientizare că rolul revistelor științifice în cadrul comunității academice poate fi mai mult decât doar imaginea unui editor de rezultate ale cercetării, dar poate acționa și pentru a produce schimbări reale în cultura cercetării.

În cadrul Științei digitale, dimensiunile sunt poziționate în mod unic pentru a satisface nevoile nu numai ale cercetătorilor care

se confruntă cu transformările accelerate în modul de publicare a elaborărilor ce elucidează întreaga paletă a problematicii legate de COVID-19, dar și pentru instituțiile academice, care vor trebui să se ocupe de o activitate fundamentală prin a schimba peisajul de cercetare pe măsură ce lumea iese din blocare. În această realitate nouă, considerăm că o nouă paradigmă pentru identificare și analiză sunt esențiale în atingerea succesului cercetătorilor și al cercetării per ansamblu. Instrumentele aplicate vor sprijini comunicarea rapidă a cercetării prin actualizarea frecventă; vor include contribuții în comunicările de cercetare care vin mai devreme în ciclul de cercetare, cum ar fi reimprimările și seturile de date; vor ajuta cercetătorii să contextualizeze rapid cercetarea astfel încât, dacă evaluarea nu este disponibilă, cercetătorii au cele mai mari șanse să înțeleagă proveniența unei cercetări; vor ajuta cercetătorii să identifice colaboratorii care ar putea fi în măsură să asiste în traducerea unei lucrări de cercetare, plasând instituțiile de cercetare într-o poziție mai puternică pentru a justifica valoarea cercetării lor către factorii de decizie politică; vor facilita înțelegerea peisajului global al cercetării într-o abordare holistică și cu o capacitate mai mare de a opera cu date pentru a obține informații.

Deci, acest demers poate fi considerat drept un apel către cercetători de a fi onești și angajați într-un mod mai formativ, astfel aducând beneficii tuturor membrilor comunității științifice. Calitatea cercetărilor reprezintă realizarea unor acțiuni corespunzătoare ce cuprind un angajament față de principiile echității, credința în beneficiile diversității, promisiunea de a încuraja dezvoltarea celorlalți dincolo de noi ambiții egoiste și înțelegerea rolului de cercetător în cadrul comunității. Ceea ce contează cu adevărat nu este propria promovare, ci modul în care încurajăm dezvoltarea reciprocă și promovăm punctele forte ale comunității academice, unul dintre care ar fi *cultura calității*.

Într-un asemenea context se admit și situații unde realitatea subiectivă poate crea mai multe probleme etice de luat în considerare sub diverse aspecte: profesional, statistic, psihometric, cvalimetric, editorial etc. [26] O perioadă îndelungată a planat mitul cum că știința rămâne neutră sub aspectul moralității prin însăși natura sa, deoarece din momentul în care știința începe să sorteze faptele după principiul bine/rău aceasta deja nu mai poate fi considerată știință. Actualmente, fiecare contribuție, inclusiv cea științifică, este privită ca fiind realizată în conformitate cu anumite valori, având la bază niște motive și pornind de la anumite obiective. Având în vedere numărul sporit al mandatelor etice, nu este deloc surprinzător faptul că fiecare fațetă a științei este provocată din perspectiva unor dezbateri în plan moral pe anumite segmente. Considerăm că există un alt mod de a-l privi, iar limitele impuse de morală pot deveni noi orizonturi care generează alte unghiuri de vedere atunci când metodologia în cercetarea științifică interferează cu standardele etice.

Creșterea nivelului competitivității și presiunii generate de excelență în mediul de cercetare și cel universitar determină adoptarea unei culturi în domeniul cercetării în care sănătatea mintală a cercetătorilor este compromisă, iar comportamentele discriminatorii sunt trecute cu vederea, mai apoi încorporate în practica de cercetare ca prescripții atitudinale și de conduită. Pandemia COVID-19 a demonstrat că un impuls inovator este capabil să genereze schimbarea. [27] Prin urmare, există încă multe elemente ale culturii de cercetare care au nevoie de recadrare, cum ar fi diferențele de gen, avantajarea cuiva în detrimentul altcuiva și indispensabilitatea de a beneficia de mai multe oportunități pentru a încuraja cariera tinerilor cercetători. [28] Între timp, am putea folosi impulsul COVID-19 pentru a încorpora ferm onestitatea și integritatea cercetătorilor în practica de cercetare, extinzându-le până dincolo de această situație temporară.

Prin urmare, nu există îndoieli că pandemia COVID-19 este o provocare pentru știință și relația acesteia cu societatea, ultima numărând milioane de cetățeni care aderă la teoriile conspirației, unde dezinformarea se răspândește pe rețelele de socializare și în anumite mijloace de informare, unde populismul câștigă spațiu în comparație cu cadrul instituțional. În acest context pandemic, cultura de cercetare a fost profund impactată, iar situația creată determină cercetătorii mai degrabă să profite și să învețe lecțiile deloc simple, decât să se lamenteze de faptul că dezbateră din cadrul comunității științifice nu poate fi înlocuită cu cea din mass-media, iar metoda științifică nu poate fi înlocuită cu unele opinii diletante. [29] De aceea, reprezentanții comunității științifice trebuie să beneficieze de această ocazie pentru a împărtăși cunoștințe factuale și epistemice, pentru a convinge și reprezentanții mediului politic din Republica Moldova că statul are nevoie de știință, iar știința are nevoie de sprijinul autorităților statului.

În cele din urmă, dacă această agendă de schimbare pragmatică, dar progresivă, va avea succes, este clar că nu poate fi implementată prin diverse camuflări, ci prin acțiuni deschise. Măsurile de implementare a politicilor profund populiste cu articularea prin fraudă a unei agende sociale constructive și pragmatice din start pare a fi o demagogie, iar în termeni de impact asupra dezvoltării statului Republica Moldova, acestea pot avea consecințe nefaste pentru domeniile vitale. Acest demers de implicare în politică prin mijloace duplicitare, de a face anumite declarații în public și altele cu sens diametral opus în privat indică asupra unei degradări avansate a clasei politice din Republica Moldova, o apreciere similară fiind valabilă și pentru o bună parte din cercetătorii autohtoni care simulează activitatea în domeniu fără a avea minim de abilități cognitive și competențe de cercetare.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

- Pandemia COVID-19 a determinat comunitatea științifică să-și conjuge eforturile pentru a colecta, organiza, prelucra și distribui date despre noua criză, astfel oferind răspunsuri la această provocare prin cuantificarea tiparelor de distribuție și disponibilitate ale informațiilor academice legate de subiectul vizat. În contextul crizei pandemice s-a ajuns la generarea unui volum enorm de date științifice, fiind dezvoltate problemele cu privire la viteza informației, disponibilitatea și colaborarea științifică în primele etape ale pandemiei. Mai precis, rezultatele indică o supraîncărcare precară a sistemelor de publicare standard, probleme semnificative cu disponibilitatea datelor și o colaborare aparent deficitară. Cu toate acestea, exprimăm convingerea că în asemenea condiții comunitatea științifică ar fi capabilă să utilizeze datele mai eficient prin crearea unor baze adecvate în scopul identificării soluțiilor optime pentru domeniile vitale ale statului.

- Identificând posibilele dimensiuni ale globalismului științific, considerăm că există diferite niveluri de implicare a statelor în timpul unei crize globale, mediată de nivelul PIB-ului și de impactul crizei globale. De asemenea, pentru cercetările elaborate pe plan intern, deși unele cu acces restricționat, există o serie de premise să devină un produs de talie internațională, amploarea participării internaționale fiind limitată atunci când cercetările se desfășoară într-o singură țară. Spre regret, în ecuația colaborării internaționale rămâne o necunoscută cu privire la existența acesteia în condițiile unei rivalități geopolitice, iar măsura în care una o împiedică pe cealaltă, în special în timpul unei crize globale, devine o problemă pentru care se așteaptă găsirea urgentă a soluțiilor științifice.

- Similar adaptării statelor și cetățenilor acestora la realitățile pandemiei COVID-19 vor proceda și cercetătorii științifici, gășind modalități de a se conforma rigorilor domeniului „datelor deschise”, cu adoptarea regulamentelor privind accesul deschis. Considerăm că cercetătorii trebuie încurajați să reflecteze asupra aspectelor pozitive și avantajelor pe care le pot obține din pandemie prin implicarea lor onestă în activitatea de cercetare și responsabilitatea socială.

- Comunitatea științifică a jucat un rol semnificativ în generarea strategiilor de gestionare eficientă a acestei crize globale, lucrând pentru a găsi soluții relevante în timp util pentru guverne și societate în ansamblu. Trebuie să profităm de această ocazie pentru a promova o știință globală și deschisă, care să aprofundeze interacțiunile dintre dimensiunile politice, economice, securitare, de mediu și sociale în contextul crizei pandemice, punând la îndoială mecanismele actuale de gestionare a crizei și impactul acestora asupra mediului de securitate și al sănătății umane la nivel mondial.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Jamali Dima, Barkemeyer Ralf, Leigh Jennifer, Samara Georges. Open Access, Open Science, and Coronavirus: Mega trends with historical proportions. În: Business Ethics: A European Review, 2020; 00, p. 1–3. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7276852/pdf/BEER-9999-na.pdf>. (accesat la: 28.10.2020).
2. Science, technology and innovation efforts to address COVID-19. <https://unctad.org/topic/commission-on-science-and-technology-for-development/covid-19>. (accesat la: 19.10.2020)
3. COVID-19 - Open science and reinforced scientific cooperation. <https://en.unesco.org/covid19/scienceresponse>. (accesat la: 19.10.2020).

4. Ala-Kyyny Juuso P. Open science during coronavirus outbreak – an overview of the manifestations of openness. <https://blogs.helsinki.fi/thinkopen/open-science-coronavirus/>. (accesat 20.10.2020).
5. Oleksiyenko A., Blanco G., Hayhoe R., Jackson L., Lee J. et al. Comparative and international higher education in a new key? Thoughts on the post-pandemic prospects of scholarship. În: Compare: A Journal of Comparative and International Education, 2020.
6. Cheas Kirsi. Internationalising Interdisciplinarity–Global Access Amid COVID-19. <https://www.shapeid.eu/internationalising-interdisciplinarity-global-access-amid-covid-19/>. (accesat la: 26.10.2020)
7. Homolak J., Kodvanj I., Virag D. Preliminary analysis of COVID-19 academic information patterns: a call for open science in the times of closed borders. În: Scientometrics, 2020, No. 124, pp. 2687–2701.
8. Cantwell B., Grimm A. The geopolitics of academic science. În: B. Cantwell, H. Coates, & R. King (eds.). Handbook on the Politics of Higher Education. Londra: Edward Elgar Publishing, 2020, pp. 130-148.
9. Lee Jenny J., Haupt John P. Scientific globalism during a global crisis: research collaboration and open access publications on COVID-19. În: High Education, 2020, 24 iulie, pp. 1–18.
10. Sá C., Sabzalieva E. Scientific nationalism in a globalizing world. În: B. Cantwell, H. Coates, R. King (ed.), Handbook on the politics of higher education. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2020, pp. 130–148.
11. Marginson S. National/global synergy in the development of higher education and science in China since 1978. Frontiers of Education in China, 2018, No. 13, pp. 486–512.
12. Wagner C. S., Leydesdorff L. Mapping the network of global science: comparing international coauthorships from 1990 to 2000.

- În: *International Journal of Technology and Globalisation*, 2005, No. 1(2), pp. 185–208.
13. Peters M. A. The rise of global science and the emerging political economy of international research Collaborations. În: *European Journal of Education*, 2006, No. 41, pp. 225–244.
 14. Iglíc H., Doreian P., Kronegger L., Ferligoj A. With whom do researchers collaborate and why? În: *Scientometrics*, 2017, No. 112, pp. 153–174.
 15. Luukkonen T., Persson O., Siversten, G. Understanding patterns of international scientific collaboration. În: *Science, Technology & Human Values*, 1992, No. 17, pp. 101–126.
 16. King D. The scientific impact of nations. În: *Nature*, 2006, No. 430, pp. 311–316.
 17. Jaffe K., ter Horst E., Gunn L. H., Zambrano J. D., Molina G. A network analysis of research productivity by country, discipline, and wealth. În: *PLoS One*, 2020, No. 15(5). <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0232458>. (accesat la: 27.10.2020)
 18. Uribe-Tirado Alejandro, Del Río Riande Gimena, Raiher Sandra, Ochoa-Gutiérrez Jaider. Open Science since COVID-19: Open Access + Open Data. În: *SSRN Electronic Journal*, 2020. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3621047. (accesat la: 31.10.2020).
 19. Clark W. R., Golder M. Big Data, Causal Inference, and Formal Theory: Contradictory Trends in Political Science? În: *Political Science & Politics*, 2014, No. 48 (01), pp. 65–70.
 20. Igual Laura, Seguí Santi. *Introduction to Data Science. A Python Approach to Concepts, Techniques and Applications*. Cham: Springer, 2017. 218 p.
 21. Bigo Didier, Isin Engin, Ruppert Evelyn. *Data Politics. Worlds, Subjects, Rights*. New York, London: Routledge, 2019. 294 p.

22. Howe Kenneth R. A Critic of Experimentalism. În: Plano Clark Vicki L., Creswell John W. The Mixed Methods Reader. London: SAGE Publications, 2008, pp. 337- 360.
23. Azgaldov Garry G., Kostin Alexander V., Omiste Alvaro E. Padilla. The ABC of Qualimetry. Toolkit for measuring the immeasurable. Ridero, 2015. 168 p.
24. Heinrichs Harald, Martens Pim, Michelsen Gerd, Wiek Arnim. Sustainability Science. An Introduction. Heidelberg, New York, London: Springer, 2016. 366 p.
25. COVID-19 Impact on International Higher Education: Studies & Forecasts. <https://www.daad.de/en/information-services-for-higher-education-institutions/centre-of-competence/covid-19-impact-on-international-higher-education-studies-and-forecasts/>. (accesat 01.11.2020).
26. Derrick Gemma E. Editorial – Embracing How Scholarly Publishing Can Build a New Research Culture, Post-COVID-19. Centre for Higher Education Research & Evaluation, Lancaster University, Lancaster LA1 4YD, UK, 2020, No. 8(2), 26.
27. Porter Simon J., Hook Daniel W. Digital Research Report „How COVID-19 is Changing Research Culture”. Landscape trends and cultural changes in the global research system. Londra: Digital Science, 2020. 27 p.
28. Derrick Gemma. How COVID-19 lockdowns could lead to a kinder research culture. <https://www.nature.com/articles/d41586-020-01144-8>. (accesat la: 28.10.2020).
29. Cárdenas-González M., Álvarez-Buylla ER. The COVID-19 Pandemic and Paradigm Change in Global Scientific Research. <https://europepmc.org/article/med/32478700>. (accesat la: 01.11.2020).

**ПОЛИТИЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС И ПОЛИТИЧЕСКОЕ УЧАСТИЕ
В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА: МЕЖДУ ТЕОРЕТИЧЕСКИМ
ИДЕАЛОМ И РЕАЛЬНОСТЬЮ НАШИХ ДНЕЙ**

**THE POLITICAL PROCESS AND POLITICAL PARTICIPATION
IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: BETWEEN
THEORETICAL IDEAL AND NOWADAY REALITY**

**Lilia BRAGA, doctor în filosofie,
cercetător științific coordonator,
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice**

Summary

The article deals with the problem of political process and political participation in the Republic of Moldova. The author draws on the realistic concept of D. Dzolo about the “social complexity” in the context of the post-industrial era in the studying of this issue. The author shows that the evolution of the political process in the Republic of Moldova reflects the global processes of democracy crisis, being a product of the modern age development. Also the author pays a special attention to the problem of political participation, concluding that such a problems like the “COVID-19”, finally remove demos from political life. In the same conditions the mane subject of the political process is represented by the executive branch. The concentration of power requires strengthening of the professionalism and of the responsibility of the management team.

Проблема эффективности функционирования политической системы, сформировавшейся в Республике Молдова в контексте развития процессов демократизации, сегодня является одной из наиболее злободневных. В наши дни, когда все человечество, равно как и наша страна, сталкивается с беспрецедентными глобальными вызовами, испытывающими народы на способность к

выживанию, каким, в частности, стала пандемия *COVID-19*, вопрос об эффективности политического управления, требующего от властных политических элит быстрых и грамотных решений, поистине направленных на сохранение жизни людей, приобретает особое практическое значение. Стремительность перемен и их угрожающий характер более не оставляют ни места, ни времени для «проб и ошибок», но, напротив, требуют концентрации совместных усилий общества, направленных на эффективное решение спонтанно возникающих реальных проблем, не терпящих отлагательства.

Сложившаяся сегодня в стране в связи с пандемией ситуация в особо острой форме ставит вопрос о том, на сколько политическая система, выстроенная в Республике Молдова за годы демократического реформирования общества и более всего соответствующая статусу «фасадной демократии», отвечает наиболее насущным для наших дней задачам выживания? Осмысление данного вопроса не представляется возможным без его тесной увязки с проблемой развития политического процесса, его характера, направленности и общей динамики. Дело в том, что политическая система может быть одновременно рассмотрена и как статическое и как динамическое явление политической жизни. С одной стороны, политическая система, взятая как таковая, выражает, согласно политической теории, целостность политики, характер взаимосвязи ее элементов, позволяющий ей выживать, достигать стабильности и самосохранения [1, с. 393]. С другой, любая политическая система всегда находится в состоянии становления, перехода от одного состояния к другому. Характер движения, социодинамики, эволюции политической системы, изменение ее состояний во времени и пространстве отчетливее всего показывает политический процесс [2, с. 605].

Иными словами, политический процесс отражает изменчивость политики, т.е. ту грань, которая способна существенным образом влиять на характер функционирования политической системы, вплоть до ее перевода в новое качественное состояние. Поэтому понять направленность реальных изменений в политической сфере, попытавшись интерпретировать происходящие перемены, невозможно без уяснения особенностей развития актуального политического процесса.

Осмысление того, как в рамках демократической системы управления должно выстраиваться политическое взаимодействие в процессе принятия решений, т.е. каким образом должен развиваться политический процесс во многом зависит от трактовки самой демократии. Исследователи в области политических наук давно осознали разницу между целеполаганием в общественно-политическом развитии общества, а также существованием некоего «идеального» образа демократии, к которому необходимо стремиться, но которого почти никогда невозможно достичь в полной мере [3, с 18], и теми реальными моделями демократии, которые формируются в различных странах и специфических общественно-исторических контекстах. Поэтому, несмотря на существование «широкой» трактовки демократии, согласно которой демократию буквально трактуют как реализацию власти народа, понимая под ней систему, в рамках которой демократия посредством многообразия форм участия напрямую влияет на формирование политической повестки дня, политологи уже традиционно преимущественно ориентируются на ее «узкую» трактовку, получившую условное название «концепции Шумпетера» [4, с. 45]. Сформулированная еще в первой половине XX века, данная концепция сводит понимание демократии к ее практическому значению. А именно, концентрирует внимание не столько

на ее идеалах, сколько на механизмах функционирования демократической системы, раскрывая место и роль различных политических субъектов в процессе управления обществом.

Понимая демократию как власть народа, Йозеф Шумпетер основное внимание обращает на то, каким образом народ реализует эту власть: через артикуляцию своих интересов в процессе выборов. Поэтому согласно «узкому пониманию» Йозефа Шумпетера, измерение демократичности общества прежде всего опирается на установление факта наличия/отсутствия в данном обществе всеобщих честных, свободных и справедливых выборов. Исходя из «доктрины Шумпетера», роль демоса в осуществлении политического процесса сводится к участию в выборах, на которых демос призван осуществить отбор представителей своих интересов в структурах власти, вручив им право на принятие решений от имени избирателей. Таким образом, осуществление политической власти посредством принятия решений, в соответствии с минималистским пониманием демократии, входит в компетенцию профессиональных политических элит, в то время, как задачей демоса является формирование указанных элит с помощью выборных процедур, которым они вручают рычаги управления и которым послушно подчиняются. В то же время, не участвуя непосредственно в формировании политической повестки дня, в период между выборами народ может и должен оказывать давление на власть с целью корректировки общего стратегического курса развития общества в соответствии с интересами широкой общественности [4, с. 45-48].

Указанный подход к осмыслению демократии являлся доминирующим на протяжении всего XX века. Да и в наши дни многие исследования продолжают преимущественно ориентироваться на классическую модель демократии, понимая ее как предста-

вительную демократию, опирающуюся на участие, а также на постклассические модели демократического плюрализма, несмотря на то, что в политической науке уже сравнительно давно идут споры о современном «кризисе демократических теорий» [5, с. 32-50]. Развитие постиндустриальной эпохи внесло столь ощутимые изменения в политическую жизнь демократизирующихся обществ, что, по признанию многих специалистов, сегодня вообще неясно, что следует понимать под словом «демократия» [6, с. 9]? А широкое применение данного понятия в языке политической риторики лишь вносит путаницу в осмысление тех процессов, которые происходят в современном демократическом мире, отражая, по большей части, некие идеологические и геополитические установки массового политического сознания. Очевидно, что более нельзя игнорировать те процессы, которые происходят сегодня с демократией в глобальном масштабе, прячась за привычной терминологией, пребывая в плену иллюзий и морализаторства, и не замечая того, как политическая система под названием «демократия» существенно меняет свой облик.

Сегодня вопрос о выживании стоит крайне остро перед всем человечеством, независимо от форм организации политической жизни. Поэтому принятие политических решений, направленных на реализацию эффективного управления общественными делами в кризисных условиях, должно быть, как никогда, взвешенным, быстрым и точным. Понятно, что такие решения требуют не только высокого профессионализма и ответственности со стороны управляющего субъекта, но и трезвого реалистического подхода, а также четкого понимания сущности тех объективных процессов, с которыми общество вынуждено считаться. Таким образом, само наше «жесткое время», характеризующееся предельной хрупкостью и негарантированностью общественного

блага, не оставляет более места каким бы то ни было «гуманитарным утопиям», требуя эффективных решений, направленных на выживание в агрессивной среде и, тем самым, перенося главные акценты в осмыслении развивающихся в политической сфере процессов с «должествования» (по сути пропаганды демократических ценностей) на глубокий анализ складывающейся в современных условиях политической реальности.

Представляется совершенно логичным, что в современном «агрессивном», «кризисном» контексте общественного бытия, когда от тщательно выверенной политики без преувеличения зависит выживание, особый смысл и значение с необходимостью приобретает та исследовательская методология, которая в специальной литературе известна как «реалистический подход». Указанный исследовательский подход, опирающийся на идею политического реализма, уходит своими корнями далеко в прошлое, солидаризируясь с традицией европейского политического реализма, идущей от Макиавелли к Гоббсу, Марксу, итальянским теоретикам элит, Веберу, Шумпетеру и пр. Формулировка и изложение основных положений реалистического подхода применительно к реальностям современного мира принадлежит перу итальянского политического теоретика Данило Дзоло, который опубликовал первое издание своего труда под соответствующим названием «Демократия и сложность: реалистический подход» (*D. Dzolo, 1992*) уже около 30 лет назад.

Дистанцируясь от ставшего привычным для западной политологии «моралистического подхода» к проблеме демократического развития, Д. Дзоло попытался сосредоточить преимущественное внимание на изучении той реальности, в которой вынуждены сегодня функционировать политические системы, и проанализировать, как эта реальность влияет на систему де-

мократии, вынуждая ее деформироваться. Для изучения и характеристики той социально-политической реальности, которая складывается в условиях развития постиндустриальной эпохи, Д. Дзоло использует ключевое понятие «сложность», полагая, что оно лучше всего способно отразить специфику нынешнего общественного существования. Считая идею сложности ключевой в осмыслении социальной реальности наших дней, автор в разработке своей концепции исходит из гипотезы о том, что «путь к реалистическому анализу состояния и будущего демократии открывают идея сложности и тесно связанная с нею концепция социальной сложности» [6, с. 26].

Опираясь на постулат о возрастании социальной сложности в условиях развития постиндустриального общества, Д. Дзоло попытался проанализировать как возрастающая сложность современных обществ влияет на западную демократическую традицию. Д. Дзоло, в частности, показывает, что демократия в современных постиндустриальных обществах подвергается беспрецедентным эволюционным стрессам, существенно меняющим ее облик, тем самым, лишая классические и неоклассические теории демократии способности оказывать сегодня сколько-нибудь реальную помощь. Правда, как отмечает автор, состоит в том (и это, по его мнению, подтвердит любой серьезный ученый), что модель демократии, основанной на участии, абсолютно не актуальна в эпоху глобальной экспансии политической, экономической и военной власти [6, с. 10]. В современном обществе тот фактор развития политического взаимодействия в процессе принятия решений, который именуют участием, перестает быть действенным. Д. Дзоло требует открыто и честно признать, что сегодня в эффективном функционировании тех систем, которые мы называем демократическими, нет практически ничего, что называется

«народным суверенитетом», «участием», «представительством», «общественным мнением», «консенсусом», «равенством».

Основной вывод, вытекающий из реалистического анализа современного мира политики, сводится, таким образом, к идее о том, что появление новых и беспрецедентных форм эволюционных стрессов, характерных для все более усложняющегося общества, приводит, по сути, к разрушению тех ценностей, которые традиционно связывают с демократией, и, прежде всего, таких как участие. Тенденции общественного развития уводят с политической сцены индивидов в качестве главных субъектов политической жизни, которые в рамках демократической традиции мыслились обладающими автономией, измеряемой в категориях суверенитета, рациональности и ответственности. Главным «автономным субъектом» политической жизни отныне становятся группы (крупные общественные и частные организации, партии, профсоюзы), в то время, как индивид, не связанный ни с какой организацией, по сути, лишается какой-либо автономной политической субъектности [6, с 187]. В то же время, свое первоначальное политическое значение утрачивают и массовые политические партии, будучи вытесненными в этом смысле новыми политическими субъектами [6, с. 11]. На этом фоне формируются новые политические субъекты, представленные уже не партиями, а узким кругом «элитарных предпринимателей», реально участвующих в выборных кампаниях. В результате, складывается ситуация, при которой узкий круг избранных контролирует массы избирателей, а не наоборот.

Эффективное управление сложными современными обществами, характеризующимися усилением атомизации и повышением дифференциации вследствие внедрения технологических новшеств, требует соответствующего уровня политического

мышления и способности к управлению. В рамках постиндустриальных обществ создается ситуация, при которой решение сложных проблем оказывается доступным только для специалистов, в то время, как широкая общественность в лице отдельных индивидов демонстрирует свою недостаточную компетентность. Поэтому в политической жизни на роль главных действующих лиц все больше выдвигаются ученые, эксперты, профессиональные консультанты, представляющие некие могущественные и престижные организации, в то время, как средний, рядовой гражданин, руководствующийся исключительно личным опытом и предпочтениями, становится все более маргинальной фигурой. К тому же, разнообразие и изменчивость дифференцированных интересов, что характерно для сложных обществ, крайне затрудняют выработку консенсуса, необходимого для обеспечения эффективного демократического управления. Необходимость снижения социальной сложности в контексте растущей уязвимости информационных обществ, с одной стороны, усиливает привлекательность «децизионизма» - стратегии принятия политических сиюминутных решений без учета каких-либо общих интересов. С другой – требует все более жестких и скрытых форм снижения социальной сложности.

В условиях, когда проблема выживания приобретает особую остроту, главной функцией политической системы, с точки зрения реалистического подхода, должно стать «снижение страха посредством селективного регулирования социальных рисков» [6, с. 308]. Поэтому политика сегодня должна заниматься не поиском конечных целей и насаждением ценностей, а выполнением своих непосредственных светских функций организации конкретных интересов, улаживания конфликтов, гарантирования безопасности и защиты гражданских прав [6, с. 307]. Исходя

из этой задачи, эффективность политической власти должна определяться тем, на сколько эта власть способна уменьшить сложность. Вопрос о реализации политической системой своей основной функции, таким образом, упирается в проблему эффективности форм правления и, по существу, в вопрос о том, на сколько демократическая форма правления соответствует сегодня защитным функциям политической системы?

Стремясь соответствовать вызовам времени, демократия подвергается стрессам, существенно деформирующим ее сущность. Результатом подобной деформации становится формирование некой постдемократической модели, все еще сохраняющей выборы, но выводящей на главную политическую сцену принципиально новых ведущих субъектов политической жизни – группы, явно занятые «представительством» того, что по своей природе может быть только групповыми интересами [6, с. 188]. По сути, режимы известные сегодня под названием демократических, с точки зрения реалистического подхода, являются своеобразным политическим ответом на «вызовы времени» и скорее представляют собой, по убеждению Д. Дзоло, дифференцированные и ограниченные автократические системы, т.е., по традиционной терминологии, либеральные олигархии. Выборные олигархии имеют все более узкую социальную опору и ограничены как в смысле несменяемости политического персонала партий (новой корпорации собственников, установившей неопатримониальные отношения с государством), так и в смысле растущего уровня политического абсентизма. Олигархическая (не монархическая) структура власти гарантируется плюрализмом «частных властей», а этот плюрализм функционально взаимосвязан с множеством дифференцированных и автономных социальных доменов [6, с. 309]. В рамках указанной системы максимальная социальная

интеграция осуществляется не путем насаждения тоталитарных идеологий или прямых репрессий, а посредством деструктуризации общественной сферы, изоляции и разобщения политических игроков [6, с. 313].

Таким образом, следуя реалистическому подходу, необходимо признать, что развитие современного общества объективно все менее благоприятствует демократии, несмотря на сохраняющийся в мире запрос на демократические ценности и на прокламируемые демократизирующимися обществами требования о необходимости достижения более высоких уровней демократии. В политической сфере современных сложных обществ формируются иные, отличные от демократических, действенные факторы политической жизни и субъекты политических взаимодействий, выдвижение которых на передний план обусловлено самим характером эволюции общественных систем в условиях развития постиндустриального общества и информационной революции. Эффективность функционирования политической системы в складывающихся условиях, призванной к «уменьшению страха посредством селективного регулирования социальных рисков», напрямую зависит от того, на сколько обществам удастся снизить сложность, неизбежно сопровождающую демократический процесс принятия решений. А это закономерно ведет к концентрации власти и существенному ограничению/изоляции числа политических игроков на политической сцене, но, в то же время, выдвигает и особые требования к субъектам политического процесса, такие как компетентность и ответственность, способность действовать быстро и профессионально.

Выводы и предположения, содержащиеся в труде «Демократия и сложность: реалистический подход», написанном уже около 30 лет назад, сегодня находят свое реальное подтверждение

в развитии современных политических процессов. Достаточно уже сослаться на данные мониторинга развития демократии в современном мире, содержащиеся в Отчете *Freedom House*, опубликованном в 2019 г. под названием «Демократия отстывает» [7], которые можно дополнить также ссылкой на опубликованный несколько ранее Отчет той же мониторинговой организации под названием «Авторитаризм 2.0» [8]. Сегодня уже многие аналитики указывают на то, что авторитарные тенденции в современном мире нарастают, в то время как эпоха торжества глобализма несет с собой кризис государственных суверенитетов, а также закат парламентов и партийного представительства [9, 10].

«Реалистическая теория», безусловно, как и любая другая научная теория, не может претендовать на универсальность и завершенность. Тем не менее, нельзя не учитывать ее плодотворного характера в условиях кризиса классических/неоклассических демократических теорий, позволяющего избавиться от иллюзий и морализаторства в отношении процессов демократизации, разворачивающихся в современном мире, и с более реалистических позиций подойти к анализу актуальных феноменов политической жизни, а также сосредоточиться на поиске эффективных механизмов решения проблем выживания общества, не теряющих отлагательства. Представляется, что применение реалистического подхода к изучению молдавского политического опыта могло бы внести существенные изменения в расстановку отечественных исследовательских акцентов, переориентировав научные интересы с проблем освоения опыта демократического развития западных стран, относящегося к иному историческому этапу развития современной цивилизации, в пользу непредвзятого поиска ответов на те вызовы, которые исходят из реалий сегодняшнего дня.

Если следовать реалистическому подходу, отправной точкой в осмыслении характера развития политического процесса в Республике Молдова должно стать признание того, что эволюция политических процессов в настоящее время, несмотря на определенную национальную специфику сформировавшегося в нашей стране институционального дизайна, подчинена общей логике исторического развития обществ в эпоху глобализации и информационной революции. Поэтому характер функционирования политической сферы жизни молдавского общества, несмотря на ряд некоторых специфических черт, свойственных миру политики Республики Молдова, в общем и целом, является отражением тех объективно-исторических закономерностей, которые характеризуют современную эпоху.

Итогом развития процессов демократизации, стартовавших в Республике Молдова на рубеже последних столетий и разворачивавшихся на фоне развития процессов глобализации, стало установление некоего национального варианта системы постдемократии. Сегодня в стране «демократия отстывает», а авторитаризм, напротив, берет свой реванш [11]. Стремительное «сползание в авторитаризм» сопровождается выстраиванием соответствующего указанной форме политического правления институционально-правового дизайна. Указанные тенденции с необходимостью накладывают свой специфический отпечаток на характер развития политического процесса в Республике Молдова, моделируя его преимущественно по лекалам упрочивающегося в стране неоавторитарного режима.

Характеризуя актуальный политический процесс в Республике Молдова, первое, что необходимо отметить, – это расхождение между прописанной в Конституции страны основной целью/вектором политического развития, сформулированной как дви-

жение к демократии, призванное предопределять общую направленность развития общества, и той реальной траекторией, по которой движется политическая реальность, формирующаяся сегодня на «молдавской почве». В классификации демократизирующихся стран «продукт» политического переустройства, подобный тому, который был за годы реформирования «произведен» в Республике Молдова, получил наименование «гибридного режима», особенностью которого является сочетание черт как демократического, так и авторитарного свойства. В последние годы в Республике Молдова тенденция к усилению последних стремительно нарастает, что ставит нашу страну на самую грань с полуавторитарными странами [12].

Изучая траекторию развития процессов демократизации в Республике Молдова, в настоящее время еще нельзя сказать, что наша страна окончательно «сошла с рельс». Тем не менее, в движении страны очевиден крутой крен, или, как его еще называют, «движение вспять», в специальной литературе идентифицируемое как «обратная демократизация» [4, с. 531]. Это значит, что несмотря на декларативно заявляемую общую цель политического развития страны, Республика Молдова на сегодняшний день, по устойчиво сохраняющемуся общественному мнению, развивается «не в том направлении» [13], реально демонстрируя попятное движение. В итоге, в Республике Молдова все большее укрепление получает режим «фасадной демократии», внешне богато украшенный демократической риторикой, но на деле все менее умело скрывающий свою неоавторитарную суть.

Каков же на самом деле сложившийся к настоящему времени в Республике Молдова характер взаимодействий политических субъектов в процессе принятия решений, предопределяющий специфические особенности политической жизни в стране? Если

придерживаться системы Л. Пая [1, с. 395-396], то приходится констатировать, что, несмотря на декларативную приверженность молдавского общества демократическим ценностям, политический процесс, развивающийся в Республике Молдова, располагает нашу страну в категории «незападного мира». Основанием для подобного вывода служит специфический «культурный код» страны, характеризующийся доминированием патриархально-подданических установок, который моделирует практические ориентации и поведение людей в сфере политики, специфичные для «незападного мира».

Выделенные Л. Паем пункты для характеристики политической сферы «незападных стран» как нельзя лучше отражают актуальное положение дел в нашей стране. Поэтому имеет смысл привести данную характеристику, которая содержит 17 пунктов, в полном объеме: 1) сфера политики не отделена четко от сферы общественных и личных отношений; 2) политические партии склонны претендовать на выражение мировоззрения и представление образа жизни; 3) политический процесс отличается доминированием в нем клики; 4) характер политических ориентаций таков, что допускает наличие у руководства политических группировок значительной свободы в определении стратегии и тактики; 5) оппозиционные партии и стремящиеся к власти элиты часто выступают в качестве революционных движений; 6) политический процесс отличается отсутствием интеграции среди участников; 7) масштабы рекрутирования новых элементов для исполнения политических ролей весьма значительны; 8) для политического процесса типично резкое различие в политических ориентациях поколений; 9) консенсус относительно узаконенных целей и средств политического действия незначителен, непрочен; 10) интенсивность и широта политических

дискуссий мало связаны с принятием политических решений; 11) политическому процессу свойственна высокая степень совмещения и взаимозаменяемости ролей; 12) в политическом процессе значение явных, организованных групп интересов, играющих функционально специализированные роли, невелико; 13) национальное руководство вынуждено апеллировать к недифференцированной общественности; 14) неконструктивный характер политического процесса вынуждает лидеров придерживаться более определенных взглядов во внешней, а не во внутренней политике; 15) эмоциональные и символические аспекты политики оттесняют на второй план рациональные поиски решений конкретных вопросов и общих проблем; 16) существенна роль харизматических лидеров; 17) политический процесс обходится, как правило, без участия политических «брокеров».

Тот факт, что подавляющее число пунктов можно безоговорочно применить к характеристике политического процесса в Республике Молдова, не только снимает всякие сомнения относительно ее положения на карте демократизирующихся стран, но и свидетельствует о том, что несмотря на некую особую национальную специфику выстроенного в стране институционального дизайна, политическая жизнь, развивающаяся в нашей стране на данном этапе, не является чем-то уникальным, но, напротив, представляет собой типичный пример политических отношений, утвердившихся во многих обществах современного мира.

Придерживаясь другой системы классификации, разработанной в свое время М. Вебером, которая выделяет две основные «версии» политического процесса, обозначая их, соответственно, как «вертикально» и «горизонтально» организованные процессы, приходится признать, что политический процесс в Республике Молдова с самого начала перемен принял форму вертикально

организованного процесса. Особенностью подобным образом организованного процесса является так называемое движение «сверху-вниз», отражающее реальный характер распределения политических ролей в обществе, их четкое разделение на управляющих/власть, которым принадлежит основная инициатива как в генерировании целей и ценностей политического развития, так и в принятии политических решений, и управляемых/общество, которые ввиду своего актуального маргинализованного положения в политической жизни в массе своей занимают пассивную позицию наблюдателя и реципиента навязываемых властью ценностей. Ведущая роль в реформаторском процессе, таким образом, принадлежит политической элите. В результате в стране, вовлеченной в процессы демократической модернизации, складывается парадоксальная ситуация: все «тяготы», связанные с укреплением «власти народа», вынуждена нести на своих «плечах» действующая власть в лице политических элит.

В условиях, когда участие народа в политике сведено к минимуму, механизм демократического управления превращается в инструмент, которым практически безраздельно распоряжаются властные политические элиты, и при помощи которого, прежде всего, реализуются интересы правящих кругов, впрочем, умело подаваемые как интересы всего общества. Наличие выстроенного демократического дизайна в лице демократических институтов несколько не мешает реально функционирующему в стране клановому режиму элитной конкуренции, скрывающемуся за «демократическим фасадом», решать стоящие перед ним задачи управления обществом прежде всего с учетом своих узкокорпоративных интересов.

За годы, прошедшие с начала процессов демократического реформирования общества, сформировавшиеся в стране поли-

тические элиты/кланы, пробивающиеся во власть, хорошо научились манипулировать демократическими механизмами политического управления, превратив их по существу в эффективный механизм решения собственных проблем и достижения собственных латентных, связанных преимущественно с материальными интересами, целей, существенно отличающихся от официально декларируемых. Поэтому для властных элит действующие в стране демократические институты – это прежде всего инструмент, функционирование которого приспособлено для службы узкокорпоративным интересам, которые имеют слишком мало общего с интересами электората, избравшего их для «службы народу».

Таким образом, для политических элит Республики Молдова приверженность демократии носит прежде всего инструментальный характер. В то же время, для широких народных масс демократическое реформирование общества/демократия представляет собой по большей мере своего рода идеологему, приверженность которой отражает извечные чаяния простого народа о всеобщем равенстве, справедливости, благополучии и процветании. И даже если «демократическая эйфория» первых лет реформирования давно прошла, а на смену ей пришли глубоко укоренившиеся в политическом самочувствовании народа разочарование, апатия и скептицизм как реакция на деятельность властных элит, демократическая идея как таковая все еще вселяет в людей надежду на лучшее будущее в нашей стране. А это значит, что «продемократический консенсус» в Республике Молдова все еще сохраняется, тем самым обеспечивая некое формальное единство общества вокруг идеи демократии, даже если «дивиденды», получаемые от функционирования демократических институтов, для различных участников политического процесса слишком ощутимо различаются.

Распределение политических ролей на управляющих и управляемых заложено уже самим положением различных субъектов политики в иерархии власти. Близость властных элит к инструментам власти, как бы они ни клялись в своей преданности интересам народа, обеспечивает их неоспоримыми преимуществами в использовании указанных инструментов в собственных интересах перед индивидами, вручающими посредством выборов указанным элитам право управлять собой от имени народа. Отсутствие развитых и глубоко укорененных в жизни общества демократических традиций, как это можно видеть, в частности, на примере Республики Молдова, превращает процесс управления обществом согласно схеме «сверху-вниз», где правила игры и условия должного политического поведения в одностороннем порядке определяет власть, в норму политической жизни. Согласно установившейся «норме», роль властных элит в демократическом процессе в реальности сводится к манипулированию демократическими институтами в своих интересах, в то время, как роль масс - обеспечивать властные элиты посредством участия в избирательном процессе легитимностью, а также обличать и ждать, когда избранные для управления страной властные элиты, наконец, «дозреют» до высоких демократических идеалов и начнут работать в интересах народа.

В рамках системы «урезанной/фасадной демократии», установившейся на данном этапе в Республике Молдова, развитие политического процесса, направленного преимущественно «сверху-вниз», обладает своими специфическими особенностями. Одной из таких особенностей является двойственный характер принимаемых в стране политических решений, продиктованный двойственным же характером выдвигаемых властвующими элитами целей/ценностей, которые могут быть как явного/декларативного, так и латентного свойства. Поэтому следует иметь ввиду,

что за разворачивающимся на поверхности политическим процессом, рассматриваемым как специфическое взаимодействие субъектов и носителей политической власти, который строится с учетом декларативно заявленных страной ценностей и целей развития и публично подается как реализация «воли народа», латентно протекает другой, реальный политический процесс, в рамках которого принятие решений принимает форму «тайного сговора» между заинтересованными сторонами, целью которого является реализация клановых/групповых интересов. В этой связи представляется далеко неслучайным широкое использование политическими/властными элитами некоего «совещательного» приема, который условно можно обозначить, в прямом и переносном смысле, как «ночное управление/правительство» (*«guvernul/guvernarea de noapte»*), уже ставшего для Республики Молдова традицией. Достаточно только вспомнить факт ночного избрания Правительства П.Филипа и приведения его к присяге в 2016 году [14], а также факт ночного формирования парламентского большинства после Парламентских выборов 2019 года [15].

Логика функционирования «урезанной демократии», в рамках Республики Молдова приобретающей форму кланово-олигархического режима элитной конкуренции, рельефно проявляет себя и посредством особого принципа политического взаимодействия участников политической жизни, характеризующегося отсутствием консенсуса между ними относительно узаконенных целей и средств политического действия, конфронтационностью и конфликтогенностью. Единства между различными субъектами, вовлеченными в политическое взаимодействие, по сути нет ни в чем: ни относительно конечных целей развития страны, ни касательно путей их достижения. Различное видение основных путей/векторов развития общества (пророссийский/проевропейский/промолдавский вектор) распределяет политическое сообщество

по различным, противостоящим друг другу политическим лагерям, превращая различных участников политического процесса в непримиримых соперников и даже врагов.

Установившийся в стране режим «урезанной демократии» - это режим, в рамках которого политическая борьба суть борьба за власть как таковую, которая допускает, в том числе, всевозможные нарушения закона. Победа в указанном политическом состязании открывает для победителей огромные преимущества, позволяющие использовать политические механизмы для успешного решения узкокорпоративных/клановых задач. Поэтому приверженцы различных политических сил, ведущих между собой борьбу за власть, это – непримиримые конкуренты в борьбе за интересы своей группы/клана, превращающие политику в поле для борьбы «всех против всех». Понятно, что в подобных обстоятельствах не может даже идти речи о ни о каком консенсусе. Возможно лишь временное соглашение, представляющее взаимную выгоду для сторон на ограниченном этапе времени, как это можно было видеть, в частности, на примере создания уникальной для истории Республики Молдова коалиции между «левыми» и «правыми» после Парламентских выборов 2019 года, которая, впрочем, очень скоро развалилась, как только один из влиятельных политических игроков (Партия Социалистов Республики Молдова) не нашел себе нового, более выгодного, партнера для реализации задач стабилизации и концентрации власти, остро стоящих на текущем этапе перед претендентами на ведущую политическую роль в стране.

Политическая сфера развивается в стране по сути по законам бизнеса, где складывающиеся отношения между участниками политических взаимодействий строятся по принципу жестокой конкуренции за доступ к источникам, приносящим экономические/материальные выгоды. В этой связи, неудивительно и вполне ло-

гично, что одной из наиболее характерных черт политического процесса, разворачивающегося на данном этапе в Республике Молдова, является конфронтационность в отношениях между его участниками, исключающая саму возможность диалога. Как показывает складывающаяся политическая реальность, конкурентами в борьбе за власть являются не только представители различных политических и геополитических убеждений, но и те, кто придерживается однотипных взглядов относительно идеалов и путей социально-политического развития общества.

Данное обстоятельство хорошо объясняет сам факт существования огромного количества политических партий на фоне отсутствия развитых политических идеологий (на сегодняшний день официально зарегистрировано 53 политических партий и объединений) на политическом поле такой маленькой по численности населения страны, каковой является Республика Молдова. Современные молдавские партии – это, скорее всего, своего рода клиентелы, которые объединяют единомышленников вокруг политических лидеров, нежели форма связи политиков с гражданским обществом. Однотипность указанных партий как нельзя лучше свидетельствует об их истинной, клановой природе и целях борьбы за власть как за политический инструмент решения проблем определенной группы людей. Укоренившаяся в стране жестокая конкуренция политических элит в борьбе за власть не позволяет выступать единым фронтом даже тем партиям и политическим силам, которые придерживаются единых политических ценностей, взглядов и геополитических стратегий развития. Одним из примеров тому, в частности, могут служить партии, исповедующие либеральные устремления унионистской направленности, которые будучи приверженцами идеи объединения двух стран – Республики Молдова и Румынии, и создания единого государства как с целью восстановления «исторической

справедливости», так и с целью скорейшей реализации устремлений страны к евроинтеграции, тем не менее никак не могут объединить свои усилия, договорившись о том, «кто тут главный».

Конфронтация и отсутствие диалога между политическими акторами в конце концов приводят к тому, что партии, рассчитывающие на поддержку одного и того же сегмента электората, становятся не только самыми главными политическими противниками, но и непримиримыми врагами, как это, в частности, видно из установившихся отношений между Партией Социалистов Республики Молдова и Партией Коммунистов Республики Молдова, которые являются наиболее яркими игроками на левом фланге политического поля страны. Более того, конкурентная борьба за «свой электорат» как за «билет во власть» приводит к парадоксальным результатам, порой объединяя между собой политические силы, разделяющие принципиально противоположные политические взгляды и геополитические устремления: «левых» и «правых», «проевропейцев» и «пророссиян». Не менее наглядно отсутствие здорового диалога, доминирование принципа конфронтационности и отсутствие консенсуса во взаимодействиях политических акторов проявляет себя и в самом ходе работы Парламента, когда предложения, исходящие от оппозиции, каких бы сторон общественной жизни они бы ни касались, уже по сложившейся традиции практически полностью блокируются, не получая необходимой поддержки со стороны правящего большинства [16]. В результате, даже в таких сложных, переломных по своей сути, общественно-политических условиях, как нынешние, политические элиты, от деятельности которых зависит судьба страны, оказываются неспособными к диалогу и консенсусу. Напротив, пандемия «*COVID-19*», обострив общественные противоречия, стала тем фактором, который еще более усилил и ожесточил борьбу между акторами политики, стремящимися

извлечь из сложившейся в обществе сложной ситуации выгоды политического характера, способные прежде всего укрепить их собственные позиции в структурах власти.

В числе особенностей, характеризующих актуально развивающийся в Республике Молдова политический процесс, следует особо выделить и его неструктурированность, которая проявляет себя в устойчивой тенденции к совмещению и взаимозаменяемости политических ролей различных ветвей власти, порой выливающееся в их открытое противостояние и блокаж. Наиболее заметным образом указанная тенденция реализует себя в стремлении исполнительной власти руководить остальными ее ветвями, разрушая систему разделения властей. Стремление к концентрации власти, активно проявившее себя в политической жизни Республики Молдова уже в начале 2000-х годов [17], подстегнуло процессы «сползания» в авторитаризм, впоследствии привело к формированию в стране феномена «захваченного государства», когда одна из парламентских партий (Демократическая Партия Молдовы во главе с ее председателем В. Плахотнюком, известным в стране как «олигарх №1») сумела подчинить своему влиянию и контролю деятельность всех ветвей власти, нередко с этой целью прибегая к открытому блокажу деятельности президента. Однако изменение политического расклада сил после новых парламентских выборов 2019 года способствовало усилению в политической жизни страны уже позиций Института Президентства, что де факто вылилось в претензии актуально действующего президента, избранного согласно существующему ныне законодательству всенародным голосованием, но обладающего, в соответствии с Конституцией, ограниченными полномочиями, выполнять не только представительские, но и исполнительные функции, а также обладать законодательными полномочиями [18].

Маргинальное положение в политике широких масс простых людей, равно как и не всегда высокая активность влиятельных политических сил, позволяют создавать в качестве ведущих субъектов политического процесса некие жесткие структуры власти. По сути это - «политические клики», которые концентрируют в своих руках значительный объем властных полномочий и получают особые возможности использования власти. В частности, после Парламентских выборов 2019 года в Республике Молдова сформировались такие политические условия, которые способствуют перерастанию существующей структуры власти по существу в «президентскую клику/семью», претендующую на полный контроль над политическим процессом. Стремление действующего президента к концентрации всей полноты власти обнажает складывающуюся в стране тенденцию к формированию политического процесса харизматического типа, в центре которого располагается личность, а не учреждение.

Концентрация власти, как полагают некоторые аналитики, представляет собой на сегодняшний день одно из необходимых условий выживания общества, призванного принимать быстрые, не терпящие отлагательства, решения. Однако подобные стратегические решения, принимаемые без консультаций с широкой общественностью, предполагают высокую степень компетентности политических субъектов, берущих на себя ответственность за принимаемые решения. Поэтому идея формирования так называемого «технического правительства», состоящего из профессионалов, в условиях усложняющейся социальной реальности, сопряженной с ростом «вызовов современности» и реальной политической маргинализацией общества, представляется одной из наиболее плодотворных.

Для политического мира Молдовы идея создания «технического правительства» не нова. На протяжении последних лет

данную идею молдавские политики тиражируют особенно широко. Муссирование в молдавской политической риторике идеи «технического правительства» призвано убедить широкие массы в том, что отныне решением проблем, связанных с различными аспектами общественной жизни, будут заниматься профессионалы. В условиях, когда доверие общества к политическому классу снижено до минимального уровня, подобная идея способна возродить надежды людей на более эффективное управление общественными делами, осуществляющееся ответственными профессионалами, а не скомпрометировавшими себя политиками, а значит и на «лучшую жизнь».

Примеры реализации указанной идеи на практике призваны были продемонстрировать сменявшие друг друга кабинеты министров П. Филипа, М. Санду, И. Кику. Однако, как показывает политическая реальность, ответственные посты в указанных правительствах, тем не менее, как и прежде распределялись в зависимости от партийной/клановой принадлежности. Кроме того, ни один из указанных кабинетов, будучи, так или иначе, втянутыми в политическую борьбу, так и не смог доказать свой высокий профессионализм в решении насущных проблем общества. Война «вотумов недоверия» по отношению к правительству, развязанная политиками, как раз опирается на обвинения в инкомпетентности и низком профессионализме его членов [19]. Понятно, что использование политиками указанного приема является одним из механизмов борьбы за власть. Вместе с тем, учитывая ухудшающееся положение дел в стране, где более 60% населения живут за чертой бедности [20, с. 131], где хроническая нерешаемость насущных проблем заводит общество в тупик, ставя его на грань существования, трудно будет спорить с указанным выше мнением.

Постоянная и ожесточенная борьба между политическими элитами за власть, сопровождающаяся взаимными обвинениями в безответственности и инкомпетентности, в условиях стремительного падения уровня жизни людей и хронической нерешаемости их насущных проблем с необходимостью приводит к кризису доверия к власти [13]. Отсутствие доверия и уважения к власти со стороны общества порождает, в свою очередь, неуважение к закону, что, по существу, разрушает сам принцип общественного самоуправления, сея в обществе настроения анархии и неподчинения закону. В результате политическое сообщество, состоящее из различных субъектов политики, оказывается расколотым на две неравные и, по существу, противостоящие друг другу части – управляющих, преследующих преимущественно цели реализации узкокорпоративных интересов, и управляемых, находящихся на периферии политической жизни, не уважающих ни закон, ни власть, погруженных в решение своих узких каждодневных проблем выживания. Таким образом, налицо – отсутствие интеграции среди участников политического процесса.

Таковы некоторые, наиболее характерные черты современного политического процесса в Республике Молдова. Пандемия «*COVID-19*» придала указанным выше особенностям политического процесса, развивавшегося в общем контексте политического реформирования и несущего на себе отпечаток сложившейся в стране системы «урезанной демократии», еще более рельефный характер. Неизбежная в условиях пандемии самоизоляция широких слоев общества не только выявила со всей очевидностью роль «наблюдателя», характерную для широких масс людей, но и еще более закрепила за массами простых людей их политически маргинализированное положение, поставив общество в полную зависимость от характера деятельности элит. Поэтому не будет

преувеличением сказать, что создавшаяся в связи с пандемией политическая ситуация наносит огромный удар по демократическому процессу, грозя окончательно отсечь демос от участия в политике под предлогом «чрезвычайной ситуации», не только не допускающей развертывания акций массового характера, но и закрепляющей социальный страх перед ними.

В то же время, создается уникальная общественная ситуация для властных элит, не только способствующая концентрации силы и власти, но и требующая подобной концентрации. В условиях стремительно меняющейся общественной ситуации, угрожающей жизни всего общества в целом, только концентрация усилий компетентных и ответственных лиц, наделенных государственными полномочиями, может способствовать принятию быстрых и правильных решений, отвечающих на злобу дня и обладающих силой закона для всех. В подобной «чрезвычайной ситуации» политический процесс, понимаемый как процесс взаимодействия политических субъектов по поводу принимаемых решений, отвечающих интересам развития общества, сводится исключительно к взаимодействию властных элит в процессе принятия решений. В этой связи, эффективность политического процесса в угрожающей обществу ситуации всецело зависит как от компетентности властных структур, так и от их способности к осуществлению политического взаимодействия и диалога по поводу принятия решений острой общественной важности, отвечающих интересам выживания общества.

Однако, как это продемонстрировала актуальная политическая реальность, сложившаяся в Республике Молдова в контексте пандемии, политическая элита страны испытывает острый дефицит как в отношении компетентности, так и умения договариваться. Ожидаемого многими «объединения усилий» перед

лицом растущей жизненной угрозы обществу так и не произошло. Напротив, в этих сложных условиях элиты не прекратили вести ожесточенную борьбу за власть, нередко в ущерб общественному благу. А принимаемые властями решения не только не стали более взвешенными и обдуманними с точки зрения контроля над создавшейся в связи с пандемией общественной ситуацией, но, напротив, продемонстрировали пример крайней противоречивости и метаний из крайности в крайность, обнажив недостаточную компетентность лиц, облеченных государственными полномочиями в плане принятия решений, требующих высокого профессионализма в соответствующих сферах развития общественной жизни.

В связи с этим, напрашивается лишь один вывод: все более усиливающиеся в последнее время «вызовы времени», угрожающие не только благополучию, но и самой жизни людей, делают отбор кандидатов на государственные функции исключительно согласно партийной принадлежности, без учета их опыта и профессионализма в той или иной сфере деятельности, опасным для общества. Лимит времени, отпущенный на безответственную демагогию и политическую риторику, в которой так хорошо преуспели молдавские политики с начала «эпохи перемен», близится к завершению.

Ситуация с пандемией позволила осознать, что сегодня уже сама жизнь выдвигает новые требования к субъектам политического процесса, к тем, которые стремятся к управлению общественными процессами на государственном уровне, расставляя главные приоритеты на деловых качествах и компетентности управляющего звена в целях обеспечения выживания общества, страны, государства. Таким образом, сегодня сама жизнь требует ухода политиков от морализаторства, выдвигая на передний

план такие ценности как ответственность, компетентность, деловой стиль, одновременно делая менее значительными для блага людей политические споры об идентичности (политической/геополитической), глубоко укоренившиеся в молдавской политической риторике.

Другим, не менее важным требованием времени, которое, впрочем, уже ощутимо пробивает себе дорогу посредством усиления глобальных тенденций к неоавторитаризму, является концентрация силы и власти, идущее «в одном пакете» с требованием уменьшения сложности социальной среды, позволяющего селективно регулировать социальные риски. Если согласиться с тем тезисом, что стремление к усилению концентрации силы и власти, проявляющее себя в «сползании» современного мира в неоавторитаризм, является проявлением некой объективно-исторической закономерности в развитии современного мира, то становится понятным, что в подобных условиях лишь компетентность и ответственность субъектов, принимающих решения, от которых поистине зависит судьба всего общества в целом, могут стать гарантией его выживания в условиях нарастания угроз.

В целом, анализируя политический процесс, протекающий в настоящее время в Республике Молдова, можно сделать ряд обобщающих выводов, выявляющих его основные особенности:

1) Политический процесс в Республике Молдова разворачивается в общем контексте актуального глобального объективно-исторического развития, в специфической национальной форме отражая свойственные ему специфические особенности, проявляющие себя в тенденциях к снижению качества демократии, формированию режима «фасадной демократии»/«пост-демократии», к усилению неоавторитаритарных проявлений в управлении страной;

2) Тенденции, доминирующие в настоящее время в развитии политического процесса в Республике Молдова, располагают его в категории «незападного» типа, прежде всего характеризующегося отсутствием четкой структурированности и наличием возможностей совмещения и взаимозаменяемости политических ролей, что заметно отличает его от стандартов, принятых в обществах классической демократии;

3) Политический процесс, разворачивающийся на современном этапе в Республике Молдова, представляет собой преимущественно вертикально организованный политический процесс, направленный «сверху-вниз», в ходе которого взаимодействуют два основных субъекта – управляющие и управляемые, т.е. власть, генерирующая политические ценности, цели, идеалы и односторонне определяющая правила и условия политического поведения, и общество, представленное иррациональными политически маргинализированными массами;

4) Свойственная для актуальной политической жизни Республики Молдова политическая маргинализация широких масс людей, сопровождающаяся «энтропией участия», неразвитость гражданского общества существенно ограничивает число активных участников политического процесса, а также оказывает влияние на характер распределения политических ролей между субъектами политического взаимодействия и на механизмы их реализации: широким массам отведена пассивная роль «наблюдателей» за процессом принятия решений, в то время, как его главными активными участниками являются государственные институты, представленные главным образом институтами исполнительной власти;

5) Для властных институтов как активных участников политического процесса характерно стремление к концентрации власти, что сопряжено с попытками совмещения и взаимозамены

политических функций: налицо стремление к установлению в стране президентского контроля над остальными ветвями власти;

6) Неуклонное снижение уровня благосостояния населения, превращающее Республику Молдова в беднейшее государство Европейского континента, свидетельствует о низкой эффективности актуального политического процесса как процесса принятия решений, направленных на развитие общества.

В условиях ситуации, сложившейся в связи с пандемией «COVID-19», эффективность политического процесса как процесса принятия решений, отвечающих интересам всего общества в целом и обязательных для исполнения всеми, становится поистине залогом выживания. Подобная ситуация сопряжена с введением множества ограничений социального характера, необходимых для осуществления контроля над развитием ситуации в стране, что окончательно закрепляет за широкими массами людей пассивную роль реципиента. В этих условиях для повышения эффективности политического процесса в Республике Молдова иного пути, как наращивание профессионализма управляющего звена, а также усиление компетентности и ответственности его главных активных субъектов – представителей властных структур, наделенных государственными полномочиями, сегодня, на наш взгляд, не существует.

В этой связи, основные рекомендации, направленные на повышение эффективности политического процесса, по нашему мнению, должны быть адресованы его главному активному субъекту, каковым сегодня являются, прежде всего, структуры исполнительной власти. Таковыми могли бы стать следующие важные меры:

1) Строгое соблюдение принципа разделения властей и вывод исполнительного звена из-под узкополитического контроля и давления;

2) Усиление ответственности управляющего звена через строгое соблюдение законности;

3) Формирование на открытой и конкурентной основе «технического правительства», представленного профессионалами, обладающими опытом и компетенцией в решении проблем, касающихся самых различных сфер общественной жизни;

4) Широкое привлечение специалистов узкого профиля в качестве консультантов к разработке стратегических направлений общественного развития и выработке решений государственного уровня;

5) Усвоение и применение положительных практик управления общественными делами, прошедших широкую апробацию в международном опыте.

ПРИМЕЧАНИЯ

1. Мухаев Р. Т. Политология. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2006. 495 с.
2. Ирхин Ю.В. Политология. Москва: Издательство «Экзамен», 2007. 894 с.
3. Крауч К. Постдемократия. Москва: Издательский дом Государственного университета – Высшей школы экономики, 2010. 192 с.
4. Демократизация /Под ред. Харпфера К., Бернхагена П., Инглхарта Р., Вельцеля К. Москва: Издательский дом высшей школы экономики, 2015, с. 708.
5. Ирхин Ю. В. Всемирный Конгресс политологов в Японии. Работает ли демократия? В: Полития, 2006, №2, с. 32-50.
6. Дзоло Д. Демократия и сложность. Реалистический подход. Москва: Издательский дом государственного университета – Высшей школы экономики, 2010. 320 с.
7. <http://tv8.md/2019/02/06/freedom-house-democratia-din-lume-in-declin-cum-sta-moldova-la-acest-capitol/> (10.05.2019)
8. Авторитаризм 2.0. Исследование Freedom House нашло в России новый тип авторитаризма // https://www.gazeta.ru/politics/2009/06/04_a_3206755.shtml (21.01.2019)

9. Кузь М. Новый авторитарный мир// <https://inosmi.ru/world/20140322/218865194.html> (21.01.2019)
10. Dăianu D. / “Democrație liberală” vs. “democrație iliberală”. De ce cresc înclinațiile autoritariste?//<http://cursdeguvernare.ro/daniel-daianu-democratie-liberala-vs-democratie-iliberala-de-ce-cresc-inclinatiile-autoritariste.html> (21.01.2019)
11. Брага Л. Авторитарный тренд Республики Молдова. В: Modernizarea social-politică a Republicii Moldova în contextul extinderii procesului integraționist european. Chișinău: ÎS FEP „Tipografia Centrală”, 2019. 364 c.
12. <http://infoprut.ro/49810-freedom-house-rep-moldova-risc-de-alunecare-in-autoritarism-coruptia-ramane-marea-problema.html> (21.01.2019)
13. Barometrul Opiniei Publice. Republica Moldova. (2010-2020).
14. <https://www.zdg.md/stiri/politic/noaptea-investirii-mesajul-lui-timofti-dupa-ce-guvernul-filip-a-depus-juramantul-aproape-de-miezul-noptii/>
15. <https://cotidianul.md/2019/11/04/la-miez-de-noapte-dodon-anunta-ca-sustine-guvernul-sandu-dar-are-unele-propuneri-pe-care-le-va-inainta-in-cat>
16. Creangă I., Furdui V. Controlul parlamentar și problemele de echilibrare a raporturilor de putere. www.viitorul.org/files/24./pdf
17. Брутер В. Политические процессы в Молдове в 1988-2003 гг. http://www.igpi.ru/bibl/igpi_publ/moldova-brooter.html (14.08.2020)
18. <https://moldova.europalibera.org/a/30638097.html>
19. <https://newsmaker.md/rus/novosti/nestase-posle-provala-votuma-nedoveriya-pravitelstvu-kiku-moldova-proigrala-eschednu-bitvu-no-ne-voynu/>
20. Stratificarea socială în condițiile transformării societății din Republica Moldova. Chișinău: Î.S.F.E.-P.“Tipografia Centrală”, 2014. 272 c.

ACȚIUNI ALE COMISIEI EUROPENE ÎN DOMENIUL COMBATERII PANDEMIEI COVID-19

EUROPEAN COMMISSION'S ACTIONS TACKLING THE COVID-19 PANDEMIC

**Svetlana CIUMAC, doctor în economie,
cercetător științific coordonator,
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice**

**Marina BĂDILEANU, doctor în economie,
cercetător științific principal I,
Centrul de Economia Industriei și Serviciilor,
Institutul Național de Cercetări Economice, Academia Română
București**

Summary

This study analyzes the activities of the European Commission in an extremely difficult environment that states are today facing globally - the pandemic. Unlike other historical challenges, this phenomenon takes place in different parts of the world, deeply affecting segments of the social, political, economic etc. areas. Monitoring the processes caused by the pandemic is particularly actual and important for the European Union given the interference, interdependence and complementarity of EU Member States.

Dintre toate evenimentele majore actuale - geopolitice, tehnologice, demografice, culturale, militare, migraționale etc., cu certitudine, cel mai dramatic episod al anilor 2019 și 2020 este apariția și răspândirea noului coronavirus. Schimbările care au marcat trecerea omenirii de la o epocă la alta au fost adesea abrupte, neașteptate. În acest context, este evident că următorii ani ai acestui nou secol vor fi afectați ireversibil de noile provocări induse de pandemie care vor duce, în cele din urmă, la schimbări profun-

de în toate domeniile sociale, politice, economice, afectând îndeosebi relațiile interumane. Fără precedent în istoria umanității prin caracterul său global, pandemia a impus națiunilor să acționeze atât individual, cât și solidar pentru a ieși dintr-o criză ale cărei consecințe nu pot fi nici acum pe deplin imaginate. Uniunea Europeană (UE) și fiecare stat membru au luat o serie de măsuri în vederea stopării pandemiei. În această ordine de idei, V. Juc, menționa că UE a adoptat și implementează un set diferențiat și extins de măsuri ghidate spre atenuarea consecințelor pandemiei de coronavirus și redresarea economiei, acțiuni care nu reprezintă altceva decât exemple ale solidarității. Acest principiu de funcționalitate, această valoare morală se dovedesc a fi determinante pentru noua construcție europeană.

Vom încerca să analizăm cele mai relevante activități ale Comisiei Europene în depășirea acestei perioade de maximă încordare pentru sistemul global. Sistematizate trimestrial, pe parcursul anului de referință, activitățile întreprinse sunt prezentate în continuare.

În trimestrul I (ianuarie-martie 2020)

ianuarie

Direcția Generală Sănătate și Siguranță Alimentară (DG SANTE) a implementat Sistemul de alertă precoce și răspuns rapid (SAPR), în cadrul căruia statele membre ale UE pot efectua schimburi de informații cu privire la măsurile de răspuns și comunicare.

Comitetul pentru securitate sanitară a organizat prima reuniune cu privire la noul coronavirus. Activarea mecanismului de protecție civilă al UE pentru repatrierea cetățenilor UE. Pe măsură ce epidemia provocată de noul coronavirus se intensifică, are loc activarea mecanismului de protecție civilă al UE, în urma unei cereri de asistență formulată de Franța, care solicită acordarea de sprijin consular cetățenilor UE aflați în Wuhan.

Primul caz european de coronavirus a fost raportat de Franța la 24 ianuarie 2020.

Se mobilizează primele fonduri pentru cercetarea cu privire la noul coronavirus. 10 milioane EUR sunt acordate din programul de cercetare și inovare al UE, Orizont 2020, pentru a sprijini cercetarea cu privire la noul coronavirus. Comisia a lansat o cerere de exprimare a interesului pentru proiecte de cercetare.

februarie

Cetățenii UE, repatriați. Primele zboruri de repatriere, organizate de Franța și Germania și cofinanțate prin mecanismul de protecție civilă al UE, au ajutat 447 de cetățeni europeni să se întoarcă din Wuhan. Comisia Europeană lucrează pe toate fronturile pentru a sprijini eforturile de combatere a coronavirusului, ajutând statele membre să își repatrieze cetățenii și să furnizeze servicii de urgență Chinei.

Primul ajutor acordat Chinei. Ca prim răspuns imediat, statele membre ale UE au mobilizat și au livrat către China un total de 12 tone de echipamente de protecție. Din spirit de solidaritate, UE îi furnizează Chinei echipamente suplimentare de protecție. Comisia a cofinanțat livrarea a peste 25 de tone de echipament individual de protecție în China, după activarea mecanismului de protecție civilă al UE. Acestea se adaugă la alte peste 30 de tone de echipamente de protecție mobilizate de statele membre ale UE și deja livrate în februarie 2020.

Sprijinirea eforturilor globale de combatere a pandemiei. Pentru a stimula eforturile de pregătire, de prevenire și de ținere sub control a virusului la nivel mondial, Comisia a anunțat un nou pachet de ajutor în valoare de 232 milioane EUR. De asemenea, Comisia și-a intensificat sprijinul acordat statelor membre în contextul acțiunilor de planificare a pregătirii, a contingenței și a reacției.

Achiziționarea de echipament medical împreună cu statele membre. Prima din cele patru proceduri de achiziții comune de echipamente individuale de protecție a fost lansată împreună cu statele membre. Astfel, UE devine un „mare cumpărător”, încurajând furnizorii să se mobilizeze rapid și să ofere cât mai multe echipamente cu putință, la cel mai bun preț. La data de 24 martie, producătorii făcuseră oferte care acopereau sau, în unele cazuri, chiar depășeau cantitățile solicitate.

martie

Crearea unei echipe de răspuns la coronavirus. Președinta von der Leyen a format, la nivel politic, o echipă de răspuns la coronavirus, care are rolul de a coordona reacția la această pandemie, reunind toate ariile de acțiune – de la domeniul medical și economic până la mobilitate și transporturi.

Intensificarea activităților de cercetare și finanțare pentru combaterea coronavirusului. Comisia a intensificat procedura de urgență lansată în ianuarie pentru a combate coronavirusul. La 31 martie, aceasta a decis să sprijine încă un proiect, ridicând la 18 numărul de proiecte finanțate. Acestea implică 140 de echipe de cercetare din întreaga UE și din afara acesteia și beneficiază de un buget total de 48,5 milioane EUR prin programul Orizont 2020.

Atenuarea impactului pandemiei de COVID-19 asupra industriei aeronautice și asupra mediului. O legislație specifică a fost anunțată pentru a scuti temporar companiile aeriene de la obligațiile de utilizare a sloturilor orare prevăzute în legislația UE. Acest lucru ar reduce presiunea asupra industriei aviatice și, de asemenea, ar contribui la scăderea emisiilor, prin evitarea așa-numitelor „zboruri fantomă” (avioane care zboară cu încărcătură foarte redusă doar pentru ca operatorul să își poată păstra sloturile). INTRARE ÎN VI-GOARE la 1 aprilie 2020.

Inițiativa pentru investiții, ca reacție la coronavirus. În timpul videoconferinței liderilor UE cu privire la răspunsul la epidemia de COVID-19, Comisia a primit un mandat pentru a-și intensifica reacția și pentru a coordona acțiunile statelor membre. Președinta von der Leyen a anunțat o „Inițiativă pentru investiții ca reacție la coronavirus”, prin care aproximativ 60 miliarde EUR din fondurile alocate politicii de coeziune care au rămas neutilizate ar urma să fie redirecționate către acțiuni privind combaterea coronavirusului. INTRARE ÎN VIGOARE la 1 aprilie 2020

Elaborarea unui răspuns coordonat pentru a contracara impactul economic al coronavirusului. Comisia a elaborat un răspuns imediat pentru a reduce impactul socioeconomic al pandemiei de coronavirus, bazându-se pe o coordonare la nivel european și utilizând o serie de instrumente, precum ajutoarele de stat, flexibilitatea cadrului bugetar european, acordarea de lichidități sectorului bancar, bugetul UE etc. INTRARE ÎN VIGOARE la 1 aprilie 2020.

Asigurarea aprovizionării cu echipamente individuale de protecție în UE. Comisia a luat măsuri pentru a asigura disponibilitatea echipamentelor individuale de protecție, solicitând ca exporturile de astfel de echipamente în afara Uniunii Europene să fie supuse autorizării de către statele membre.

Finanțare din partea UE pentru CureVac, o companie producătoare de vaccinuri inovatoare. Comisia a oferit un sprijin financiar în valoare de până la 80 milioane EUR companiei CureVac, un dezvoltator inovator de vaccinuri din Tübingen (Germania), pentru a accelera dezvoltarea și producerea unui vaccin împotriva coronavirusului în Europa.

Protejarea sănătății și punerea la dispoziție a bunurilor și serviciilor esențiale. Comisia a prezentat orientări adresate statelor membre cu privire la măsurile de gestionare a frontierelor în contextul crizei sanitare. Scopul lor este de a proteja sănătatea cetățenilor, de

a respecta drepturile persoanelor care trebuie să călătorească și de a garanta disponibilitatea bunurilor și serviciilor esențiale.

Comisia instituie o echipă de experți științifici. Un grup consultativ privind COVID-19, alcătuit din epidemiologi și virusologi din diferite state membre, este chemat să formuleze orientări europene cu privire la măsurile de gestionare a riscurilor, bazate pe date științifice.

Protejarea drepturilor pasagerilor. Comisia a publicat orientări pentru a garanta că drepturile pasagerilor din UE sunt protejate și aplicate în mod coerent în întreaga Uniune, având în vedere anulările și întârzierile de o frecvență fără precedent.

Un cadru temporar pentru a sprijini în continuare economia. Comisia Europeană a adoptat un cadru temporar pentru a le permite statelor membre să utilizeze toată flexibilitatea prevăzută de normele privind ajutoarele de stat pentru a sprijini economia în contextul pandemiei de COVID-19.

Până la data de 31 martie, Comisia aprobase deja mai multe scheme bazate pe cadrul temporar, în valoare de câteva sute de miliarde EUR, pentru a sprijini economiile statelor membre care se confruntă cu impactul pandemiei de coronavirus. Comisia a adoptat 18 decizii de aprobare a 27 de măsuri naționale.

RescEU, prima rezervă de echipamente medicale din UE. Comisia Europeană a decis să creeze rescEU, o rezervă strategică de echipamente medicale, cum ar fi ventilatoarele și măștile de protecție, pentru a ajuta țările UE în contextul pandemiei de COVID-19.

Standardele europene pentru materiale medicale puse la dispoziție gratuit. Comitetul European de Standardizare și Comitetul European de Standardizare în Electrotehnică au stabilit o serie de standarde europene pentru anumite dispozitive medicale și echipamente individuale de protecție. Această acțiune va ajuta atât întreprinderile

din UE, cât și pe cele din țări terțe să înceapă rapid producția și să introducă produse pe piața internă, asigurând în același timp un nivel ridicat de siguranță.

Activarea clauzei derogatorii generale din cadrul bugetar pentru a reacționa la pandemie. Comisia a propus activarea clauzei derogatorii generale din Pactul de stabilitate și de creștere. Odată aprobată de Consiliu, clauza le va permite statelor membre să ia măsuri pentru a face față crizei, abătându-se de la cerințele bugetare care s-ar aplica în mod normal în baza cadrului bugetar european.

Protejarea tehnologiilor și a activelor europene esențiale. Au fost emise orientări pentru a se asigura o abordare fermă la nivelul UE în ceea ce privește examinarea investițiilor străine într-o perioadă de criză sanitară și de vulnerabilitate economică. Scopul este de a proteja întreprinderile din UE și activele critice în domenii precum sănătatea, cercetarea medicală, biotehnologia și altele fără a submina deschiderea generală a UE față de investițiile străine.

Reafirmarea angajamentului față de cooperarea internațională. Participând la o reuniune extraordinară a liderilor G20, derulată prin videoconferință, președinta von der Leyen și președintele Consiliului European, Charles Michel, au subliniat că UE s-a angajat să coopereze la nivel internațional în lupta împotriva pandemiei și va continua să asiste țările și comunitățile vulnerabile din întreaga lume.

Asigurarea transportului esențial de marfă pe cale aeriană. Comisia Europeană a făcut apel la statele membre ale UE să sprijine operațiunile de transport aerian de marfă pe durata crizei provocate de coronavirus. Noile orientări recomandă măsuri operaționale și organizatorice destinate să mențină fluxurile esențiale de transport, inclusiv circulația materialelor medicale și a personalului sanitar.

Majorarea bugetului pentru zborurile de repatriere și rezerva re-scEU. 75 de milioane EUR de la bugetul UE ar urma să fie puse la

dispoziție pentru a ajuta statele membre să repatrieze cetățenii UE și pentru a crește bugetul rezervei medicale rescEU. Datorită zborurilor de repatriere organizate prin intermediul mecanismului de protecție civilă al Uniunii, aproape 10 000 de persoane au fost deja repatriate în Europa.

Facilitarea liberei circulații a lucrătorilor care desfășoară activități esențiale. Comisia a emis noi orientări practice pentru a se asigura că lucrătorii mobili din UE, în special cei care exercită ocupații esențiale în lupta împotriva pandemiei provocate de coronavirus, pot ajunge la locul de muncă. Împreună cu orientările privind punerea în aplicare a restricției temporare asupra călătoriilor neesențiale în UE, acestea urmăresc să abordeze preocupările practice ale cetățenilor și întreprinderilor afectate de măsurile luate pentru a limita răspândirea coronavirusului.

Solidaritatea UE cu țările din Balcanii de Vest și din vecinătatea estică. Comisia a realocat 140 milioane EUR pentru nevoile cele mai urgente ale țărilor din vecinătatea estică și va redirecționa utilizarea instrumentelor existente în valoare de până la 700 milioane EUR pentru a contribui la atenuarea impactului socioeconomic al crizei provocate de coronavirus. De asemenea, Comisia a anunțat un sprijin imediat pentru Balcanii de Vest, în valoare de 38 de milioane EUR pentru abordarea crizei sanitare, precum și realocarea sumei de 374 milioane EUR pentru sprijinirea redresării socioeconomice.

Consolidarea rezilienței în țările care găzduiesc refugiați sirieni. În urma pandemiei de coronavirus, UE și-a consolidat sprijinul pentru refugiații din Siria și persoanele vulnerabile din Irak, Iordania și Liban printr-un nou pachet de măsuri cu un buget de aproape 240 milioane EUR, asistența totală acordată prin intermediul Fondului fiduciar regional al UE ca răspuns la criza siriană ridicându-se acum la peste 2 miliarde EUR.

În trimestrul II (aprilie-iunie 2020)

aprilie

Oamenii de știință din cadrul Comisiei dispun de un nou material de control pentru teste viabile de depistare a coronavirusului. Oamenii de știință din cadrul Comisiei Europene au conceput un nou material de control pe care laboratoarele îl pot folosi pentru a verifica funcționarea corectă a testelor de depistare a coronavirusului și pentru a evita rezultatele negative false.

Mobilizarea tuturor resurselor pentru protejarea vieții și a mijloacelor de subsistență. Comisia își intensifică și mai mult reacția la criza actuală, propunând crearea unui instrument de solidaritate în valoare de 100 miliarde EUR, denumit SURE, care îi va ajuta pe lucrători să își păstreze veniturile și va sprijini întreprinderile pentru ca acestea să se mențină pe linia de plutire. Comisia propune, de asemenea, redirectionarea tuturor fondurilor structurale disponibile către măsurile de reacție la criza provocată de coronavirus. INTRĂ ÎN VIGOARE, la 24 aprilie, normele menite să îi protejeze pe cei mai defavorizați cetățeni ai UE și să le ofere sprijin pescarilor din UE.

Facilitarea tratării pacienților și a detașării de personal medical la nivel transfrontalier. Pentru a sprijini cooperarea transfrontalieră în domeniul asistenței medicale, Comisia a emis orientări practice pentru statele membre. Cooperarea transfrontalieră poate contribui la reducerea presiunii căreia trebuie să îi facă față spitalele suprasolicitate prin transferarea de pacienți sau detașarea de echipe medicale calificate care să ofere asistență în țările învecinate.

Scutiri de la plata taxelor vamale și a TVA la importul de echipamente medicale. Comisia a aprobat cererile primite din partea statelor membre și a Regatului Unit privind o scutire temporară de la plata taxelor vamale și a TVA la importurile de dispozitive medicale

și de echipamente de protecție din țări terțe, pentru a contribui la combaterea coronavirusului. Această măsură va facilita, din punct de vedere financiar, accesul la echipamente medicale de care medicii, asistenții medicali și pacienții au atât de multă nevoie.

Deblocarea de fonduri pentru 100000 de întreprinderi mici și mijlocii. Comisia Europeană a deblocat 1 miliard EUR din Fondul european pentru investiții strategice (FEIS), sub formă de garanție pentru Fondul European de Investiții (FEI). Acest lucru va permite FEI să emită garanții speciale pentru ca băncile și alți creditori să poată oferi lichidități pentru cel puțin 100000 de IMM și întreprinderi mici cu capitalizare medie afectate de impactul economic al pandemiei de coronavirus, finanțarea disponibilă fiind estimată la 8 miliarde EUR.

Echipe medicale europene detașate în Italia. O echipă europeană de medici și asistenți medicali din România și Norvegia, mobilizată prin intermediul mecanismului de protecție civilă al UE, a fost trimisă la Milano și Bergamo pentru a veni în ajutorul cadrelor medicale italiene în lupta împotriva coronavirusului. Austria i-a oferit Italiei peste 3 000 de litri de dezinfectant prin intermediul aceluiași mecanism.

Răspunsul global al UE pentru combaterea pandemiei. Comisia Europeană și Înalțul Reprezentant au propus planuri pentru un răspuns solid și bine direcționat al UE în vederea sprijinirii eforturilor depuse de țările partenere pentru combaterea pandemiei de coronavirus. UE va asigura sprijin financiar pentru țările partenere în valoare de peste 15,6 miliarde EUR din resursele existente pentru acțiuni externe.

Comisia face apel la statele membre să optimizeze aprovizionarea cu medicamente și disponibilitatea lor. Orientările elaborate de Comisie pentru statele membre vizează aprovizionarea cu medica-

mente vitale pentru tratarea pacienților afectați de noul coronavirus, distribuirea și utilizarea rațională a acestora, precum și asigurarea disponibilității medicamentelor care ar putea lipsi din cauza pandemiei. Acțiunile propuse ar trebui să permită o abordare mai coordonată în întreaga UE, păstrând integritatea pieței unice și protejând totodată sănătatea publică.

Apel către statele membre să prelungească până la 15 mai restricția privind călătoriile neesențiale în UE. Comisia a solicitat adoptarea unei abordări coordonate în ceea ce privește prelungirea restricției, deoarece acțiunea la frontierele externe poate fi eficace numai dacă este pusă în aplicare de toate statele membre ale UE și ale spațiului Schengen, la toate frontierele, cu aceeași dată de încetare și în mod uniform.

Sprejinierea strategiilor de ieșire din criza actuală prin intermediul aplicațiilor mobile și de date. Comisia a recomandat luarea de măsuri pentru dezvoltarea unei abordări comune la nivelul UE în ceea ce privește utilizarea aplicațiilor mobile ca răspuns la pandemie. Aceasta stabilește principiile-cheie pentru utilizarea aplicațiilor și a datelor în raport cu securitatea datelor și respectarea drepturilor fundamentale ale UE, cum ar fi dreptul la viață privată și la protecția datelor.

2,7 miliarde EUR de la bugetul UE pentru a sprijini sectorul sanitar. La 2 aprilie, Comisia Europeană a propus activarea Instrumentului de sprijin de urgență al UE pentru a ajuta în mod direct sistemele de asistență medicală ale statelor membre în lupta lor împotriva pandemiei. La 14 aprilie, propunerea a fost aprobată rapid de către Consiliu, astfel încât instrumentul în valoare de 2,7 miliarde EUR să înceapă imediat să ofere sprijin direct acolo unde este cel mai necesar.

Măsuri suplimentare pentru o testare sigură și fiabilă. Comisia a prezentat orientări privind metodologiile de testare pentru corona-

virus. Ele au scopul de a sprijini statele membre în utilizarea eficace a instrumentelor de testare în contextul strategiilor lor naționale și în cursul diferitelor etape ale pandemiei, inclusiv atunci când elimină treptat măsurile de izolare.

Foaia europeană de parcurs trasează o abordare comună privind ridicarea măsurilor de izolare. Comisia, în cooperare cu președintele Consiliului European, a prezentat o foaie europeană de parcurs pentru ridicarea treptată a măsurilor de izolare luate în urma pandemiei cauzate de coronavirus. Foaia de parcurs prezintă recomandările concrete pe care statele membre ar trebui să le ia în considerare atunci când planifică ridicarea măsurilor de izolare.

Măsuri suplimentare de sprijinire a sectorului agroalimentar. Au fost adoptate două noi măsuri pentru a sprijini în continuare sectorul agroalimentar. Măsurile vor spori fluxul de lichidități al fermierilor și vor reduce sarcina administrativă atât pentru autoritățile naționale și regionale, cât și pentru fermieri în aceste momente deosebit de dificile.

Orientări pentru asigurarea unor standarde de protecție deplină a datelor de către aplicațiile care combat pandemia. Comisia a publicat orientări referitoare la protecția datelor în contextul dezvoltării de noi aplicații care sprijină lupta împotriva coronavirusului. Aceste orientări oferă cadrul necesar pentru a garanta că cetățenii beneficiază de o protecție suficientă a datelor cu caracter personal și că ingerințele sunt limitate atunci când se utilizează astfel de aplicații. Aceste orientări însoțesc un set de instrumente ale UE privind aplicațiile de localizare a contactilor, care a fost publicat la 16 aprilie.

Printr-o operațiune consulară unică, UE a adus acasă peste 500 000 de cetățeni europeni. Până la 17 aprilie, UE a reușit, într-un efort de repatriere fără precedent, să aducă acasă peste o jumătate

de milion de cetățeni europeni blocați în lumea întreagă din cauza restricțiilor de călătorie impuse în contextul crizei provocate de coronavirus. La începutul pandemiei, aproximativ 600 000 de cetățeni ai UE erau blocați în afara Uniunii. Majoritatea se aflau în regiunea Asia-Pacific și în cele două Americi.

Comisia lansează o platformă de schimb de date pentru cercetători. Comisia Europeană, în colaborare cu mai mulți parteneri, a lansat o platformă europeană de date privind COVID-19 pentru a permite colectarea rapidă și schimbul datelor de cercetare disponibile. Platforma, care face parte din planul de acțiune ERAvsCorona, reprezintă o etapă suplimentară în eforturile UE de a sprijini cercetătorii din Europa și din întreaga lume în lupta cu pandemia.

UE mobilizează ajutor pentru Italia, Croația și țările învecinate. În urma solicitărilor de asistență pentru combaterea pandemiei de coronavirus, transmise prin intermediul mecanismului UE de protecție civilă, Uniunea coordonează și cofinanțează livrarea ajutoarelor în statele membre și în țările învecinate.

Măsuri suplimentare de sprijinire a sectorului agroalimentar. Au fost propuse măsuri excepționale suplimentare pentru a sprijini în continuare cele mai afectate piețe agricole și alimentare. Este vorba, printre altele, despre măsuri privind ajutoarele pentru depozitarea privată în sectorul produselor lactate și în cel al cărnii, autorizarea adoptării unor măsuri de auto-organizare în cadrul pieței de către operatorii din sectoarele grav afectate și flexibilitatea programelor de sprijinire a pieței în sectorul fructelor și al legumelor, al vinului și al altor produse.

Pachet de asistență macrofinanciară pentru sprijinirea a zece țări învecinate. Comisia a propus un pachet de asistență macrofinanciară în valoare de 3 miliarde EUR pentru zece țări din cadrul politicii europene de extindere și de vecinătate, pentru a le ajuta să

limiteze impactul economic negativ al pandemiei de coronavirus. Propunerea vine în completarea strategiei Team Europe, răspunsul ferm și specific al UE pentru sprijinirea eforturilor depuse de țările partenere în combaterea pandemiei de coronavirus.

Regulamentul privind dispozitivele medicale. Comisia a salutat adoptarea de către Parlamentul European și Consiliu a propunerii referitoare la data aplicării Regulamentului privind dispozitivele medicale. Modificarea adoptată ia în considerare necesitatea unei disponibilități sporite a unor dispozitive medicale de importanță vitală în întreaga UE și, în același timp, continuă să garanteze sănătatea și siguranța pacienților până la intrarea în vigoare a noii legislații.

Răspunsul mondial la coronavirus – UE lansează o campanie de strângere de fonduri. Uniunea Europeană își unește forțele cu partenerii globali pentru a demara, la 4 mai 2020, o campanie de strângere de fonduri ca răspuns mondial la coronavirus. Organizația Mondială a Sănătății (OMS) și organizațiile globale din domeniul sanitar au lansat un apel comun la acțiune pentru dezvoltarea unui acces rapid și echitabil la metode de diagnosticare, la terapii și la vaccinuri împotriva coronavirusului, care să fie sigure, de calitate, eficiente și la prețuri accesibile.

Un pachet de măsuri privind sectorul bancar va facilita acordarea de împrumuturi pentru cetățenii și întreprinderile din UE. Comisia a adoptat un pachet de măsuri privind sectorul bancar care să contribuie la facilitarea împrumuturilor acordate gospodăriilor și întreprinderilor din întreaga UE. Scopul acestor măsuri este de a garanta că băncile pot acorda în continuare împrumuturi pentru a sprijini economia și pentru a contribui la atenuarea impactului economic semnificativ al crizei provocate de coronavirus.

Balcanii de Vest – UE consolidează sprijinul pentru combaterea crizei de COVID-19. Comisia Europeană a anunțat acordarea de către

UE a unui sprijin financiar de peste 3,3 miliarde EUR, împreună cu Banca Europeană de Investiții, în beneficiul cetățenilor din Balcanii de Vest. Acest pachet financiar vine în întâmpinarea nevoilor sanitare și umanitare imediate, în contextul pandemiei de COVID-19, fiind destinat să contribuie și la redresarea economică și socială.

Măsuri de ajutor de stat. În aprilie, Comisia a aprobat 127 de măsuri de ajutor de stat pentru a sprijini întreprinderile și pentru a proteja mijloacele de subsistență în întreaga Europă pe durata pandemiei de coronavirus. Continuăm să colaborăm îndeaproape cu țările UE pentru a ne asigura că economia noastră se poate redresa rapid după criză.

mai

Măști livrate în Spania, Italia și Croația din rezerva rescEU. După o livrare precedentă către Italia, alte loturi de măști de protecție de tip FFP2 au fost trimise către Spania, Italia și Croația din rezerva rescEU (prima rezervă europeană comună de echipamente medicale, creată în luna aprilie, pentru a ajuta țările afectate de epidemia de coronavirus).

Răspunsul mondial la coronavirus: donații în valoare de 7,4 miliarde EUR pentru asigurarea accesului universal la vaccinuri. Cu ocazia conferinței donatorilor, organizate în cadrul răspunsului mondial la coronavirus, Comisia a înregistrat angajamente financiare asumate de donatori din întreaga lume în valoare de 7,4 miliarde EUR, echivalentul a 8 miliarde USD. În această sumă sunt incluse și cele 1,4 miliarde EUR furnizate de Comisie. Astfel, obiectivul inițial de 7,5 miliarde EUR este pe punctul de a fi atins și reprezintă un bun început pentru maratonul mondial al donatorilor care s-a lansat la data de 4 mai. Scopul acestuia este de a colecta fonduri importante pentru a asigura dezvoltarea colaborativă și distribuirea universală

a metodelor de diagnosticare, a tratamentelor și a vaccinurilor împotriva coronavirusului.

UE creează un pod aerian umanitar. Comisia Europeană a creat un pod aerian umanitar al UE pentru transportul lucrătorilor umanitari și al materialelor de urgență necesare răspunsului la coronavirus în unele din zonele cele mai afectate din lume.

Comisia livrează primul lot de 1,5 milioane de măști din cele 10 milioane achiziționate pentru a sprijini cadrele medicale din UE. 1,5 milioane de măști medicale vor fi livrate în 17 state membre și în Regatul Unit, pentru a proteja cadrele medicale. Această livrare face parte dintr-o achiziție de 10 milioane de măști, finanțată de Comisie, în cadrul Instrumentului pentru sprijin de urgență. Scopul este de a oferi ajutor direct statelor membre pentru a atenua consecințele imediate ale pandemiei și pentru a anticipa nevoile legate de ieșirea din criză și de redresarea economică.

Comisia face apel la statele membre să prelungească până la 15 iunie restricția privind călătoriile neesențiale către UE. Comisia a invitat statele membre ale spațiului Schengen și statele asociate spațiului Schengen să prelungească cu încă 30 de zile, până la 15 iunie, restricția temporară privind călătoriile neesențiale către UE. Eliminarea restricțiilor de călătorie ar trebui să fie eșalonată: după cum se subliniază în Foaiă europeană comună de parcurs privind eliminarea măsurilor de izolare, controalele la frontierele interne vor trebui să înceapă să fie eliminate treptat și în mod coordonat, înainte ca restricțiile la frontierele externe să poată fi ridicate într-o a doua etapă.

117 milioane EUR pentru tratamente și metode de diagnosticare prin intermediul Inițiativei privind medicamentele inovatoare. Opt proiecte de cercetare de mare anvergură vizând elaborarea de tratamente și metode de diagnosticare a noului coronavirus, au fost

selectate în urma unei cereri accelerate de propuneri lansate în luna martie de Inițiativa privind medicamentele inovatoare (IMI), un parteneriat public-privat.

Orientări privind reluarea în condiții de siguranță a călătoriilor și relansarea turismului european în 2020 și ulterior. Comisia a prezentat un set de orientări și recomandări pentru a ajuta statele membre să ridice treptat restricțiile de călătorie și pentru a le permite întreprinderilor din domeniul turismului să își reia activitatea, după luni de izolare. De îndată ce situația sănătății va face posibil acest lucru, europenii ar trebui să se poată reîntâlni cu prietenii și familia, în propria țară sau în alte părți din UE, știind că s-au luat toate măsurile de siguranță și de precauție necesare. Orientările urmăresc, de asemenea, să ajute sectorul turismului din UE, sprijinind întreprinderile și făcând în așa fel încât Europa să rămână în continuare principala destinație pentru vizitatori

UE sprijină regiunea Cornului Africii. UE furnizează fonduri suplimentare în valoare de 105,5 milioane EUR țărilor din Cornul Africii, deoarece pandemia de coronavirus riscă să agraveze situația umanitară în această regiune, unde mulți oameni suferă în continuare de pe urma conflictelor armate, a strămutărilor și a secetelor și inundațiilor repetate.

Stimularea cercetării și inovării de care este nevoie urgent. Comisia a mobilizat încă 122 de milioane EUR prin programul Orizont 2020 pentru activități urgente de cercetare legate de coronavirus. Noua cerere de exprimare a interesului, deschisă până la data de 11 iunie, se înscrie în cadrul angajamentului în valoare de 1,4 miliarde EUR al Comisiei în favoarea inițiativei „Răspunsul mondial la coronavirus”, lansată de președinta Ursula von der Leyen la 4 mai 2020.

Un proiect de cercetare finanțat de UE aduce pe piață o nouă metodă de diagnosticare rapidă. Unul din cele 18 proiecte care

au fost selectate recent pentru a primi o finanțare în valoare de 48,2 milioane EUR prin programul Orizont 2020 și care au drept scop să dezvolte metode de diagnosticare, tratamente, vaccinuri și acțiuni de pregătire a început să dea rezultate. Cercetătorii implicați în proiectul privind dezvoltarea testului „HG nCoV19” de diagnosticare rapidă a COVID-19 au obținut aprobarea pentru comercializarea sa. Reunind organizații publice și private din Irlanda, Italia, Regatul Unit și China, proiectul „HG nCoV19” a dezvoltat un nou sistem portabil de diagnosticare pentru detectarea infecției virale cu noul coronavirus, care oferă rezultate precise și fiabile în 30 de minute.

UE alocă alte 50 de milioane EUR pentru ajutorul umanitar. Comisia Europeană a anunțat suplimentarea cu 50 milioane EUR a ajutorului umanitar pentru a răspunde creșterii dramatice a nevoilor umanitare survenite la nivel mondial ca urmare a pandemiei de COVID-19. Această finanțare va contribui la sprijinirea persoanelor vulnerabile care se confruntă cu crize umanitare de mare amploare, în special în regiunea Sahel și a Lacului Ciad, în Republica Centrafricană, în regiunea Marilor Lacuri din Africa, în Africa de Est, Siria, Yemen, Palestina și Venezuela, precum și la ajutorarea populației rohingya.

Consiliul adoptă norme temporare privind prelungirea termenului pentru adunările generale ale „societăților europene” (SE) și ale „societăților cooperative europene” (SCE). Consiliul a adoptat propunerea Comisiei privind o derogare temporară de la normele care reglementează societățile europene (SE) și societățile cooperative europene (SCE), după doar patru săptămâni de la prezentarea sa de către Comisie. Parlamentul European și-a dat acordul la 14 mai. Aceste măsuri le vor permite societăților europene și societăților cooperative europene să organizeze adunările generale, în mod excepțional, în termen de douăsprezece luni de la încheierea exercițiului financiar, în loc de șase luni, așa cum prevede legislația.

Comisia prezintă un plan de redresare pentru Europa. Pentru a garanta că redresarea este sustenabilă, echilibrată, favorabilă incluziunii și echitabilă pentru toate statele membre, Comisia Europeană a propus crearea unui nou instrument de redresare, Next Generation EU, integrat într-un buget UE pe termen lung puternic, modern și revizuit. De asemenea, Comisia a prezentat versiunea ajustată a programului său de lucru pentru 2020, în care se acordă prioritate acțiunilor necesare pentru stimularea redresării și rezilienței Europei.

Răspunsul mondial la coronavirus – lansarea unei noi campanii cu sprijinul Global Citizen. În cadrul maratonului donațiilor, care a început la 4 mai, va fi acum lansată, împreună cu Global Citizen, o organizație internațională de promovare și apărare a drepturilor civile, o nouă campanie intitulată „Obiectiv mondial: uniți pentru viitorul nostru”. Momentul culminant îl va constitui organizarea, la data de 27 iunie, a unui summit internațional pentru strângerea de donații. Împreună cu Global Citizen, Comisia va intensifica mobilizarea de fonduri pentru a sprijini eforturile internaționale de depășire a crizei declanșate de această pandemie și pentru a evita apariția alteia.

iunie

Comisia ia măsuri pentru a pune la dispoziție 11,5 miliarde EUR în 2020 pentru remedierea consecințelor crizei și redresarea economiei. Comisia a propus o serie de modificări la bugetul său pentru 2020 pentru a pune la dispoziție încă din 2020 fonduri în valoare de 11,5 miliarde EUR pentru a remedia consecințele crizei și redresa economia. Pentru a acoperi perioada până la ratificarea Deciziei modificate privind resursele proprii și pentru a pune la dispoziție încă din 2020 fondurile atât de necesare pentru angajați, între-

prinderi și statele membre, Comisia a propus ajustarea actualului buget pe termen lung 2014-2020 pentru a permite efectuarea unor cheltuieli mai mari încă din 2020. Propunerea prezentată la 3 iunie este prioritară, garantând că cele 11,5 miliarde EUR suplimentare alocate pentru REACT-UE, Instrumentul de sprijinire a solvabilității și Fondul european pentru dezvoltare durabilă (FEDD) vor deveni disponibile cât mai curând posibil în cursul acestui an.

Comisia Europeană se angajează să doneze 300 de milioane EUR în favoarea Gavi. Cu ocazia Summitului mondial privind vaccinarea, Comisia s-a angajat să doneze 300 de milioane EUR în favoarea Gavi (Alianța pentru vaccinuri) în perioada 2021-2025. Această sumă va contribui la imunizarea a 300 de milioane de copii din întreaga lume și va finanța constituirea de rezerve de vaccinuri utile în cazul epidemiilor de boli infecțioase.

Zboruri efectuate către Republica Democratică Congo în cadrul podului aerian umanitar al UE. În cadrul podului aerian umanitar al UE se efectuează trei zboruri către Republica Democratică Congo, transportând lucrători umanitari și bunuri esențiale menite să ajute țara să facă față pandemiei de COVID-19. De la începutul lunii mai, UE a organizat alte patru zboruri în cadrul podului aerian umanitar – trei în Republica Centrafricană și unul în São Tomé și Príncipe. Alte zboruri sunt planificate spre Africa, dar și către alte regiuni cu nevoi umanitare ridicate.

UE acordă finanțare în valoare de 314 milioane EUR unor companii inovatoare în scopul combaterii virusului și al sprijinirii redresării. Comisia a acordat aproape 166 milioane EUR prin proiectul pilot „Accelerator” al Consiliului European pentru Inovare unui număr de 36 de companii, pentru a combate pandemia de coronavirus. Totodată, mai mult de 148 milioane EUR vor fi acordate altor 36 de companii care s-au angajat să contribuie la planul de redresare

pentru Europa, investiția totală din Orizont 2020 (programul pentru cercetare și inovare al UE) ajungând astfel la 314 milioane EUR în această rundă.

55 de milioane EUR pentru refugiații sirieni și comunitățile locale din Iordania și Liban. În cadrul reacției globale a UE la pandemia de coronavirus, Fondul fiduciar regional al UE ca răspuns la criza siriană a mobilizat încă 55 milioane EUR pentru a ajuta refugiații din Siria și persoanele vulnerabile din Iordania și Liban să lupte împotriva pandemiei. Fondul va oferi un sprijin esențial și orientat în domenii-cheie, cum ar fi sănătatea, apa, salubritatea și igiena. Pachetul recent adoptat aduce asistența totală mobilizată prin intermediul Fondului fiduciar al UE la peste 2,2 miliarde EUR începând din 2015, dublând obiectivul stabilit inițial.

Consolidarea acțiunilor de combatere a dezinformării. Pandemia de coronavirus a fost însoțită de un val masiv de informații false sau înșelătoare, inclusiv de tentative ale unor actori străini de a influența cetățenii și dezbaterile din UE. Într-o comunicare comună, Comisia și Înalțul Reprezentant al UE au analizat răspunsul imediat și au propus acțiuni concrete care pot fi puse în aplicare rapid pentru a combate dezinformarea legată de coronavirus.

Comisia recomandă eliminarea parțială și treptată a restricțiilor de călătorie către UE după 30 iunie, pe baza unei abordări coordonate comune. Comisia le-a recomandat statelor membre ale spațiului Schengen și statelor asociate spațiului Schengen să elimine controalele la frontierele interne până la 15 iunie 2020 și să prelungească restricția temporară privind călătoriile neesențiale către UE până la 30 iunie 2020. De asemenea, a stabilit o abordare pentru ridicarea treptată a restricțiilor.

Banca Europeană de Investiții furnizează BioTAN o finanțare în valoare de 100 milioane EUR pentru dezvoltarea de vaccinuri în-

potriva COVID-19. Banca Europeană de Investiții și BionNTech SE, o companie din domeniul imunoterapiei, au semnat un acord de finanțare în valoare de 100 milioane EUR pentru sprijinirea dezvoltării BNT162, programul de vaccinuri al companiei. BioNTech este prima companie europeană care a introdus testarea clinică, după ce a început un trial clinic în Germania în luna aprilie și un altul în Statele Unite la începutul lunii mai. Finanțarea BEI este susținută atât de InnovFin din cadrul programului Orizont 2020, cât și de Fondul european pentru investiții strategice.

„Re-open EU”: o nouă platformă care contribuie la reluarea în siguranță a liberei circulații și a turismului în UE. Comisia a lansat „Re-open EU”, o platformă web unde pot fi găsite informații esențiale care permit relansarea în condiții de siguranță a liberei circulații și a turismului în întreaga Europă. Pentru a-i ajuta pe cetățeni să își planifice călătoriile și vacanța în timpul verii și după aceea, platforma va furniza informații în timp real privind frontierele, mijloacele de transport disponibile, restricțiile de călătorie, măsurile de sănătate publică și de siguranță, precum și alte informații practice.

Comisia dezvoltă strategia UE privind vaccinurile. Comisia a prezentat o strategie europeană de accelerare a dezvoltării, fabricării și utilizării de vaccinuri împotriva COVID-19. Un vaccin eficient și sigur împotriva virusului este cea mai bună modalitate de a combate pandemia. Prin strategia sa, Comisia va sprijini eforturile ce vizează accelerarea dezvoltării și a punerii la dispoziție a unor vaccinuri sigure și eficiente într-un interval de timp cuprins între 12 și 18 luni, sau chiar mai devreme.

UE finanțează transportul de materiale medicale și deplasarea echipelor medicale și a pacienților. Prin intermediul Instrumentului pentru sprijin de urgență, țările din Uniunea Europeană pot solicita în prezent fonduri suplimentare pentru transportul de bunuri

esențiale și pentru deplasarea echipelor medicale și a pacienților afectați de coronavirus. Acest tip de sprijin se adaugă asistenței deja disponibile prin intermediul mecanismului de protecție civilă al UE și echipamentelor de protecție livrate anterior prin intermediul rescEU. La 18 iunie, în cadrul unei operațiuni-pilot, au fost livrate în Bulgaria peste 7 tone de echipamente de protecție individuală, inclusiv 500 000 de măști. Materialele au fost achiziționate de Bulgaria, costurile de transport fiind acoperite de UE

Sprijinirea Republicii Centrafricane și a răspunsului regional la pandemie în Cornul Africii pentru limitarea riscurilor socioeconomice. Ca parte a răspunsului Uniunii Europene la criza COVID-19 din zona Africii, Comisia Europeană a decis să acorde 54 de milioane EUR Republicii Centrafricane pentru a ajuta guvernul să crească cheltuielile publice afectate de lupta împotriva virusului. De asemenea, la 17 iunie, Comisia a anunțat un pachet de măsuri în valoare de 60 de milioane EUR menit să contribuie la combaterea impactului socio-economic al pandemiei, sprijinind Autoritatea Interguvernamentală pentru Dezvoltare în mandatul său de coordonare a reacțiilor la pandemia de COVID-19 în Cornul Africii.

UE sprijină Sudanul prin zboruri efectuate în cadrul podului aerian umanitar al UE. La 24 iunie, a sosit în Sudan cel de-al doilea zbor efectuat în cadrul podului aerian umanitar al UE, pentru a le permite lucrătorilor umanitari și furnizorilor de servicii esențiale să ajungă la persoanele care au nevoie de ajutor și să contribuie la combaterea coronavirusului în această țară. Acest zbor, finanțat de UE, a fost posibil datorită eforturilor coordonate în cadrul „Team Europe”, o echipă la care participă Uniunea Europeană, Suedia, Franța și rețeaua de logistică umanitară.

Sprijin sporit pentru agricultorii din UE afectați de criza COVID-19. Consiliul a adoptat un regulament care le permite statelor membre

să efectueze, ca măsură excepțională, o plată de cel mult 7 000 EUR pentru agricultori și de cel mult 50 000 EUR pentru întreprinderile mici și mijlocii (IMM-uri) care își desfășoară activitatea în domeniul prelucrării, comercializării sau dezvoltării de produse agricole sau bumbac, cu excepția produselor din pescuit. Scopul este de a utiliza fondurile disponibile în cadrul programelor de dezvoltare rurală existente pentru a le oferi sprijin agricultorilor și IMM cel mai grav afectate de criza COVID-19 și pentru a oferi o soluție la problemele legate de lichidități și de fluxul de numerar care decurg din închiderea magazinelor, a piețelor și a restaurantelor.

Consiliul convine asupra amânării anumitor norme fiscale. Consiliul a adoptat o modificare la directiva privind cooperarea administrativă în domeniul fiscal, oferindu-le statelor membre posibilitatea de a amâna, până la 6 luni, termenele pentru depunerea și schimbul următoarelor informații: schimbul automat de informații privind conturile financiare ale căror titulari sunt rezidenți fiscali în alt stat membru și modalitățile de planificare fiscală transfrontalieră care fac obiectul raportării.

Răspunsul mondial la coronavirus – BEI și Comisia se angajează să aloce încă 4,9 miliarde EUR. Summitul donatorilor „Obiectiv mondial: uniți pentru viitor”, organizat la 27 iunie de Comisia Europeană și Global Citizen, a mobilizat 6,15 miliarde EUR pentru a contribui la dezvoltarea de vaccinuri, teste și tratamente împotriva noului coronavirus și pentru a garanta un acces echitabil la acestea. Suma cuprinde un angajament de 4,9 miliarde EUR din partea Băncii Europene de Investiții în parteneriat cu Comisia Europeană și un altul de 485 milioane EUR din partea statelor membre UE. Angajamentele asumate cu ocazia summitului donatorilor în cadrul răspunsului mondial la coronavirus ajung la 15,9 miliarde EUR.

Cadrul temporar privind ajutoarele de stat se extinde pentru a sprijini în continuare microîntreprinderile, întreprinderile mici și startup-

urile și pentru a încuraja investițiile private. Comisia a adoptat a o treia modificare prin care extinde domeniul de aplicare al cadru-ului temporar privind ajutoarele de stat, adoptat la 19 martie 2020, pentru a le permite statelor membre să sprijine în continuare microîntreprinderile, întreprinderile mici și startup-urile. Scopul principal al Cadruului temporar este de a oferi un sprijin specific întreprinderilor viabile care au intrat în dificultate financiară ca urmare a pandemiei de coronavirus.

În trimestrul III (iulie-septembrie 2020)

iulie

Un nou pachet de asistență pentru sprijinirea grupurilor vulnerabile și combaterea COVID-19 în Africa de Nord. Ca parte a contribuției sale la răspunsul global la epidemia provocată de noul coronavirus, UE a adoptat, prin intermediul Fondului fiduciar de urgență pentru Africa, un nou pachet de asistență pentru protejarea migranților, stabilizarea comunităților locale și combaterea COVID-19 în Africa de Nord. Acest pachet include fonduri noi în valoare de 80 milioane EUR, precum și alte 30 milioane EUR realocate de la acțiunile care nu au fost contractate în cadrul Fondului fiduciar de urgență pentru Africa.

Comisia și BEI pun la dispoziția CureVac o finanțare de 75 milioane EUR pentru dezvoltarea și extinderea producției de vaccinuri. Banca Europeană de Investiții (BEI) și CureVac, o întreprindere biofarmaceutică activă în experimentarea clinică și dezvoltarea unei noi clase de medicamente transformaționale, au încheiat un acord pentru un împrumut în valoare de 75 milioane EUR care va sprijini dezvoltarea de vaccinuri împotriva bolilor infecțioase, inclusiv vaccinul experimental CVnCoV pentru prevenirea infecțiilor cu SARS-CoV-2.

Comisia adoptă noi măsuri excepționale de sprijin pentru sectorul vitivinicol. Comisia a adoptat un pachet suplimentar de măsuri excepționale pentru a sprijini viticultura, unul din sectoarele agro-alimentare cel mai grav afectate de criza COVID-19. Printre aceste noi măsuri se numără autorizația temporară care le permite operatorilor să-și organizeze propriile măsuri de piață, majorarea contribuției UE la programele naționale de sprijinire a sectorului vitivinicol și introducerea unor plăți în avans pentru distilarea și depozitarea de criză.

24 milioane EUR pentru Uganda, pe fondul pandemiei de coronavirus. În 2020, UE va furniza 24 milioane EUR sub formă de asistență umanitară persoanelor celor mai vulnerabile din Uganda, cu un accent special pe refugiați și comunitățile lor gazdă. În plus, UE a direcționat 1 milion EUR către organizațiile de sprijin din Uganda pentru finanțarea măsurilor de pregătire și control în contextul pandemiei de coronavirus, în conformitate cu planul național de intervenție.

Comisia crește gradul de pregătire pentru a contracara apariția unor eventuale noi focare. Comisia a prezentat măsuri imediate pe termen scurt menite să crească nivelul de pregătire sanitară al UE pentru eventualitatea apariției unor noi focare de COVID-19. Măsurile includ acțiuni de testare și depistare a contactilor, îmbunătățirea supravegherii sănătății publice și extinderea accesului la contramăsuri medicale. Se prevăd, de asemenea, măsuri privind îmbunătățirea capacității sistemului sanitar de a gestiona creșterea bruscă a numărului de pacienți, contramăsuri nefarmaceutice, sprijinirea minorităților și a persoanelor vulnerabile, precum și activități de reducere a presiunii generate de gripa sezonieră.

Protecția lucrătorilor sezonieri. Comisia Europeană a prezentat orientări menite să asigure protecția lucrătorilor sezonieri din UE

În contextul pandemiei de coronavirus. Orientările ajută autoritățile naționale, inspectoratele de muncă și partenerii sociali să garanteze drepturile, sănătatea și siguranța lucrătorilor sezonieri și să se asigure că aceștia își cunosc drepturile.

Sprijin pentru categoriile cele mai vulnerabile din Africa de Sud. Comisia oferă ajutor umanitar în valoare de 64,7 milioane EUR pentru țările din regiunea Africii de Sud cu scopul de a ajuta persoanele aflate în nevoie să facă față pandemiei de coronavirus, condițiilor meteorologice extreme, cum ar fi seceta persistentă din regiune, precum și altor crize.

Liderii UE convin asupra planului de redresare și a cadrului financiar multianual pentru perioada 2021-2027. După patru zile de negocieri, liderii UE au convenit asupra planului de redresare pentru Europa. Circa 1 800 miliarde EUR (peste 50 % din bugetul UE pe termen lung, plus instrumentul Next Generation EU) vor sprijini o serie de politici moderne și vor pune Europa pe calea unei redresări durabile și reziliente.

Măsuri menite să garanteze faptul că piețele de capital contribuie la redresarea Europei. Comisia a adoptat un pachet privind redresarea piețelor de capital, ca parte a strategiei generale de relansare în urma pandemiei provocate de coronavirus. Măsurile urmăresc să faciliteze sprijinirea de către piețele de capital a întreprinderilor europene pentru ca acestea să-și revină în urma crizei. Pachetul propune modificări specifice ale normelor pieței de capital, ceea ce va încuraja investițiile mai substanțiale în economie, va permite recapitalizarea rapidă a întreprinderilor și va spori capacitatea băncilor de a finanța redresarea.

Lansarea unei cereri privind constituirea unor parteneriate pentru redresare între regiunile UE. Comisia Europeană a lansat o cerere de exprimare a interesului vizând constituirea de parteneriate tematice pentru a testa proiecte interregionale inovatoare care să sprijine

acțiuni de răspuns și redresare în urma pandemiei cauzate de noul coronavirus. Scopul acestei cereri este de a ajuta regiunile să profite de oportunitățile care se ivesc în contextul crizei, să-și crească reziliența și să-și centreze eforturile pe transformarea digitală și ecologică pentru redresarea celor mai afectate sectoare, cum ar fi sănătatea și turismul.

Asigurarea accesului UE la Remdesivir pentru tratarea bolnavilor de COVID-19. Comisia a semnat un contract cu compania farmaceutică Gilead pentru a garanta aprovizionarea cu Veklury, denumirea comercială a Remdesivir. Veklury a fost primul medicament autorizat la nivelul UE ca tratament împotriva COVID-19. Începând cu prima parte a lunii august, pentru a răspunde nevoilor imediate, vor fi puse la dispoziția statelor membre și a Regatului Unit loturi de Veklury, sub coordonarea și cu sprijinul Comisiei.

Cele 45 de zboruri efectuate în cadrul podului umanitar al UE livrează peste 1 000 de tone de ajutoare medicale. Odată cu noul zbor din 29 iulie către Sudanul de Sud, care a fost efectuat în cadrul podului aerian umanitar al UE și a transportat 41 de tone de materiale, Comisia a coordonat și a finanțat furnizarea a peste 1 100 de tone de echipamente medicale către zone critice din Africa, Asia și America. Printre țările care au beneficiat de sprijin se numără și Afganistan, Burkina Faso, Republica Centrafricană, Republica Democratică Congo, Iran, Sudan, Sudanul de Sud, Haiti, Somalia, Guineea-Bissau, Irak și Yemen. Podul aerian al UE a fost lansat la 8 mai 2020, în cadrul acestuia efectuându-se 45 de zboruri care au transportat inclusiv 1 475 de membri ai personalului medical și umanitar.

Comisia finalizează discuțiile pe tema asigurării unui viitor vaccin împotriva COVID-19 pentru europeni. Comisia Europeană a încheiat discuțiile preliminare cu două companii farmaceutice (Sanofi și GSK) în vederea achiziționării unui potențial vaccin împotriva

COVID-19. Un eventual contract ar oferi posibilitatea ca toate statele membre ale UE să obțină vaccinul. Se preconizează că, de îndată ce un vaccin se dovedește sigur și eficace împotriva COVID-19, Comisia ar dispune de un cadru contractual pentru achiziționarea a 300 milioane de doze, în numele tuturor statelor membre ale UE. Comisia continuă discuțiile și cu alți producători de vaccinuri.

august

UE expediază către Croația, Muntenegru și Macedonia de Nord măști suplimentare prin rescEU. Alte loturi de măști de protecție de tip FFP2 și FFP3 au fost trimise către Croația, Muntenegru și Macedonia de Nord prin rescEU (rezerva europeană comună de echipamente medicale creată în acest an pentru a ajuta țările afectate de pandemia de coronavirus). În același timp, UE continuă să constituie rezerve de echipamente medicale.

Finanțare UE pentru 23 de proiecte noi de cercetare privind coronavirusul. Comisia va sprijini 23 de noi proiecte de cercetare cu un buget de 128 milioane EUR, în cadrul programului Orizont 2020 (programul UE pentru cercetare și inovare). Finanțarea face parte din angajamentul de 1,4 miliarde EUR al Comisiei în favoarea inițiativei „Răspunsul mondial la coronavirus”, lansată de președinta Ursula von der Leyen în mai 2020. Ea le va permite cercetătorilor să abordeze pandemia și consecințele acesteia prin consolidarea capacității industriei de a produce și de a utiliza soluții ușor accesibile, de a dezvolta tehnologii medicale și instrumente digitale, de a îmbunătăți înțelegerea impactului socioeconomic și comportamental al pandemiei, precum și de a studia grupuri mari de pacienți (cohorte) din întreaga Europă. Aceste acțiuni de cercetare se alătură altor eforturi anterioare pentru a dezvolta tehnici de diagnosticare, tratamente și vaccinuri și sunt rezultatul celei de-a doua cereri urgente de exprimare a interesului, lansată de Comisie la 19 mai.

Continuarea discuțiilor pentru a garanta punerea la dispoziția cetățenilor europeni a unui vaccin împotriva coronavirusului. În urma primelor contacte pozitive cu Sanofi și GSK, care au avut loc la 31 iulie, Comisia a încheiat alte discuții preliminare cu Johnson & Johnson pentru achiziționarea unui potențial vaccin împotriva COVID-19. În baza unui potențial contract, toate statele membre ale UE ar putea să cumpere vaccinul. Se preconizează că, odată ce un vaccin se dovedește a fi sigur și eficace împotriva COVID-19, Comisia ar dispune de un cadru contractual pentru achiziționarea inițială a 200 de milioane de doze, în numele tuturor statelor membre ale UE, precum și pentru o posibilă achiziționare ulterioară a până la 200 de milioane de doze suplimentare.

Comisia a ajuns la un prim acord privind un potențial vaccin împotriva coronavirusului. Comisia a ajuns la un prim acord cu compania farmaceutică AstraZeneca pentru a achiziționa un potențial vaccin împotriva COVID-19, precum și pentru a dona doze de vaccin țărilor cu venituri mici și medii sau pentru a redirecționa doze de vaccin către alte țări europene. Acest acord reprezintă baza unui cadru contractual pentru achiziționarea a 300 milioane de doze de vaccin, cu posibilitatea de a achiziționa alte 100 milioane de doze suplimentare, în numele statelor membre ale UE.

Comisia propune prelungirea titulaturii de „capitală europeană a culturii 2020” până în 2021. Comisia a propus prelungirea titulaturii de „capitală europeană a culturii 2020” până la 30 aprilie 2021 pentru Rijeka (Croatia) și Galway (Irlanda). De asemenea, Comisia a propus ca Novi Sad (Serbia) să devină capitală europeană a culturii în 2022 (în loc de 2021), iar Timișoara și Elefsina (Grecia) în 2023 (în loc de 2021). De la începutul crizei provocate de coronavirus, Comisia colaborează îndeaproape cu organizatorii acțiunilor legate de desemnarea capitalelor europene ale culturii din 2020 până în

2023, pentru a înțelege mai bine impactul asupra pregătirii evenimentelor conexe actuale și viitoare.

Podul aerian umanitar al UE sprijină Venezuela. Ca parte a răspunsului global la pandemia de coronavirus, UE a finalizat o operațiune în cadrul podului aerian umanitar, constând în două zboruri către Venezuela. Acestea au permis livrarea a 82,5 tone de materiale pe care partenerii de pe teren le vor putea folosi pentru a salva vieți. Primul zbor a decolat la 19 august din Madrid (Spania) către Caracas (Venezuela), urmat de cel de-al doilea zbor la 21 august. Aceste zboruri finanțate de UE fac parte din operațiunile organizate în cadrul podului aerian umanitar în zone critice ale lumii.

Comisia propune acordarea unui sprijin financiar în valoare de 81,4 miliarde EUR în cadrul Instrumentului SURE pentru 15 state membre. Comisia Europeană a prezentat Consiliului propuneri de decizii privind acordarea, în cadrul Instrumentului SURE, a unui sprijin financiar în valoare de 81,4 miliarde EUR pentru 15 state membre. Instrumentul SURE este un element esențial al strategiei cuprinzătoare elaborate de UE pentru protejarea cetățenilor și atenuarea consecințelor socioeconomice foarte grave ale pandemiei de coronavirus. De îndată ce Consiliul aprobă aceste propuneri, sprijinul financiar le va fi furnizat statelor membre sub formă de împrumuturi din partea UE, în condiții avantajoase.

Comisia semnează primul contract cu AstraZeneca. Primul contract pe care Comisia Europeană l-a negociat în numele statelor membre ale UE cu o companie farmaceutică a intrat în vigoare. Contractul va permite achiziționarea unui vaccin împotriva COVID-19 pentru toate statele membre ale UE, precum și donarea către țările cu venituri mici și medii sau redirecționarea către alte țări europene. Prin intermediul contractului, toate statele membre vor fi în măsură să achiziționeze 300 de milioane de doze de vaccin

produs de AstraZeneca, cu opțiunea de a achiziționa suplimentar încă 100 de milioane de doze, care vor fi distribuite proporțional cu populația. Comisia continuă discuțiile privind încheierea unor acorduri similare cu alți producători de vaccinuri și a finalizat discuțiile preliminare cu Sanofi-GSK la 31 iulie, cu Johnson & Johnson la 13 august, cu CureVac la 18 august și cu Moderna la 24 august.

Comisia aderă la mecanismul pentru accesul mondial la vaccinuri împotriva COVID-19 (COVAX). Comisia Europeană și-a confirmat interesul de a participa la mecanismul COVAX care vizează accesul echitabil la vaccinuri împotriva COVID-19, disponibile peste tot în lume la prețuri accesibile, pentru toate persoanele care au nevoie de acestea. De asemenea, ca parte a unui efort al „Echipei Europa” (Team Europe), Comisia a anunțat o contribuție de 400 milioane EUR sub formă de garanții, menită să sprijine mecanismul COVAX și obiectivele acestuia în contextul răspunsului mondial la criza provocată de coronavirus.

septembrie

Comisia propune o mai mare claritate și previzibilitate cu privire la măsurile de restrângere a liberei circulații în UE. Comisia a adoptat o propunere de recomandare a Consiliului menită să garanteze faptul că toate măsurile care restrâng libera circulație ca răspuns la pandemia de COVID-19 adoptate de statele membre sunt coordonate și comunicate clar la nivelul UE.

Comisia completează portofoliul de vaccinuri în urma discuțiilor cu un al șaselea producător. Comisia a încheiat o serie de discuții preliminare cu BioNTech-Pfizer pentru achiziționarea unui potențial vaccin împotriva COVID-19. BioNTech-Pfizer este cea de-a șasea companie cu care Comisia a încheiat discuțiile, după Sanofi-GSK, Johnson & Johnson, CureVac și Moderna. Primul contract, semnat cu AstraZeneca, a intrat în vigoare pe 27 august.

OMS și Comisia lansează Consiliul de facilitare pentru a consolida colaborarea la nivel mondial. Președinta Comisiei Europene, Ursula von der Leyen, împreună cu directorul general al OMS, Tedros Adhanom Ghebreyesus, au găzduit în comun prima reuniune a Consiliului de facilitare la nivel înalt, exercitându-și rolul conducător în activitatea cadrului global de colaborare reprezentat de acceleratorul accesului la instrumentele de combatere a COVID-19 (ACT-A), pentru a favoriza crearea și punerea la dispoziția populației de vaccinuri, teste și tratamente împotriva COVID-19, precum și pentru a îmbunătăți sistemele de sănătate.

Podul aerian umanitar al UE către Peru și 30,5 milioane EUR pentru America Latină și zona Caraibilor. În cadrul contribuției sale la răspunsul mondial la criza provocată de coronavirus, UE a organizat o operațiune de pod aerian umanitar: trei zboruri către Lima (Peru) au livrat peste 4 tone de materiale esențiale pentru organizații umanitare care își desfășoară activitatea în această țară. De asemenea, UE a anunțat că va acorda asistență umanitară în valoare de 30,5 milioane EUR pentru a sprijini persoanele cele mai vulnerabile din America Latină și din zona Caraibilor în 2020.

Comisia semnează un al doilea contract pentru a asigura accesul la un potențial vaccin. Pe data de 18 septembrie a intrat în vigoare un al doilea contract cu o companie farmaceutică, în urma semnării sale oficiale de către Sanofi-GSK și Comisie. Contractul le va permite tuturor statelor membre ale UE să achiziționeze până la 300 de milioane de doze din vaccinul produs de Sanofi-GSK.

Alte patru state membre se alătură rezervei medicale rescEU. Danemarca, Grecia, Ungaria și Suedia s-au alăturat Germaniei și României, devenind state-gazdă pentru rezerva de echipamente medicale rescEU. Cu sprijin financiar din partea Comisiei Europene, în prezent 6 state membre ale UE constituie stocuri europene comune

de echipamente medicale de protecție pentru salvarea de vieți și alte echipamente vitale; acestea pot fi distribuite în întreaga Europă în perioadele de urgențe medicale, de exemplu atunci când sistemele naționale de sănătate sunt copleșite de numărul pacienților infectați cu COVID-19.

Consiliul aprobă acordarea unui sprijin financiar în valoare de 87,4 miliarde EUR pentru statele membre în cadrul Instrumentului SURE. Consiliul a aprobat un sprijin financiar în valoare de 87,4 miliarde EUR pentru 16 state membre. Acesta ia forma unor împrumuturi acordate de UE în cadrul Instrumentului SURE, un instrument temporar al UE menit să atenueze riscurile șomaj pe durata crizei cauzate de COVID-19.

În trimestrul IV (octombrie-decembrie 2020)

octombrie

Emisiune de obligațiuni cu impact social în valoare de până la 100 miliarde EUR în cadrul Instrumentului SURE al UE. Comisia a anunțat că va emite în cadrul Instrumentului SURE al UE obligațiuni cu impact social în valoare de până la 100 miliarde EUR. În acest scop, ea a adoptat un cadru privind obligațiunile cu impact social, care a făcut obiectul unei evaluări independente. Acest cadru demonstrează comunității investitorilor faptul că fondurile atrase prin intermediul emiterii de obligațiuni în cadrul Instrumentului SURE vor fi utilizate pentru un obiectiv clar identificat: atenuarea impactului social al pandemiei de COVID-19 și a consecințelor acesteia în întreaga UE.

Comisia aprobă al treilea contract menit să asigure accesul la un potențial vaccin. Comisia a aprobat un al treilea contract cu o companie farmaceutică, Janssen Pharmaceutica NV, una dintre companiile farmaceutice Janssen ale concernului Johnson & Johnson.

Contractul le va permite țărilor UE să achiziționeze vaccinuri pentru 200 milioane de persoane imediat ce se dovedește că vaccinul împotriva COVID-19 este sigur și eficace. Statele membre vor avea și posibilitatea de a achiziționa vaccinuri pentru alte 200 de milioane de persoane. Comisia a semnat contracte cu AstraZeneca și cu Sanofi-GSK și a încheiat discuții preliminare pozitive cu CureVac, BioNTech-Pfizer și Moderna.

Comisia prezintă etapele principale pentru strategiile de vaccinare și distribuirea eficace a vaccinurilor. Înaintea reuniunii liderilor UE, Comisia a prezentat principalele elemente care trebuie luate în considerare de către statele membre în ceea ce privește strategiile lor de vaccinare împotriva COVID-19 în vederea pregătirii Uniunii și a cetățenilor săi pentru momentul în care va fi disponibil un vaccin sigur și eficace, precum și grupurile prioritare care trebuie avute în vedere pentru vaccinare în primul rând.

25 de milioane EUR pentru atenuarea efectelor crizei provocate de coronavirus în Gambia. Uniunea Europeană a plătit 25 de milioane EUR sub formă de sprijin bugetar pentru răspunsul Gambiei la criza provocată de coronavirus. Ca parte a pachetului global al Team Europe, aceste fonduri contribuie la redresare după pandemie și susțin tranziția către democrație și către atingerea obiectivelor de dezvoltare pe termen mediu.

Gateway-ul de interoperabilitate al UE intră în funcțiune, primele aplicații de depistare a contactilor și de avertizare sunt legate la sistem. Pentru a valorifica întregul potențial al aplicațiilor de depistare a contactilor și de avertizare în vederea întreruperii lanțului de infectare cu COVID-19 la nivel transfrontalier, Comisia, la invitația statelor membre ale UE, a instituit la nivelul întregii UE un sistem care să asigure interoperabilitatea – un așa-numit „gateway” (sau „pasarelă”). După încheierea cu succes a fazei-pilot, sistemul

a intrat în funcțiune pe 19 octombrie. Un prim grup de aplicații naționale sunt acum interconectate prin acest sistem: aplicația Corona-Warn-App a Germaniei, aplicația COVID Tracker a Irlandei și aplicația immuni a Italiei.

Comisia emite primele obligațiuni cu impact social în cadrul Instrumentului SURE al UE. Comisia Europeană a emis o obligațiune inaugurală cu impact social în valoare de 17 miliarde EUR în cadrul Instrumentului SURE al UE pentru a contribui la protejarea locurilor de muncă și la menținerea nivelului de ocupare a forței de muncă. Emisiunea a constat în două obligațiuni, suma de 10 miliarde EUR fiind exigibilă pentru rambursare în octombrie 2030, iar suma de 7 miliarde EUR fiind exigibilă pentru rambursare în 2040. Investitorii s-au arătat foarte interesați de aceste instrumente cu rating ridicat. Cererile de subscriere au depășit de peste 13 ori capacitatea, ceea ce a mărit valoarea ambelor obligațiuni.

Primele ventilatoare din rezerva rescEU sunt expediate în Cehia. Ca urmare a unei cereri de asistență din partea Cehiei, UE a trimis imediat un prim lot de 30 de ventilatoare din rezerva rescEU - rezerva europeană comună de echipamente medicale creată la începutul acestui an pentru a ajuta țările afectate de pandemia de COVID-19.

Acestea sunt principalele măsuri luate de către Comisia Europeană în vederea stopării pandemiei. Dacă eficacitatea acestora se va dovedi în timp, prezența măsurilor este un fapt de necontestat. Un alt aspect evident este nivelul ridicat de responsabilitate dovedit de Comisia Europeană în monitorizarea fenomenului pandemiei.

Profesorul universitar V. Juc atenționează că în accepția noastră, problema de bază care se află pe agenda zilei Uniunii Europene rezidă în necesitatea elaborării unui plan de redresare, iar aceasta trebuie să înceapă cu adoptarea cadrului financiar pentru un nou

buget multianual. Vom preciza că în cadrul Uniunii Europene bugetul se aprobă pentru șapte ani, urmând să fi fost adoptat pentru perioada 2021-2027 încă în anul 2019. [1, pag.14]. În contextul acestei expuneri menționăm, că pentru a ajuta la repararea prejudiciilor economice și sociale produse de pandemia COVID-19, pentru a demara procesul de redresare a economiei europene și pentru a proteja locurile de muncă existente și a crea altele noi, Comisia Europeană a propus la 26 mai 2020 un important plan de redresare pentru Europa, bazat pe valorificarea întregului potențial al bugetului UE.

La 21 iulie 2020, liderii UE au convenit asupra acestui plan de redresare și asupra cadrului financiar multianual pentru perioada 2021-2027, trasând calea către ieșirea din criză și punând bazele unei Europe moderne și mai durabile.

În vederea mobilizării investițiilor necesare, Comisia a prezentat o dublă soluție:

- NextGenerationEU– un nou instrument de redresare, în valoare de 750 miliarde EUR, care va consolida bugetul UE cu noi fonduri obținute de pe piețele financiare în perioada 2021-2024
- Un buget UE pe termen lung consolidat pentru perioada 2021-2027 (1 100 miliarde EUR)

Cea mai mare parte a măsurilor de redresare propuse vor fi implementate cu ajutorul noului instrument temporar de redresare „Next Generation EU”. Acesta are la bază trei piloni:

Sprijinirea redresării statelor membre

Mecanismul de redresare și reziliență

Asistența în materie de redresare pentru coeziune și teritoriile europene (REACT-UE)

Programe consolidate de dezvoltare rurală
Mecanismul consolidat pentru o tranziție justă
Sprijinirea investițiilor și a reformelor
Sprijinirea unei tranziții juste
(În cadrul semestrului european)

- măsuri de stimulare a investițiilor private și de sprijinire a întreprinderilor aflate în dificultate;

Relansarea economiei și sprijinirea investițiilor private

Instrumentul de sprijin pentru solvabilitate
Mecanismul de investiții strategice
Programul InvestEU consolidat
Sprijinirea principalelor sectoare și tehnologii
Investiții în principalele lanțuri valorice
Sprijin în materie de solvabilitate pentru întreprinderile viabile

- consolidarea principalelor programe ale UE pentru a valorifica învățămintele desprinse din criză, pentru a spori soliditatea și reziliența pieței unice și pentru a accelera dubla tranziție verde și digitală.

Valorificarea învățămintelor desprinse din criză

Noul program în domeniul sănătății
Consolidarea rezervei rescEU
Consolidarea programelor de cercetare, inovare și acțiune externă
Sprijinirea unor programe-cheie pentru crize viitoare
Sprijinirea partenerilor la nivel mondial

După cum am putut constata, activitățile Comisiei Europene în domeniul combaterii pandemiei s-au concentrat pe următoarele domenii prioritare: sănătate publică, cercetare și inovare, combaterea dezinformării, ocupare și economie, managementul crizei și

solidaritate, soluții digitale, sprijin de urgență, transporturi și mobilitate. Pentru viitor, speranțele legate de implementarea Planului de redresare se îndreaptă către remedierea grabnică a efectelor negative ale crizei și valorificarea experienței globale oferită de această încercare.

BIBLIOGRAFIE

1. Victor JUC. Uniunea Europeană - o provocare majoră în condițiile pandemiei. În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice, 2020, nr.1, p.7-22.
2. UE împotriva COVID-19. https://europa.eu/european-union/coronavirus-response_ro
3. Platforma Europeană privind COVID 19. <https://www.covid19data-portal.org/>
4. Coronavirus Global Response. https://global-response.europa.eu/index_en (vizitat: 07.06.2020).
5. Coronavirus: Solidaritatea europeană în acțiune. https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/coronavirus-european-solidarity-action_ro
6. Covid-19: planul de redresare economică al UE. <https://www.europarl.europa.eu/news/ro/headlines/priorities/>
7. Consiliul Uniunii Europene: Prezentare de ansamblu a acțiunilor UE împotriva COVID-19. <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/coronavirus/>
8. Comisia Europeană: Răspunsul la coronavirus. https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response_ro
9. <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2020/09/25/covid>

**DIRECȚIILE DE DEZVOLTARE
ALE POLITICII EDUCAȚIONALE ȘI DE FORMARE
PROFESIONALĂ A UNIUNII EUROPENE
ÎN CONDIȚIILE PROVOCĂRILOR PANDEMICE**

**DEVELOPMENT DIRECTIONS
OF THE EUROPEAN UNION'S EDUCATIONAL
AND VOCATIONAL TRAINING POLICY UNDER
PANDEMIC CHALLENGES**

**Maria DIACON, cercetător științific coordonator,
doctor în științe politice,
Institutul de Cerecări Juridice, Politice și Sociologice**

Summary

Determined by digital technology, jobs are becoming more flexible and complex. More important than ever is the ability of people to have a proper education and training, entrepreneurship, to manage complex information, to think autonomously and creatively, to use resources, including digital ones, to communicate effectively and be resilient. Europe also needs more high-performing people who can develop cutting-edge technologies and solutions on which our future prosperity depends. At the same time, combating the growing polarization of our societies, the lack of trust in democratic institutions and the significant increase of the pandemic impact caused by COVID-19, it is necessary for all people, including higher education staff and students, to be more actively involved, within the communities around them and to promote social inclusion and mobility.

Pandemia de coronavirus a adus multe schimbări. Ne-a forțat pe toți să găsim noi moduri de a lucra, interacționa și trăi. A ridicat întrebări cu privire la modul în care sunt ordonate societățile

noastre și cu privire la locul în care dorim și trebuie să investim pentru viitor. Ne-a arătat punctele noastre forte și ne-a evidențiat punctele slabe. Ne-a pus noi provocări, dintre care cel mai important este să încercăm să găsim un remediu. Tehnologia digitală este o componentă-cheie a efortului nostru colectiv de a combate virusul și de a ne sprijini noile moduri de a trăi și de a lucra în această perioadă excepțională.

Pandemia de COVID-19 din Europa și măsurile naționale necesare pentru combaterea răspândirii virusului pot provoca perturbări semnificative în cadrul activităților de educație, formare și mobilitate pentru cursanții, profesorii și educatorii din Uniunea Europeană (UE). Reieșind din această situație fără precedent, au fost create diverse instrumente online și offline care pot fi utilizate pentru: a conecta educatorii și elevii atunci când aceștia se află în locuri diferite; a accesa informații și platforme care nu sunt disponibile în mod obișnuit la domiciliu sau în instituția de învățământ; a sprijini dezvoltarea profesională continuă a educatorilor într-un mod flexibil. Pentru a contribui la asigurarea continuității în activitățile de educație și formare, pot fi accesate online diverse materiale didactice plasate pe platforme on-line de educație, care au fost create prin proiecte specializate finanțate de Uniunea Europeană:

- **Platforme online pentru profesori și educatori.** Acest catalog online conține materiale didactice și cursuri de formare pentru profesori și alte părți interesate din sectorul educației școlare din Europa (disponibil în 23 de limbi europene) și cuprinde: publicații, tutoriale și materiale didactice create de instituțiile UE și de proiecte cu finanțare europeană, cursuri online gratuite, seminare online, cele mai recente știri și resurse privind politica și practica în dome-

niul educației școlare în Europa, sondaj privind învățarea online și la distanță. [1]

- **eTwinning**. Această platformă colaborativă le permite profesorilor să comunice, să facă schimb de resurse, să urmeze cursuri de dezvoltare profesională și să creeze împreună proiecte (disponibilă în 30 de limbi). Platforma cuprinde kituri pentru pregătirea de proiecte eTwinning, exemple de bune practici, **mărturii ale profesorilor**, înregistrare pe platformă. [2]
- Spațiul învățării cuprinde materiale didactice, inclusiv jocuri online și concursuri pentru a ajuta elevii din toate grupele de vârstă să descopere Uniunea Europeană. [3]
- **SALTO-YOUTH**. Catalog online cu instrumente de formare care promovează și sprijină activitățile pentru tineret. [4]
- **EPALE Platforma electronică pentru educația adulților în Europa**. Comunitate online deschisă și multilingvă care îi conectează pe profesioniștii din sectorul educației adulților din Europa, pentru a contribui la sporirea calității și diversității ofertei în domeniu. [5]
- **Schimburi virtuale Erasmus+**. Explorarea oportunităților inovatoare de schimburi virtuale online pentru tinerii din Europa și din sudul Mediteranei. [6]
- **Săptămâna UE a programării** este o inițiativă la nivel local, sprijinită de Comisia Europeană. Scopul său este de a facilita accesul tuturor la tehnicile de codificare, programare, gândire computațională și alfabetizare digitală, într-un mod distractiv și antrenant, fiind disponibilă în 29 de limbi. [7]
- **EduHack** este un program de consolidare a capacităților destinat cadrelor universitare care doresc să învețe cum să producă experiențe de învățare digitalizate, experimentând abordări și instrumente inovatoare. [8]

- **Penji protejează planeta.** O activitate ludică pentru elevii din învățământul primar și secundar, despre importanța durabilității mediului. [9]
- **Bio talent.** În conformitate cu obiectivele Strategiei Europa 2020 de a crea o creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii, proiectul Bio talent a dezvoltat un program mixt și inovator de formare online în domeniul biodiversității. [10]
- **Sundial.** Cinci lecții online de astronomie pentru cadrele didactice din învățământul primar, în engleză și olandeză. Fiecare dintre ele este însoțită de obiective didactice și de materiale care pot fi tipărite. Acest proiect a primit finanțare prin inițiativa UE „Acțiunile Marie Skłodowska-Curie (MSCA)”. [11]
- **Open Mind.** Acest proiect are ca obiectiv promovarea antreprenoriatului social în rândul elevilor și studenților fără studii în domeniul gestiunii, prin intermediul unui curs online inovator și ludic. [12]
- **Moby Click.** Materiale de e-learning în sprijinul dezvoltării unor metode de învățare bazate pe tehnologie. [13]
- **Code n' Social.** O platformă interactivă de învățare care oferă acces la metode de calitate de învățare în domeniul TIC (programare, competențe de bază etc.) pentru persoanele expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială. [14]
- **CREATIONS.** Proiect finanțat de UE, care dezvoltă metode creative și participative, bazate pe artă, pentru predarea materiilor științifice. [15]
- **Go-Lab.** Inițiativa „Go-Lab” facilitează utilizarea de laboratoare online și de aplicații pedagogice pentru educația științifică în școli. Acest proiect a primit finanțare prin programul „Orizont 2020” al UE. [16]

- **Scientifix.** Acest proiect promovează și sprijină colaborarea la nivel european în rândul cadrelor didactice din domeniul „STIM” (știință, tehnologie, inginerie și matematică), al cercetătorilor din domeniul educației, al factorilor de decizie și al altor profesioniști STIM. Scientifix a primit finanțare prin programul „Orizont 2020” al UE. [17]
- **Up2U.** Proiectul urmărește să îmbunătățească învățarea online în școlile din învățământul secundar, oferind un cadru pedagogic adaptat și instrumente pentru crearea de cursuri, stocarea de conținut și participarea de la distanță. „OpenUp2U” este o inițiativă lansată în cadrul proiectului Up2U. Proiectul a primit finanțare prin programul „Orizont 2020” al UE. [18]
- **Resurse pentru învățarea de limbi străine.** Comisia Europeană cooperează cu ECML (Centrul european pentru limbi moderne - Consiliul Europei) pentru a promova multilingvismul și accesul la o formare de calitate în domeniul limbilor străine pentru toți cetățenii interesați, inclusiv cei mai vulnerabili. [19]
- **Toy project.** Cursul online „Together Old and Young: o abordare intergenerațională” urmărește să aducă laolaltă adulți în vârstă și copii mici (4-8 ani) pentru a face schimb de cunoștințe, de competențe și de valori și pentru a se distra. [20]
- **Mutual Open and Online Skills (MOOS).** Obiectivul acestui proiect este de a îmbunătăți utilizarea TIC și a resurselor educative cu acces deschis în cadrul programelor instituțiilor europene de învățământ superior, pentru a favoriza dezvoltarea de noi metode de învățare. [21]
- **European Distance and e-Learning Network (EDEN).** Rețeaua europeană de predare la distanță și de învățare online (European Distance and Learning Network – EDEN) există

pentru a face schimb de cunoștințe și pentru a îmbunătăți înțelegerea între profesioniștii din domeniul predării la distanță și al învățării online. Aceasta urmărește să promoveze diverse politici și practici în Europa și nu numai. [22]

- **European Association of Distance Teaching Universities (EADTU).** Asociația europeană a universităților care oferă predare la distanță (EADTU) este principala asociație instituțională europeană în domeniul învățământului superior online, deschis și flexibil. Joacă un rol central în cadrul programului de modernizare a universităților europene. [23]

Viitoarea revizuire a Planului de acțiune pentru educația digitală, prevăzută pentru jumătatea lui 2020, va sprijini în continuare dezvoltarea învățării online la diferite niveluri de educație în Europa. Comisia Europeană coordonează un răspuns european comun la pandemia de coronavirus și depune eforturi pentru a coordona, suplimenta și iniția măsurile necesare pentru a aborda toate aspectele legate de pandemia de coronavirus. Sectorul digital, mass-media și telecomunicațiile joacă un rol esențial în procesul de identificare a acțiunilor ca răspuns la pandemia de coronavirus. Acest plan de acțiune stabilește măsuri menite să ajute statele membre UE să facă față provocărilor din domeniul educației în era digitală și să fructifice oportunitățile aferente.

Comisia Europeană depune eforturi pentru a coordona, suplimenta și iniția măsurile necesare pentru a aborda toate aspectele legate de pandemia de coronavirus. Sectorul digital, media și al telecomunicațiilor joacă un rol esențial. Tehnologiile digitale nu au fost niciodată mai importante în viața noastră și asigurarea faptului că Europa are infrastructura, conectivitatea și reglementările în vigoare pentru a răspunde la coronavirus și pentru

a menține oamenii activi și în siguranță. Tehnologiile digitale tind să formeze acțiuni în răspuns la pandemia de coronavirus. Datele, inteligența artificială și supercomputerele reprezintă un atu major în detectarea tiparelor în răspândirea virusului, dezvoltarea potențialelor tratamente și conceperea strategiilor de reconstrucție. Telecomunicațiile, rețelele și conectivitatea sunt mai vitale ca oricând, întrucât o mare parte din societatea noastră se limitează la casele lor și economia lor depinde de ele. Platformele online sunt surse importante de informații și activitate. Dar, mai presus de toate, în perioade de criză, acestea reprezintă un canal vital de informare. Rețelele digitale oferă platforme care, la rândul lor, oferă o mulțime de informații și surse de învățare, de la partajarea abilităților și munca colaborativă, până la accesarea culturii și creativității online. Trebuie să avem încredere că rețelele noastre sunt protejate de atacuri și trebuie să fim siguri că noi, ca persoane, suntem în siguranță atunci când suntem online. [24]

Transformarea digitală a Europei continuă să se accelereze prin dezvoltarea de tehnologii emergente, cum ar fi inteligența artificială și stocarea de informație computerizată. Digitalizarea aduce cu sine multe noi oportunități, dar prezintă și provocări sociale semnificative. Tehnologiile digitale pot spori flexibilitatea și creativitatea, pot contribui la îmbunătățirea eficienței și a rezultatelor învățării. Totuși, fenomene precum dezinformarea amenință, de asemenea, să submineze societățile deschise și democratice și să marginalizeze și mai mult grupurile vulnerabile. Integrarea tehnologică în scopuri educaționale rămâne în urmă în toate statele membre ale Uniunii Europene (UE). Divergențele persistă în ceea ce privește furnizarea de infrastructură și echipamente digitale, precum și prezența competențelor digitale. Este esențial ca societățile să fie pregătite în mod adecvat pentru un viitor

globalizat din ce în ce mai interconectat, investind în abilitățile și competențele necesare pentru a prospera și a se angaja pozitiv în societate în era digitală.

Cu referire la procesul educațional propriu-zis, menționăm aici că la 7 decembrie 2010, miniștrii europeni pentru educație și formare profesională (EFP), partenerii sociali europeni și Comisia Europeană au adoptat Comunicatul de la Bruges privind dezvoltarea cooperării europene în domeniul educației și formării profesionale pentru perioada 2011-2020. Comunicatul este important prin faptul că definește obiective comune pentru 2020 și un plan de acțiune pentru următorii ani, combinând măsuri naționale cu sprijinul european.

Europa continuă să se refacă după o criză financiară gravă și ratele șomajului, în special pentru tineri, sunt mari. În Europa sunt 76 de milioane de persoane cu grad scăzut de calificare sau fără calificări. În condițiile extinderii concurenței la nivel mondial, persoanele cu grad scăzut de calificare sau lipsite de calificări formale întâmpină dificultăți mai mari la obținerea unui loc de muncă. Salariile sunt în creștere, de regulă, pentru lucrătorii cu înaltă calificare, în timp ce scad pentru lucrătorii slab calificați și necalificați. Confruntându-se cu concurența din economia mondială, Europa are și problema unei societăți care îmbătrânește. Ca urmare, lucrătorii în vârstă trebuie să își actualizeze și să își extindă competențele prin perfecționare profesională. Pe lângă criza financiară, această situație evidențiază necesitatea de reformare a economiilor și societăților europene. Pentru a sprijini această reformă, formarea profesională trebuie să fie concepută în așa fel încât să încurajeze adulții să își actualizeze competențele pe întreaga durată a vieții lor active.

Aproximativ 50 % dintre tinerii Europei își finalizează educația și intră pe piața muncii pe o cale de educație și formare profesională, îndreptându-se către o gamă largă de locuri de muncă, atât în industrie, cât și în servicii. Așadar, pentru a menține poziția competitivă a Europei, reformele sistemelor de educație și formare profesională sunt esențiale. Viitoarele locuri de muncă necesită persoane cu calificări de nivel înalt. În contextul economic actual, Europa trebuie să se asigure că toți tinerii săi dobândesc competențele care îi ajută să intre pe piața muncii. De asemenea, Europa are nevoie de o forță de muncă flexibilă, care să poată reacționa la evoluții în „economia ecologică”, la o concurență în creștere și la schimbări tehnologice rapide. Pentru a concura pe piața mondială, Europa trebuie să fie mai inteligentă și să promoveze creșterea în industrii durabile și adaptabile la schimbare. Pentru a atinge acest obiectiv, Europa are nevoie de sisteme de educație și de formare care să răspundă cererilor pieței forței de muncă și ale cursanților. O formare eficace și relevantă oferă angajatorilor cele mai bune șanse să recruteze persoane competente care sunt în măsură să le asigure succesul întreprinderii. În plus, aceasta oferă persoanelor mai multe oportunități pentru o carieră plină de satisfacții. Într-o lume în rapidă schimbare, învățarea de-a lungul vieții trebuie să reprezinte o prioritate – ea fiind cheia către ocuparea unui loc de muncă, succes economic și posibilitatea oamenilor de a participa deplin la viața socială.

Pentru tineri, educația și formarea profesională ar trebui să ofere opțiuni atât pentru ocuparea unui loc de muncă, cât și pentru continuarea studiilor. Aceasta ar trebui să îi ajute să obțină competențele practice esențiale pentru multe locuri de muncă și să le deschidă porți pentru calificări de nivel superior. Oferind ambele opțiuni, Europa își poate îndeplini obiectivul de a avea o pro-

porție mai mică de 10 % de tineri care părăsesc școala timpuriu. Dezvoltarea de noi abordări pentru formarea profesională poate să contribuie și la asigurarea îndeplinirii obiectivului european de participare a cel puțin 15 % dintre adulți la procesul de învățare pe tot parcursul vieții. [25]

Pentru a răspunde acestor provocări, miniștrii responsabili pentru educație și formare, prin Comunicatul de la Bruges, vizează îmbunătățirea calității și atractivității educației și formării profesionale. Comunicatul de la Bruges prezintă o viziune pentru educația și formarea profesională a anului 2020 împreună cu un set de măsuri prin care să se ajungă la aceasta. În centru se află un sistem de formare profesională modern și atractiv pentru cursanți și pentru părinții lor. Trebuie ca toți să aibă încredere în calitatea acestuia și să știe că cei care învață vor dobândi competențe și cunoștințe care pot fi utilizate imediat într-un rol de salariat sau de lucrător care desfășoară o activitate independentă [26].

Formarea profesională include competențe de bază, cursuri care dezvoltă expertiză în domenii de specialitate și calificări de nivel superior care se caracterizează prin inovare și excelență. Această gamă largă de dispoziții permite cursanților să își continue studiile la un nivel superior și absolvenților de universitate să participe în cursuri profesionale care să le completeze cunoștințele cu o pregătire mai tehnică și practică. Pe viitor, cei mai mulți lucrători vor participa la formare continuă pentru a-și menține competențele la nivelul actual sau pentru a obține altele noi. Până în 2020, studiile profesionale ar trebui să fie ușor accesibile și practice. Toate cursurile profesionale ar trebui să includă formare la locul de muncă în afaceri sau în industrie. Prin colaborarea cu angajatorii, organizațiile de formare ar trebui să sprijine cursanții cu un interes mai scăzut în studiile universitare.

Aceasta ar trebui să reducă numărul de persoane care părăsesc școala timpuriu.

Internaționalizarea ar trebui să devină o caracteristică obișnuită a formării profesionale. Calificările ar trebui să includă limbi străine, iar cooperarea internațională între instituții ar trebui să încurajeze noi abordări pentru predare și învățare. Elevii care învață într-un cadru internațional ar trebui să fie mai bine pregătiți să lucreze în mediul respectiv. Pentru a transforma această viziune în realitate, este nevoie de angajamentul și contribuția tuturor părților interesate. Sprijinul organizațiilor de formare și al personalului acestora, al directorilor și profesorilor din școli, precum și al formatorilor de întreprindere este esențial pentru implementarea schimbărilor. Un rol în reformarea sistemelor de formare profesională revine autorităților naționale, regionale și locale. Instituțiile Uniunii Europene vor susține aceste reforme prin dezvoltarea unor abordări la nivel european pentru a maximiza beneficiile de pe urma traiului și muncii într-o comunitate cu libertate de circulație a angajaților și a întreprinderilor. Odată ce aceste modificări se realizează:

- cursanții vor beneficia de o formare de calitate superioară. Aceștia vor primi sfaturi la alegerea formării pe care să o urmeze și a carierei care se potrivește cel mai bine cu talentul lor. Ei vor face o parte din studii în străinătate sau vor avea colegi străini în clasele lor. După obținerea calificării lor, ei vor avea șanse mai bune de a găsi un loc de muncă și de a avea succes la muncă, deoarece formarea lor a fost mai relevantă și practică. Odată ce aceștia intră pe piața forței de muncă, vor beneficia și de opțiuni flexibile de formare care să le susțină învățarea continuă;

- formatorii vor avea mai multe posibilități de colaborare cu colegi din străinătate. Mediul lor de lucru, precum și metodele lor de predare și învățare vor fi diferite și vor utiliza materiale de învățare actualizate care reflectă ultimele evoluții în industrie și întreprinderi;
- instituțiile de formare vor coopera cu mai mare ușurință la nivel internațional datorită abordărilor la nivel european, cum ar fi Cadrul European al Calificărilor (CEC) și Sistemul european de credite pentru formare profesională (ECVET), care facilitează transferul elevilor între organizații. Acestea vor câștiga și datorită contactelor mai bune pe care le vor avea cu întreprinderile prin care au acces la echipamente moderne, precum și prin angajarea de profesori și formatori care sunt familiarizați cu viața profesională de astăzi. În sfârșit, prin asigurarea unor modalități mai flexibile de formare, instituțiile vor beneficia de mai mulți cursanți care doresc să-și termine studiile;
- întreprinderile vor putea angaja mai ușor lucrători calificați după ce formarea va fi schimbată pentru a răspunde mai bine cerințelor lor. Această schimbare le va încuraja să asigure mai multe oportunități pentru personalul lor și le va întări angajamentul în favoarea dezvoltării forței de muncă. Calitatea celor care intră în rândul forței de muncă va crește, deoarece întreprinderile vor contribui și vor modela conținutul formării. De asemenea, întreprinderile se vor implica în formare, oferind stagii practice pentru cursanți.

Aceste reforme în educația și formarea profesională sunt susținute prin finanțare europeană prin Programul de învățare pe tot parcursul vieții (în special prin programul Leonardo da Vinci). Cooperarea în toate aceste domenii va apropia abordările europene

și va crea sisteme de educație și formare profesională care sunt construite pe baze solide de calitate, relevanță și atractivitate. Începând cu 2002 s-au înregistrat progrese importante în dezvoltarea unor abordări la nivel european pentru a sprijini educația și formarea profesională. Autoritățile naționale și partenerii sociali din 33 de țări lucrează împreună la modernizarea educației și formării profesionale. Împreună aceștia s-au angajat să îndeplinească obiectivele Comunicatului de la Bruges ca parte a sprijinului lor pentru Cadrul strategic pentru cooperarea europeană în domeniul educației și formării (ET 2020) [27]. Activitatea anterioară a instituțiilor Uniunii Europene, a autorităților naționale și a partenerilor sociali, ca parte a acestui cadru, a contribuit la îmbunătățirea calității și întărirea încrederii. Ca urmare a dezvoltării lor în comun, autoritățile naționale introduc inițiative la nivel european care sprijină formarea profesională:

- Cadrul European al Calificărilor (CEC). Prin conectarea cadrelor naționale ale calificărilor, acesta facilitează înțelegerea calificărilor de la țară la țară și de la sector la sector.
- Cadrul Europass. Un set comun de documente destinate să ajute persoanele să își prezinte cu claritate toate competențele, aptitudinile și calificările, inclusiv un serviciu popular de CV online.
- Sistemul european de credite pentru educație și formare profesională (ECVET). Acesta permite studenților să dobândească o calificare într-o țară și să obțină recunoașterea acestei calificări într-o altă țară.
- Cadrul european de referință pentru asigurarea calității în educație și formare profesională (EQAVET). Acesta asigură o abordare consecventă a monitorizării și îmbunătățirii calității formării profesionale.

Progresul va depinde de angajamentul puternic și susținut al tuturor părților interesate, în frunte cu statele membre ale Uniunii Europene și partenerii sociali europeni. Directorii generali pentru formare profesională, partenerii sociali europeni și Comitetul consultativ pentru formarea profesională ar trebui să continue să joace un rol activ în guvernarea procesului, cu sprijinul Comisiei Europene și cu contribuția experților din Centrul European pentru Dezvoltarea Formării Profesionale, Centrul European pentru Dezvoltarea Educației și Formării Profesionale și Fundația Europeană de Formare (ETF).

În încercarea de a defini starea educației și a formării profesionale pentru Europa de mâine, observăm că spațiul comunitar încearcă să se redreseze în urma unei crize economice și financiare grave. Ratele șomajului sunt ridicate – în special în rândul tinerilor. Criza a scos în evidență necesitatea reformării economiilor și a societăților noastre. Europa dorește să devină mai inteligentă, mai durabilă și mai favorabilă incluziunii. În acest sens, sunt necesare sisteme de educație și formare flexibile și de înaltă calitate, care să răspundă necesităților actuale și viitoare.

În prezent, în Europa, aproximativ 76 de milioane de persoane cu vârste cuprinse între 25 și 64 de ani, reprezentând aproape echivalentul populațiilor Italiei, Ungariei și Austriei, fie au un nivel scăzut de calificare, fie nu au niciun fel de calificare. Prea multe persoane cu vârste cuprinse între 18 și 24 de ani continuă să abandoneze educația și formarea fără a fi obținut o calificare. Este nevoie urgent de măsuri de prevenire sau de remediere a abandonului școlar prematur. Proiecțiile Centrului European pentru Dezvoltarea Formării Profesionale în ceea ce privește necesarul de competențe pentru următorul deceniu indică faptul că schimbările tehnologice vor spori cererea de persoane cu un nivel ridicat și

mediu de calificare în detrimentul persoanelor cu un nivel scăzut de calificare. Chiar și acele ocupații care în trecut necesitau în cea mai mare parte un nivel scăzut de competențe solicită din ce în ce mai mult calificări de nivel mediu sau chiar de nivel ridicat. Aceasta înseamnă că persoanele cu un nivel oficial scăzut de calificare (sau fără calificare) se vor confrunta cu mai multe dificultăți în găsirea unui loc de muncă în viitor. Există, de asemenea, date care arată polarizarea ocupării forței de muncă, salariile persoanelor foarte calificate crescând, în timp ce salariile persoanelor cu un nivel scăzut de calificare și cele ale persoanelor necalificate sunt în scădere. Elevii și studenții de astăzi se vor afla încă la începutul carierei în anul 2020, având în față cel puțin 30 de ani de viață profesională, unii dintre aceștia având profesii care astăzi nu există, iar alții – profesii care poate sunt pe cale de dispariție. [28]

Este necesar să îmbunătățim capacitatea educației și formării profesionale de a răspunde la cerințele în schimbare ale pieței forței de muncă. Integrarea necesităților pieței muncii în schimbare în furnizarea educației și formării profesionale pe termen lung necesită o mai bună înțelegere a sectoarelor și competențelor emergente și a modificărilor care vor afecta ocupațiile existente. În cooperare cu părțile interesate relevante, trebuie să revizuiim frecvent standardele profesionale și de educație/formare care definesc așteptările pe care trebuie să le satisfacă titularul unui certificat sau al unei diplome. Aceasta înseamnă o colaborare mai strânsă între părțile interesate care desfășoară activități în domeniul anticipării competențelor, inclusiv reprezentanți ai sectoarelor profesionale, ai partenerilor sociali, organizații relevante ale societății civile și furnizori de servicii de educație și formare. Este necesar a fi adaptate, în mod regulat, conținutul, infrastructura și metodele educației și formării profesionale, pentru a men-

ține același ritm cu tranziția către noi tehnologii de producție și modalități de organizare a muncii.

Tranziția către o economie ecologică este o tendință uriașă, care afectează necesarul de competențe în ceea ce privește numeroase locuri de muncă și sectoare diferite. Multe dintre competențele necesare pot fi găsite în profesii existente. În mod concret, piața forței de muncă necesită un echilibru între dezvoltarea competențelor generice în materie de ecologie (de exemplu, reducerea deșeurilor, îmbunătățirea eficienței energetice) și competențele specifice. La fel cum competențele în ceea ce privește tehnologia informației și comunicațiilor sunt în prezent esențiale pentru toate persoanele, competențele în materie de ecologie vor fi importante pentru aproape fiecare loc de muncă în viitor. Europa se confruntă în prezent cu o societate în curs de îmbătrânire. Viitoarea piață europeană a forței de muncă se va confrunta simultan cu o populație îmbătrânită și cu efective din ce în ce mai mici de persoane tinere. Prin urmare, adulților și, în special, lucrătorilor mai în vârstă li se va cere din ce în ce mai mult să își actualizeze și să își lărgescă sfera de competențe și abilități prin continuarea educației și formării profesionale. Această necesitate din ce în ce mai mare de învățare de-a lungul vieții înseamnă că ar trebui să dispunem de moduri mai flexibile de furnizare, de oferte de formare personalizate și de sisteme bine stabilite de validare a învățării non-formale și informale. Potențialul tehnologiei informației și comunicațiilor (TIC) poate fi utilizat pentru stimularea educației și formării în rândul adulților prin învățarea la distanță.

Educația și formarea profesională inițială și cea continuă au în comun obiectivul dublu de a contribui la creșterea gradului de ocupare și la creșterea economică și de a răspunde provocărilor

mai extinse de la nivelul societății, în special promovarea coeziunii sociale. Ambele ar trebui să ofere tinerilor, precum și adulților, oportunități atractive și provocatoare de carieră și ar trebui să atragă în mod egal bărbații și femeile, persoanele cu un potențial ridicat și cele care, indiferent din ce motive, se confruntă cu riscul excluderii de pe piața forței de muncă. Având în vedere rolul educației și formării profesionale în societățile și economiile europene, este esențial să se asigure durabilitatea și excelența educației și formării profesionale. Dacă Europa dorește să își păstreze poziția ca cel mai puternic exportator de produse industriale din lume, aceasta trebuie să dispună de educație și formare profesională de talie internațională. În societatea bazată pe cunoaștere, abilitățile și competențele profesionale sunt la fel de importante ca abilitățile și competențele academice. Diversitatea sistemelor europene de educație și formare profesională reprezintă un avantaj pentru învățarea reciprocă. Este însă nevoie de transparență și de o abordare comună a asigurării calității pentru consolidarea încrederii reciproce, ceea ce va facilita mobilitatea și recunoașterea abilităților și competențelor între aceste sisteme. În deceniul care va urma, trebuie să acordăm o mare prioritate asigurării calității în cadrul cooperării europene în materie de educație și formare profesională.

Nu doar piețele forței de muncă, ci și societățile în ansamblu sunt în permanentă schimbare. Persoanele trebuie să aibă capacitatea necesară adaptării la noile evoluții și pentru a putea gestiona schimbarea. Aceasta înseamnă facilitarea dobândirii de către persoane a unor cunoștințe, abilități și competențe care nu sunt pur profesionale. Aceste competențe mai extinse – competențele cheie – sunt importante pentru succesul în viață, iar dobândirea acestora ar trebui să fie posibilă în cadrul educației și formării profesionale, precum și în cadrul oricărei alte forme de educație.

De asemenea, educația și formarea profesională trebuie să ofere cursanților posibilitatea de a recupera, de a-și completa și consolida competențele-cheie fără a neglija competențele profesionale. Competențele în materie de TIC și competențele de limbi străine, în special, vor deveni din ce în ce mai importante pentru obținerea și păstrarea unui loc de muncă și pentru gestionarea vieții de zi cu zi. Învățarea la locul de muncă reprezintă o modalitate prin care oamenii își pot dezvolta potențialul. Componenta învățării la locul de muncă are o contribuție substanțială la dezvoltarea unei identități profesionale și poate stimula încrederea în sine a persoanelor care, în caz contrar, ar putea să considere că au eșuat. Învățarea la locul de muncă le permite celor încadrați în muncă să își dezvolte potențialul, păstrându-și în același timp veniturile. Un sistem funcțional de educație și formare profesională, care permite învățarea la locul de muncă și în afara acestuia pe bază de fracțiune de normă sau cu normă întreagă poate astfel să contribuie foarte mult la coeziunea socială în societățile noastre.

În calitate de actori pe piața globală a educației, sistemele naționale de educație și formare profesională trebuie să fie conectate la nivel global pentru a rămâne actuale și competitive. Acestea trebuie să aibă o mai mare capacitate de atragere a persoanelor care învață din alte țări europene și din țări terțe, oferindu-le educație și formare, precum și facilitând recunoașterea competențelor acestora. Schimbările demografice și migrația internațională sporesc relevanța acestor aspecte. Deși un spațiu european al educației și formării este în curs de apariție, încă nu am atins obiectivul inițial de îndepărtare a obstacolelor din calea mobilității și se poate observa că mobilitatea cursanților în cadrul educației și formării profesionale rămâne scăzută. Furnizarea mai adecvată și mai bine orientată a informațiilor și orientărilor este necesară

pentru atragerea mai multor cursanți străini în sistemele de educație și formare profesională. Creșterea substanțială a mobilității transnaționale a cursanților și a cadrelor didactice din cadrul educației și formării profesionale și recunoașterea cunoștințelor, abilităților și competențelor dobândite în străinătate vor reprezenta o provocare importantă pentru viitor.

Conturarea educației și formării profesionale reprezintă o responsabilitate comună a guvernelor naționale, a partenerilor sociali, a furnizorilor de educație și formare profesională și a cadrelor didactice, stagiariilor și cursanților: cu toții au un interes reciproc în sensul cooperării mai strânse. Importanța din ce în ce mai mare acordată în ultimii ani învățării în rândul adulților necesită, de asemenea, resurse suplimentare. Încetinirea ritmului de creștere economică nu ar trebui să conducă la reducerea investițiilor în educație și formare profesională. Constrângerile de ordin bugetar ne vor impune găsirea unor soluții inovatoare pentru a obține finanțarea durabilă a educației și formării profesionale și pentru a asigura alocarea eficientă și distribuția echitabilă a resurselor.

Procesul de la Copenhaga a avut un rol esențial în creșterea gradului de conștientizare a importanței educației și formării profesionale atât la nivel național, cât și la nivel european. Progresul este cel mai vizibil în instrumentele europene comune, în principiile și orientările care au fost elaborate pentru a spori transparența, comparabilitatea și posibilitatea transferului calificărilor, precum și pentru a îmbunătăți flexibilitatea și calitatea învățării. Acestea creează o bază pentru tranziția către un spațiu european real al educației și formării. Impactul procesului de la Copenhaga asupra politicilor naționale în materie de educație și formare profesională a fost rapid și puternic: acesta a generat reforme profunde, printre altele dezvoltarea cadrelor naționale de calificare,

În vederea punerii în aplicare a Cadrului European al Calificărilor (CEC) și trecerea la o abordare bazată pe rezultatele învățării. Prin schimbarea perspectivei de la un proces de învățare axat pe furnizarea de informație la un proces de învățare orientat către rezultate, cadrele cuprinzătoare care includ educația generală, educația și formarea profesională și învățământul superior pot contribui la crearea unor sisteme naționale de calificare transparente, permeabile și flexibile. Activitățile de învățare reciprocă și schimbul de bune practici au contribuit la reponsabilizarea cu privire la proces și au stimulat activitățile ulterioare. Totuși, sporirea și îmbunătățirea comunicării sunt necesare în vederea implicării părților interesate: partenerii sociali, furnizorii de educație și formare profesională, societatea civilă și cursanții. Politicile educației și formării profesionale nu sunt în sine suficiente pentru abordarea provocărilor socioeconomice și pentru a transforma în realitate mobilitatea și învățarea de-a lungul vieții. Sunt necesare abordări cuprinzătoare, care stabilesc legături între educație și formare profesională și alte politici, în special politicile sociale și cele privind ocuparea forței de muncă. [29]

Având în vedere contextul politic în continuă evoluție în perioada 2011-2020, în special în perspectiva strategiei Europa 2020, Declarația de la Copenhaga din 2002 ar trebui să beneficieze de un nou impuls. Deoarece procesul de la Copenhaga este parte integrantă din cadrul strategic „Educație și formare 2020”, obiectivele în domeniul educației și formării profesionale ar trebui să rămână consecvente obiectivelor generale stabilite. Educația și formarea profesională ar trebui să își asume rolul în atingerea celor două obiective principale ale strategiei Europa 2020 din domeniul educației, și anume reducerea, până în 2020, a ratei abandonului școlar prematur la mai puțin de 10% și creșterea la cel

puțin 40%, până în același an, a proporției persoanelor cu vârste între 30 și 34 de ani care au finalizat un nivel terțiar sau echivalent de educație. A fost elaborată o listă de obiective concrete pe termen scurt, pentru a indica acțiunile efective care sunt necesare pentru progresul către obiectivele strategice. Lista obiectivelor concrete pe termen scurt va facilita, de asemenea, viitoarele revizui periodice.

Luând în considerare prioritățile și obiectivele generale ale cadrului și strategiei europene sus-menționate și respectând principiul subsidiarității, au fost adoptate următoarele: o viziune globală pentru educație și formare profesională în 2020; 11 obiective strategice pentru perioada 2011-2020 pe baza acestei viziuni; 22 de rezultate concrete pe termen scurt la nivel național pentru primii 4 ani (2011-2014), cu indicarea sprijinului la nivelul Uniunii Europene; principiile generale care stau la baza guvernantei și asumării responsabilității cu privire la procesul de la Copenhaga.

Succesul proiectului european depinde de capacitatea Uniunii Europene de a construi un viitor mai bun pentru cetățenii europeni. Acesta este un mesaj-cheie din Cartea Albă a Comisiei privind viitorul Europei [30]. De asemenea, acesta stă la baza inițiativei „Investiția în tinerii Europei” [31] și a Noii agende pentru competențe în Europa [32]. Acestea au clarificat faptul că sistemele eficiente de educație și de formare sunt fundamentale pentru societăți echitabile, deschise și democratice, precum și pentru o creștere economică și o ocupare durabilă a forței de muncă. Pilonii drepturilor sociale ai Uniunii Europene și documentul de reflecție recent privind valorificarea oportunităților oferite de globalizare [33] identifică educația și competențele ca fiind o prioritate pentru cooperarea europeană.

Învățământul superior joacă un rol unic. Cererea de persoane înalt calificat și implicate din punct de vedere social este în

creștere și în continuă schimbare. În perioada de până în 2025 se preconizează că jumătate din toate locurile de muncă vor necesita calificări de nivel înalt. Deja există o lipsă de personal înalt calificat. Fără instituțiile de învățământ superior și sistemele care sunt eficiente în educație, cercetare și inovare, și care sunt conectate la propriile societăți, Europa nu poate răspunde acestor provocări. Reforma învățământului superior este responsabilitatea statelor membre și face parte din eforturile lor de a dezvolta o educație și o formare de nivel mondial. Uniunea Europeană poate ajuta statele membre în eforturile lor de reformă educațională. Această agendă nouă pentru învățământul superior urmărește să se asigure că inițiativele Uniunii Europene care sprijină modernizarea învățământului superior sunt axate pe problemele care contează, contribuind totodată la pregătirea pentru următoarea perioadă de finanțare din partea Uniunii Europene.

Uniunea Europeană are un istoric de succes în sprijinirea învățământului superior prin cooperarea în domeniul politicii și prin programele de finanțare. Semestrul european este un factor determinat pentru reformă, în special datorită recomandărilor în materie de educație specifice fiecărei țări. Ca parte din Strategia Europa 2020 și din cadrul strategic pentru cooperarea europeană în domeniul educației și formării profesionale (ET 2020), Consiliul a convenit că 40 % din tineri ar trebui să aibă o calificare în învățământul terțiar sau un echivalent până în 2020. În sprijinul atingerii acestei ținte, începând din 2011, proiectul de modernizare pentru învățământul superior a oferit o direcție strategică pentru activitățile Uniunii Europene și ale statelor membre pentru:

- A consolida datele concrete legate de ceea ce funcționează în învățământul superior (în educație, cercetare, inovare și conceperea sistemelor) prin studii, grupuri de experți și

analize, precum și prin monitorizarea criteriilor de referință și a indicatorilor;

- A sprijini cooperarea, învățarea reciprocă și consilierea orientată în materie de politici între guverne și autoritățile responsabile de învățământul superior;
- A consolida capacitatea și rezultatele instituțiilor de învățământ superior prin finanțarea proiectelor inovatoare de cooperare între instituții și partenerii lor (ERASMUS+, Horizont 2020) și, prin fondurile structurale și de investiții europene (fondurile ESI), investițiile în infrastructură, instalații, competențe și proiecte inovatoare. Proiectele Băncii Europene de Investiții au sprijinit, de asemenea, investițiile în infrastructura învățământului superior, inclusiv prin Fondul european pentru investiții strategice (FEIS);
- A sprijini mobilitatea internațională a studenților, a personalului și a cercetătorilor ca modalitate pentru aceștia de a-și îmbogăți experiența și a-și dezvolta competențele (ERASMUS+ și acțiunile Marie Skłodowska-Curie);
- A consolida colaborarea dintre învățământul superior, cercetare și mediul de afaceri.

Impactul pozitiv al activităților Uniunii Europene și dimensiunea internațională pe care o aduc acestea au fost recunoscute de statele membre, de partenerii sociali și de sectorul învățământului superior. Uniunea Europeană se află pe drumul cel bun către atingerea țintei de 40 %, dar, astfel cum a evidențiat consultarea publică privind viitorul sprijin al Uniunii Europene pentru învățământul superior desfășurată în 2016,8 sistemele de învățământ superior ale Uniunii Europene se confruntă cu provocări, inclusiv :

- O necorelare între competențele de care are nevoie Europa și competențele pe care le deține: numeroase părți din

Uniunea Europeană se confruntă cu deficite de anumite profesii înalt calificate în ceea ce privește atât calificările, cât și calitatea competențelor aferente. În același timp, prea mulți studenți sunt absolvenți cu competențe de bază slabe (alfabetizare, competențe numerice și digitale) și fără a deține gama de competențe transversale (rezolvarea problemelor, comunicare etc.) care le este necesară pentru a rezista într-o lume aflată în schimbare.

- Diviziuni sociale persistente și aflate în creștere: persoanele din grupuri socioeconomice dezavantajate și din medii de migrații au o probabilitate mult mai mică de a intra în învățământul superior și de a-l finaliza; persoanele din mediul academic și absolvenții de studii superioare sunt adeseori percepuți ca fiind detașați de restul societății; de asemenea, segregarea de gen în funcție de domeniul de studiu este încă răspândită.
- Un decalaj în materie de inovare: instituțiile de învățământ superior adeseori nu contribuie atât de mult cât ar trebui la inovare la nivelul întregii economii, în special în regiunile lor. Performanța învățământului superior în materie de inovare variază mult între regiunile Uniunii Europene.
- Diferitele componente ale sistemelor de învățământ superior nu colaborează întotdeauna în mod corespunzător: finanțarea, stimulentele și mecanismele de recompensare în învățământul superior nu sunt întotdeauna configurate pentru a recompensa munca de calitate în ceea ce privește predarea și cercetarea, inovarea, incluziunea și implicarea socială. Cooperarea cu școlile, cu furnizorii de formare profesională și cu furnizorii de cursuri de învățare pentru adulți este adeseori limitată.

Este momentul să se ofere o nouă direcție sprijinului Uniunii Europene pentru învățământul superior. Aceasta va aborda cele patru probleme de mai sus, concentrându-se asupra a patru priorități corespunzătoare de acțiune, sprijinite prin activități la nivelul Uniunii Europene. Pentru combaterea necorelărilor în materie de competențe și promovarea excelenței în dezvoltarea competențelor sunt necesare acțiuni concrete. În primul rând, mai multe persoane trebuie să fie atrase către domeniile de studiu care pregătesc studenții pentru locurile de muncă în care există sau apar deficite. În multe state membre ale Uniunii Europene există o cerere nesatisfăcută de absolvenți de studii superioare în domeniul științei, tehnologiei, ingineriei și matematicii [STI(A)M], în profesiile medicale și în rândul cadrelor didactice. În al doilea rând, toți studenții aflați la un nivel avansat de învățare, indiferent de disciplină, trebuie să obțină competențe transversale avansate și competențe-cheie care le vor permite să reușească. Competențele digitale la nivel înalt, competențele numerice, autonomia, gândirea critică și o capacitate de rezolvare a problemelor sunt atribute din ce în ce mai importante.

Ceea ce aleg oamenii să studieze în învățământul superior depinde de motivația personală, de o bună orientare și de disponibilitatea unor opțiuni atractive de învățare și de carieră. Oportunitățile de carieră depind în final de angajatori și de situația întregii economii, dar educația și formarea joacă un rol esențial. Școlile pot motiva elevii să fie interesați de toate materiile, inclusiv matematică și științe, și îi pot ghida în alegerile lor. Acestea sunt, de asemenea, esențiale pentru abordarea subreprezentării femeilor, a minorităților și a altor grupuri subreprezentate în domeniile științifice și tehnice din învățământul superior și, ulterior, în profesiile aferente. Buna informare legată de ceea ce

fac absolvenții de studii superioare, contactele cu foștii studenți și prefigurarea viitoarelor necesități în materie de competențe sunt foarte valoroase pentru consilierii de orientare profesională. Învățământul superior are datoria de a se asigura că conținutul este actualizat, de a oferi programe de studii relevante în domeniile în care există o lipsă de personal calificat și de a elabora metode de învățare și de predare care să le permită studenților să dobândească competențele de care au nevoie cu complexitatea și profunzimea necesare.

Programele pentru învățământul superior bine concepute, concentrate asupra nevoilor de învățare ale studenților sunt esențiale pentru dezvoltarea eficientă a competențelor. O gamă mai largă de cursuri disponibile, inclusiv studii care durează doi ani și opțiuni pentru dezvoltarea profesională continuă, ajută învățământul superior să răspundă mai bine nevoilor oamenilor. Tehnologia oferă noi modalități de a structura modul în care sunt organizate învățarea și predarea, inclusiv prin învățarea deschisă, online și mixtă, pentru o creștere a flexibilității și a interacțiunii dintre cadrul didactic și student. Resursele educaționale deschise și analiza învățării au potențialul de a îmbunătăți învățarea, dar rămân subexploatate. Deși o mare parte din predare în învățământul superior are loc în instituții care realizează cercetare, ea nu este exploatată suficient pentru a oferi informații pentru predare, în timp ce adeseori studenții nu sunt implicați în cercetare. Acest fapt limitează oportunitățile studenților de a explora problemele contemporane și de a-și dezvolta competențele de cercetare. Știința deschisă digitală oferă noi posibilități de abordare a acestei situații.

Învățământul superior ar trebui să permită, de asemenea, studenților să obțină competențe și experiențe prin activități ba-

zate pe probleme din lumea reală, să includă învățarea la locul de muncă și, după caz, să ofere mobilitate internațională. Cooperația cu angajatorii poate permite instituțiilor de învățământ superior să sporească relevanța propriilor programe de învățământ și să le pună în practică în mod eficace, precum și să crească oportunitățile studenților de a accesa învățarea de înaltă calitate la locul de muncă.

Nu este ușor să se conceapă, să se elaboreze și să se pună în practică programe de studii bune. Cadrele didactice de calitate sunt esențiale. Prea multe cadre didactice din învățământul superior au beneficiat de prea puțină sau de niciun fel de instruire pedagogică, iar investițiile sistematice în dezvoltarea profesională continuă a cadrelor didactice rămân o excepție. Strategiile naționale și instituționale de îmbunătățire a oportunităților de carieră și a recompenselor pentru cadrele didactice de calitate devin din ce în ce mai uzuale, dar sunt departe de a reprezenta un standard.

Pentru realizarea ideilor trasate mai sus, Comisia Europeană va demara o inițiativă europeană de monitorizare a parcursului profesional al absolvenților pentru a îmbunătăți cunoștințele la nivel național și al Uniunii Europene legate de modul în care aceștia progresează în carierele lor sau în învățământul complementar. Acest lucru va sprijini îmbunătățirile în ceea ce privește orientarea profesională, conceperea programelor, strategia instituțională și elaborarea de politici. La baza recomandării Consiliului propuse ca parte din acest pachet se vor afla un sondaj al absolvenților la nivelul Uniunii Europene și cooperarea pentru a îmbunătăți mecanismele naționale de monitorizare a parcursului profesional al absolvenților. De asemenea, va fi lansată coaliția STI(A)M a Uniunii Europene la scară mai largă, reunind diferite sectoare ale educației, angajatori din mediul de afaceri și din sectorul public,

pentru a promova adoptarea unor subiecte STI(A)M relevante și pentru a moderniza STI(A)M și alte programe de învățământ, inclusiv prin mai multe programe multidisciplinare și prin cooperare între facultățile relevante și instituțiile de învățământ superior. [34].

Comisia Europeană va încuraja integrarea stagiilor profesionale, recunoscute prin puncte ECTS, în programele de învățământ superior, va consolida și mai mult consorțiile de afaceri pentru ERASMUS+ pentru a spori disponibilitatea și calitatea stagiilor profesionale, va sprijini stagiile profesionale ale studenților din cadrul ERASMUS+, concentrându-se în special asupra competențelor digitale. De asemenea, va fi elaborat și prezentat un model de pregătire digitală pentru a ajuta instituțiile de învățământ superior, personalul acestora și studenții să pună în aplicare strategiile de învățare digitală și să exploateze potențialul tehnologiei moderne, inclusiv analiza învățării. Acesta va fi însoțit de orientări privind inițiativele de educație deschisă. Vor fi depuse eforturi concentrate pe sporirea sprijinului strategic pentru cadrele didactice din învățământul superior, candidații la învățământul doctoral și absolvenții de studii postdoctorale prin ERASMUS+ pentru a-i ajuta să dezvolte competențe pedagogice și de concepere a programelor de învățământ prin oportunități orientate pentru mobilitatea personalului în vederea formării pedagogice și a unei cooperări consolidate între centrele de formare pedagogică de pe teritoriul Uniunii Europene.

În procesul creării unor sisteme de învățământ superior incluzive și conectate, acestea trebuie să joace un rol deosebit în abordarea problemelor de natură socială și cu care se confruntă democrația din Europa. Aceasta înseamnă că trebuie să se asigure faptul că învățământul superior este favorabil incluziunii, deschis la talente din toate mediile și că instituțiile de învățământ su-

perior nu sunt turnuri de fildeș, ci grupuri de învățare cu gândire civică, conectate la comunitățile proprii. Persoanele din mediul academic și studenții joacă un rol esențial în apărarea faptelor empirice și a datelor concrete, precum și în comunicarea rezultatelor cercetării în mod eficace și la scară largă.

Profilul populației de studenți care intră în învățământul superior și care îl finalizează ar trebui să reflecte societatea în ansamblu. Este nevoie, pentru acest lucru, de intervenția din partea guvernului, a școlilor și a învățământului superior. Este mai probabil ca grupurilor sociale celor mai puțin reprezentate în învățământul superior să le lipsească competențe de bază (alfabetizarea, competențele numerice și digitale), experiența învățării în mod independent și o idee clară legată de ceea ce presupune învățământul superior. Cooperarea sistematică dintre instituțiile de învățământ superior, școli și furnizorii de formare a educației vocaționale este necesară pentru a-i pregăti și orienta pe studenți pe baza talentelor lor, nu doar pe baza instruirii anterioare, și pentru a oferi căi flexibile între diferitele tipuri de educație și de formare. Sunt esențiale orientarea profesională și mentoratul adecvate.

Pentru a spori caracterul favorabil incluziunii al sistemelor de învățământ superior este nevoie, de asemenea, de condițiile propice pentru ca studenți din diferite medii să reușească. Acestea nu se rezumă numai la acordarea de sprijin financiar pentru grupurile dezavantajate, deși acest aspect este esențial pentru persoanele care provin din medii cu venituri reduse. Pentru a promova absolvirea studiilor, furnizorii de învățământ superior ar trebui să adopte o viziune holistică legată de felul în care sunt organizate predarea și evaluarea, să pună în practică măsuri de mentorat al studenților și să ofere sprijin academic și nonacademic. Campurile instituțiilor de învățământ superior ar trebui să fie locuri

sigure pentru toți studenții, lipsite de violență bazată pe gen și de discriminare. Detectarea timpurie a problemelor este esențială pentru a identifica sprijinul de care au nevoie studenții. Sunt, de asemenea, necesare opțiuni de studiu flexibile (cu jumătate de normă sau online) și recunoașterea la scară mai largă a studiilor anterioare pentru a spori accesibilitatea învățământului superior, în special pentru cursanții adulți. Strategiile pentru a ajuta studenții dezavantajați să aibă acces la studiile superioare și să le finalizeze reprezintă un mod promițător de a atinge aceste obiective. Depășirea barierelor dintre învățământul superior și restul societății îi poate ajuta pe studenți să își dezvolte competențele sociale și civice. Unele instituții își dezvoltă profilul de „universități civice” prin integrarea problemelor locale, regionale și societale în programele de învățământ, prin implicarea comunității locale în proiectele de predare și de cercetare, prin furnizarea de cursuri adulților și prin comunicare, precum prin crearea unor legături cu comunitățile locale. Munca voluntară și în folosul comunității bine organizată poate fi o modalitate deosebit de eficace de a-i ajuta pe studenți să își dezvolte experiența practică mai extinsă și competențele. Instituțiile de învățământ superior ar trebui să fie implicate în dezvoltarea orașelor și regiunilor lor, contribuind la strategiile de dezvoltare, la sectoarele cooperării cu întreprinderile, la cel public și cel de voluntariat sau sprijinind dialogul public pe tema problemelor societății. Extinderea dincolo de comunitatea academică în limbile locale ar trebui să fie stimulată și recompensată, inclusiv ca parte din dezvoltarea carierei.

În acest scop, Comisia Europeană va orienta sprijinul pentru ERASMUS+ în scopul de a ajuta instituțiile de învățământ superior la elaborarea și punerea în aplicare a unor strategii instituționale integrate pentru incluziune, egalitatea de gen și reușita în studii

de la admitere până la absolvire, inclusiv prin cooperarea cu școlile și furnizorii de formare a educației vocaționale. Vor fi organizate condiții pentru promovarea, dezvoltarea și testarea modelelor flexibile și modulare de cursuri pentru a sprijini accesul la un nivel mai înalt de învățare prin priorități specifice pentru parteneriatele strategice ERASMUS+. Comisia va sprijini instituțiile de învățământ superior care doresc să acorde puncte ECTS studenților pentru activitățile voluntare și în folosul comunității, pe baza unor exemple pozitive existente. Vor fi create oportunități pentru sprijinirea recunoașterii calificărilor deținute de refugiați pentru a facilita accesul acestora la învățământul superior. Activitățile vor porni de la un proiect ERASMUS+ în curs care oferă orientări practice și include activități de consiliere *inter pares* între Centre naționale de informare pentru recunoaștere academică și părțile interesate și module de învățare online și va completa instrumentul de stabilire a profilului de competențe al resortisanților din țări terțe.

Asigurarea faptului că instituțiile de învățământ superior contribuie la inovare vine cu soluții noi la probleme economice, sociale și de mediu. Nu este simplu să se asigure că aceste eforturi sunt bine țintite și că ajută la soluționarea atât a problemelor imediate, cât și a celor pe termen lung. Inovarea este cel mai important factor al creșterii economice. Institutele de cercetare, universitățile care se ocupă intensiv de cercetare și universitățile de științe aplicate contribuie la inovare în moduri diferite, interdependente, în interiorul și în afara mai multor granițe geografice. Pentru consolidarea contribuției învățământului superior la inovare este nevoie de acțiuni la nivelul tuturor activităților instituțiilor de învățământ superior – educație, cercetare și implicare în relațiile cu lumea întreagă. Instituțiile trebuie să creeze o cultură a inovării și a spiritului antreprenorial orientată spre

exterior. Noile idei și descoperiri își au sursa în curiozitatea umană, în creativitate și inițiativă. Toate formele de studii superioare ar trebui să urmărească să înzestreze studenții cu abilitatea de a înțelege concepte noi, de a gândi critic și creativ și de a acționa în mod antreprenorial pentru a elabora și a aplica noi idei. Sunt esențiale studiile postuniversitare și formarea doctorală de înaltă calitate. Acestea formează cercetători, dezvoltatori și „gestionari ai inovării” datorită cărora se fac descoperiri științifice și care contribuie la promovarea și adoptarea de idei noi. În comparație cu SUA și Japonia, în Uniunea Europeană prea puțini deținători ai titlului de doctor lucrează în afara mediului academic. Instituțiile de învățământ superior trebuie să promoveze acest lucru printr-o mai bună concentrare a programelor doctorale asupra aplicării cunoștințelor și a interacțiunii cu viitorii angajatori. Instituțiile de învățământ superior ar trebui, de asemenea, să joace un rol mai mare în dezvoltarea locală și regională. Investițiile Uniunii Europene în dezvoltarea regională prin inovare sunt ghidate de principiul specializării inteligente – concentrarea investițiilor regionale și a eforturilor asupra inovării în sectoarele cu potențial ridicat de creștere. Instituțiile de învățământ superior pot depune mai multe eforturi pentru a facilita legăturile dintre persoanele din mediul academic, antreprenori și autoritățile publice, pentru a-și alinia oferta educațională la nevoile identificate în strategiile de specializare inteligentă, pentru a profita de oportunitățile de inovare în sectoarele prioritare și pentru a ajuta întreprinderile locale și alte organizații să înțeleagă și să adopte noi modalități de gândire. Concretizarea tuturor acestor aspecte ar trebui să facă parte dintr-o schimbare culturală mai complexă, în urma căreia instituțiile de învățământ superior să devină „actori antreprenoriali”. Instrumentul HEInnovate susținut de Uniunea Europeană contribuie la

plasarea inovării și spiritului antreprenorial în centrul strategiei instituționale globale [35]. Marca de excelență oferă o oportunitate în plus pentru investiții în cercetare și inovare. Inovațiile de mâine depind de cercetarea întreprinsă astăzi și de talentul creativ de exploatare a rezultatelor. Guvernele și sistemele de învățământ superior trebuie să investească în mod inteligent pentru a dezvolta domeniile ce s-au consacrat deja drept puternice în cercetarea inovatoare. Atingerea excelenței în cercetare este corelată cu cooperarea și mobilitatea internațională, care reprezintă o misiune-cheie a programului Horizont 2020. Uniunea Europeană poate însă face mai multe pentru a consolida centrele de excelență în cercetare în mai multe părți ale Europei și pentru a încuraja transpunerea avantajelor științifice în inovații comercializabile. [36]

În scopul realizării obiectivelor menționate mai sus, Comisia Europeană își propune să extindă modelul schemei de inovare regională a Institutului European de Inovare și Tehnologie (EIT) și eticheta EIT [37] la mai multe universități și regiuni, pentru a consolida dezvoltarea spiritului antreprenorial și a competențelor de inovare, precum și pentru a pregăti mai bine candidații la studii doctorale și absolvenții acestora pentru a munci în întreprinderi inovatoare. În context, instituția va sprijini dezvoltarea în continuare și testarea metodelor de predare pentru creativitate și inovare în învățământul superior, dezvoltând eforturile comune ale OCDE și ale Comisiei Europene 28 în sectorul școlar. Învățământul superior va deveni cheia de acces pentru specializarea inteligentă, pentru a oferi consiliere autorităților publice în ceea ce privește implicarea îndeaproape a instituțiilor de învățământ superior și, atunci când este posibil, a comunităților de cunoaștere și inovare (CCI) ale EIT în conceperea și punerea în aplicare a strategiilor de specializare inteligentă.

Acțiunile Marie Skłodowska-Curie vor crește în relevanță, prin oportunitățile oferite, pentru a ajuta la eliminarea discrepanțelor dintre statele membre și regiuni în domeniul cercetării și inovării și pentru a contribui la tratarea problemei exodului creierelor din regiunile mai puțin dezvoltate. Eforturile vor fi concentrate și pe sprijinul Uniunii Europene pentru cooperarea dintre universități și întreprinderi, făcând ca forumul bianual universități-întreprinderi să devină un punct focal pentru realizarea de schimburi în ceea ce privește instituțiile de învățământ superior și dezvoltarea regională la nivel european și promovând crearea unor forumuri regionale și naționale universități-întreprinderi pe întregul teritoriu al Uniunii Europene.

Sprijinirea sistemelor de învățământ superior eficiente rămâne a fi unul din obiectivele principale ale Uniunii Europene, realizat prin toate instituțiile sale de resort. Capacitatea instituțiilor și sistemelor de învățământ superior de a oferi ceea ce îi trebuie Europei se bazează pe resurse umane și financiare adecvate, pe stimulente și pe recompense utilizate în mod eficient. Guvernele rămân principalii finanțatori ai învățământului superior în majoritatea statelor membre ale Uniunii Europene și, în toate situațiile, joacă un rol esențial în crearea de stimulente și în stabilirea de obiective și de standarde de calitate pentru sistemul de învățământ superior în ansamblu.

Pe măsură ce sunt solicitate mai multe eforturi din partea învățământului superior, pentru guverne și pentru instituțiile de învățământ superior este tot mai greu să identifice cele mai bune modalități de a orienta și de a echilibra investițiile. Se pune problema dacă mai multe fonduri din mediul privat pot fi folosite și ar trebui folosite pentru a finanța învățământul superior. O a doua problemă este modul de concepere a unor sisteme de

finanțare care să încurajeze învățământul superior să ofere ceea ce este necesar societății și să reconcilieze obiectivele de eficacitate, echitate și eficiență. Multe state membre testează finanțarea bazată pe performanță și acordurile instituționale care stabilesc obiective convenite pe care instituțiile de învățământ superior individuale le vor atinge în schimbul unor fonduri publice. Deși rezultatele inițiale ale acestor activități sunt promițătoare, definirea unor indicatori suficient de amplii pentru măsurarea progreselor constituie o provocare.

Pe lângă măsurile structurale din sistemul global de finanțare, unele țări introduc stimulente orientate pentru a îmbunătăți aspecte specifice ale învățământului superior. Pentru a spori prestigiul și recompensele aferente unei predări de calitate, unele țări au introdus noi forme de asociații de predare și de cadre pentru excelența în predare. Alte inițiative vizează consolidarea relației dintre predare și cercetare prin mai bună integrare a cadrelor și a sistemelor de finanțare de calitate. Inițiativele de finanțare au fost utilizate, de asemenea, pentru a stabili legături între instituțiile de învățământ superior și parteneri externi, pentru a promova predarea bazată pe cercetare, pentru a sprijini educația și cercetarea interdisciplinară și pentru a aduce inovarea practică în sala de curs.

Deși instituțiile de învățământ superior operează într-un cadru creat de autoritățile publice (finanțare, acreditare, asigurarea calității), alocarea de resurse și crearea de stimulente *în cadrul* instituțiilor au un impact major. O bună conducere instituțională, o cooperare internă și o gestionare a resurselor eficace devin și mai importante atunci când gama de sarcini a instituțiilor crește și când se pune accent mai mare pe măsurarea și demonstrarea performanței.

Pentru a înregistra progrese, activitățile și finanțarea Uniunii Europene trebuie să fie mai bine coordonate. Prioritățile prezentate

aici ilustrează măsura în care sunt corelate rolurile învățământului superior în educație, cercetare, societate și inovare – cele patru elemente ale modelului cvadripartit al cunoștințelor. Pentru ca sistemele de învățământ superior să funcționeze în mod eficace, aceste legături trebuie să fie recunoscute și consolidate în strategiile instituțiilor individuale de învățământ superior, în politica de învățământ superior națională și regională și la nivelul activităților întreprinse de Uniunea Europeană.

Prin măsurarea performanței politicilor în domeniul învățământului superior, a sistemelor și a instituțiilor individuale de învățământ superior într-un mod comparabil, Uniunea Europeană contribuie la furnizarea unor informații despre ceea ce funcționează. Acest lucru poate fi utilizat pentru a iniția discuții în cadrul sistemelor și instituțiilor naționale, precum și pentru a oferi o bază pentru găsirea unor soluții mai bune la probleme.

În scopul consolidării și ameliorării colectării de date concrete referitoare la învățământul superior, Comisia Europeană va optima sinergiile dintre instrumentele Uniunii Europene care conțin date concrete prin crearea unui centru de cunoaștere privind învățământul superior. Încorporând Registrul European al Învățământului Superior (ETER) [38] și etapa-pilot propusă a studiului de monitorizare a parcursului profesional al absolvenților, acesta va îmbunătăți calitatea și comparabilitatea datelor, colectarea datelor și indicatorii și va trage învățăminte din punerea în aplicare până în prezent a instrumentelor de date ale Uniunii Europene referitoare la învățământ superior. Instituția va consolida eforturile rețelei Eurydice și cooperarea Comisiei cu OCDE și cu țările sale membre în domeniul învățământului superior, al cercetării și inovării în scopul de a evita duplicarea eforturilor și de a beneficia de activitatea comună.

În plus față de finanțarea ERASMUS+, au fost alocate fonduri structurale și de investiții europene semnificative pentru a sprijini învățământul superior în multe părți din Uniunea Europeană, în special în regiunile mai puțin dezvoltate. Proiectul HESS [39] este o componentă importantă din strategia actuală a Comisiei de sprijinire a instituțiilor de învățământ superior în optimizarea acestor resurse prin îmbunătățirea impactului lor asupra economiilor regionale și asupra capacității de inovare. Fondul european pentru investiții strategice (FEIS) începe, de asemenea, să fie utilizat în scopul de a atrage investiții private pentru anumite activități ale învățământului superior care oferă perspective pozitive de rentabilitate financiară, dar descurajează creditorii tradiționali din sectorul privat.

Prin acțiunile sale, Comisia Europeană urmărește să se asigure că bunele practici și cele mai recente evoluții în materie de educație, cercetare și inovare sunt partajate și aplicate la scară cât mai largă în Europa și în lume. Această circulație internațională a ideilor este stimulată de cooperarea dintre studenți, cercetători, personal, instituții și guverne, de mobilitatea fizică a persoanelor și de sprijinul față de „internaționalizarea în țara de origine” în cadrul instituțiilor europene de învățământ superior. La rândul său, acest fapt ajută instituțiile să devină mai deschise față de lume și să oprească exodul creierelor.

Programele Uniunii Europene în domeniul învățământului superior și al cercetării pun un mai mare accent pe cooperarea internațională, reflectând gama de cunoștințe de specialitate necesare pentru a rezolva probleme complexe la nivel mondial. Comisia va continua să faciliteze mobilitatea studenților și a personalului, asigurându-se că statele membre pun în aplicare Directiva reformată privind studenții și cercetătorii și promovând schimbul

electronic de date între instituțiile europene de învățământ superior, studenții și personalul mobil. Având în vedere Conferința Ministerială a Procesului de la Bologna din 2018, Comisia va convoca, de asemenea, statele membre ale Uniunii Europene pentru a discuta direcția cooperării viitoare în Spațiul European al Învățământului Superior.

Transformarea digitală, pentru economia și societatea Europei, este o prioritate-cheie a Comisiei Europene, subliniată în strategia „O Europă potrivită pentru era digitală”. Educația și formarea joacă un rol esențial în atingerea acestei ambiții și asigurarea faptului că toată lumea din Europa poate trăi, munci și prospera în era digitală. Pandemia COVID-19 a văzut închiderea pe scară largă a școlilor și campusurilor într-un efort de a reduce răspândirea virusului. Au fost afectați milioane de cursanți, educatori, personal de educație și formare din Europa și din întreaga lume. Pentru a se asigura că învățarea, predarea și evaluarea pot continua, tehnologiile digitale au fost utilizate la o scară masivă și fără precedent. În septembrie 2020, Comisia Europeană și-a actualizat planul de acțiune în domeniul educației digitale și lucrează în continuare pentru a promova educația și formarea de înaltă calitate și inclusivă în era digitală. Noul plan de acțiune va fi o parte importantă a planului de redresare a UE de nouă generație, sprijinind statele membre, instituțiile de educație și formare, precum și cetățenii în eforturile lor de a face față schimbării digitale.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Coronavirus: Resurse de învățare on-line. https://ec.europa.eu/education/resources-and-tools/coronavirus-online-learning-resources/online-platforms_ro (vizitat la 10.08.2020)
2. eTwinning is the community for schools in Europe. <https://www.etwinning.net/en/pub/index.htm> (vizitat la 10.08.2020)

3. Learning corner. [https:// europa.eu/learning-corner/home_en](https://europa.eu/learning-corner/home_en) (vizitat la 10.08.2020)
4. SALTO-YOUTH. [https:// www.salto-youth.net/](https://www.salto-youth.net/) (vizitat la 10.08.2020)
5. EPALE - Electronic Platform for Adult Learning in Europe. [https:// epale.ec.europa.eu/en/about](https://epale.ec.europa.eu/en/about) (vizitat la 12.08.2020)
6. ERASMUS+ Virtual Exchange. https://europa.eu/youth/erasmus-virtual/activity/exchanges_en (vizitat la 12.08.2020)
7. Săptămâna UE a programării. <https://codeweek.eu/> (vizitat la 15.08.2020)
8. Hacking education with digital pedagogies. <https://eduhack.eu/> (vizitat la 15.08.2020)
9. Penji protejează planeta. <http://penjiithegame.com/> (vizitat la 15.08.2020)
10. Biotalent. Talent in biodiversity. <http://biotalent.ucdc.uoc.gr/> (vizitat la 15.08.2020)
11. SUNDIAL. Innovative training network. <https://www.astro.rug.nl/~sundial/outreach.php> (vizitat la 16.08.2020)
12. Open Mind. <http://open-mind-project.eu/> (vizitat la 16.08.2020)
13. Moby Click. <http://www.mobyclick.eu/> (vizitat la 20.08.2020)
14. Promoting Social Inclusion through Coding and ICT skills. [https:// codensocial.eu/en/learning-platform](https://codensocial.eu/en/learning-platform) (vizitat la 20.08.2020)
15. Creations. <http://creations-project.eu/> (vizitat la 25.08.2020)
16. Go-Lab Initiative. <https://nextlab.golabz.eu/initiative> (vizitat la 25.08.2020)
17. Scientifix. The community for science education in Europe. [http:// www.scientix.eu/home](http://www.scientix.eu/home) (vizitat la 25.08.2020)
18. Up2U <https://up2university.eu/open/> (vizitat la 25.08.2020)
19. Treasure chest of resources for learners, parents and teachers in times of Covid-19 <https://www.ecml.at/Resources/TreasureChestofResources/tabid/4397/language/en-GB/Default.aspx> (vizitat la 25.08.2020)

20. TOGETHER OLD AND YOUNG. <http://www.toyproject.net/> (vizitat la 03.09.2020)
21. Mutual Open and Online Skills. <http://www.moos-online.eu/> (vizitat la 03.09.2020)
22. European Distance and E-learning Network. <https://www.eden-online.org/> (vizitat la 03.09.2020)
23. Empower higher education. <https://empower.eadtu.eu/corona-crisis> (vizitat la 03.09.2020)
24. Digital technologies - actions in response to coronavirus pandemic. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/content/digital-technologies-actions-response-coronavirus-pandemic> (vizitat la 15.08.2020)
25. Diacon Maria. Politica educațională și de formare profesională a Uniunii Europene. Chișinău: ÎS F E P „Tipografia Centrală”, 2020. 152 p.
26. Prioritățile în domeniul educației și formării profesionale (2011-2020). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:ef0028> (vizitat la 04.05.2020)
27. Cadrul strategic pentru cooperarea europeană în domeniul educației și formării (ET 2020). https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/et2020-framework_ro (vizitat la 04.05.2020)
28. CEDEFOP European Centre for the Development of Vocational Training. <https://www.cedefop.europa.eu/en> (vizitat la 04.05.2020)
29. Cooperarea pentru atingerea obiectivelor politicilor în domeniul educației (cadrul ET 2020). https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/et2020-framework_ro (vizitat la 04.05.2020)
30. Cartea Albă privind viitorul Europei. Reflecții și scenarii pentru UE-27 până în 2025. <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2017/RO/COM-2017-2025-F1-RO-MAIN-PART-1.PDF> (vizitat la 04.05.2020)

31. Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. Investiția în tinerii Europei. COM/2016/0940 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52016DC0940> (vizitat la 04.05.2020)
32. Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. O nouă agendă pentru competențe în Europa. Să lucrăm împreună pentru consolidarea capitalului uman, a capacității de inserție profesională și a competitivității. COM/2016/0381 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52016DC0381> (vizitat la 10.05.2020)
33. Document de reflecție privind valorificarea oportunităților oferite de globalizare https://ec.europa.eu/commission/publications/reflection-paper-harnessing-globalisation_ro (vizitat la 10.05.2020)
34. What do you know about the EU STEM Coalition? <http://www.stemcoalition.eu/publications/what-do-you-know-about-eu-stem-coalition> (vizitat la 10.05.2020)
35. How innovative is your higher education institution? <https://he-innovate.eu/en> (vizitat la 10.05.2020)
36. Seal of Excellence. https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-opportunities/seal-excellence_en (vizitat la 10.05.2020)
37. European Institute of Innovation and Technology. <https://eit.europa.eu/our-activities/education/eit-label> (vizitat la 10.05.2020)
38. Educație și formare. https://ec.europa.eu/education/resources/european-tertiary-education-register_ro (vizitat la 10.05.2020)
39. Higher education for smart specialization. <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/20182/167532/HESS+presentation.pdf/4fa687ab-d041-45c6-93fb-6016c3536b9c> (vizitat la 10.05.2020)

ЦЕННОСТНО-ПОЛИТИЧЕСКИЕ ОРИЕНТАЦИИ И ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ УЧАЩЕЙСЯ МОЛОДЕЖИ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

VALUE – POLITICAL ORIENTATIONS AND WAYS FOR YOUTH SOCIAL ACTIVITY INCREASE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Ludmila RUSTANOVICI, *cercetător științific,*
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice

Summary

The article describes the youth political and valuable orientations of the Republic of Moldova. The characteristics reveal among youth a decrease in the political life interest of the country, social indifference and distrust of the political class country. The author identified and comprehensively evaluated the motivations of the youth part that nevertheless shows political activity. The social institution role: family, school, civil society and parties - in increasing political literacy and, ultimately, youth social activity is noted. Attention is drawn to the state tasks in conditions aimed directly at promoting the young generation social formation, ensuring the rights and opportunities for the young generation successful development and task set implementing, called "youth policy".

Неоспоримой истиной является то, что настоящее и будущее каждой страны в значительной мере зависит от молодежи, состояния этой социальной группы, ее представительства в обществе, социализации, образованности, направлений жизнедеятельности и, конечно, ценностных ориентаций. В нынешней ситуации в Республике Молдова вопрос о роли молодого поколения в социально-политическом развитии страны имеет особое значение. Известно, что для молдавского общества, в котором на протяже-

нии последних десятилетий происходили колебания общественно-политических настроений, наблюдались инверсии в ценностных ориентациях населения, подъемы и спады гражданской активности, перемены политического курса. Поэтому изучение отношения молодежи к политике актуально и дает возможность выявить результаты состояния общественного сознания в возрастных рамках молодежи, свидетельствующие о направлении и скорости происходящих в будущем общественных изменений. В целом, молодежь воспроизводит спектр основных политических ориентаций и установок, существующих в обществе. Вместе с тем она привносит в политическую среду новые запросы, ожидания, мотивации и практики поведения. На этом фоне особенно важным становится вопрос о ценностной системе, которая складывается сегодня в молодежной среде и призвана стать основой ориентации молдавского общества в ближайшем будущем. В то же время молодежь как социально-демографическая группа зависима от социально-экономических и политических отношений, существующих в обществе. Исключительно молодежных феноменов, которые были бы в равной степени справедливы для любого социума и всех времен, не существует. В молодежной среде, в той или иной форме, присутствуют все проблемы и противоречия, присущие обществу в целом. Политические настроения молодежи, как и то с какими политиками она будет связывать свои ожидания, во многом будут зависеть от ее социального статуса, социокультурных установок и ценностей. Отсюда следует необходимость изучения самых различных групп и слоев молодежи. Очевидна целесообразность изучения учащейся (школьной) молодежи как социальной общности, особенностей ее социализации, социальной преемственности, унаследования знаний и опыта старших поколений, особенностей молодежной субкультуры,

формирования жизненных планов и ценностных ориентаций, социальной мобильности, выполнения социальных ролей. Уже на основе этих знаний сформируется столь необходимая для современной Молдовы молодежная политика. Необходимость выработки специфической молодежной политики, адаптированной к потребностям современного общества, продиктована уже статистикой состояния молодежной среды, ее количественным и качественным представительством. Печальная статистика свидетельствует о том, что молодое поколение в Молдове неуклонно сокращается. Доля возрастной группы предположительно учащейся молодежи 14-19 лет за последние годы сократилась на 58, 2 тысяч человек, что означает сокращение в процентном отношении с 24,6% на 1 января 2014 года до 22,8% на 1 января 2019 года[1]. По данным эксперта «Idis Viitorul», экономиста Вячеслава Ионицэ, на сентябрь 2020 года большее число уехавших за границу за минувшие четыре года составили молодые люди в возрасте от 18 до 29 лет - 43 тысячи человек. Таким образом, в стране остается лишь 60 процентов молодежи, а 40 процентов навсегда выехали за рубеж[2]. «Мы говорим о прогрессивном, с интеллектуальной точки зрения, поколении, которое обладает знаниями и навыками, но не ценится по достоинству с социальной и экономической точек зрения», – считает молдавский социолог Зинаида Грибинча[3]. Сокращается численность и интересующей нас страты населения – школьной молодежи. По данным Национального Бюро Статистики в 2019/20 учебном году число учащихся сократилось на тысячу - до 333,1 тысячи. В государственных учебных заведениях насчитывается 98% учащихся, 80,7% из них получают образование на государственном языке[4]. Таким образом, демографически проблема обозначена чрезвычайно ярко. Поколение, от которого зависит будущее страны, резко со-

кратилось. Тем более важно знать мировоззренческую позицию молодых людей, остающихся в Молдове, их ценностно-политические ориентации.

В обывательском мнении, да и в некоторых исследованиях опрометчиво делается вывод о полной аполитичности юного (подросткового) поколения. Однако, данные по Молдове, обнародованные Ассоциацией социологов и демографов Республики Молдова, показывают, что при всей отчужденности от политики потенциал участия в ней у молдавской молодежи, частично относящихся к категории учащейся молодежи, показателен: очень интересуются политикой 5,6% респондентов; много интересуются 31,1%; мало интересуются 47,8%; не интересуются вовсе 12,4% [5, с.57]. Этого следовало ожидать, ведь история показывает, что в каждом обществе на любом витке его развития всегда присутствует определенный градус политизации молодежи. Примером может стать поколение «хиппи», которое декларировало абсолютную аполитичность, но со временем овладело политическими программами. С молодежных хиппи-демонстраций началось антивоенное и антиядерное движение. Представители этой субкультуры выступали также за права животных, за права женщин, детей и человека. Данная субкультура не могла пройти бесследно, и, несомненно, навсегда осталась в памяти человечества. В данную субкультуру входили тинейджеры и молодые люди, которые отличались личными убеждениями в несправедливости общественных правил. Богатство и пресыщенность, бездуховность обывательской жизни, мещанская скука - все это, более или менее вносило политическую окраску в ряды бунтующей молодежи хиппи-движения.

Подростковому поколению наших дней, возможно, и неизвестно содержание движения 60-х-70-годов, но влияние политизированной общественной жизни, проявляющееся в семье, в

школе, в средствах массовой информации непременно воздействуют на молодое поколение. Иное дело, в какой мере, с какими ожиданиями и мнениями политические настроения в обществе воспринимаются учащейся молодежью. Это как раз и составляет задание современных направлений политологии, социологии и педагогики - исследовать социальные и политические ориентации учащейся молодежи, выявить тенденции и основные противоречия процесса их формирования, определить пути влияния общества на процесс формирования социальных и политических ориентаций учащихся, целесообразность, необходимость и возможность такого влияния. Предложить методы успешного усвоения учащимися политических знаний и навыков в процессе социализации – это еще более насущное задание.

Каждое новое поколение «творит» свою историю. Конкретное ее воплощение реализуется в практике отношений в обществе, в котором молодое поколение осваивает опыт прошлого и соучаствует в «производстве» новых взаимодействий. Ценностная шкала юного поколения формируется в процессе деятельности, общения, образования, саморазвития, что, в общем, называется процессом социализации. Под этим понятием подразумевается «процесс» усвоения и активного воспроизводства индивидом социального опыта, системы социальных связей и отношений в его собственном опыте. В процессе и итоге социализации человек приобретает знания, качества, убеждения, необходимые ему для нормальной жизнедеятельности. Это многогранная деятельность по усвоению человеком опыта общественной жизни и общественных отношений»[6,с.595]. От того, насколько эффективно и результативно усвоит молодежь этот опыт, зависит ее мировоззрение, шкала ценностей, а в целом будущее страны, качество жизни последующих поколений.

Если хотя бы частично проанализировать, как формируется мировоззрение «социально-стартовой страты» общества (юношества), то, по мнению Владимира Блажко, следует остановиться на следующих факторах: «во-первых, на социальном самочувствии молодежи, которое зависит от наличия и использования объективных условий в рамках парадигмы возможность – реальность; во-вторых, на качестве ее ценностных ориентаций как жизненных целей и формах активности их достижения» [7, с. 290].

Несмотря на определенный интерес к политике, реальная вовлеченность учащейся молодежи в политические действия все же низка, а политическая и гражданская активность не являются приоритетной сферой интересов молодого поколения. Формирование политических ориентаций лежит в области социально-экономических условий Республики Молдова: политической стабильности, уровня благосостояния, обеспечения образовательного ценза, профессионального роста, возможности приложить свои знания и способности к деятельности на благо страны. В ситуации Республики Молдова, «где доход 60% населения ниже прожиточного минимума» [8, с. 83], «молодежи не до гражданской активности, важнее завершить учебу и уехать из страны» заявляли интервьюированные нами подростки. Очевидно, что важнейшей составляющей сегодняшнего отношения к политике стало ухудшение материального положения населения. Чем ниже уровень материального благополучия в семьях, тем более негативно молодежь оценивает деятельность государства и правительства. Подобное положение порождает не только изменения в установках молодежи, ее жизненных ориентирах, но и негативное отношение к молдавской политике и деятельности властей, которые не могут кардинально улучшить показатели уровня жизни населения.

Показательны данные наблюдения и одобрения молодым поколением социально-экономической ситуации в стране. По данным 2019 года, 19,9% молодежи возраста 18 лет заявили, что «дела в стране идут в правильном направлении», 64,6% - в неверном[9,с.51]. Это, к сожалению, свидетельствует о, во многом, не реализованных ожиданиях молодежи.

Как показывают результаты опроса учащейся молодежи, общая направленность ее политических интересов в принципе демократическая. Большинство респондентов отдадут предпочтение демократическим реформам даже в условиях негативных последствий этих реформ. Молдавские лицеисты критически оценивают процесс развития демократии в стране, но не выступают против этого процесса. Характерным является низкий уровень оценки молодыми развития демократии в стране. Позитивно оценивают развитие демократии в стране 3,1% молодежи, удовлетворительно - 13,0%, не удовлетворены в определенной степени 42,2%, совсем не удовлетворены 34,8%[5,с.27].

Показателен уровень доверия юношества властным структурам. Почти все институты государственной власти набрали невысокие баллы доверия. Молодежь (в целом) больше доверяет другим социальным институциям: Церкви 60%, армии 44,4%, СМИ 47,5%, науке 58,8%[9,с.8]. Налицо кризис доверия молодых к деятельности властных структур. В интервью учащиеся лицеистов характеризуют представителей власти как «погрязших в политических расправах, собственной наживе и коррупции». Молодежь (вместе со всем населением Молдовы - авт.) не верит в то, что политиков интересует «о чем думают люди». В интересующей нас возрастной категории верят в это 10,6%, не верят 70,6%[9,с.43].

На фоне социально-экономической и политической ситуации в стране проявляется не только политическая неактивность

юношества, но и пассивность социальная. О печальной статистике сетуют власти предрешающие: молодежь Молдовы теряет интерес к высшему образованию. Численность студентов в государственных вузах в последнее время уменьшилась на 4,7% или на 4,7 тысяч студентов. В негосударственных учреждениях студентов стало меньше на 2,1%. В 2018 году в вузы Молдовы поступили 60,6 тысяч студентов, это приблизительно на 5 000 студентов меньше, чем в предыдущем году. В процентном соотношении «недобор» составил 7,5%, говорится в отчете Национального Бюро Статистики [10]. Более того, «молодежь Молдовы предпочитает не работать и не учиться» - свидетельствует известный государственный деятель Корнелиу Попович, в свое время курировавший вопросы культуры, образования и науки. Доля молодежи, которая не получает образование и не работает, составила 27.1% из общего числа населения в возрасте от 15 и до 29 лет. В 2018 году около двух третей (64%, 728 тысяч) молодежи в возрасте от 15 до 34 лет являются экономически неактивными. Таковы приведенные данные Национального Бюро Статистики за четвертый квартал 2018 года[11].

Приведенные статистические и социологические данные дают представление о том, какие политические качества, ориентации и ценности приобретает учащаяся молодежь в процессе политической социализации в современном молдавском обществе, обществе неконсолидированной демократии, обществе, которое, если следить за политологическими изысканиями прошедших лет, казалось бы прошло «переходный период», искало и не нашло признаки «качества жизни» и утратило надежду на «устойчивое развитие». Теоретические понятия, внедренные в контекст нашей страны извне, не воплотились практически. И в нашем реальном случае «нельзя не признать что в современных

условиях территориальной расколотости страны, сложной социально-экономической ситуации, существования большого количества политических партий с практически однородными программами, неопределенности внешнеполитического курса страны и т.д. сделать молодежи правильный выбор крайне трудно[12, с.60]. А статья политически активным тем более. Наивысшим проявлением политической активности молодежи, в нашем случае юношества, достигшего возрастного ценза, это участие в выборах. Хотя политологи, экстраполируя электоральную активность на все молдавское общество, замечают, «что для молдавского электората возможность осуществления политического выбора сегодня представляет собой наивысшую демократическую ценность. При том, что в своем подавляющем большинстве, он мало верит в демократические механизмы решения общественных проблем, молдавский электорат, тем не менее, устойчиво демонстрирует свою высокую готовность (около 80%) принять участие в выборах, если таковые будут иметь место в ближайшее время». При всем при этом, показатель электоральной активности молодежи не может не радовать. В предполагаемых Парламентских выборах уверенно приняли бы участие 60,6%, скорее приняли бы 20,6%, не принявших участие гораздо меньше - от 4 до 8%[9, с.36]. Наиболее распространёнными причинами, которые останавливают учащуюся молодежь перед участием в выборах, оказывается уверенность в том, что их участие все равно ничего не изменит и отсутствие политической партии или лидера, которые отражают их интересы. Основной целью, по которой молодежь принимает участие в голосовании, является выражение гражданской позиции. Участвуя в выборах, молодежь проявляет при этом практически неизменное стремление к переменам, к созданию во всех сферах общественной жизни альтернативных, оппозиционных существующим (и в этом

смысле инновационных-авт.) форм. Поэтому мы рассматриваем учащуюся молодежь как динамичный субъект социальных отношений, находящийся в состоянии становления, поиска жизненных ориентиров и оцениваем как проявление в молодежной среде социального оптимизма.

Проявление социального оптимизма мы усматриваем и в том, что именно молодежь как поколение, смотрящее вперед и мыслящее на опережение, определяет перспективный внешнеполитический курс Молдовы. Движению в Европейский Союз отдают предпочтение 46,0% участвующей в социологическом исследовании молодежи, в Евразийский Экономический Союз – 25,5% [5, с.63], в отличие от всего (включая, взрослых) населения, которое проголосовало за Европейский Союз 36%, за Евразийский Экономический Союз - 40% [5, с.74]. В данном случае динамизм молодого поколения проявляется в том, что «в среде молодых людей любые новые идеи укореняются и развиваются значительно быстрее - нет еще той социальной инерции, которая называется «благоразумием» [14, с.74]. Это объясняется особенностями молодежи как поколения, наименьшей степенью интегрированного в социальные связи и пребывающего в «свободном поиске».

Неоспоримой истиной является то, что первичным институтом социализации подрастающего поколения является семья. В семье формируются основные поведенческие навыки, в семейной среде детям прививаются жизненные ценности: семейные и этико-моральные, эстетические и экологические, духовные и материальные, интеллектуальные и эмоциональные, гражданские и политические, которыми, повзрослев, человек будет руководствоваться в социальных коллизиях. Семья, по мнению психологов, формирует до 70% навыков поведения человека [15, с.76].

Безусловно, на личностном уровне ценности, прививаемы в семье, трансформируются в зависимости от характера личности, позитивного или критического отношения к данным ценностям. Что касается политических ценностей, то они чаще других подвергаются критике со стороны подрастающего поколения, поскольку взгляды и мнения старшего поколения порой грешат патриархальностью, анахронизмом, особенно когда в семье сосуществуют несколько поколений родственников. В данном случае, дети, более восприимчивые к контексту современности, безусловно, вступают в противоречия с ценностями старшего поколения и на основе своих убеждений создают собственные политические ориентиры.

На формировании политических ценностей, их качестве и приоритетах, безусловно, сказывается материальное положение семьи. Важнейшей составляющей сегодняшнего отношения учащейся молодежи к политике становится материальное положение населения. Чем ниже уровень материального благополучия в семьях, тем более негативно молодежь оценивает деятельность Государства и Правительства. Подобное положение порождает не только изменения в установках молодежи, ее жизненных ориентирах, но и негативное отношение в целом к политике и деятельности властей, которые не могут кардинально улучшить показатели уровня жизни населения.

Шкала семейных ценностей меняется и под влиянием рыночных отношений. Вызовы рыночных отношений мотивируют многие семьи переосмысливать свое место в обществе. Необходимость выживания, диктат рыночных отношений, востребованность личной инициативы, ориентация на индивидуальный успех вынудило многие семьи перенаправить основную энергию в русло частной жизни, что значительным образом повлияло на характер политического участия членов семьи. В семье, как в со-

циальной группе, происходит разрыв процесса передачи любого межпоколенческого опыта. Прежняя система политических ориентаций и ценностей старших поколений в новых условиях рыночных отношений «не работает». Изменяются и сами ценности, переместившиеся из общего в сферу индивидуального. Молдавские исследователи отмечают, что в среде современной молодежи воспринимаются ценности материального ценза. Повысился престиж «человека имеющего много денег», «статус удачливого и изворотливого дельца», снизился рейтинг «мастера своего дела, хорошего профессионала», «уважаемого человека», «порядочного человека». Эти, по мнению юношества, востребованные сегодня личные качества обуславливают и их гражданские позиции. Среди качеств личность, которые утрачивают свою значимость в жизни юноши и девушки Молдовы называют наличие идеалов, твердых собственных критериев и оценок (совсем не важно - 41%), действия ради будущего страны (совсем не важно - 51%). Настораживают ответы молодежи, касающиеся политических ценностей. Патриотом настоящим гражданином своей страны хотят видеть себя 1% [7, с.291-292].

Нельзя обойти вниманием и то обстоятельство, что в современных условиях социальный институт семьи претерпевает значительные изменения под влиянием активных миграционных процессов. Активная миграция из Молдовы приводит к межгенерационному конфликту ценностей, не только политических, но и семейных, межличностных. Массовая миграция породила такие формы семьи как «дистанционная семья», «неполная семья», «гостевая семья» и т.д. Такие семьи, как показывает опыт, не в состоянии в полной мере выполнять функции образования и воспитания детей. О каком воспитании гражданственности, формировании осознанного восприятия единства со своей Родиной - чувства

патриотизма - может идти речь, когда родители десятилетиями находятся за рубежами родины в положении гастарбайтеров. А ведь, по утверждению Френсиса Бэкона, «любовь к Родине начинается с семьи» [16].

Да и внутри страны значительное число семей не воспроизводят гражданские ценности, существуя вдали от сфер политики и гражданственности. «Синдром «обманутых ожиданий» широко разлил в общественном восприятии политической реальности чувства усталости от политики, разочарования, апатии, превратившие массы людей в простых наблюдателей. В этих условиях единственной формой массового участия в политической жизни осталось участие в выборах, предполагающее минимальное действие в виде голосования» [17, с.152].

Сегодня в нашей стране лицеи и гимназии являются наиболее стабильными и устойчивыми образовательными учреждениями, сохранившими значение в политической социализации и гражданском образовании подрастающего поколения. В куррикулах учебных заведений отмечается необходимость воспитания учащихся в духе патриотизма, осознанного исполнения гражданских обязанностей, законопослушного поведения, заинтересованности политическим курсом собственной страны и т.д. Вместе с тем, выборочный опрос студентов первокурсников в нескольких вузах Кишинева показал, что они лишь в некоторых чертах представляют и знают основные положения Конституции Республики Молдова, Всеобщей Декларации Прав Человека, Конвенции о правах ребенка, не знают основных законов нашей страны. Первокурсники – это вчерашние выпускники лицеев. Скорее всего, эти данные можно экстраполировать и на учащихся, и в их массе наблюдается низкий уровень знаний основных законов страны и всеобщих прав человека. Владимир Блажко проводит

мысль о том, что в вузах страны назрела необходимость внедрения хотя бы факультативного курса «Граждановедения». «Ведь сегодня возникают вопросы: «Как и в какой мере осознанно могут защищать свои права молодые люди? В каких формах они могут успешно участвовать в управлении общественными процессами? Какого патриота своей страны можно воспитать, изучая историю других государств? Какая система этно-национальных ценностей сформируется в условиях неопределенной самоидентификации? Где и какие навыки самоуправления политической культуры и активности приобретает молодое поколение, если формы самоуправления не развиты? На каком идеологическом и моральном фундаменте, в общем, может сегодня в стране формироваться гражданская личность?» [15, с.79]. Продолжим мысль исследователя: необходимость системного гражданского и политического обучения назрела и в гимназически-лицейском звене образования. Это направление гражданской социализации также интересуют молдавских исследователей. Ими рекомендуется содержание учебных программ, куррикулумов гимназий, лицеев, вузов по гражданскому образованию, «задачами которого является формирования у молодежи активной гражданской позиции, воспитания чувства патриотизма, любви к родине, любви к труду на благо общества, приобщение к правовым знаниям, конституционным правам, правам человека, правам ребенка, экологическим правам» [18, с.105].

Проблема формирования ценностных ориентаций особую актуальность приобретает в отроческие годы. У подростка впервые пробуждается интерес к своему внутреннему миру, который проявляется в самоуглублении и размышлении над собственными переживаниями, мыслями, кризисе прежнего, детского отношения к самому себе и к миру, негативизме, неопределенности,

крушении авторитетов. В подростковый период осуществляется переход от сознания к самосознанию, «выкристаллизовывается» личность. Как показывает наше интервьюирование, подростковая группа учащихся в выработке гражданских ценностей требует к себе особенного внимания. Педагогической наукой доказано наличие значимых различий в уровне выраженности ценностных ориентаций подростков. Различны терминальные ценностные ориентации: счастье других, здоровье, красота природы и искусства. Различны инструментальные ценностные ориентации: непримиримость к недостаткам других, рационализм, высокие запросы к жизни. В результате построения иерархии ценностных ориентаций определено, что у подростков первые места в терминальных ценностях занимают такие ценности как: наличие хороших и верных друзей, состоятельная жизнь, любовь. Наименее значимыми ценностями для учащихся лицеев явились: продуктивная жизнь, познание, счастье других, творчество, красота природы и искусства. Малоценными для учащихся представляются такие ценности как: эффективность в делах, высокие запросы, широта взглядов, рационализм[19]. Замеченные особенности подросткового возраста санкционируют проявление в их политическом поведении нетерпимости, резкости суждений, отрицания авторитетов. Современные подростки испытывают острый кризис в процессе формирования их ценностных ориентаций. Прежде всего, он проявляется в отсутствии у большинства из них базовых ценностей (смысл жизни, понятие о жизни, духовность, патриотизм и многое другое).

Трудно переоценить роль школы в подготовке учащейся молодежи к участию в избирательном процессе. Проблема участия молодежи в выборах является одной из самых актуальных, так как именно возрастная группа – начинающих путь к политическому

участию – представляет собой социально-активную часть населения в будущем. Это основной электоральный резерв молдавского общества. Одна из главных на сегодняшний день задач – реализовать основные направления и наиболее эффективные формы работы по широкому вовлечению молодежи (учащихся старших классов) в избирательный процесс. Не оставляя ангажирование молодежи на время предвыборной кампании, уже на уроках гражданского воспитания можно уделять внимание такому разделу как избирательное право Молдовы. Нелишне разъяснять учащимся, какие существуют принципы избирательного права. В рамках внешкольной работы для учащейся молодежи старших классов Избирательные Комиссии могли бы проводить День молодого избирателя, практиковать посещение старшеклассниками Избирательных Комиссий с целью ознакомления с их работой по организации и проведению выборов. Это тем более возможно в условиях организации избирательных участков в школьных помещениях, что встречается очень часто, как в сельской местности, так и в городах Молдовы. Мероприятия такого рода призваны ознакомить будущих избирателей с законодательством о выборах, повысить электоральную активность молодежи и мотивировать политическое участие молодежи. Главное, чтобы полезные рекомендации исследователей не оставались лишь на бумаге, а воплощались в практику учебно-воспитательного процесса [20, с.76-77].

Важно, чтобы занятия по гражданскому воспитанию не превращались в открытую агитацию, в навязывание учащимся политических симпатий, предпочтений и убеждений педагога. Такая работа должна быть методически грамотно выполнена, иначе она может не достичь своих целей или даже привести к противоположным результатам. Важно построить воспитательную деятельность так, чтобы работа, направленная на формирование

ценностных ориентаций школьников, стала личным выбором каждого учащегося. Особенно это касается молодого поколения, которому предстоит развивать демократию в своей стране, быть патриотами своего государства в будущем. Поэтому важнейшим результатом гражданского воспитания молодежи является, прежде всего, формирование гражданской активности, ответственности за судьбы общества, государства, гражданского сотрудничества.

Из социальных институтов, имеющих осязаемое влияние на формирование политических ценностей у молодежи, в том числе учащейся, следует выделить средства массовой информации. Анализируя воспитательные возможности существующих каналов политической социализации, исследователи отмечают особую роль СМИ. В современных условиях средства массовой информации не только характеризуются революционными изменениями, но и трансформируются в «четвертую силу» политической системы, способную не только информировать, но и кардинально влиять на ход политических событий. По масштабам охвата, по оперативности, интенсивности, систематичности и востребованности воздействию СМИ и, прежде всего, телевидению и Интернету сегодня нет равных. В этой связи приходится признать, что средства массовой информации в современных условиях превращаются в основной канал коммуникации и политического воспитания. Можно смело заявлять, что телевидение выходит на первое место по возможностям влиять на мировоззрение подрастающего поколения, формировать у юношества навыки гражданственности, воспитывать политические ориентации, и, в конечном итоге способствовать приобщению молодежи к политической активности, к демократическому развитию государства. По мнению молдавских наблюдателей, за развитием политиче-

ской жизни по телевидению сегодня постоянно следит около 80% населения страны, информируясь из просмотров передач на политическую тематику[13,с.159]. Заметим, что ни телевидение, ни, впрочем, пресса практически не включают материалы строго дидактического характера, специально направленные на обучение широких слоев общества навыкам политического поведения, тем не менее, можно смело утверждать, «что любой информационный контакт СМИ с потребителями их продукции априори задает их деятельности определенную образовательную и воспитательную направленность, тем самым способствуя формированию у людей эмоциональной приверженности системе, осмыслению собственной политической идентичности, формированию плюрализма мнений, политического недоверия, навыков потенциальной включенности граждан в политический процесс» [13, с.160].

Навыки политической активности учащаяся молодежь получает, главным образом, приобщаясь к возможностям Интернета. Можно сказать, что это наиболее востребованное современной молодежью средство коммуникации и информации. Компьютерной грамотности и использованию компьютерной техники для удовлетворения своих социальных потребностей обучены широкие слои молодежи Молдовы. Общаясь со сверстниками на политические темы, обсуждая текущий политический момент в стране, симпатизируя одним политическим лидерам и критически воспринимая других, юноши и девушки опираются на устоявшиеся (или неустоявшиеся), но собственные, политические ориентации. Особые положительные результаты в политической социализации молодежи достигаются с возможностью интерактивных связей Интернета, с возможностью открыто или анонимно высказать собственное мнение по поводу текущих политических событий в

стране, прислушаться к мнению других людей. Положительные воспитательные результаты от Интернета достигаются обеспечением открытого доступа к парламентским законопроектам и правительственным постановлениям для их обсуждения, возможностью устранить или хотя бы минимизировать чиновничий произвол и бюрократические популизмы должностных лиц, снизить уровень коррупции, наконец, повысить степень доверия граждан к властным органам. Утвердившийся в деятельности молдавских СМИ и Интернета, в том числе, принцип плюрализма мнений является одним из важнейших завоеваний на поприще политической социализации молодежи, что необходимо всемерно поддерживать.

Известно, что политическое воспитание это не просто обучение, а в первую очередь формирование личности с определенной социальной направленностью, определенными жизненными позициями, определенной системой социально-политических ценностей и ориентаций. Важным показателем политической активности юношей и девушек является их непосредственное членство в партийных рядах, что практически означает сделанный ими собственный политический выбор. Разумеется, значительность и качество молодежной прослойки в рядах того или иного политического формирования во многом связаны с тем, насколько программа политического формирования отвечает насущным потребностям и интересам молодежи: гарантированном обеспечении образовательного ценза, профессионального роста, повышением уровня благосостояния, возможности приложить свои знания и способности в своей стране.

Важнейшим направлением привлечения молодежи к политическому участию, плодотворной средой формирования твердых политических убеждений у юношества являются институты

гражданского общества, целенаправленные на повышение политической культуры, обучение основам демократии, лидерской инициативе. Подобные занятия в начале демократических преобразований в Молдове проводили представительства международных организаций: Fundația Soros-Moldova, Fundația Est-Europeană, UNISEF, TACIS, UNDP и другие. К международным впоследствии присоединились продвинутые молдавские общественные организации с таким же заданием - гражданского обучения: Молдавский Хельсинский Комитет по правам человека, Центр плюрализма в Молдове, Институт развития и социальных инициатив(IDIS), Ассоциация за демократию через участие ADEPT, Центр «Contact», Центр ресурсов по правам человека, Институт публичных политик и др. И хотя тренинги названных организаций предполагались для более возрастных групп молодежи, их влияние воспринималось всем обществом через утверждение демократических ценностей. Большое место в образовательных программах неправительственных организаций занимают темы «конституционные права личности», «права ребенка в обществе», «развитие гражданской инициативы через образование», «культура участия в выборах», «организация мониторингов выборов» и др. актуальны и сегодня. Все эти темы, рассчитанные на образование молодежи, интересны и учащимся, поскольку нацелены на приобретение юношеством основ политической культуры и ее повышение. О выдающейся роли НПО в гражданском воспитании свидетельствуют приоритетные направления деятельности институтов гражданского общества в Молдове. Из 8 тысяч действующих на сегодня в нашей стране НПО защита социальных прав интересует 48% от их общего числа, защита политических прав – 14,1% [21, с.189].

Социально активная молодежь принимает участие в НПО, предпринимающих инициативы, направленные на формирование культуры демократии на базе государственных структур: учреждение Молодежного Парламента, Политической Академии, обучение и стажировки молодых политиков - инноваторов в рамках совместных программ с международными организациями. Гордостью Молдовы являются активисты молодежных организаций, выходящие на международный уровень с решением глобальных проблем. Владислав Каим, молодой человек из Республики Молдова, стал членом первой Молодежной Консультативной группы по изменению климата, созданной при Генеральном Секретаре Организации Объединенных Наций. В заявлении, опубликованном на странице Организации Объединенных Наций, Владислав Каим описывается как «молодой экономист, приверженный созданию экологически чистых и достойных рабочих мест для молодежи, получению глубоких знаний в области международной торговли и миграции». «Мне очень приятно объявить, что Генеральный Секретарь ООН Его Превосходительство Антонио Гутеррес назначил меня членом первой в истории Молодежной Консультативной Группы по изменению климата при Генеральном Секретаре. Будучи членом Группы, я сообщу Его Превосходительству о том, как стратегии устойчивого экономического возрождения после COVID могут обеспечить более зеленое и процветающее будущее для современной молодежи и общества в целом». написал молодой человек на своей странице в Facebook [22]. Популяризация подобных достижений молодых молдавских активистов через СМИ и Интернет позитивно сказывается на социальной активности учащейся молодежи в целом.

Необходимой и ценной является деятельность молодежных организаций, направленных на решение насущных проблем

молодежи, ведь сегодня как никогда необходимо привлекать внимание общества к большим точкам молодежного поведения, таким как кризис образования, безработица, потребление наркотиков, алкоголя, политический экстремизм и т.д. Нельзя закрывать глаза на то, что, по данным статистики, 15% подростков в Молдове находятся в сложных ситуациях и зачастую остаются со своими проблемами один на один. Это, как правило, дети из неполных или неблагополучных семей. Специалисты считают, что только при участии и поддержке всего общества молодые люди смогут вернуться к нормальной жизни [23]. Нужно помнить, что именно подростки подвержены негативному влиянию «улицы» в виде наркомании, алкоголизма и криминала. Ценно, что в борьбе за искоренение этих бед современности молодежные общественные организации видят и свою задачу – задачу помочь государству [24].

Говоря в целом о взаимоотношении государства и гражданского общества, мы осознаем, что при имманентном несовпадении их задач, но в сфере демократического гражданского образования их интересы полностью совпадают. Гражданское общество, в котором воспитываются молодые люди с активной гражданской позицией, в борьбе за права, общее благо и прогресс становятся, по словам А. Фергюсона, «истинными орудиями Провидения», и «везде, где они есть, государству уготована жизнь и процветание» [25, с. 130].

В демократическом обществе возможности развития институтов гражданского общества, проявления социальной инициативы и демонстрации политического плюрализма чрезвычайно широки. Задача состоит лишь в том, чтобы привлечь в ряды гражданского общества как можно более широких масс молодежи, в том числе и такой структурированной ее части как учащаяся молодежь.

Все вышеизложенное означает, что в государстве и обществе в целом возникает необходимость принятия мер, направленных на изучение проблем и потребностей молодежи, выработка законодательно поддержанных программ обеспечения потребностей и прав молодого поколения. Сегодня, когда участие молодежи в общественной работе, членство в политических организациях, не являются мерилем ее общественно-политической активности, назрело задание привлечение молодежи к действенным формам участия молодежи в политической деятельности. Исследователям, политическим экспертам и государственным деятелям должны быть понятны будущие трудности молодежного движения, являющиеся результатом сегодняшних социально-политических ориентаций молодого поколения. Сегодняшнее юношество не склонно слепо доверять каким бы то ни было официальным структурам, партиям. Новые политические условия внесли существенные коррективы в процессы политической социализации и адаптации молодежи, что нашло отражение в специфике ее политических предпочтений. Реальная вовлеченность молодежи в политические действия, ее гражданская активность становится насущной задачей соответствующих структур.

В молодежной среде крепнут и индивидуалистические ориентации, стремление уйти от общих задач социума в решение личных проблем. Экономические и политические тенденции в обществе отпечатываются на политических ценностях молодого поколения. Таким образом, подрастающее поколение наследует достигнутый уровень развития общества и государства; имеет свои цели и интересы, которые не всегда совпадают с государственными и общественными. Его мировоззрение отличается своеобразными ценностными ориентациями, нравственными установками и недостатком жизненного опыта, что

повышает вероятность ошибки при восприятии политических ориентиров, поэтому молодёжь, и в том числе учащаяся, является обязательным объектом и субъектом социализации, адаптации и воспитания.

Вместе с тем юное поколение привносит в политическую среду новые запросы, ожидания, мотивации и практики поведения. Поэтому то, на какие ценностные ориентации нацелено юношество, вызывает беспокойство, как власти, так и общества в целом. История показывает, что на определенном этапе развития в государстве в ответ на возникающие вызовы молодого поколения, возникают структуры, которые начинают выполнять специфическую функцию: реализовать комплекс заданий которые принято называть «молодежная политика». Нельзя сказать, что в Республике Молдова мало обращено внимания на молодежь и разрабатывалась молодежная политика. Со времен демократических преобразований в государстве принимались соответствующие законодательные акты, нацеленные на определение и защиту прав молодежи, удовлетворение социальных потребностей и создание условий для всемерного развития молодежи. С учетом изменения объективных условий в молодежное законодательство вносились изменения и дополнения. Закон Республики Молдова «О молодежи» 279-XIY от 11 февраля 1999 года, был существенно усовершенствован и дополнен Законом «О молодежи» Республики Молдова №215 от 29 июля 2016 года. В рамках действия положений данных законодательных актов руководством страны принимались подзаконные документы: Постановление «Об утверждении мер по поддержке мероприятий молодежи №1213 от 27 декабря 2010 года, Постановление «О создании Правительственной Комиссии по молодежной политике» от 29 сентября 2011 года. До нынешнего времени (2020 год)

действует принятая в 2014 году, «Национальная стратегия развития молодежного сектора».

В дальнейшем государственным структурам совместно с гражданским обществом предстоит продолжить разработку молодежной политики и принять соответствующие меры по реализации ее мероприятий. В молодежной политике должно быть учтено, что будущие трудности социально-политических ориентаций молодежного движения, являющиеся результатом сегодняшних социально-экономических условий. Следовательно, ожидаемы мероприятия по нивелированию этих вызовов. Известно, что сегодняшняя молодежь не склонна слепо доверять каким бы то ни было официальным структурам, партиям, отсюда важность присутствия в разработке мер по молодежной политике институтов гражданского общества. Должно быть учтено и то, что новые политические условия внесли существенные коррективы в процессы политической социализации и адаптации молодежи, что находит отражение в специфике ее политических предпочтений. Реальная вовлеченность молодежи в политические действия, ее гражданская активность оставляет желать большего. Такая ситуация во многом вызывает к жизни меры по возвращению политической активности из периферии его интересов в гражданскую жизнь подрастающего поколения.

Нужно иметь в виду, что, в целом, молодежь воспроизводит спектр основных политических ориентаций и установок, существующих в молдавском обществе. Вместе с тем подрастающее поколение привносит в политическую среду новые запросы, ожидания, мотивации и практики поведения. И к этому стоит прислушиваться. В данном случае государство обязано всячески поддерживать социально-политические инициативы юношества, популяризировать успехи этих инициатив. При всей отчужденности

от политики потенциал участия в ней молдавской молодежи достаточно ощутим и успешные социальные инициативы молодежи должны становиться достоянием общества. О молодежи нужно и важно говорить, писать, рассуждать, проблемы молодежи необходимо исследовать. К сожалению, до настоящего времени вопросами молодежи и задачами молодежной политики в Молдове занимались лишь отдельные ученые, упомянутые в данном исследовании. Немного информации об успехах социально активной молодежи и подростков республики содержится и в передачах телевидения, и в электронных массмедиа. А между тем, активная молодежь Молдовы совместно с молодыми активистами стран СНГ и международной организацией UNFPA в Молдове ярко демонстрирует готовность подставить плечо государственным структурам в решении молодежных проблем. Более 130 молодых людей со всей страны обсудили направления развития молодежной политики и услуг в Республике Молдова в ходе Национальной конференции, состоявшейся 21-22 ноября 2019 года. Конференция „Молодежные программы и услуги для каждого молодого человека из Республики Молдова” проходит во второй раз и представляет собой платформу взаимодействия для специалистов из молодежной сферы со всей страны. Показательно, как юношеско-молодежное движение в Молдове активно поддерживается ведущими международными организациями. Координатор-резидент ООН, представитель ЮНИСЕФ в Молдове Дезире Юнсма сказала, что семья ООН в Молдове выступает за использование потенциала молодежи в качестве агентов изменений для повестки дня Целей устойчивого развития 2030: „Мы взяли на себя обязательство продолжить нашу работу и с молодежью Молдовы, чтобы положить конец нера-

венствам и обеспечить, чтобы все парни и девушки, независимо от этнической принадлежности, потенциала, сельской или городской среды, пользовались равными правами и шансами на процветание”, - отметила Дезире Юнсма.

Забота о подрастающем поколении провозглашена одним из важнейших заданий ООН с самого начала ее деятельности. На протяжении лишь последних десяти лет ООН было принято свыше 50 резолюций касающихся молодежи. Главная их цель – осуществление координации наиболее общих молодежных проблем достижение сотрудничества с неправительственными молодежными организациями и учреждениями, которые непосредственно занимаются решением проблем молодого поколения в разных странах. Задача Республики Молдова как государства, развивающего демократию, состоит в том, чтобы идти в русле политики ООН, усиленно работать с молодежью, вовлекая ее в активную общественную жизнь и формируя в молодежной среде прогрессивные политические ориентиры.

Молодежная политика, рассчитанная на безопасное развитие молдавского общества, не может не учитывать коррективы, которые вносят события последнего времени, а именно кризисные условия пандемии COVID-19. Кризис, который в настоящий момент переживает весь мир, существенно повлиял на экономику, политику, социальное положение, состояние культуры, образования, церкви и психологический климат общества. Это значит, что кризис затронул все институты возможной социализации подрастающего поколения. Повлиял и на шкалу ценностей и ориентаций молодежи, в том числе и политических. Кризис, вызванный пандемией новой вирусной инфекции, привел к тому, что страны вынуждены в первую очередь обращать внимание на проблемы

здравоохранения и серьезно сокращать финансирование в других сферах. Это может привести к тому, что многие инициативы, которые были направлены на молодежь (ее социализацию, образование, профориентацию, дальнейшее трудоустройство), так и останутся нереализованными. Тем не менее, именно молодежь, которая, в отличие от старшего поколения, еще не имеет опыта преодоления подобных потрясений, нуждается в поддержке. Поколение, которое столкнулось с ограничением доступа к образованию, снижением уровня экономики, уменьшением прожиточного уровня семьи и разрушенными планами и мечтами, в дальнейшем рискует не реализовать свой потенциал, что серьезным образом отразится на качестве человеческого капитала в нашей стране. Эти и другие проблемы, с которыми сейчас столкнулась молодежь, не должны остаться без внимания властей, потому что именно их решение позволит справиться нам не только с кризисом, но и преодолеть его последствия. Молодые люди, которые родились в период между 2005 и 2020 годами, еще не сталкивались с подобным глобальным потрясением, но их семьи еще помнят финансовый кризис в 2008–2009 годах, который затронул членов их семьи, сказался на поисках работы, повлиял на уровень благосостояния. Данный экономический кризис привел к серьезным долгосрочным последствиям для молодежи во всем мире, прежде всего, потому, что государства приостановили финансирование сферы образования и большого количества молодежных проектов, многие дети и подростки не смогли осуществить свои планы на получение качественного образования и достойной работы. Большинство стран, не успев справиться со сложностями, вызванными предыдущим кризисом, вынуждены вновь сократить финансирование во многих сферах, которые касаются молодежи, и отказаться от планов по реализации

намеченных инициатив. Молодежь, которая потеряла возможность осуществить свои цели и мечты в 2020 - 2021 годах - например, о получении лицейского аттестата, о поступлении в вуз - имеет высокие шансы попасть в наиболее уязвимую группу при последующих экономических потрясениях, что серьезным образом отразится на ее качестве как стратегического человеческого ресурса в долгосрочной перспективе.

Меры, предпринимаемые правительствами разных стран по предотвращению распространения коронавируса, породили социальные проблемы, которые могут болезненно отразиться на уровне жизни молодежи, снижении уровня доступности образования, уменьшении доверия к государственным институтам – власти всех стран ищут ответы на эти вызовы. Ищет ответы на вызовы пандемии и руководство Молдовы. Предпринимаются меры по ограничению деятельности отдельных экономических агентов, образовательных учреждений, заведений культуры, религиозных организаций. Граждане призваны и обязаны соблюдать профилактические меры. Иное дело, как относятся граждане Молдовы и к принятым санитарным мерам, и к обязанностям личной профилактики. Население Молдовы, включая и учащуюся молодежь, поделено обывательской мыслью (инфодемическим слоганом) на категории «ковид-параноиков» и «ковид-дисидентов». К первой группе относятся люди, поверившие в опасность неизвестного до селе вируса и, к другой – считающие, что суета вокруг коронавируса не что иное, как очередная шумиха, отвлекающая общественность от насущных проблем или что поднятие такой паники – это просто всемирный заговор. Соответственно к первой категории относятся граждане, серьезно воспринимающие угрозу пандемии и к собственным обязанностям соблюдения правил карантина и санитарных норм. К другой – те, что вы-

зывают не соблюдают социальную дистанцию, не надевают маски в общественных местах, демонстрируя неверие в опасность болезни, пренебрегая мнением медицины и демонстрируя неповиновение властям. В расхожем мнении утвердилось, что основную массу «ковид-диссидентов» составляет именно молодежь. В электронных масс-медиа широко пропагандируется информация о том, что « в распространении коронавируса больше виновата молодежь». «Молодежь не верит в смерть, она думает, что будет жить вечно. Молодые, если заболеют, скорее всего, на ногах перенесут ковид. Страшно другое - они могут заразить своих родителей, бабушек-дедушек. А вот это уже будет посерьезнее» [26] - уверяют блогеры. Такое мнение существует и в Молдове. Похожее мнение существует и в Евросоюзе, где в новой вспышке COVID-19 винят молодежь, поэтому ЕС думает о новом закрытии границ. Обвинения в адрес молодежи заканчиваются даже тем, что немецкий ученый Александр Кекуле призвал заразить коронавирусом молодежь и снять карантин. Профессор уверен, что надо позволить молодым людям заразиться коронавирусом. «Люди моложе 50 лет вряд ли умрут или серьезно заболеют. Но мы должны дать им переболеть, чтобы они могли выработать иммунитет», – пояснил эпидемиолог. Он отметил, что наименьшему риску подвергаются дети, поэтому сначала карантин нужно снять в школах и детских садах. Мы не можем все это время сидеть под замком. В противном случае, наше общество и наша культура будут полностью разрушены», – заявил профессор [27].

Моральный прессинг, устроенный в адрес молодежи совершенно не обоснован. Во-первых, не подтверждены данные о том, что молодежь и дети не подвержены заболеванию коронавирусом. Вторая волна COVID-19 оказалась куда более опасна и показала рост заболевших среди молодежи, в том числе и учащейся.

«Помолодел» и летальный исход. Не подтверждены и данные о количестве молодых людей в стане «ковид-диссидентов». Научно не доказано, что они чаще нарушают предписания властей, чем люди других возрастов. Есть множество доказательств того, что молодежь особенно тяжело переживает экономические и психологические последствия пандемии. Это как раз то поколение, у представителей которого не такой высокий уровень благосостояния, как и у их родителей, а также бабушек и дедушек. А пандемия, скорее всего, к тому же в будущем вызовет рецессию и рост безработицы, захватив, в том числе, и категорию нынешних подростков.

Нельзя отрицать, что среди подростков, в силу их психологии, нередко встречаются те, что не придерживаются предписаний, ограничивающих физические и социальные контакты во время пандемии, и являются вольными или невольными распространителями коронавируса. Как отмечалось выше, у подростков «нет еще той социальной инерции, которая называется «благоразумием» [14, с.74], и в социальном их поведении порой проявляется нетерпимость, резкость суждений, отрицание авторитетов, черты неповиновения. Но прошедшие месяцы пандемии не могли не отразиться на приобретении подростками необходимого социального опыта. Ни одна семья из окружения родных и знакомых подростков успела переболеть, а то и потерять близких. Информация об этом должна была достигнуть сознания подрастающего поколения и отразиться на их поведении. Это означает, что количество «ковид-диссидентов» среди молодежи в период второй волны коронавируса значительно сократится.

Перемены в сознании учащихся повлекут за собой изменения в установках, в ее жизненных ориентирах, отразятся на шкале ценностей. В контексте испытаний (и потерь) коронавируса можно

смело предположить, что у подрастающего поколения (как и в целом у всего общества) произойдет выдвижение на передний план ценности семьи. «Семьи стали сейчас более сплоченными, более внимательными и толерантными друг к другу, - делает серьезные наблюдения немецкий футуролог, советник канцлера Ангелы Меркель Хорст Опашовски, - ... «Старшее поколение, которое сетовало на непонимание и равнодушие молодежи, сейчас может только поражаться ее готовности помочь. Главной в жизни снова становится не работа, а семья, квартира, в которой живешь, свой дом и сад. В этом, в сущности, нет ничего необычного: во все времена люди перед лицом внешней угрозы «уходили» к «своим» - туда, где чувствовали себя защищенными - замечает Опашовски. Основой общественных отношений в большей степени, чем до пандемии, становятся взаимопомощь, солидарность» [28].

Пережитые испытания коронавирусом – режим самоизоляции, дискомфорт от отсутствия живого общения со сверстниками - непременно привлекут внимание молодежи на ценность школы, ее познавательно-коммуникативную ценность. Юное поколение, прошедшее через время короны, станет уверенней в себе, в нем усилится чувство общности. Хорст Опашовски считает, что произойдет отход от индивидуального эгоизма к осознанию общности. А это, в дальнейшем, предположительно, отразится на шкале социальных и духовных ценностей молодого поколения.

Серьезные кризисы часто приводят к переоценке ценностей, пересмотру приоритетов, особенно среди молодых людей, а это обычно не проходит безболезненно. Но тенденция, по мнению Хорста Опашовски, ясна: в общении больше будут цениться чувство ответственности, возможность положиться на человека, его готовность помочь, честность [28].

В контексте кризиса COVID-19 намного более важное значение будет отводиться медицине, здравоохранению, и это тоже будет обсуждаться в семье, в СМИ и в Интернете. Речь пойдет не только о подвижничестве медиков в борьбе с коронавирусом, о повышении зарплаты медикам. В целом, должны возрасти статус, общественная и экономическая роль здравоохранения, что значительно повлияет на профессиональную ориентацию выпускников лицеев, не говоря уже о возрастающей ценности самого здоровья. Предположительно, изменится статус института СМИ и Интернета. Нет, механизм влияния этого института на социализацию молодежи не изменится. Изменится оценка предлагаемой информации, она станет более критичной. В кризисных условиях коронавируса молодежь не раз видела и слышала, как беззастенчиво менялась информация: о количестве заразившихся в мире и до особенностей влияния на организм человека, от объективных медицинских данных до теории заговоров – от «страшилок» до вызывающего оптимизма. В пору пандемии появилось даже понятие «инфодемия», то есть засилье слухов и непроверенной информации, сеющее среди населения панику или неоправданный оптимизм. Неадекватное содержание СМИ и электронных масс-медиа, предположительно, укрепит в сознании учащейся молодежи критическое отношение в оценке получаемой информации, что придет на замену безусловного доверия.

То, что мир после победы над пандемией и возвращения к нормальной жизни не будет прежним, уже не вызывает сомнений. Изменится и мировая политика, что не пройдет мимо внимания юного поколения нашей страны, ориентированного на европейские ценности. Конечно, еще рано судить, какой выйдет из коронавирусного кризиса политическая система объединенной Европы. Насколько будет подорвана вера в европейскую интеграцию,

насколько усилят свои позиции национально ориентированные движения, выступающие за укрепление государственного суверенитета, покажет ближайшее будущее. Но некоторые изменения в европейской жизни налицо уже сейчас. Государства Европы предпочитают решать проблемы коронавируса единолично, каждое само за себя. Возросший уровень заболеваемости во многих странах Старого Света заставил европейские власти задуматься о возможном закрытии внешних и внутренних границ Евросоюза. Не исключено, что после завершения эпидемии и в части европейских ценностей, о которых порой ломают копья в Молдове, произойдет переосмысление, хотя бы частичное [29].

Приведенные факты кризиса COVID-19 убеждают: не учитывать их нельзя, и, особенно, касательно выработки современных государственных молодежных политиков. Важно уже сегодня изучать влияние, которое пандемия коронавируса оказала на молодежную политику в разных странах мира. Невозможна разработка современной молодежной политики в государстве без новых идей в области новых форм развития и поддержки молодежи. Интересное исследование в преддверии форума «Сильные идеи для нового времени» провело Агентство стратегических инициатив вместе с экспертами Высшей школы экономики России, с разбором практик для одного из треков Форума – «Новая молодежная повестка». Подобные исследования, невзирая на испытания коронавируса, предпринимаются и в других государствах. Важно перенимать лучший опыт для выработки собственных молодежных политик с «новой молодежной повесткой». Ведь молодежь – для любого народа это его будущее, его золотой фонд. Во имя будущего, сегодня, наряду с решением острых проблем пандемии, задач социально-экономического развития, необходима также новая концепция формирования политических

ценностей, учитывающих поучительный опыт пандемии. Необходимо принятие мер законодательного и воспитательного характера, в результате которых должен формироваться новый механизм мотивационных установок, стимулирующий включение молодежи в общественно полезную деятельность, ее вовлеченность и заинтересованность общественно значимыми проблемами.

ПРИМЕЧАНИЯ

1. <https://point.md/ru/novosti/obschestvo//natsionalnoe-biuro-statistiki-pokolenie-molodezhi-neuklonno-umenshaetsia>(дата посещения: 04.11.2020).
2. https://ru.sputnik.md/radio_peredacha_utro_na_sputnike_/20200917/31697626/ionitse-pugayuschaya-demografiya-moldovy-ili-molodym-tut-ne-mesto.html (дата посещения: 04.11.2020).
3. https://www.ng.ru/cis/2020-08-13/1_7937_moldova.html (дата посещения: 04.11.2020).
4. <https://m.ru.sputnik.md//society/20191227/28692286/pechalnaya-statistika-moldova-stalo-menshe-uchaschikhsya-i-shkol.html> (дата посещения: 06.11.2020).
5. Influența schimbării sistemului electoralasupra rezultatelor comportamentului electoral al cetățenilor la alegerile parlamentare din februarie 2019 Vox Populi-Martie-Aprilie. Chișinău, 2019.74p.
6. Энциклопедический социологический словарь. Под ред. Г. В. Осипова. Москва: НОРМА, 2008. 608с.
7. Блажко В.А. Социализация молодежи и качество жизни. В: Стратегия устойчивого развития: современный мир-Приднестровье. Тирасполь: Литера, 2003.316 с.
8. Кылкей Г.А. Влияние экономического фактора на электоральное поведение. В: Электоральные процессы в Республике Молдова: реальность, тенденции, перспективы. Международная научно-практическая конференция. Сборник тезисов 5 июня 2015. Chișinău. 82 с.

9. Общие результаты социологического исследования «Vox Populi - Апрель 2017 года. Chişinău, апрель 2017. 50 с.
10. <https://bloknot-moldova.md/news/pechalnaya-statistika-molodezh-moldovy-teryayet-int-1051760> (дата посещения: 22.10.2020).
11. https://bloknot-moldova.md/news/v-moldove-rastet-kolichestvo-molodezhi-kotoraya-ne-1077999?sphrase_id=844006 (дата посещения: 22.10.2020).
12. Аникин В.И. Гражданское воспитание через развитие общественной и политической активности молодежи. В: Активные методы гражданского образования. Научно-практическая конференция. Комрат: MITRA- GROUP SA, 2013. 260 с.
13. Брага Л.И. Формирование гражданской культуры в Республике Молдова проблемы и решения. В: Активные методы гражданского образования. Научно-практическая конференция. Комрат: MITRA- GROUP SA, 2013. 260 с.
14. Зубок Ю.А. Исключение в исследовании проблем молодежи. В: Социологические исследования. 1998. № 8. с. 39-49.
15. Блажко В. Социальные факторы формирования гражданской личности в современной Молдове. В: Активные методы гражданского образования. Научно-практическая конференция. Комрат: MITRA- GROUP SA, 2013, 260 с.
16. <https://poezdonlin.ru/idealnyjj-dom/lyubov-k-rodine-nachinaetsya-s-semi-f-bekon-esse-lyubov-k/> (дата посещения: 11.11.2020)
17. Брага Л.И. Политический режим и политическое участие в Республике Молдова. В: Strategia supravieţuirii din perspectiva bioeticii filosofiei şi medicinei/ Culegere de articole ştiinţifice cu participare internaţională. Vol. 22/ Chişinău: CEP «Medicina», 2016, 258 p.
18. Рустанович Л., Роговая Г. Воспитание гражданской культуры молодежи в Республике Молдова. В: Процессы демократизации в Республике Молдова: реалии, тенденции, перспективы. Материалы Международной научно-практической конференции, 20 мая 2014. Chişinău: Tipografia Reclama. 140 с.

19. Алексеев В.Г. Ценностные ориентации личности и проблема их формирования. Москва: Педагогика, 1979.158с.
20. Рустанович Л. Роль школы в подготовке учащейся молодежи к участию в избирательном процессе. В: Электоральные процессы в Республике Молдова: реальность, тенденции, перспективы. Международная научно-практическая конференция. Сборник тезисов 5 июня 2015. Chişinău.82 с.
21. Роговая Г. Морально-этическое образование как часть гражданского образования. В: Активные методы гражданского образования. Научно-практическая конференция. Комрат: MITRA-GROUP SA, 2013. 260 с.
22. https://www.yaneuch.ru/cat_08/molodezhnaya-politika-stransng/92902.1551444.page18.html (дата посещения: 07.11.2020).
23. <https://point.md/ru/novosti/obschestvo/15-podrostkov-v-moldove-nahodyatsya-v-slozhnih-situaciyah> (дата посещения: 13.11.2020).
24. <https://point.md//ru/novosti/obschestvo//moldavskie-molodezhnie-organizacii-viskazivayutsya-protiv-provedeniya-ksenofobskih-mitingov-v-kishineve> (дата посещения: 13.11.2020).
25. Фергюсон А. Опыт истории гражданского общества. Москва: РОССПЭН, 2000. 392 с.
26. <https://www.dw.com/ru/ в-распространении-коронавируса-больше-виновата-молодежь/a-53364035> (дата посещения: 19.11.2020).
27. <https://profile.ru/news/society/nemeckij-uchenyj-nazval-sposob-rokonchit-s-pandemiej-koronavirusa-282180/>(дата посещения: 19.11.2020).
28. <https://www.dw.com/ru/неожиданный-прогноз-немецкого-футуролога-о-жизни-после-короны/a-53561585>(дата посещения: 19.11.2020).
29. <https://www.kommersant.ru/doc/4291388> (дата посещения: 17.11.2020).

**ОРГАНИЗАЦИЯ ПО БЕЗОПАСНОСТИ
И СОТРУДНИЧЕСТВУ В ЕВРОПЕ
В ПЕРИОД COVID-19**

**THE ORGANIZATION FOR SECURITY
AND CO-OPERATION IN EUROPE
AMID PANDEMIC**

**Marina GORBATIUC, cercetător științific,
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice**

Summary

The article devoted to the questions connected with the place and role of the OSCE in the architecture of the European security in the context of the COVID-19 pandemic and its influence on the activities of global and regional organizations. The author underlines incompatibility of the block approach to the maintenance of the European security and the need for collective actions of the regional organizations. The article analyses the potential and comparative advantages of the OSCE in the European security's system. The perspective of possible renaissance of the OSCE as a pillar of the European security's system are defined. The OSCE Mission to Moldova participation in the problem elimination caused with the crisis.

Пандемия в контексте европейской безопасности

Пандемия COVID-19 показала, что усилия ведущих международных организаций по решению проблем, связанных с глобальными вызовами безопасности и стабильности, по-прежнему остаются недостаточно адекватными в условиях продолжающейся геополитической напряжённости.

Наша точка зрения о злободневной проблеме всего мира совпадает с мнением профессора И. Щербак, который рассматри-

вает эффективность международных организаций и их быстрое реагирование в нынешней ситуации. Совет Безопасности ООН не смог в самый разгар пандемии принять резолюцию о солидарном противодействии мирового сообщества распространению новой инфекции из-за разногласий между США и Китаем вокруг происхождения вируса. Противоречия между США, КНР и Россией – постоянными членами СБ ООН – также серьёзно сказываются на результативности Совета в урегулировании региональных конфликтов (Сирия, Ливия, Ирак и т. д.). [1]

Сложившаяся ситуация усилила критику международных организаций и их роли в поддержании международной безопасности и стабильности. Среди экспертов бытует мнение, что пандемия обострила назревшие проблемы с эффективностью ООН, ЕС, НАТО, ВТО, ВОЗ из-за их замедленного реагирования на новые вызовы, разобщенности, отсутствия прозрачности и пассивности. В связи с этим делается вывод о необходимости модернизации существующих международных институтов, либо о создании альтернативных им структур. [2]

Приоритетным направлением повышения уровня глобального управления станет перераспределение ролей в кризисном управлении между глобальными международными организациями и их региональными партнёрами при большем акценте на повышении роли региональных организаций, усиление реальной согласованности действий между глобальными и региональными организациями.

Новые реалии могут привести к корректировке сложившейся архитектуры европейской безопасности, в которой доминирующую роль играет западная конгломерация под эгидой ЕС-НАТО-США. После окончания холодной войны обострение геополитической напряжённости между Западом и Россией и сплочение

западных стран вокруг блоковых по своей сути образований – ЕС и НАТО – привело к оттеснению Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе (ОБСЕ) – единственной универсальной региональной организации на континенте – на периферию архитектуры европейской безопасности. [3]

С точки зрения эффективности антикризисной стратегии и обеспечения безопасности и стабильности на европейском континенте, наибольшим потенциалом будут обладать региональные структуры, которые способны объединить и координировать антикризисные действия всех государств без разделительных линий – от Ванкувера до Владивостока.

Преимущества ОБСЕ в кризисном регулировании

В настоящее время этим критериям полностью отвечает ОБСЕ. В пользу Организации работают такие её качества, как определённая гибкость в выборе оптимальных инструментов для регулирования ключевых вопросов безопасности и стабильности Европы, децентрализованная организационная структура при достаточно широком мандате и главное – принцип консенсуса при принятии важнейших решений, который обеспечивает равенство всех членов. Одним из важнейших достоинств ОБСЕ в условиях геополитической напряженности является то, что в силу своей многосторонности и принципа консенсуса организация по-прежнему остаётся важной платформой для диалога между государствами-членами.

ОБСЕ за последние годы предприняла ряд мер по повышению эффективности своего антикризисного потенциала. Ключевое место в структуре ОБСЕ по управлению кризисами занимает Центр по предотвращению конфликтов (ЦПК), созданный под эгидой Секретариата ОБСЕ в Вене. Центр объединяет целый ряд

вспомогательных служб, оказывающих всестороннюю поддержку в эффективном осуществлении им своих функций. В частности, в его состав включены Служба поддержки по стратегическим вопросам, Оперативная Служба и её подразделения (Планово-аналитическая группа, Группа по содействию посредничеству, Ситуационный центр, Группа программно-оценочной деятельности и Группа Сети связи). В свою очередь Сеть связи ОБСЕ обеспечивает организацию безопасным и практически круглосуточным обменом информацией на уровне министерств иностранных дел и обороны, в том числе по конфиденциальным вопросам деятельности вооруженных сил государств-членов.

Важным преимуществом ОБСЕ становится развѣтанный потенциал посреднических инструментов, имеющийся в распоряжении организации. Они, согласно установкам ОБСЕ, должны использоваться на всех стадиях конфликтного цикла: как для предотвращения и урегулирования конфликта, так и при его разрешении и постконфликтном восстановлении. В частности, посредничество рассматривается как эффективное средство раннего упреждения конфликта, что позволяет не допустить его перерастания в стадию силового противостояния. Оно способно внести свой вклад и в урегулирование уже начавшегося конфликта: посредники могут использовать неформальные подходы, чтобы побудить враждующие стороны к диалогу, началу политических переговоров по перемирию, подготовке основы для полноценных переговоров о завершении и урегулировании конфликта. [4]

Как представляется, линия ОБСЕ на развитие и совершенствование инструментов и механизмов посредничества в контексте “кризисного управления” в целом повышает авторитет и влияние организации в вопросах предотвращения и урегулирования кризисных ситуаций на европейском континенте.

ОБСЕ обладает также развитой системой мер доверия в военной области и контроля над обычными вооружёнными силами и вооружениями, которая является одним из важнейших элементов архитектуры европейской безопасности. Основу этой системы представляет Венский документ по мерам доверия.

Итак, преимущества ОБСЕ создают предпосылки для трансформации организации в долгосрочной перспективе в центральное звено архитектуры европейской безопасности. Ренессанс ОБСЕ в качестве опоры архитектуры европейской безопасности может стать реальностью в том числе и в силу стремления западноевропейских государств использовать организацию как инструмент для обеспечения своих стратегических интересов.

“Не оправданные ожидания ОБСЕ” быстрого реагирования

После окончания холодной войны на концептуальном уровне сложилось единое мнение о том, что Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе следует расширять и углублять свои внешние контакты и сотрудничество. Это отчасти явилось следствием осознания того, что многогранный характер вызовов в области безопасности требует многоинституционального реагирования. [5]

Необходимо отметить, что сегодня ОБСЕ сталкивается с рядом трудностей. Исследователи впервые заговорили об этом после военной операции НАТО в Косово без санкции Совета Безопасности ООН, когда ОБСЕ была отодвинута на задний план. Организация “не оправдала ожидания, высказанные в Париже в 1990 году. Она не смогла стать главенствующей общеевропейской структурой по вопросам безопасности.” [6]

Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе не имеет устава, что влечет за собой и отсутствие четкого определе-

ния места Организации в общей структуре безопасности. Многие политики и политологи часто задают вопрос: если на европейском континенте существуют такие структуры как ЕС и НАТО, то есть ли необходимость в ОБСЕ? Еще с начала 1990-х, Североатлантический альянс “все увереннее присваивал себе те функции, которые ранее принадлежали ОБСЕ.” [7]

Мы утверждаем, что стратегической задачей ОБСЕ остаётся создание единого пространства безопасности на основе разделяемых государствами-участниками ценностей и принципов, предотвращение появления новых разделительных линий.

Работа ОБСЕ должна сфокусироваться на решении значимых проблем безопасности, имеющих практическую ценность для всех государств и требующих объединения усилий в преодолении новых вызовов и угроз; контроле над вооружениями, который является, по словам представителя Российской Федерации на ежегодной конференции ОБСЕ А.В.Глушко, фирменным знаком Организации; укреплению доверия в военно-политической сфере; совершенствовании партнерских отношений в экономической, экологической и гуманитарных областях. [8]

Все масштабные изменения, как мы полагаем, требуют корректировки прежних приоритетов и методов функционирования, модернизации её структуры и основных инструментов. Центральной политической задачей ОБСЕ становится противодействие угрозам и вызовам безопасности и стабильности в XXI веке. Будучи авторитетной международной организацией, объединяющей США, Канаду, все европейские государства, ряд стран Центральной Азии и Закавказья, ОБСЕ призвана энергичнее использовать свой потенциал для укрепления мира и безопасности.

Ввиду широкого спектра и сложного характера проблем и вызовов в области безопасности, с которыми сейчас сталкива-

ется Европа, важнейшее значение имеет сотрудничество между ОБСЕ и другими взаимоподкрепляющими организациями и институтами, занимающимися вопросами безопасности, как на уровне политических консультаций, так и на местах. Одной из главных составляющих модели европейской безопасности должна стать отработка взаимоотношений международных институтов, отлаживание механизма разделения труда и координации их деятельности. [9]

В последнее время стали модными утверждения о снижении роли профессиональной дипломатии в осуществлении внешней политики. По нашему мнению, речь сегодня должна идти не об отмирании дипломатии как политического института, а возникновении новой модели дипломатии. Будущее дипломатии во многом зависит от того, насколько она сумеет, по мнению Р.Хейла и П. Внитлима, стать институтом, который “постоянно эволюционирует, переосмысливает свое значение и как бы изобретает себя заново.” [10]

Что касается ОБСЕ, то в будущем ее ждут серьезные испытания на прочность. От того, насколько она сможет ответить на современные вызовы времени, пройти процесс реформирования ее институтов в полноценную международную организацию, которая стремится построить свободную и процветающую Европу без разделительных линий, будет зависеть судьба новой архитектуры европейской безопасности в XXI в.

При оценке роли и места ОБСЕ в современной Европе нельзя быть оптимистом или пессимистом. Необходимо быть реалистом и реально представлять себе возможности организации, которые достаточно обширны, и использовать их в интересах всех государств-участников.

Возврат к идее активного вовлечения ОБСЕ, которая пока что не стала основой безопасности в Европе, в решение проблем европейской безопасности усилит эту Организацию и может превратить ее в конечном итоге в своего рода европейский филиал ООН. Главное – добиваться укрепления правосубъектности, полномочий ОБСЕ – этого инклюзивного органа.

Разумеется, необходимы согласие и готовность к политическим решениям ключевых участников европейского процесса. Только открытый диалог и готовность к компромиссным решениям позволят создать основу для более прочной безопасности в Европе и в мире. Достичь согласия по модернизации системы европейской безопасности будет непросто, но, исходя из уроков сегодняшнего дня, следует помнить, что альтернативой работе по достижению такого решения может стать очередной катастрофический срыв, гарантий урегулирования которого никто дать не может.

Все более востребованной представляется роль ОБСЕ как важной платформы ведения диалога между государствами-членами в целях преодоления конфронтационных противоречий и обеспечения стабильной и предсказуемой обстановки на континенте. Особенно это важно в условиях, когда внешняя политика и антикризисные стратегии становятся объектами поведенческого подхода узкого круга лиц, принимающих ответственные политические решения, связанные с применением оружия, прежде всего ядерного.

Предупреждение конфликтных ситуаций и строительство прочного мира это и есть центральный мандат ОБСЕ. Организация располагает необходимым инструментарием для разрешения всех фаз конфликтного цикла, который включает раннее предупреждение, управление кризисной ситуацией, постконфликтное восстановление и примирение.

Миссия ОБСЕ в Республике Молдова в ответ на вызовы COVID-19

Мандат Миссии не является ограничительным в этом отношении и предоставляет рычаги для привлечения усилий по мониторингу, анализу и сообщению проблем, выявленных в периметре приднестровского региона и зоны безопасности. Экспертиза миссии должна быть направлена на преодоление кризисных ситуаций, осуждая любые действия, посягающие на суверенитет Республики Молдова и существующих обязательств. Миссия ОБСЕ в Республике Молдова может сыграть ключевую роль в управлении ситуацией, вызванной беззакониями тираспольского режима.

Кризис COVID-19 был использован тираспольской администрацией для совершения ряда беззаконий и злоупотреблений. С марта по настоящее время эти действия были отмечены и доведены до сведения общественности конституционными властями, которые неоднократно требовали поддержки у международных партнеров. В отсутствие формата конструктивного диалога с сепаратистским режимом левобережья Днестра, который отказался отвечать на запросы, поступившие от Кишинева, существует опасность эскалации ситуации в регионе с серьезными последствиями для прав человека.

Более полугода после установления чрезвычайного положения в приднестровском регионе и более четырёх месяцев после его аннулирования, нет никаких сигналов о том, что тираспольские лидеры готовы пересмотреть свои так называемые „санитарные меры” для реагирования на нынешний эпидемиологический кризис. Предлог защиты „общественного здоровья” был использован для ограничения доступа Кишинева в зону безопасности и ограничения движения между двумя берегами. В этом

контексте приостановление в одностороннем порядке обязательств, взятых восточным регионом перед Кишиневом, должно быть предметом активного мониторинга и механизма быстрой реакции со стороны Миссии ОБСЕ в Республике Молдова как главного международного актора.[11]

Согласно указу приднестровского лидера Вадима Красносельского от 16 марта 2020 года, утвержденного 18 марта фактическим верховным советом Тирасполя, был учрежден режим чрезвычайного положения в приднестровском регионе.[12] Этот документ содержал ряд мер, направленных на решение проблем, связанных с COVID-19, в том числе запрет на въезд в приднестровский регион лиц, не имеющих его гражданство и запрет на выезд с территории левобережья Днестра жителей региона, за некоторыми исключениями.

Помимо официально объявленных „зеркальных мер”, началась постепенная установка незаконных пограничных постов в периметре Зоны безопасности. В частности, с 17 по 30 марта было установлено 16 контрольно-пропускных пунктов и ограничено движение, отмеченные в Обращении Делегации Республики Молдова в Объединенной контрольной комиссии (ОКК) представителям Российской Федерации, Приднестровья, Украины и Миссии ОБСЕ в этой структуре. После 1 апреля число этих КПП увеличилось.[13]

Также с 16 марта была ограничена деятельность военных наблюдателей Смешанных миротворческих сил в зоне безопасности. Ограничение доступа военных наблюдателей лишило Кишинев жизнеспособного инструмента документирования злоупотреблений, совершенных Тирасполем, что является серьезным нарушением механизма функционирования Совместных миро-

творческих сил. Несмотря на неоднократные оклики делегации Республики Молдова в ОКК к разблокированию доступа военных наблюдателей, до сих пор нет серьезных успехов в этом направлении.[14]

Позиция Миссии ОБСЕ в Молдове в отношении злоупотреблений

Несмотря на то, что глава Миссии ОБСЕ Клаус Нойкирх подтвердил необходимость того, чтобы Тирасполь переосмыслил свой подход к ограничению свободы передвижения, позиция ОБСЕ оказалась двойственной по этому вопросу. С одной стороны, Миссия ОБСЕ неоднократно приглашала стороны к диалогу, в том числе на уровне рабочих групп, чтобы управлять ситуацией, связанной с кризисом COVID-19. С другой стороны, Миссия ОБСЕ не потребовала незамедлительного удаления незаконно установленных Тирасполем постов и не осудила односторонний характер решений об их установке.[15]

Беря во внимание, что Миссия ОБСЕ разрабатывает ежемесячные отчеты по мониторингу ситуации в приднестровском регионе и зоне безопасности, совершив более 30 мониторинговых визитов в течение первых шести недель после объявления чрезвычайного положения, результаты этого мониторинга не отразились в официальных сообщениях Миссии последних месяцев. Более того, ОБСЕ не ответила на ходатайства Кишинева о созыве заседания в формате 5+2 в апреле этого года. И это несмотря на то, что деятельность рабочих групп по отраслевым вопросам была приостановлена в течение двух месяцев, а формат 5+2 оставался единственной жизнеспособной альтернативой многосторонним консультациям по эпидемиологической ситуации и безопасности.[16]

Мандат Миссии ОБСЕ дает ей возможность фиксировать и расследовать инциденты, выявленные в приднестровском регионе. Выполнение этих обязанностей очень важно для объективного отражения незаконных действий, совершаемых тираспольским режимом и предоставления альтернативного мониторинга ситуации в зоне безопасности. В контексте ситуации, произошедшей в последние месяцы, а также в случае других отклонений, совершенных Тирасполем, необходим анализ последствий этих инцидентов для суверенитета и безопасности Республики Молдова. Выводы ежемесячных отчетов должны быть представлены Кишиневу и международным партнерам, а также предложения и рекомендации по минимизации выявленных рисков. Кроме того, синтезированные сообщения должны быть переданы СМИ и широкой общественности.[17]

Учитывая нынешнюю ситуацию обострения ситуации в стране, связанной с пандемией COVID-19, Миссия должна разработать антикризисный рабочий формат с участием Кишинева и Тирасполя. Этот трехсторонний формат может быть использован для обсуждения актуальных вопросов повестки дня и оказания давления на Тирасполь.

Кроме того, Миссия должна открыто осуждать несоблюдение протокольных решений, подписанных в последние годы Кишиневом и Тирасполем. Меры, согласованные в рамках пакета Берлин Плюс, не будут устойчивыми до тех пор, пока сепаратистские власти будут отменять их в одностороннем порядке. Миссия должна активно следить за реализацией положений этих протоколов и публично сообщать о любых отклонениях от согласованных пунктов. Переговоры и подписание новых протокольных решений (в области телекоммуникаций и банковских услуг) должны

быть связаны с немедленным закрытием 37 постов, установленных в последние месяцы приднестровской стороной и выполнением Тирасполем всех действующих обязательств.

В то же время Миссия должна активизировать усилия по диалогу и видимости, конечными бенефициарами которых должны быть жители обоих берегов Днестра. Исходя из опыта последних месяцев, ОБСЕ может разработать инструменты для диалога по ситуации в зоне безопасности, а также по последним событиям, связанным с внедрением пакета Берлин Плюс. Медийное присутствие Миссии необходимо, в частности, в приднестровских СМИ, где распространяются ошибочные сведения о приднестровском конфликте.

В течение последних месяцев предпринятые действия восточным регионом в периметре зоны безопасности, должны быть объективно оценены и проанализированы. Миссия ОБСЕ имеет право и должна повторно требовать немедленного вывода этих постов и соблюдения прав человека. Эти шаги должны быть переданы жителям обоих берегов Днестра посредством более активного присутствия Миссии в средствах массовой информации для преодоления текущих проблем.

На заседании Постоянного совета ОБСЕ в Вене, которое состоялось 22 октября 2020 г. по результатам полугодового отчёта главы Миссии ОБСЕ в Молдове ввиду ухудшения ситуации в приднестровском регионе, мы ставим акцент на усиление мандата Миссии и роли Председательства в ОБСЕ, в том числе сотрудничество в целях реализации совместных мер, направленных на предупреждение и борьбу с COVID - 19. В свою очередь, международные партнеры призвали восточный регион ликвидировать незаконные посты, обеспечить свободное передвижение по ад-

министративной линии, уважать права человека в соответствии с международным правом, освободить незаконно задержанных людей, обеспечить полное осуществление прав собственности и образования. Мы полагаем о необходимости синхронизации усилий и мобилизации потенциала для прекращения незаконных действий и серьезных злоупотреблений.

ВЫВОДЫ

- Пандемия в перспективе может привести к серьёзным изменениям в международных отношениях и сместить традиционные приоритеты ЕС и НАТО в обеспечении европейской безопасности с доминирования военно-политических и торгово-экономических аспектов в сторону начала поиска коллективных решений общеевропейских проблем, связанных с масштабной миграцией, пандемиями, урегулированием затяжных конфликтов, стихийными бедствиями, угрозами окружающей среде. Подобная перемена в свою очередь способна положить начало более предметному обсуждению перспектив сотрудничества с ОБСЕ и повышению эффективности её потенциала.
- Геополитические последствия пандемии в долгосрочной перспективе могут возродить интерес европейских стран к ОБСЕ как оптимальной платформе для коллективного обсуждения и принятия решений по ключевым проблемам европейской безопасности. Преимущества ОБСЕ и принцип консенсуса делают организацию привлекательной в плане реализации национальной идентичности, которая всё больше становится «ахиллесовой пятой» для членов ЕС (выход Великобритании тому подтверждение).

РЕКОМЕНДАЦИИ

- Создать специальную платформу в рамках Форума ОБСЕ по безопасности и сотрудничеству для проведения срочных консультаций в случае возникновения чрезвычайных ситуаций (пандемии как, например, COVID-19, стихийные бедствия, техногенные катастрофы), создающих угрозу европейской и глобальной безопасности.
- Дальнейшее развитие “структурированного диалога” для обсуждения мер доверия нового поколения, снижения потенциальных рисков кризисных ситуаций, а также контроля над вооружениями.
- Осуществить перезапуск ОБСЕ. Это долговременный процесс в силу инерции превалирующих настроений поддержания евроатлантической солидарности в политических элитах ряда европейских стран. Исход этого процесса будет зависеть от активизации конструктивного политического диалога по всем проблемным узлам с целью выхода на необходимый уровень доверия и предсказуемости.

ПРИМЕЧАНИЯ

1. Щербак И.Н. ОБСЕ на фоне пандемии: шансы на Ренессанс. В: Научно-аналитический вестник ИЕ РАН, 2020, №3, с. 28.
DOI: <http://dx.doi.org/10.15211/vestnikieran320202833>
2. Matthew Continetti America Can't Face China Alone, National Review, 25.04.2020. <https://www.nationalreview.com/2020/04//china-american-foreign-policy-facing-threat-requires> (дата посещения: 10.10.2020)
3. Rojansky M. Key platform for reducing risks of direct confrontation between major powers; Ettore Greco, Relaunching the «spirit of Helsinki»; Heinz Gartner, «Engaged Neutrality»; Andrei Zagorski, «Controversial perception» in «Perceptions of the OSCE in Europe

and the USA» Ed. by Alexandra Dienes and Reinhard Krumm, Vienna 2018, FES Regional office for Cooperation and Peace in Europe.

4. Посредничество и содействие диалогу в контексте ОБСЕ, Справочное руководство. с. 8. www.osce.org (дата посещения: 12.10.2020)
5. Ingo Peters *Europäische Sicherheitsinstitutionen: Arbeitsteilung oder Konkurrenz? Sicherheitspolitik für Europa zwischen Konsens und Konflikt* / Erhard Forndran, Hans-Dieter Lemke (Ed.). Baden-Baden, 1995, p.277.
6. Цыкало В.В. ОБСЕ в европейской архитектуре безопасности. В: *Обозреватель – Observer*, 2008, №5, с.55-63.
7. Егоров А.И. Противоречие между Германией и Россией в рамках ОБСЕ (1990-е годы). В: *Вестник Томского государственного университета. История*, 2012, № 3, с. 98-103.
8. Устинов В. Военно-политическое измерение ОБСЕ. В: *Обозреватель-Observer*, 2007, № 10. http://www.observer.materik.ru/observer/N10_2007/025_032.pdf (дата посещения: 11.10.2020)
9. Рахманинов Ю.Н. ОБСЕ в XXI в.: на пути к новой модели безопасности США. В: *Экономика. Политика. Идеология*, 1997, № 1, с.47.
10. Hale R. and Whitlam P. *Towards the virtual organization*. Maidenhead, McGrawHill, 1997.
11. IPN ПРЕСС-АГЕНСТВО. Участие Миссии ОБСЕ в устранении проблем, связанных с кризисом COVID-19: можно добиться большего? Op-Ed 17.07.2020 https://www.ipn.md/index.php/ru/-7978_1074945.html (дата посещения: 12.10.2020)
12. Указ О введении чрезвычайного положения на территории Приднестровской Молдавской Республики. <http://president.gospmr.org/pravovye-akty/ukazi/o-vvedenii-chrezvichaynogo-polojeniya-na-territorii-pridnestrovskoy-moldavskoy-respubliki.html> (дата посещения: 13.10.2020)

13. Обращение Объединенной Контрольной Комиссии Делегации Республики Молдова Об осложнении обстановки на Центральном участке Зоны Безопасности и в Районе с повышенным режимом безопасности - гор. Бендеры в связи с незаконным выставлением пограничных постов. №23-18-1036 от 01.04.2020 https://gov.md/sites/default/files/2020_04_01_obrashchenie_otn_vystavleniya_postov_v_zb_i_g.bendery.pdf (дата посещения: 14.10.2020)
14. Probleme actuale din Zona de Securitate examinate de Comisia Unificată de Control. Delegația Republicii Moldova. 2020-07-09. <https://gov.md/ro/content/probleme-actuale-din-zona-de-securitate-examinate-de-comisia-unificata-de-control> (дата посещения: 14.10.2020)
15. Dialogul trebuie să continue -acum chiar mai mult decât înainte de pandemia COVID-19, declară șeful Misiunii OSCE în Moldova. 30.04.2020 <https://www.osce.org/ro/mission-to-moldova/451285> (дата посещения: 15.10.2020)
16. Chișinăul a luat act și regretă decizia OSCE cu privire la lipsa planurilor pentru convocarea ședinței în formatul 5+2 pe durata situației de urgență. 2020-04-28. <https://gov.md/ro/content/chisinaul-luat-act-si-regreta-decizia-osce-cu-privire-la-lipsa-planurilor-pentru-convocarea> (дата посещения: 17.10.2020)
17. CSCE Mission to the Republic of Moldova. CSO VIENNA GROUP 11 March 1993 Journal No. 7. <https://www.osce.org/files/f/documents/6/0/41137.pdf> (дата посещения: 19.10.2020)

Bun de tipar 15.04.2021. Formatul 14,5×20,0
Hîrtie ofset nr.1. Coli de tipar 16,75. Coli de autor 18,0

Î. S. Firma Editorial-Poligrafică „Tipografia Centrală”,
MD-2068, Chişinău, str. Florilor, 1;